

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiia-Maria Taponen

HAGLUND: ”VIITTÄ VAILLE SOTA”

Krimin kriisin alkuvaiheet Suomen iltapäivälehdissä helmi–maaliskuussa 2014

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

TAPONEN, TIIA-MARIA: *Haglund: ”Viittä vaille sota”* – Krimin kriisin alkuvaiheet Suomen iltapäivälehdissä helmi–maaliskuussa 2014

Pro gradu -tutkielma, 113 s., 22 liites.

Journalistiikka

Maaliskuu 2016

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen, miten Krimin niemimaan tapahtumat kevättalvella 2014 esitettiin suomalaisissa iltapäivälehdissä ja erosivatko lehdet kirjoittelussaan toisistaan. Selvitän juttujen määriä, ajallista jakautumista ja aihepiirejä sekä juttujen sijoittumista sivuilla, käytettyjä juttutyyppejä ja kirjoittelussa muodostuneita aihejatkumia. Erityistä huomiota kohdistan siihen, mitkä tahot tai toimijat Ilta-Sanomien ja Iltalehden jutuissa pääsivät ääneen ja siten määrittelemään mistä ”Krimin kriisissä” oli kysymys. Taustoitan tarkasteluani valottamalla Ukrainan ja Venäjän välisiä suhteita, avaamalla ulkomaanjournalismin ja kriisiuutisointiin vaikuttavia tekijöitä sekä esittelemällä suomalaisen iltapäivälehdistön historiaa, nykytilannetta ja keskinäistä kilpailua.

Tutkielman aineistona ovat molempien iltapäivälehtien Krimin tapahtumista kertovat lehtijutut vaiheesta, jossa sittemmin ns. kestokriisiksi muodostunut konflikti oli juuri puhjennut. Tarkastelujaksona on Ukrainan vallankumouksesta alkanut ja Venäjän tekemään Krimin haltuunottoon päättynyt ajanjakso helmi–maaliskuussa 2014, tarkemmin ottaen aikaväli 24.2.2014–20.3.2014. Analysoitavat jutut (277 kappaletta) olen tallentanut Ilta-Sanomien ja Iltalehden digitaalisista näköisversioista syksyllä 2015.

Analysoin lehtiaineistoani määrällisen sisällön erittelyn avulla. Havaintojen pohdinnassa hyödynnän tulkinnallisina näkökulmina uutiskriteereitä ja kehysteoriaa.

Analyysini perusteella Krimin kriisin uutisointi Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä perustui pääosin suomalaisten poliitikkojen ja asiantuntijoiden haastatteluihin. Useimmiten Krim-utiset käsittelivät kriisiä Suomen kannalta poliittisten, turvallisuus- ja taloussuhteiden muutoksia arvioiden. Toiseksi yleisin aihe olivat niemimaan konkreettiset tapahtumat. Lehtien uutisisällöissä oli havaittavissa myös painotuseroja. Ilta-Sanomat keskittyi raportoimaan Ukrainassa tapahtuvista asioista; Iltalehden jutuista suurin osa taas käsitteli kriisin globaaleja vaikutuksia. Tarkastelujaksolla Ukrainaan liittyvät uutiset olivat lehtien aloitusaukeamilla keskimäärin joka toinen päivä ja Krimistä kirjoitettiin keskimäärin kuusi juttua päivässä.

Tulkintani mukaan Krimin kriisistä kertovissa lehtijutuissa näkyi toimitusten hektinen työrytmi. Puheenvuoron saaneiden kirjo oli suppea, ja haastatellut tahot olivat useimmiten kotimaisia asiantuntijoita sekä venäläisiä ja länsimaisia (EU- ja yhdysvaltalaisia) poliitikkoja. Ukrainalaishaastateltavat olivat vähemmistönä, eivätkä paikalliset siviilit saaneet juurikaan palstatilaa. Suurimmassa osassa jutuista ääneen pääsi vain 1–2 tahoa. Tutkimustulosteni perusteella suomalaisen iltapäivälehdistön on nykyisessä tietotulvassa pysähdyttävä arvioimaan, voisiko uutismääristä tinkiä laadun parantamiseksi. Vain muutaman, saati yhden tahon käyttäminen lähteenä johtaa helposti pinnallisiin ja yksipuolisiin tulkintoihin, jotka voivat olla kaukana aktuaalisesta todellisuudesta. Nykyisessä digitaalisen tiedonvälityksen maailmassa harhaanjohtavatkin tulkinnat kuitenkin leviävät hetkessä ympäri maailmaa.

Asiasanat: Ukraina, Krim, Venäjä, iltapäivälehti, kriisiuutisointi, ulkomaanuutisointi, kehysteoria, uutiskriteeri

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimuksen ydinkysymysten äärellä	3
1.2	Tutkielman termistöä.....	5
1.3	Aiempaa tutkimusta.....	6
1.4	Tutkimuksen rakenne ja eteneminen	8
2	KRIM, KRIISI JA UUTISET.....	10
2.1	Krimin kriisin pitkät juuret.....	10
2.1.1	Kohti Krimin kriisiä: Ukrainan vallankumous	15
2.1.2	Krimin kriisi puhkeaa	20
2.1.3	Ukrainan ja Krimin tapahtumat globaalina kriisiuutisena	22
2.2	Ulkomaanjournalismi ja kriisiuutisointi	24
2.2.1	Läntiset tiedotusvälineet ja uutisvirtojen agenda.....	26
2.2.2	Uutistoimistot	27
2.2.3	Kriisiuutisoinnin haasteet	28
2.2.4	Sosiaalinen media journalistien tiedonlähteenä kriisitilanteessa	31
2.2.5	Kestouutinen	33
3	KRIISIUUTISEN KRITEERIT JA KEHYKSET.....	34
3.1	Uutiskriteerit.....	34
3.2	Kehysteoria.....	38
4	TUTKIMUSAINEISTO JA ANALYYSI	40
4.1	Suomen iltapäivälehdistön historia ja nykyisyys	40
4.1.1	Ilta-Sanomat, aito ja alkuperäinen	43
4.1.2	Iltalehti, kirivä kilpailija	45
4.1.3	Iltapäivälehtien keskinäinen kilpailu	46
4.2	Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	47
4.3	Aineisto ja sen kerääminen.....	48
4.4	Analysointimenetelmä: määrällinen sisällön erittely	49
4.5	Luokitusrunko ja koodausesimerkit	50
4.5.1	Lehtijuttujen luokittelu	51
4.5.2	Lehtijuttujen koodausesimerkit	53
4.6	Tutkimuksen luotettavuus	58
5	KRIMIN KRIISI ILTA-SANOMISSA JA ILTALEHDESSÄ.....	61
5.1	Juttujen määrä ja jakautuminen ajallisesti	61

5.2 Juttujen asema lehdessä.....	64
5.3 Juttujen asemat sivuilla	65
5.4 Juttutyypit	67
5.5 Uutisjatkumo	68
5.6 Juttujen aihepiirit.....	70
5.6.1 Pääasialliset aiheet Ilta-Sanomissa	72
5.6.2 Pääasialliset aiheet Iltalehdessä	73
5.6.3 Pääasialliset aiheet yhdistettyinä luokkina	75
5.6.4 Toissijaiset aiheet Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä	77
5.7 Lähteet ja juttujen sisällä lainatut mediat	78
5.8 Juttujen näkyvimmat toimijat.....	84
5.9 Jutuissa ääneen päässeet tahot.....	86
5.9.1 Ääneen päässeiden määrä	86
5.9.2 Ääneen päässeiden sukupuolijakauma	88
5.9.3 Ääneen päässeiden asema.....	90
6 TULKINTAA JA PÄÄTELMIÄ.....	94
6.1 Tutkimustulokset uutiskriteerien näkökulmasta.....	94
6.2 Tutkimustulokset kehysten näkökulmasta.....	97
6.3 Tutkimustulokset tutkimuskysymysten näkökulmasta.....	100
7 LOPUKSI	104
7.1 Oletusten paikkansapitävyys	104
7.2 Krimin kriisin opetukset.....	105
7.3 Työn onnistuminen ja jatkotutkimuksen kaavailu.....	107
Lähteet.....	109
Liitteet	114

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmani käsittelee keväälle 2014 ajoittuneen Krimin kriisin näkymistä suomalaisessa iltapäivälehdissä. Kriisi oli alkusysäys edelleen (kevät 2016) jatkuvalla, tuhansia ihmishenkiä vaatineelle Ukrainan sodalle, ja se aloitti Suomessa kiivaan talous- ja turvallisuuspoliittisen keskustelun. Krimin tapahtumat olivat näyttävästi esillä suomalaisissa viestimissä ja nosti mediajulkisuuden agendalle myös kysymyksen Nato-jäsenyydestä. Ei ole mielestäni liioiteltua väittää, että kysymykset siitä, miten kriisi vaikuttaa suomalaisten turvallisuuteen ja taloudelliseen tilanteeseen siirtyivät toimittajien lehtiöistä suoraan työpaikkojen kahvipöytiin.

Tulkinnat Krimin kriisistä, ja laajemmin Ukrainan sodasta vaihtelevat tarkastelijasta riippuen, mutta tapahtumien kulku on mahdollista eri lähteitä¹ hyödyntäen tiivistää seuraavasti.

Krimin kriisi alkoi 23. helmikuuta vuonna 2014 Kiovassa tapahtuneen vallankumouksen jälkeen, kun Ukrainan presidentti Viktor Janukovitsh² oli paennut maasta ja Ukrainan parlamentti oli erottanut hänet virastaan. Valtaan noussut uusi, länsimielinen hallitus ei miellyttänyt Ukrainaan kuuluvan autonomisen Krimin niemimaan asukkaita, joista enemmistö on venäläisiä. Krim on Venäjälle tärkeä alue siellä asuvien maanmiesten lisäksi siksi, että siellä sijaitsee Ukrainan Venäjälle vuokraama Sevastopolin laivastotukikohta. Yhteys Välimerelle Bosporin salmen kautta on Venäjälle taloudellisesti ja strategisesti tärkeä.

Vallankumousta seuranneen 24 päivän aikana venäläisjoukot valtasivat Krimillä hallintorakennuksia ja armeijan tukikohtia. Krimin parlamentti erotettiin ja korvattiin uudella parlamentilla epäselvissä olosuhteissa. Seudulla järjestettiin Venäjää tukevia, lännen vastaisia mielenosoituksia ja ainakin yksi sotilas sai surmansa venäläis- ja ukrainalaisjoukkojen yhteenottojen ylllyttyä aseelliseksi. Venäjän presidentti Vladimir Putin korosti puheissaan Venäjän oikeutta puolustaa Krimillä asuvia kansalaisiaan Ukrainassa vallan ottaneilta ”fasisteilta”. Krimin uusi parlamentti organisoivat Krimillä kansainvälisen yhteisön laittomaksi tuomitseman kansanäänestyksen, jossa päätettiin Ukrainalle kuuluvan niemimaan liittämisestä Venäjään. EU:n ja Yhdysvaltojen asettamista pakotteista piittaamatta Venäjän presidentti Vladimir Putin ja Krimin parlamentin puhemies Vladimir Konstantinov panivat kansanäänestyksen tuloksen täytäntöön allekirjoittaen duuman ja Venäjän parlamentin ylähuoneen suostumuksella sopimuksen Krimin niemimaan liittämisestä Venäjään. Sotilaallinen konflikti laajeni tämän jälkeen myös muualle Itä-Ukrainaan ja jatkuu yhä keväällä 2016.

Vuosien kuluessa Ukrainan kriisistä on muodostunut yksi pitkäaikaisimmista Eurooppaa ravistelleista väkivaltaisista konflikteista sitten Jugoslavian hajoamisen. Tuhansia siviilejä ja sotilaita on menettänyt henkensä venäjämielisten kapinallisten valtaessa alueita itäisessä Ukrainassa ja Ukrainan joukkojen pyrkiessä puolustautumaan ja valtaamaan jo menettämiään alueita takaisin. Viimeisin virallinen tieto kriisin uhriluvuista on tammikuulta 2016.

YK:n ihmisoikeusjärjestö OCHA:n raportin³ mukaan sodan aikana oli saanut surmansa 9098 ihmistä, alkaen Krimin valtauksesta huhtikuussa 2014.

Ukrainan kriisin pitkittyessä sen yhteiskunnallinen merkitys on kasvanut ja sen vaikutukset ovat laajentuneet paikallisista globaaleiksi. Tästä ilmeisimpiä esimerkkejä ovat EU:n Venäjälle asettamat talouspakotteet, Venäjän asettamat vastapakotteet ja Ukrainassa heinäkuussa 2014 tapahtunut lentokoneturma, jossa Venäjä-mieliset kapinalliset ilmeisesti erehdyksessä ampuivat alas Malaysia Airlines -matkustajakoneen. Turmassa kuoli yhteensä 298 matkustajaa ja koneen miehistön jäsentä. Kriisi vaikuttaa siis paitsi alueella elävien oloihin myös kansainväliseen turvallisuuteen, talouteen ja poliittisiin suhteisiin. Vaikka emme vielä tiedäkään, kuinka suureksi käännekohtaksi Ukrainan kriisi muodostuu maailmanhistorian aikajanalla, arvelevat pessimistisimmät sen aloittaneen jo kolmannen maailmansodan⁴.

¹ Lähteet: Ilta-Sanomien ja Iltalehden Krimiä koskevat artikkelit helmi-maaliskuussa 2014, Luukkanen (2015).

² Olen tässä tutkimuksessa translitteroinut ukrainalaiset ja venäläiset nimet kielenhuollon tiedotuslehti Kielikellon ohjeiden mukaan.

³ http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/bulletin_december_2015_0.pdf

⁴ <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1410579176035>

Kiinnostukseni siihen, miten suomalainen iltapäivälehdistö esitti Krimin tapahtumat, heräsi työni kautta⁵. Olen työskennellyt Iltalehdessä monimediatoimittajana tämän tutkielman julkaisuhetkellä (2016) kaksi vuotta, jonka aikana on käynyt selväksi, että Ukrainan sota on aihe, joka myy lehtiä ja kerää verkossa klikkejä. Tästä syystä tilannetta seurataan hyvin tiiviisti, ja kun jotain uutta tapahtuu, kirjoitetaan aiheesta päivän aikana tiuhimmillaan useita kymmeniä artikkeleja. Tilanteen kiristytessä paikan päälle lähetetään oma toimittaja.

Kun kuukausia oireilleessa Kiovassa viimein tapahtui vallankumous helmikuussa 2014, ei Iltalehden toimituksella tietenkään ollut tietoa siitä, miten tilanne etenisi, mitkä olisivat vallankumouksen seuraamukset ja kuinka pitkä tapahtumaketju siitä käynnistyisi. Iltalehden verkkosivujen julkaisuvuorossa vallankumouspäivänä työskennellyt monimediatoimittaja muistelee esimiehen neuvoneen, että Ukrainan tapahtumat on pidettävä pääuutisena koko päivän⁶.

Esimiehen tekemä valinta pitää aihetta tärkeimmällä uutispaikalla osittain myös välittömät liiketaloudelliset näkökohdat sivuuttaen osoittaa lehden johtoportaan katsoneen asian tärkeäksi. Vähemmän idealistisesti voi todeta lehden käyttäneen journalistista määrittelyvaltaansa nimitessään itse, mikä on iso uutinen ja mikä ei. Suureen uutiseen ei riitä pelkkä tapahtuma. Jonkun toimitusorganisaatiossa johtavassa asemassa olevan henkilön on päätettävä nostaa aihe näyttävästi esiin. Mahdolliset tuona päivänä ”menetetyt” klikit saatiin myöhemmin varmasti takaisin, kun Ukrainan tapahtumat muotoutuivat kestokriisiksi ja siten ehtymättömäksi uutislähteeksi. Tapaus havainnollistaa, miten toisen onnettomuus oli taas kerran uutisjournalismin onni.

Keskityn tutkielmassani nimenomaan konfliktin alkuvaiheeseen, sillä juuri kriisiuutisoinnin ensihetket ovat ratkaisevan tärkeitä (Uskali 2007, 187). Tuolloin viestimet kohtaavat monia erilaisia vastoinikäymisiä, jotka on selätettävä uutisoinnin onnistumiseksi. Näitä ongelmia ovat esimerkiksi kriisiolojen heikentämät tai täysin tuhoamat liikenne- ja tietoliikenneyhteydet sekä konfliktialueelle matkustavien journalistien heikentynyt turvallisuus.

Rajasin tutkimusaineistokseni Krimin kriisistä helmi–maaliskuussa 2014 Iltalehden ja Ilta-Sanomien printtilehdissä ilmestyneet jutut, joita kertyi yli 270. Otin tutkimukseen mukaan molemmat iltapäivälehdet siksi, että haluan paitsi saada yleiskuvan suomalaisen iltapäivälehdistön Krimin kriisin uutisoinnista myös vertailla lehtien painotuksia ja uutisvolyymia. Tämä on tärkeää siksikin, että Ilta-Sanomat ja Iltalehti ovat lukijoiden silmissä usein yksi ja sama tiedotusväline. Saamme usein Iltalehden toimitukseen Ilta-Sanomien artikkeleita koskevaa palautetta; lukija ei vain

---

⁵ En työskennellyt Iltalehdessä vielä Krimin kriisin aikaan helmi–maaliskuussa 2014, joten sellaista tilannetta ei tutkimusta tehdessäni tullut, että olisin joutunut analysoimaan itse kirjoittamiani artikkeleja.

⁶ Suullinen tieto.

ole muistanut kummasta lehdestä on kyse. Sekaannus on ymmärrettävä, sillä lehtien nimet muistuttavat toisiaan, niiden kannet ovat usein aihepiireiltään identtiset, molempien lehtien toimitukset sijaitsevat Helsingissä, ja lehdet myös edustavat samaa journalismin lajia.

1.1 Tutkimuksen ydinkysymysten äärellä

Aloitin työt Iltalehdessä kesällä 2014. Tuolloin Ukrainan tapahtumat olivat vielä tuore aihe ja panin merkille, että lähes jokaista Iltalehden julkaisemaa Ukraina-utista seurasi palauteryöppy koskien joko aiheen ”liian länsimaista” käsittelyä tai Venäjän tekojen ”peittelyä ja pehmentelyä”.

Lukijoiden kiivas suhtautuminen juttujen näkökulman oikeellisuuteen on sinänsä ymmärrettävää, sillä kuten ulkomaanuutisia tutkinut Turo Uskali (2007) kirjoittaa, aikoina, jolloin todellisuus on vaikeasti hahmotettavissa ja tietoja vaikeasti saatavilla, journalismin *tulkinnat* saavat helposti totuuden leiman. Mediakriittiset lukijat, kuten he, jotka kirjoittavat toimituksiin oikaistakseen mielestään väärän tulkinnan, tiedostavat, että journalismi on monen muun tiedonvälityksen lajin tapaan aina epävarmaa ja monitulkintaista. Lisäksi median kärjistetyt, yksipuoliset ja usein väärätkin tulkinnat voivat nykyaikana levitä kulovalkean tavoin maailmalle. (Emt., 9.)

Edellä kuvailemani kaltainen lukijakritiikki ja Uskalin kirjoitukset ovat taustalla siinä, että haluan tässä tutkielmassa selvittää iltapäivälehtien Krim-utisointia. Pyrin saamaan tutkielmassani otteen siitä, minkälaisena Krimin kriisi näyttäytyy Suomen iltapäivälehdistössä. Täsmennän tutkimuskysymykseni varsinaisesti luvussa 4, mutta laveasti muotoillen tutkielmani keskiössä on kysymys siitä, *ketkä* suomalaisissa iltapäivälehdissä päästetään määrittelemään, mistä Krimin kriisissä on kyse. Analysoin asiaa määrällisesti ja tulkiten saamiani tuloksia kehysteorian näkökulmasta. Lisäksi hyödynnän tulkinnallisena apuvälineenä uutiskriteerejä, jotka Johan Galtung ja Mari Ruge nostivat esiin ulkomaanuutisia koskevassa tutkimuksessaan jo 1960-luvun puolivälissä. Valotan työssäni, miltä osin 2010-luvun tilanteessa ja kriisiasetelmassa heidän jo viisi vuosikymmentä sitten erottamansa kriteerit yhä pätevät. Pohdin myös, onko Krimin kriisin kaltaisen pitkittyneen konfliktin uutisoinnissa huomattavissa piirteitä, jotka edellyttäisivät Galtungin ja Rugen listaamien uutiskriteerien päivittämistä.

Koska kyseessä on empiirinen tapaustutkimus, hyödynnän kehysteorian ja uutiskriteerien näkökulmaa varsinaisesti vasta määrällisen analyysin tuloksia tulkitessani ja niistä päätelmiä tehdessäni. Teoriat ovat siis ennen kaikkea analyysin syventämisen apuvälineitä. Toki määrittelen työn alkupuolella, mitä kehysteorialla ja uutiskriteereillä tässä työssä tarkoitan.

Iltapäivälehtien Krim-uutisointi on osa laajemmin ymmärrettyä suomalaista ulkomaanjournalismia ja sen käytäntöjä. Ulkomaan tapahtumien raportoinnin osaltakin maan johtavien medioiden kuten Yleisradion, Helsingin Sanomien, STT:n, MTV:n ja Alma Median ulkomaantoimitusten resurssit ovat viime vuosina suhteellisesti ottaen vähentyneet ja suomalaismediat toimivat enenevässä määrin ulkomaisten uutistoimistojen tiedonvälityksen varassa. Uskali arvioikin voimavarojen kutistumisen johtavan jatkossa siihen, että suoranaiset uutisvirheet lisääntyvät myös laadukkaiksi miellettyissä tiedotusvälineissä. Näin hänestä käy, mikäli toimituksissa ja toimittajia kouluttavissa opinahjoissa ei tiedosteta ulkomaanuutisoinnin vaatimia laadullisia ja määrällisiä tarpeita. (Uskali 2007, 14.)

Yksi oletukseni tässä työssä on, että suomalaisen iltapäivälehdistön Ukraina-jutuissa ääneen pääsee usein asiantuntijoita, jotka ovat itsekin pitkälti tiedotusvälineiden tietojen varassa. Arvelen lisäksi, että historiallinen taustoitus on kriisistä uutisoitaessa vähäistä. Oletukseni perustuvat siihen, että ulkomaanuutisten heikohkosta historiallisesta taustoituksesta on aiempaa tutkimustietoa.

Esimerkiksi Glasgow'n yliopiston mediaryhmä julkaisi kesällä 2004 Lähi-idän uutisointia koskevan tutkimuksen, jonka mukaan brittiläiset televisioyhtiöt (kaupallinen ITV ja valtiollinen BBC) käyttivät uutislähteinään enimmäkseen yhdysvaltalaisia asiantuntijoita ja konfliktin historiallinen taustoitus puuttui uutisista miltei täysin (ks. Uskali 2007, 20).

Glasgow'n yliopiston tutkijat (ks. Uskali 2007, 20) tunnistivat brittiläisissä tv-uutisissa neljä heikkoutta:

- 1) konfliktin historiallinen taustoitus uupui
- 2) vain toisen osapuolen toimia taustoitettiin
- 3) näkökulmat myötäilivät toista osapuolta
- 4) uutisoinnin pääpaino oli toisen osapuolen uhreissa

Kolmanneksi arvelen, että uutisoinnin pääpaino on läntisen maailman mielipiteissä ja vastatoimissa Venäjää kohtaan. Tämä oletukseni perustuu kulttuuriseen tuntumaani yleisessä mielipideilmastossa vallitsevasta itä-länsi-jaosta, jossa Venäjä katsotaan idäksi ja Suomi EU:n jäsenenä luetaan osaksi läntistä maailmaa. Palaan oletuksiini työn loppuluvussa.

1.2 Tutkielman termistöä

Katson parhaaksi nostaa jo näin työn alkupuolella esiin tässä tutkielmassa käyttämäni termistöä, jonka tunteminen on välttämätöntä väärinymmärrysten välttämiseksi. Selvennystä vaativia yleistermejä ovat *kriisi*, *konflikti*, *mielenosoitus*, *mellakka*, *kapina* ja *sota*. Viestinnän kentältä avaan *kriisiuutisoinnin*, *kriisiuutisen* ja *globaalin kriisiuutisen* käsitteet. Apua termistön avaamiseen olen ammentanut Kotimaisten kielten keskuksen laatimasta suomen yleiskielen sanakirjasta.

Kriisi on tämän tutkimuksen keskeisin käsite. Kriisillä tarkoitan tässä tutkielmassa kärjistynyttä ja vaarallista tilannetta, jota pidetään käännekohtana ja murroksena menneen ja tulevan välillä⁷. Kiovan mielenosoitukset ja mellakat, niitä seurannut vallankumous ja sen jälkeen venäläisjoukkojen saapuminen Krimille muodostavat kaikki yhdessä kriisin. *Konfliktilla* puolestaan viittaa riitaan kahden tai useamman osapuolen välillä⁸. Konflikti voi olla myös aseellinen, mutta sen erottaa sodasta sen organisoimattomuus.

Mielenosoitus on yksi useimmin käyttämästäni termeistä tässä tutkimuksessa. Mielenosoituksella tarkoitetaan tässä tutkielmassa tekoa, jonka tarkoituksena on kärjekkäästi ja huomiota herättävästi, mutta väkivallattomasti esittää jokin vaatimus tai vastalause⁹. Krimin kriisi sai alkunsa Kiovan mielenosoituksista, joissa länsimieliset ukrainalaiset vaativat EU:n assosiaatiosopimuksen allekirjoittamista. Tarkastelen tätä lähemmin luvussa 2. *Mellakalla* puolestaan tarkoitan tässä tutkielmassa mielenosoituksen eskaloitumista vakavanlaatuiseksi levottomuudeksi¹⁰, johon liittyy kahakoita, tappeluja ja muita väkivallantekoja. Kiovassa mielenosoitukset äityivät mellakoiksi loppuvuodesta 2013 ja alkutalvesta 2014.

Vaikka termi *kapina* ei juurikaan esiinny tässä tutkielmassa, katson tarpeelliseksi avata sen merkitystä hieman, jotta erot mielenosoitukseen ja mellakkaan kirkastuisivat. Kapinalla tarkoitetaan yleisesti jonkin joukon aseellista nousua esivaltaa vastaan¹¹. Kuten mellakassa, myös kapinassa oleellista on väkivalta tai sen käytön uhka. Uuteen länsimieliseen hallitukseen tyytymättömiä ja sen eri tavoin ilmaisevia Ukrainassa asuvia venäläisiä kutsutaan suomalaisissa tiedotusvälineissä usein kapinalliksi. Näistä niin kutsutuista kapinallisista ei kuitenkaan kirjoitettu valitsemani tarkastelujakson aikana, joten tehtäväkseni ei jää termin oikeudenmukaisen käytön arviointi.

⁷ <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> , hakusana: kriisi

⁸ <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> , hakusana: konflikti

⁹ <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> , hakusana: mielenosoitus

¹⁰ <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> , hakusana: mellakka

¹¹ <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> , hakusana: kapina

Ukrainassa vallitsevasta tilanteesta puhutaan tämän tutkielman kirjoitushetkellä (kevät 2016) Ukrainan sotana tai Itä-Ukrainan sotana. Toisin kuin kapinassa, vaaditaan sotaan aina vähintään kaksi osapuolta. *Sodassa* on kyse suurten yhteisöjen, kuten valtioiden välisestä organisoidusta aseellisesta taistelusta¹². Ukrainan pääministeri Arseni Jatsenjokin mukaan Venäjä julisti maiden välille sodan, kun sen parlamentti päätti sallia sotilaallisen voimankäytön Ukrainaa vastaan maaliskuussa 2014¹³. Virallista sodan julistusta ei kumpikaan osapuoli ole tehnyt, vaikka esimerkiksi tulitauoista on sovittu moneen kertaan kuluneiden vuosien varrella.

Viestinnällisistä termeistä tässä tutkielmassa tärkeimmät ovat kriisiuutisointi, kriisiuutinen ja globaali kriisiuutinen. *Kriisiuutisointi* on kattokäsite, joka pitää sisällään kaikki erilaisista kriiseistä toimitetut uutiset. Kriisiuutisointi käsittää uutiset luonnonkatastrofeista, eri tahojen välistä aseellisista konflikteista tai vaikkapa kouluammuskeluista. *Kriisiuutinen* puolestaan on yksi yksittäinen toimituksellisen työn tulos, eli tekstiä, ääntä ja/tai kuvaa sisältävä luomus, joka käsittelee esimerkiksi yhtä edellä mainituista kriisitilanteista. *Globaalilla kriisiuutisella* tarkoitan tässä tutkielmassa kriisiuutista, joka käsittelee paikallisen kriisin vaikutuksia muuhun maailmaan.

1.3 Aiempaa tutkimusta

Ulkomaanuutistutkimuksen kenttä suunnaton ja yksi suurimpia haasteita tätä pro gradua tehdessä oli seuloa loputtomasta tietomassasta esille juuri tämän tutkielman kannalta olennaisimmat tutkimukset. Aihetta käsittelevien teosten lisäksi ulkomaanuutistutkimusta käsitteleviä artikkeleita on löydettävissä miltei jokaisessa kansainvälisessä tiedotustutkimuksen aikakauslehdessä ja vieläpä lähes jokaisessa numerossa (Pietiläinen 1998, 15).

Ulkomaanuutisia tarkasteleva tutkimus on selvittänyt, miten kansainväliset uutistapahtumat raportoidaan eri maissa ja mitkä tapahtumat valikoituvat kansainvälisiksi uutisiksi. Pyrkimyksenä on ollut ottaa selvää mitä eroja uutistapahtumien raportoinnissa on ja miksi ulkomaanuutisten kohteet ja aiheet ovat eri maissa hyvin samankaltaisia. Tutkimuksen avulla uutisista on haluttu tehdä ”parempia” ja todenmukaisempia, eli maailman moninaisuutta paremmin kuvaavia ja käyttäjiensä tarpeita (oletettuja tai todellisia) paremmin vastaavia. (Pietiläinen 1998, 15.)

Kriisijournalismia puolestaan on tutkittu etenkin viime vuosikymmeninä paljon. Esimerkiksi Yhdysvaltain kaksoistorneihin vuonna 2001 tehty terrori-iskut, vuoden 2004 Intian valtameren

---

¹² <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> , hakusana: sota

¹³ http://yle.fi/uutiset/ukrainan_paaministeri_venaja_on_julistanut_sodan/7115781

maanjäristyksen aiheuttama tsunami ja Irakin sota ovat kaikki laajalti tutkittuja kriisejä myös viestinnän näkökulmasta.

Pohjustan tutkimustani esittelemällä aiemman tutkimuksen pohjalta kriisialueen uutisoinnin haasteita (mm. Kujala 2012; Uskali 2007), uutistoimistojen roolia kansainvälisessä tiedonvälityksessä (mm. Cottle 2009; Rantanen 1998) ja sosiaalisen median käyttömahdollisuuksia journalistien tiedonlähteenä (mm. Luukkanen 2015; Korpiola & Nikkanen 2012).

Koska vuoteen 2014 sijoittuva Krimin kriisi on verrattain tuore konflikti, ei aihetta ole ehditty tutkia journalismintutkimuksessa vielä kovinkaan paljon. Tutkijoiden tarttumista teemaan saattaa hillitä myös se tosiasia, että kriisistä alkanut Ukrainan sota (ts. Ukrainan kriisi) on edelleen käynnissä.

Yksi merkittävimmistä aihetta käsittelevistä suomalaisista teoksista on toimittaja Kalle Kniivilän (2015) populaari tietoteos *Krim on meidän*, jossa Kniivilä haastattelee Krimin niemimaan asukkaita siitä, miten alueen liittäminen Venäjään vaikuttaa heihin, mitä mieltä he asiasta ovat ja minkälaisista tekijöistä heidän identiteettinsä koostuu. Toinen mainittava teos on tässäkin tutkimuksessa apuna käytetty Luukkasen ym. (2015) kirjoittama *Ukraina kriisissä*, joka käsittelee Ukrainan historiaa, Maidanin vallankumousta edeltäneitä vaihteita, Krimin valtaamista ja sen jälkeen Itä-Ukrainaan levinneitä väkivaltaisia yhteenottoja.

Lisäksi toimittaja-kirjeenvaihtaja Antero Eerolalla on tekeillä teos *Ukrainan kriisi – taistelu kahtia revitystä maasta*, jossa kirjoittaja lupaa käsitellä kriisiä tavalla, joka ei välttämättä miellytä ”läntisiin perusuutisiin” tottunutta lukijaa¹⁴.

Mediajulkisuuden kannalta mielenkiintoinen on Ukrainan kriisiä käsittelevä tutkimus, jonka nimi on *Lännessä olemme, itään katsomme – Ukrainan kriisin kehykset ja Venäjän esitykset suomalaisissa mediakuvissa* (Kangas, Ojala & Pantti 2015)¹⁵. Tutkimuksessa selvitetään, miten Suomen valtavirtamedia kehysti kuvallisesti Ukrainan kriisiä, millaisen roolin Venäjän presidentti Vladimir Putin kuvituksessa sai ja millaisia käsityksiä Venäjästä kuvat ilmentävät.

Iltapäivälehtiä on tutkittu Suomessa jonkin verran. 2000-luvulla esimerkiksi Pasi Kivioja (2008) tarkasteli iltapäivälehtiä mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Sauli Ruuskanen (2010) puolestaan tutki kuoleman käsittelyä iltapäiväjournalismissa, ja Juha Herkman (2005) eritteli niin ikään väitöskirjassaan kaupallisen television ja iltapäivälehtien vuorovaikutusta median markkinoitumisen viitekehyksessä.

¹⁴ http://intokustannus.fi/kirja/ukrainan_kriisi/

¹⁵ Kangas, Jarkko, Ojala, Markus, Pantti, Mervi (2015) *Lännessä olemme, itään katsomme – Ukrainan kriisin kehykset ja Venäjän esitykset suomalaisissa mediakuvissa*. Media & Viestintä 38 (4): 187-209.

Pro gradu -tasolla iltapäivälehtiä ovat tutkineet muun muassa Hanna Syrjälä (2006)¹⁶, joka toteutti haastattelututkimuksen iltapäivälehtien toimittajien ammatillisesta omakuvasta, Sami Mäkiiviinikka (2012)¹⁷, joka käsittelee pro gradu -tutkielmassaan Iltalehden etusivun uutisotsikkoja ja Heidi Iivonen (2014)¹⁸, joka tutki vanhempien kokemuksia lapsen kuolemaan liittyvän haastattelun antamisesta iltapäivälehdille.

1.4 Tutkimuksen rakenne ja eteneminen

Tutkimukseni etenee siten, että johdannon jälkeen luvussa 2 valotan Krimin kriisin taustoja. Käyn ensimmäisessä alaluvussa läpi Ukrainan ja Venäjän välisiä suhteita sekä kerron, kuinka Ukrainassa päädyttiin tilanteeseen, jossa osa maan kansalaisista oli niin tyytymättömiä hallitukseensa, että he ryhtyivät vallankumoukseen. Lisäksi avaan tarkemmin syitä siihen, miksi ja miten Venäjä valtasi Krimin niemimaan. Lopuksi tarkastelen Ukrainan ja Krimin tapahtumia globaalina kriisiuutisena.

Luvun 2 toisessa alaluvussa pureudun ulkomaanjournalismiin ja kriisiuutisointiin. Avaan läntisten tiedotusvälineiden ominaispiirteitä ja uutisagenda, uutistoimistojen toimintaperiaatteita, kriisiuutisoinnin haasteita, sosiaalisen median roolia journalistisena tiedonlähteenä ja kestouutista ilmiönä.

Luvussa 3 valotan kysymystä eri tahojen ja toimijoiden esiin pääsystä journalistisissa esityksissä ja pohdin, mikä merkitys uutistilaan pääsemisellä (tai sinne pääsemättä jäämisellä) Krimin konfliktin tapaisessa tilanteessa on. Lisäksi esittelen kehysteorian, jonka avulla tulkitson määrällisiä tutkimustuloksiani työn päätelmäluvussa. Omassa alaluvussaan nostan esiin Galtungin ja Rugen (1965) erottelemat uutiskriteerit, joiden ajankohtaisuutta pohdin aineistooni ja tutkimustuloksiini peilaten niin ikään työn lopussa.

Luvussa 4 esittelen tutkimusaineistoni ja kerron sen keräämisprosessista. Ennen varsinaisen aineiston esittelyä luon luvun alussa silmäyksen suomalaiseen iltapäivälehdistöön, sen historiaan, toimintaperiaatteisiin ja vallitsevaan kilpailutilanteeseen. Valotan luvussa myös tutkimusmetodina käyttämäni määrällisen sisällön erittelyn ominaispiirteitä sekä kerron, miten olen muodostanut

---

¹⁶ Syrjälä, Hanna (2006) *"Ei röyhkeämpiä, vaan rohkeampia"* – Haastattelututkimus iltapäivälehtien toimittajien ammatillisesta omakuvasta. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.

¹⁷ Mäkiiviinikka, Sami (2012) *Iltalehti.fi -verkkopalvelun etusivun harhaanjohtavat uutisotsikot – Semantiikan ja pragmatiikan näkökulma*. Nykysuomen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto, Filosofinen tiedekunta.

¹⁸ Iivonen, Heidi (2014) *Kun omaisten surusta tulee julkista – Vanhempien kokemuksia lapsen kuolemaan liittyvän haastattelun antamisesta iltapäivälehdille*. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta.

tutkimuksessa apuna käyttämäni luokitusrunгон. Luvun lopussa tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta.

Luvussa 5 esitän määrällisen analyysini tulokset. Kerron, paljonko juttuja ilmestyi tarkastelujaksolla ja kuinka jutut jaksolla jakautuivat, mitkä olivat juttujen pää- ja toissijaiset aiheet ja mitä medioita jutuissa lainattiin. Erityistä huomiota kiinnitän siihen, ketkä tai mitkä olivat juttujen näkyvimpiä toimijoita ja mitkä olivat jutuissa haastateltujen tai siteerattujen asemat kriisin suhteen.

Luvussa 6 tulkitson tutkimustuloksiani ja esitän niitä koskevia päätelmiä hyödyntämällä näkökulmina kehysteoriaa ja uutiskriteerejä. Luvussa 7 arvioin tutkimukseni onnistumista sekä nostan esiin jatkotutkimusideoita.

2 KRIM, KRIISI JA UUTISET

Tässä luvussa esittelen Krimin kriisin ja sen taustat sekä pureudun Venäjän ja Ukrainan välisiin suhteisiin. Sangen laaja taustoitutus on tutkielmani kannalta tärkeää, sillä Krimin kriisi ei selity vain tarkastelemalla sitä edeltäneitä vuosia. Konfliktissa on kyse vuosikymmenien, jopa vuosisatojen tapahtumakuluista. Varsinkin Neuvostoliiton aikaisten valtasuhdeasetelmien ja sopimusten tunteminen on tärkeää, jotta keväällä 2014 puhjenneen kriisin tosiasialliset juuret saa kaivettua esiin. Tutkielman lopusta (liite 1) löytyy aikajana, jossa esitän Ukrainan vaiheet kronologisessa järjestyksessä ja erittäin tiivistetysti 1500-luvulta kevättalveen 2014.

Tarkastelen tässä luvussa myös uutisjournalismin ominaispiirteitä ja erityisesti konflikteja ja kriisejä käsittelevän uutistoiminnan luonnetta ottaen huomioon myös 2010-luvun digitalisoituneen mediaympäristön. Hyödynnän taustoituksessa pääosin Pilipenkon ja Kasjanovin (1997) teosta *Ukrainan historia*, joka kertoo Ukrainan vaiheista ennen ajanlaskun alkua aina Neuvostoliiton hajoamisen jälkeiseen aikaan asti sekä Luukkasen ym. (2015) populaaria tietoteosta *Ukraina kriisissä*, joka valaisee maan viimeisimmän konfliktin syntyvaiheita ja median roolia siinä. Tämän lisäksi tukeudun Uskalin (2007) teokseen *Ulkomaanuutisten uusi maailma* josta olen ammentanut apua erityisesti ulkomaanjournalismin toimintamekanismien valottamiseen sekä kriisiuutisoinnin historian esittelyyn.

2.1 Krimin kriisin pitkät juuret

Ukraina ja Venäjä ovat olleet vuosisatojen ajan nivoutuneita toisiinsa niin maantieteellisesti, taloudellisesti kuin poliittisestikin ja vauhtia on haettava kaukaa, jotta voidaan ymmärtää, mitä kevättalvella 2014 tapahtui.

Ukrainan alue on kuulunut aikojen saatossa osittain tai kokonaan muun muassa Liettuan suurruhtinaskuntaan, Puolaan ja Venäjään. Turkkiilaisten tataarien ja nogaialaisten hyökkäillessä Ukrainan alueelle 1400- ja 1500-luvulla, ei alueen puolustamiseen herunut apua Liettualta, eikä myöhemmin Puolalta, vaan taistelevien sotaisien naapurien kanssa jäi alueen omien kasakoiden harteille. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 58–60.)

Kun Ukrainan alueista suurin osa liitettiin Puolaan Ljublinin liitossa 1500-luvulla, alkoi ukrainalaisten sorto. Yritys yhdistää [Ukrainan alueen] ortodoksinen ja [Puolassa hallitseva]

katolinen kirkko epäonnistui, ja puolalaiset isännät julistivat ukrainalaiset kasakat lainsuojattomiksi. Tyytymättömät kansalaiset alkoivat kapinoida. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 64–67.)

1600-luvulla käytiin Ukrainan vapaussota, jonka tarkoitus oli alkujaan vain turvata Ukrainan aateliston ja kasakoiden oikeudet. Tilanne kuitenkin kääntyi ukrainalaisten eduksi ja kun Puolan kuningas Vladislav IV kuoli vuonna 1648, jäi maa ilman hallitsijaa. Vuonna 1653 Ukrainan säätykokous pyysi Venäjän tsaaria ottamaan Ukrainan ”korkeisiin käsiinsä” ja jo seuraavan vuoden alussa Venäjä ja Ukraina allekirjoittivat sopimuksen liitosta. Sopimuksen mukaan Ukrainalla säilyi laaja autonomia ja tasavaltainen hallitusmuoto, mikä tarkoitti sitä, että kaikkien asteiden hallintovirkamiehet valittiin vaaleilla. Ukraina sai myös säilyttää omat sotavoimat sekä oman talouden ja verotuksen. Sopimuksen tärkein kohta oli Venäjän ja Ukrainan päätös yhteisistä sotatoimista Puolaa vastaan. Sopimus oli kuitenkin niin monitulkintainen ja epäselvä, että Ukrainan autonomia ajautui pian Venäjän kanssa konfliktiin. Venäjä päätyi rajoittamaan Ukrainan autonomiaa radikaalisti, ja alueen asukkaiden olot huononivat 1700-luvulle tultaessa. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 72–76, 87–88.)

1800-luvulla Ukraina oli jaettu kolmeen eri alueeseen. Toiveita autonomian palauttamisesta ei ollut ja Venäjän ja Turkin sota näkyi Ukrainan alueella raskaasti, sillä alueelta ammennettiin valtavat määrät karjaa, rehua ja elintarvikkeita armeijan tarpeisiin. Ukrainan talonpojat uskoivat Venäjän hallituksen lupaukset Ukrainan kasakkajoukkojen perustamisesta uudelleen Ranskan ja Venäjän välisen sodan loputtua ja liittyivät siksi halukkaasti armeijaan. Vaan toisin kävi. 1810-luvulla Aleksanteri I:n sisäpolitiikka tiukkeni ja armeijan ylläpidosta aiheutuvia menoja siirrettiin sotilastalonpoikien kannettavaksi. Nyt sotilastalonpojilla oli sotilaskoulutuksen lisäksi velvollisuus viljellä maata ja heidät sijoitettiin uudisasukkaina eri puolille Ukrainaa elämään ankarasti säädeltyä viljelijäsotilaan elämää. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 104.)

Sorretut ukrainalaiset talonpojat nousivat kapinaan vuosina 1847–1848. He lopettivat päivätöiden tekemisen, muodostivat ”vapaiden kasakoiden” listoja, perustivat kyliin itsehallintoelimiä ja ottivat haltuunsa maanomistajien maita. Tilanteesta säikähtänyt, edeltäjänsä suvaitsevaisempi Aleksanteri II lakkautti maaorjuuden ja takasi talonpojille henkilökohtaisen vapauden. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 106–107.)

1800-luvun loppupuolella Venäjän keisarikunnan talous kehittyi nopeasti, ja Ukraina sai tästä kehityksestä osansa. Harkovasta ja Jekaterinoslavista tuli liike-elämän keskuksia ja Odessasta ja Nikolajevista kaupan keskuksia. Ukrainan alueelle oli keskittynyt paljon hiilikaivos- ja metalliteollisuutta. Ukrainassa alkoi myös viritä kansallista liikehdintää ensimmäisen yliopiston

perustamisen myötä. Kansan etnistä ja kulttuurista omaperäisyyttä vaalittiin venäläistämistoimista huolimatta ja maan sivistyneistö puolusti pontevasti äidinkieltään, jota vähättelijät kutsuivat vain puolan tai venäjän murteeksi. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 110.)

Venäjä kärsi tappion ensimmäisessä maailmansodassa ja maassa tapahtui vallankumous vuonna 1917. Kun tsaarivalta oli murskattu, avautui ukrainalaisille ennennäkemättömiä mahdollisuuksia oman maan ja kansallisuuden kehittämiseen, mutta vanhan järjestelmän hajoaminen tiesi myös valtavia haasteita: tarvittiin toimiva hallinto- ja talouskoneisto sekä armeija ja poliisi. Tehtävä ei ollut helppo maalle, joka rämpi tuohon aikaan syvässä taloudellisessa kriisissä. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 134–135.)

Ukrainan valtakunta perustettiin 1918, mutta jo seuraavan vuoden aikana maa ajautui täydelliseen kaaokseen. Ukrainaan syntyi sadoittain talonpoikaisjoukkioita, jotka taistelivat saadakseen pitää maansa, direktoriossa syntyi erimielisyyttä hallitusmuodosta ja tammikuussa 1919 venäläiset bolševikit hyökkäsivät Kiovaan ja valtasivat kaupungin. He panivat toimeen suuria viljan pakko-ottoja ja aloittivat kommunismin rakentamisen pakottaen talonpojat antamaan maansa ”yhteiskunnan käyttöön”. Alkoi luokkaterrore, jonka tavoite oli tuhota kaikki ne, jotka eivät olleet bolševikkien kanssa samoilla linjoilla. Ukrainalaisten talonpoikien kansannousut tukahdutettiin äärimmäisen ankarin keinoin, ja tuolloinen Ukrainan hetmanni Pavlo Skoropadski pakeni Saksaan. Vuonna 1920 bolševikkiarmeijat perustivat Ukrainan sosialistisen neuvostotasavallan, joka oli muodollisesti suvereeni, mutta käytännössä Venäjästä riippuvainen. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 145, 149–153.)

Vuosina 1922–1991 toimineen Neuvostoliiton, eli Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton ajan Ukraina toimi lähinnä jättivaltion vilja-aittana. Alueella kärsittiin 1930-luvulla suurta nälänhätää, sillä maan vilja luovutettiin valtiolle ja Stalin oli kasvattanut kiintiötä 44 prosentilla. Varovaisten arvioiden mukaan ainakin 4,5 miljoonaa ukrainalaista kuoli tuolloin nälkään. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 42.)

Myös toinen maailmansota aiheutti Ukrainalle valtavia kärsimyksiä. Maa toimi lähes viiden vuoden ajan sotänäyttämönä tai ankaran miehityskomennon alla ja koki raskaita taloudellisia menetyksiä. Joka kuudes maan asukas, eli 5,3 miljoonaa ihmistä, sai surmansa, ja 10 miljoonaa ukrainalaista eli kodittomana, sillä sodassa tuhoutui yli 700 ukrainalaiskaupunkia ja 28 000 kylää. Työkykyisin osa kansasta, eli noin 2,3 miljoonaa ukrainalaista vietiin Saksaan. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 178.)

Sodan päätyttyä vuonna 1945 Ukraina oli uudessa tilanteessa. Ensimmäistä kertaa maan historiassa kaikki ukrainalaisten asuttamat alueet yhdistettiin yhdeksi kokonaisuudeksi. Neuvostoliiton sodassa

valtaama Länsi-Ukraina jäi Neuvosto-Ukrainan yhteyteen ja siihen liitettiin myös tšekkien Unkarilta valtaama Taka-Karpatia. Ukrainasta tuli myös YK:n jäsen, mikä paransi sen kansainvälistä asemaa, vaikkakin maan itsenäinen edustus toimi ainoastaan Moskovon määräysten mukaan. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 178–179.)

Kun Neuvostoliitossa vietettiin vuonna 1954 Ukrainan ja Venäjän ”uudelleenyhdistämisen” 300-vuotisjuhlaa, sai Ukrainan neuvostotasavalta Venäjän federaatiolta lahjaksi Krimin niemimaan. Eleen tarkoitus oli korostaa Moskovon yhteyteen kuulumisen etuja (Pilipenko & Kasjanov 1997, 181). Tosiasiassa tämän Sisiliaa hieman suuremman maa-alueen omistajan vaihto oli alkuna monille ongelmille, joiden kanssa Ukraina on myöhemmin joutunut kamppailemaan.

1990-luvulle tultaessa Neuvostoliitto oli taantunut taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja poliittisesti henkiahieveriin. Ukrainan neuvostotasavallassa järjestettiin 1. joulukuuta 1991 kansanäänestys itsenäistymisestä. 90 prosenttia äänesti itsenäistymisen puolesta ja samaan aikaan toimitetuissa presidentin vaaleissa maan johtajaksi valittiin Leonid Kravtshuk. Viikkoa myöhemmin Belovezin kokouksessa itsenäisten Venäjän, Ukrainan ja Valko-Venäjän johtajat julistivat Neuvostoliiton muodollisesti hajonneeksi. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 207.)

Yhdet historian vaiheet ovat keväällä 2014 alkaneen kriisin kannalta olennaisempia huomioida kuin toiset. Sitä, että Ukraina antoi Krimin niemimaalle laajan autonomian vuonna 1992, voinee pitää ensimmäisenä merkinä siitä, että Venäjältä lahjaksi saadun alueen ihmiset – tai ainakaan heidän enemmistönsä – eivät tunteneet uutta emämaata omakseen. Autonomian perustamiseen vaikutti voimakkaasti alueella edelleen valtaa pitänyt kommunistinen virkamiehistö. Se aloitti aktiiviset ulko- ja sisäpoliittiset toimet, joiden tarkoituksena oli niemimaan erottaminen Ukrainasta ja liittäminen Venäjään. Virkamiehistön toimia helpotti se, että niemimaan asukkaista enemmistö on venäjänkielisiä, joita Kiovan hallinnon ukrainalaistamispyrkimykset pelottivat. (Pilipenko & Kasjanov 1997, 207, 212.)

Etsittäessä syitä Ukrainan kriisin puhkeamiselle ja pitkittymiselle on palattava takaisin Neuvostoliiton aikaan ja jättivaltion hajoamisesta seuranneiden vuosikymmenien tapahtumiin ympäri itäistä Eurooppaa ja Kaukasusta (Luukkanen ym. 2015, 17).

Luukkasen ym. (2015) mukaan kriisin pohjalla on idea siitä, että Neuvostoliiton entiset valtiot eivät ole aidosti itsenäisiä, vaan kuuluvat joko läntiseen vaikutuspiiriin tai Venäjän vaikutuspiiriin. Luukkanen ym. nostavat esimerkiksi pienen, Itä-Euroopan ja Aasian rajalla Kaukasiassa sijaitsevan Georgian. Tämä Neuvostoliittoon kuulunut noin viiden miljoonan asukkaan maa on pinta-alaltaan vajaan neljänneksen Suomen pinta-alasta. Se on 1990-luvun lopusta alkaen osoittanut merkkejä

siitä, että se ei enää halua olla Venäjän vaikutuspiirissä. (Emt. 17.) Georgian hallinto esimerkiksi ilmoitti vuonna 1999 tavoitteekseen sulkea venäläisten sotilastukikohdat Georgian alueella (Tähtinen, 2013, 44).

Käsittelen seuraavaksi hieman lähemmin vuoden 2008 tapahtumia Georgiassa, sillä niistä on löydettävissä yhtäläisyyksiä kevättalven 2014 tapahtumiin Krimin niemimaalla. Georgian sodan tunteminen helpottaa Venäjän mielenmaiseman ymmärtämistä Ukrainan tapahtumien suhteen. Luukkasen ym. (2015) mukaan Georgian tapahtumista suurin Venäjään kohdistunut uhka ei suinkaan ollut turvallisuusvaje, vaan piskuisen maan muille Kaukasuksen maille antama poliittinen esimerkki. Georgian sota olikin Moskovalle keino havainnollistaa muulle maailmalle, mitä tapahtuu, jos jokin Venäjän federaation alue pyrkii itsenäisyyteen. (Emt., 17.) Georgian sota käytiin Georgian sotavoimien ja vuonna 1991 Georgiasta itsenäiseksi julistautuneen Etelä-Ossetian armeijan sekä Venäjän joukkojen välillä. EU ja Georgia eivät ole tunnustaneet Etelä-Ossetiaa itsenäiseksi.

Venäjän ja Georgian pitkälliset poliittiset ja sotilaalliset jännitteet eskaloituivat sodaksi kesällä 2008, kun yhteenotot Georgian ja maasta eroon pyrkivän Etelä-Ossetian maakunnan joukkojen välillä kiihtyivät. Alueella ammuttiin raskailla aseilla ja tehtiin useita pommi-iskuja. Georgia keskitti armeijan joukkoja Etelä-Ossetian rajalle, minkä seurauksena rajan läheisyydessä olleiden venäläisjoukkojen ja alueella olleiden venäläisten rauhanturvaajien valmiutta kohotettiin ja Venäjän johto varoitti kansainvälistä yhteisöä laajamittaisesta konfliktista Etelä-Ossetian ja Georgian joukkojen välillä. (Tähtinen 2013, 2, 49.)

Konflikti puhkesi täysmittaiseksi sodaksi, kun Georgian armeija hyökkäsi 7. elokuuta Etelä-Ossetiaan ja sen pääkaupunkiin Tskhinvaliin. Venäjän joukot tekivät pian vastahyökkäyksen saarrettujen eteläossettien ja alueella asuvien venäläisten tueksi osoittaen kykenevänsä toimimaan lähialueillaan ja tarvittaessa käyttävänsä sotilaallista voimaa omien etujensa suojelemiseksi. Useiden lähteiden mukaan Venäjän tavoitteena oli myös Georgian länsimieliseksi katsotun hallinnon kaataminen ja vaihtaminen. (Ks. Tähtinen 2013, 40–41.)

Venäläiset karkottivat Georgian joukot Tskhinvalista ja sitä ympäröiviltä kukkuloilta ja ottivat hallintaansa Gorin ympäristöineen. Pian georgialaisten vetäydyttyä Etelä-Ossetiasta Venäjä tunnusti maan itsenäisyyden. Vuonna 2015 Etelä-Ossetian tasavalta ilmoitti kaavailevansa kansanäänestystä Venäjään liittymisestä.¹⁹

---

¹⁹ http://yle.fi/uutiset/etela-ossetia_kaavailee_kansanaanestysta_venajaan_liittymisesta/8395926

Luukkanen ym. (2015) katsovat, että [kuten Georgian tapauksessa] myös Venäjän ja Ukrainan välisessä konfliktissa on kyse imperiumin romahtamisen jälkikaiuista. Konflikti on osa Neuvostoliiton romahduksesta syntynyttä ja edelleen jatkuvaa tapahtumakulkua, jonka ytimessä on kysymys siitä, voiko maailman laajin valtio säilyä sellaisenaan ja aikooko Venäjä laajentua Itä-Eurooppaan entisen Neuvostoliiton alueille vai sirpaloituuko se eri kansalaisuuksiksi ja maantieteellisiksi alueiksi. Luukkasen ym. mukaan Ukrainan sota ja Krimin liittäminen Venäjään voidaan tulkita todisteiksi imperiumiajattelun palaamisesta. Ulkoisten paineiden lisäksi entisiä Neuvostoliiton maita altistaa konflikteille myös se, että hajoamisesta syntyneet uudet valtiot joutuivat määrittelemään keinotekoisesti, mutta samalla varsin tarkasti valtion etnisen kokonaisuuden ja historiallisen menneisyyden sekä lopuksi ”totalisoimaan” kielen tai etnisen merkityksen kansakunnan tärkeimmäksi symboliksi. Nämä yhtäkkisen ja ylhäältäpäin synnytetyn nationalismin luomat valtiot ovat Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen joko liittyneet läntiseen, EU:n johtamaan yhteisöön, tai jääneet Venäjän valtapiiriin. Ukraina kuuluu jälkimmäiseen ryhmään. (Luukkanen ym. 2015, 17–18, 21.)

2.1.1 Kohti Krimin kriisiä: Ukrainan vallankumous

Vuonna 2014 Ukrainan pääkaupungissa Kiovassa tehdyssä Euromaidan-vallankumouksessa oli pohjimmiltaan kyse siitä, onko Ukraina osa Venäjää vai osa Eurooppaa. Kysymys on ollut ukrainalaisille keskeinen aina 1990-luvun itsenäisyydestä lähtien. Esimerkkejä erilaisista ratkaisuksista tarjosivat Puola ja Valko-Venäjä. Ensiksi mainitun taloudellinen ja poliittinen integroituminen EU:n kanssa oli menestys; Puolan elintaso kasvoi nopeasti, mikä näkyi kansalaisten hyvinvoinnissa. Valko-Venäjä sen sijaan on käytännössä luopunut itsenäisyydestään tekemällä Venäjän kanssa valtioliiton. (Luukkanen ym. 2015, 105–106.) Tämä liitto Venäjän kanssa on näkynyt Valko-Venäjän taloudessa haitallisesti. Esimerkiksi vuonna 2011 maa yritti kääntyä lännen puoleen hakemalla 8 miljardin euron hätälainaa kansainväliseltä valuuttarahastolta IMF:ltä, kun Venäjä epäsi maalta avun vedoten siihen, että Valko-Venäjä ei suostunut suorittamaan Venäjän vaatimaa valtion yritysten yksityistämishjelmaa tarpeeksi nopealla tahdilla²⁰.

Ukrainan Neuvostoliiton aikojen jälkeinen poliittinen kurssi ei ole ollut järin yhtenäinen, ja maan presidenttien voi sanoa johtaneen kansaansa kahteen suuntaan. Presidentti Leonid Kravtshukin aikana vuosina 1991–1994 pyrittiin Venäjän otteesta irti, Leonid Kutshman aikakaudella vuodesta

---

²⁰ http://yle.fi/uutiset/valko-venaja_hakee_imfta_miljardien_lainaa/5369420

1994 vuoteen 2005 pyrittiin yhtä aikaa liehittämään Venäjää ja yhdistymään Euroopan kanssa. Viktor Janukovitsh (2010–2014) sen sijaan pyrki tietoisesti lähemmäs itänaapuria. (Luukkanen ym. 2015, 106.)

Vuonna 2013 Ukraina oli tilanteessa, jossa kansalaisten enemmistö Länsi- ja Keski-Ukrainassa halusi maan suuntautuvan länteen. Erityisesti Puolan esimerkki onnistuneesta länsi-integraatiosta vaikutti heidän keskuudessaan vallitsevaan mielipideilmapiiriin huomattavasti. Ukrainan ja EU:n assosiaatiosopimuksen²¹ hylkääminen marraskuussa 2013 oli maan länsimielisille²² kova kolaus, semminkin kun presidentti Janukovitsh oli omassa vaalikampanjassaan ilmoittanut kannattavansa tämän lähinnä eurobyrokraattisena pidetyn sopimuksen allekirjoittamista. Sopimus ei luvannut Ukrainalle EU-jäsenyyttä, eikä se olisi avannut portteja Natoon, mutta se olisi ollut tärkeä Ukrainan teollisuudelle. Sopimuksella olisi ollut merkitystä myös monille puolalaisille poliitikoille, jotka uskoivat, että sopimuksen ansiosta Ukrainaa, joka on Puolan itäinen naapuri, saataisiin irrotetuksi Venäjästä ja hivutetuksi kohti Eurooppaa. (Luukkanen ym. 2015, 106–107.)

Syy sopimuksen kaatumiseen oli Venäjän painostus. Kun vuosikausia sorvattu sopimusteksti julkaistiin vuonna 2013, se aiheutti välittömän vastareaktion Venäjällä. Maan presidentin, kolmatta kauttaan istuvan Vladimir Putinin ja maan geopolitiikkojen mielestä tällä ainoastaan teoreettiseksi arvellulla sopimuksella oli kuin olikin poliittisia merkityksiä; kyseessä ei ollut epämääräinen sopimusvyyhti, vaan Ukrainan ensimmäinen askel kohti EU:ta ja länttä. Assosiaatiosopimuksen myötä Putinin kaavailema Euraasian liitto, johon kuuluisivat Venäjä, Valko-Venäjä, Kazakstan ja Ukraina, voitaisiin unohtaa. (Luukkanen ym. 2015, 107.)

Venäjän reaktio oli nopea ja yksiselitteinen. Kesällä 2013 Ukrainan tuonti Venäjälle pysäytettiin, mikä vaikutti tuhoisasti Ukrainan teollisuuteen. Presidentti Putin ilmoitti myös, että mikäli sopimus allekirjoitetaan, Venäjä soveltaa pitempiaikaisia suojatulleja Ukrainan maataloutta vastaan. Lännessä pakotetta pidettiin ylimitoitettuna, sillä sopimuksella katsottiin olevan merkitystä vain Puolalle ja Baltian maille. Lisäksi sopimuksen kiperimmätkin kohdat liittyivät ”pehmeisiin” asioihin, kuten ihmisoikeuksiin ja korruption vastaiseen taisteluun. (Luukkanen ym. 2015, 107.)

---

²¹ Assosiaatiosopimuksen tärkein merkitys on vapaakauppa-alueen perustaminen. Sen myötä kumppanimaiden ja EU:n välisiä kaupankäynnin esteitä poistetaan. Sopimuksen myötä kumppanimaan lainsäädäntöä harmonisoidaan laajalti EU-lainsäädäntöön muun muassa teknisessä sääntelyssä, palveluiden kaupassa, kilpailulainsäädännössä ja valtiontukisäädännössä. Lisäksi assosiaatiosopimuksen pyrkimyksenä on vahvistaa oikeusvaltioperiaatetta sekä ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien noudattamista. Sopimus lisää yhteistyötä maahanmuutto-, turvapaikka ja rajahallinta-asioissa sekä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnassa. Sopimuksen myötä yhteistyö lisääntyy myös ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. (Lähde: http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=308802&#.VuwaY_mLSUk)

²² Käytän tässä tutkimuksessa termiä ”länsimielinen ukrainalainen” tarkoittaessani EU-myönteistä, vallankumousta kannattanutta Ukrainan kansalaista. Tutkimusaineistoon kuuluvissa artikkeleissa ja lähdekirjallisuudessa käytettiin samassa yhteydessä myös nimityksiä ”EU-mielinen” ja ”Ukraina-mielinen”.

Marraskuussa 2013, kun Ukrainan hallitus alkoi empiä assosiaatiosopimuksen allekirjoittamista, maa pyysi taloudellista apua EU:lta ja kansainväliseltä valuuttarahastolta (IMF) Venäjän kaupan tyrehtymisen takia. Venäjällä Ukrainan avunpyyntöjä pidettiin tervetulleena näyttönä siitä, että maalla ei yksinkertaisesti ollut varaa suututtaa itänaapuriaan. Putin puolestaan tarjosi Ukrainalle merkittävää poliittista ja taloudellista tukea, mikäli maa hylkäisi EU:n tarjoaman sopimuksen. Pian presidentti Janukovitsh antoikin lupauksen olla allekirjoittamatta sopimusta. Pitämässään tv-puheessa hän totesi ”maan arvokkuuden” olevan esteenä sopimuksen syntymiselle. Luukkasen ym. mukaan Janukovitshia arvellaan hiertäneen sopimuksessa ollut kohta, jossa vaadittiin hänen poliittisten kilpakumppaneiden, entisten ministerien Julia Timoshenkon ja Juri Lutsenkovin vapauttamista vankilasta. Ukraina ehdotti Euroopan Unionille sopimuksen tarkistamista, mutta tähän EU ei enää suostunut. (Luukkanen ym. 2015, 107–108.)

Ukrainalaisille syventyvä side Euroopan Unioniin kuitenkin merkitsi ainakin symbolitasolla pesäeroa korruptoituneeseen järjestelmään ja reaalisosialismiin. Eri puolilla maailmaa tapahtuvat kansannousut, kuten arabikevät, Yhdysvaltojen Occupy Wall Street -liike ja Kreikassa puhjenneet päättäjien vastaiset mellakat rohkaisivat ukrainalaisiakin ryhtymään vastatoimiin virkavaltaisuutta, tehottomuutta ja korruptiota vastaan. (Luukkanen ym. 2015, 108.)

Muutokset alkoivat vuonna 2013 marraskuun 21. päivänä rauhallisilla mielenosoituksilla Kiovan keskusaukiolla, eli Itsenäisyydenaukiolla (ukr. *Maidan Nezaleznosti*). Sosiaalisen median kautta organisoidut Euromaidan-mielenosoitukset saivat nimensä juurikin tapahtumapaikka Maidanilta ja tavoitteestaan, eli lähentymisestä EU:n kanssa. Tietoa ja viestejä mielenosoituksista levisi Twitterin ja Facebookin ohella myös venäläisellä Vkontakte-sivustolla, joka vaikutti osaltaan venäläiseen keskusteluun aiheesta. (Luukkanen ym. 2015, 105.)

Kansan osoittaessa mieltä Maidanilla vaati Venäjän media Ukrainan johdolta päättäväistä vastausta lännen ”liberaali-natsien” haasteeseen ja syytti länttä Ukrainan ”äärimmäisaineksen” tukemisesta ja vallankumouksen levittämisestä Venäjän rajoille. Marraskuun 22. päivä presidentti Putin sanoi EU:n kiristävän Ukrainaa allekirjoittamaan sopimuksen ja tukevan Kiovan mielenosoituksia. (Luukkanen ym. 2015, 109.)

Marraskuun lopulla protestit muuttuivat suurmielenosoituksiksi. Virkavalta ampui aukiolle kyynelkaasugranaatteja ja mielenosoittajat ampuivat poliisia ilotulitusraketein. Näihin aikoihin myös yliopisto-opiskelijat liittyivät Maidanin mielenosoittajiin. Pian tämän jälkeen joukko entisiä Afganistanin sodan veteraaneja ja armeijan upseereita tuli mukaan ”puolustamaan” mielenosoituksessa mukana olevaa jälkikasvuaan. Näin syntyi aukion oma puolustusjoukko

”Svoboda”, eli vapaus. Taisteluosastot jaettiin perinteisen kasakkamallin mukaan 100 miehen joukkioiksi, sotnioiksi. Presidentti reagoi tilanteeseen säätämällä lakeja, jotka supistivat sanan- ja kokoontumisvapautta, mutta mielenosoittajat eivät tästä piitanneet vaan alkoivat määräyksiä uhmaten vallata aukion ympärillä olevia rakennuksia, kuten hallituksen virastoja ja hotelleja. (Luukkanen ym. 2015, 108–109.)

Marraskuun loppuun mennessä hallitus oli yrittänyt nitistää mielenosoituksia kumiluodein, kyynelkaasulla ja vedellä, mutta tuloksetta. Marraskuun 30. päivä Berkut-mellakkapoliisit koettivat hajottaa torille syntynyttä leiriä väkivalloin ja onnistuivatkin aluksi häätämään mielenosoittajat paikalta. Kun sosiaalisessa mediassa alkoi levitä kuvia verisistä mielenosoittajista ja pamputtavista poliiseista, rynni väkijoukko sisuuntuneena takaisin aukiolle. Maidanin väki alkoi poliisin hyökkäyksestä oppineena varustautua moottoripyöräkypärin ja peltikilvin. Nyt mielenosoittajat vaativat EU-integraatiosopimuksen lisäksi loppua korruptiolle, parempia ihmisoikeuksia ja vallan väärinkäytön lopettamista. (Luukkanen ym. 2015, 108–110.)

Venäjä varoitti joulukuun 14. päivä, että ne, jotka aikovat erottaa Venäjän naapureistaan, tulevat havaitsemaan sen vaikeaksi. Tämä ei Kiovan protestoijia kuitenkaan pelästyttänyt. Länsimieliset ukrainalaisvaikuttajat, kuten poliitikko ja liikemies Petro Poroshenko, alkoivat antaa omilla tv-kanavillaan enemmän tilaa Maidanin protestoijille. Joulukuun 15. päivä yhdysvaltalainen republikaanisenaattori John McCain teki näyttävän esiintymisen mielenosoittajien puolesta. Hän huudatti yleisöään ja antoi ymmärtää Yhdysvaltojen valinnee puolensa. Venäjä reagoi Yhdysvaltojen peliliikkeeseen heti tarjoamalla Ukrainalle 11 miljardia euroa ja 30 prosentin alennusta kaasun hintaan. (Luukkanen ym. 2015, 110, 113–114.)

Muualla kuin Kiovassa asuvat ukrainalaiset saivat televisiosta esimerkkiä ja erityisesti maan länsi- ja keskiosissa pystytettiin järjestäytyneitä Maidan-kopioita. Lännessä kansanjoukot miehittivät hallituksen rakennuksia Maidanin aktivistien avustamana, idässä liikehtijöitä vastassa olivat poliisit ja presidentin kannattajat, jotka organisoivat erityisiä ”gangstereita” mukiloimaan mielenosoittajia. Tästä huolimatta ainakin Harkovassa, Donetskissa, Dnipropetrovskissa, Luhanskissa ja Lvovissa kansa uskaltautui kadulle osoittamaan mieltään. (Luukkanen ym. 2015, 108–110.)

Vuodenvaihteeseen mennessä Itsenäisyydenaukiolle oli syntynyt pysyviä rakenteita, kuten toimiva johto, tiedotus, kenttäreittit ja saniteettitilat. Maidanin aukioista oli tullut pienoiskokoinen kaupunki, joka kasvoi päivä päivältä uusien jäsenten liittyessä mukaan osoittamaan mieltä. (Luukkanen ym. 2015, 108.)

Vuodenvaihteen jälkeen suurin mielenosoitus järjestettiin Kiovassa 19. päivä tammikuuta 2014. Mellakaksi äityneessä, 200 000 ihmisen mielenosoituksessa, surmansa sai kahdeksan. Yltyneistä mielenosoituksista huolimatta Ukrainan hallitus oli haluton käyttämään protestoijia vastaan kovia keinoja, sillä Venäjällä järjestettäisiin kevään aikana suuri kansainvälinen rauhanjuhla, Sotshin olympialaiset, ja väkivaltaiset toimet niiden alla tai aikana olisivat näyttäneet maailman tiedotusvälineissä pahalta. (Luukkanen ym. 2015, 110–112.)

Äärimmäisen räjähdysheikkä tilanne jäi kytemään, kun Sotshin olympialaiset alkoivat helmikuun 7. päivänä. Tuon ”hengähdystauon” aikana mielenosoittajat organisoituivat paremmin, aseistautuivat ja vaativat presidentin vaikutusvallan rajaamista lailla. Maan parlamentti ei kuitenkaan suostunut mielenosoittajien vaatimukseen, minkä uskotaan olleen viimeinen pisara. Mielenosoitukset kärjistyivät helmikuun 18. ja 19. päivä väkivaltaiseksi mellakaksi; hallitus käytti mielenosoittajiin kumiluoteja ja mielenosoittajat käyttivät aseita. Uhriluku kasvoi. (Luukkanen ym. 2015, 112.)

Mellakat eskaloituivat vallankumoukseksi, kun sisäministeri Vitali Zaharenko ilmoitti valtuuttaneensa mellakkapoliisit käyttämään tuliaseita mielenosoittajia vastaan. Helmikuun 20. päivä tuntemattomat huppupäiset asemiehet kapusivat Maidan-aukiota ympäröiviin korkeisiin rakennuksiin ja alkoivat tulittaa mielenosoittajia. Tässä verilöylyssä kuoli noin 100 ihmistä. Ampujien alkuperää on selvitetty jälkikäteen vimmaisesti. On esitetty, että he olivat venäläisen sotatiedustelun jäseniä, jonkin ”kolmannen osapuolen” asialla tai Ukrainan tiedustelupalvelun SBU:n terrorisminvastaisen Alfa-yksikön sotilaita. Selvyttä ampujien taustoista ei vielä tähän päivään mennessä ole saatu. (Luukkanen ym. 2015, 112.)

Mielenosoittajien tulittaminen kääntyi lopulta maan johtoa vastaan. Janukovitsh menetti enemmistön parlamentissa, ja Maidanin väki radikalisoitui. Virkavalta ei enää kyennyt pitämään ihmisjoukkoa kurissa ja protestoijat lisäsivät listalleen uuden vaateen: presidentin oli erottava. Verilöyly herätti kansainvälisen yhteisön huomion ja presidentin kannattajakunta pieneni nopeasti. Parlamentti hyväksyi päätöksen, jossa poliisin ja turvallisuuspoliisin väkivalta tuomittiin ja ne veloitettiin luopumaan voimankäytöstä. (Luukkanen ym. 2015, 113.)

Parlamentin kannanotto aloitti Janukovitshin hallinnon tuhon. Mielenosoittajien voima pelotti maan johtoa ja näytti selvältä, että kansainvälistä huomiota saaneet aktivistit voittaisivat. Presidentti taipui sovinnolliselle linjalle ja kutsui oppositioryhmien johtajat yhdessä eurooppalaisten johtajien kanssa neuvottelemaan kanssaan kriisin ratkaisusta. Yhdysvallat oli jo tuominut mielenosoittajien tulittamisen ja uhkasi Janukovitshin lähipiiriä sanktioilla, jos aktivistien väkivaltainen kohtelu jatkuisi. USA oli ymmärtänyt mielenosoitusten avaaman mahdollisuuden: Ukrainan irtautuminen

Venäjältä muuttuisi oivaksi tilaisuudeksi testata Venäjää. Lisäksi se kaataisi kaavailuasteella olleen Euraasian liiton. (Luukkanen ym. 2015, 113.)

Suurmiesten neuvottelussa kävi selväksi, että Janukovitshin oli taivuttava. Perustuslakia piti muuttaa, hallituksen vaihtua ja presidentinvaaleja oli aikaistettava. Kaikki osapuolet, myös Putinin edustajana toiminut neuvonantaja Vladimir Lukin, suostuivat ehtoihin. Allekirjoitettu kompromissi tuotiin 21. päivä helmikuuta Maidanille kansan nähtäväksi, mutta lyhyen keskustelun päätteeksi mielenosoittajat ilmoittivat, että vallankumous jatkuisi, kunnes presidentti eroaa. Aikaa annettiin seuraavaan aamuun kello kymmeneen saakka. (Luukkanen ym. 2015, 113–114.)

Tämä oli päätepiste Janukovitshin aikakaudelle. Hänen kannattajansa katosivat maan alle ja presidentti perheineen pakeni helikopterilla palatsistaan. Myöhemmin kävi ilmi, että pakeneva eliitti oli tyhjentänyt valtion kassan. Janukovitshin paon jälkeen parlamentti oli ainoa laillinen valtioelin. Se erotti presidentin virastaan ja määräsi uuden virkaa tekevän presidentin ja pääministerin. (Luukkanen ym. 2015, 114.)

Maidanin tapahtumissa oli kyse nationalismista, joka oli sikäli erityistä, että se yhdisti ukrainankielisiä ja venäjänkielisiä ihmisiä. Mielenosoituksiin osallistui ihmisiä eri uskontokunnista, eri alueilta ja eri kansalaisuuksista. Luukkasen ym. (2015) mukaan näyttää siltä, että jako maan itäosan ja lännen välillä ei ole jyrkkä, sillä molempia osapuolia yhdistää ajatus maan omasta tiestä ja kohtalosta. Ristiriitaisen vallankumouksesta teki se, että taloudellisesti Ukrainan olisi kannattanut jäädä Venäjän kainaloon hyötymään sen varsin avokätisestä taloudellisesta avusta. Kansalaisten mielissä väikkyi kuitenkin ajatus Ukrainasta, joka kuului tavallisille ihmisille, ei korruptoituneelle eliitille. Kansallismielisyys oli tässä mielenosoituksessa muutoksen sivutuote, ei sen perusta. (Emt., 22.)

2.1.2 Krimin kriisi puhkeaa

Vallankumouksesta alkoivat välittömät vastatoimet. Venäjä katsoi Ukrainan liukuneen lännen tielle ja Venäjän mediassa julistettiin, että fasistit, lännen rahoittamat ”liberaalinatsit”, olivat vallankumouksen takana. Venäjän mukaan Ukrainan laillinen presidentti oli edelleen Janukovitsh, joka lähettikin pikavauhtia muodollisen avunantopyynnön Venäjälle. Tämä paperi riitti vastatoimien laillisuuden varmistamiseen. Luukkasen ym. (2015) mukaan Venäjän toimissa oli nähtävissä myös kylmän sodan logiikkaa: jos toinen sai jotakin, oli tasapaino saavutettava hankkimalla jotain hyvitykseksi. (Emt., 115.)

Vastatoimista päätettiin varsin pienessä piirissä. Mukana neuvotteluissa olivat presidentti Putin, Venäjän federaation turvallisuuspalvelun (FSB) johtaja Aleksandr Bortnikov, FSB:n sihtööri Nikolai Patrušev ja presidentin hallinnon johtaja Sergei Ivanov. Neuvotteluissa päätettiin strategiasta, jossa edettäisiin asteittain. Ensimmäinen etappi olisi vallata Krimin niemimaata, jonka asukkaista enemmistö oli venäläisiä. Operaatiosta vastaisi armeijan sotilastiedustelu GRU ja tavoitteena olisi naamioida se ”paikallisten voimien” tekemäksi. (Luukkanen ym. 2015, 115–116.)

Noin viikon kuluttua vallankumouksesta Krimin niemimaalle saapui tunnuksettomia maastopukuisia miehiä tunnuksettomilla autoilla, joiden rekisterinumerot olivat venäläisiä. Alueelta lähetetyissä uutiskuvissa näkyi muutamia paikallisia aktivisteja ja joukko mustiin toppatakkeihin pukeutuneita lyhyttukkaisia miehiä, jotka toimivat huomiota herättävän kurinalaisesti. Osalla heistä oli ”lepakkopinssejä” kertomassa, mistä organisaatiosta oli kyse. GRU:n vaakunassa on lepakko. Samaan aikaan venäläisissä tiedotusvälineissä puhuttiin Venäjän oikeudesta puolustaa venäjänkielisiä maanmiehiään Ukrainassa. Puheissa kävi ilmi, että erityisesti Itä-Ukraina ja Krimin alue haluttiin ottaa ”suojelukseseen” samaan tapaan kuin Etelä-Ossetia otettiin Georgialta vuonna 2008. Koillis-Ukrainan suuressa teollisuuskaupungissa Harkovassa järjestettiin mielenosoituksia ”perustuslaillisen järjestyksen” ja presidentin puolesta. Pro-Janukovitš -mielenosoituksia ja niiden vastamielenosoituksia järjestettiin myös Itä-Ukrainassa: Donetskissa, Simferopolissa, Odessassa, Luhanskissa ja Mariupolissa. (Luukkanen ym. 2015, 116–119.)

Ukrainalaisissa ja lännen tiedotusvälineissä²³ kirjeenvaihtajat raportoivat tunnuksettomien sotilaiden valtaavan virastorakennuksia ja armeijan tukikohtia Krimillä. Tuossa vaiheessa presidentti Putin, pääministeri Dmitri Medvedev ja Venäjän muu johto kiistivät venäläissotilaiden Krimillä olon tiukasti, mutta huhtikuussa 2014 Putin myönsi kansalaisten kyselytunnilla, että venäläisjoukot olivat toimineet Krimillä jo ennen alueen liittämistä Venäjään.²⁴

Olympialaisten loputtua helmikuun 26. päivä alkoi Venäjän suora toiminta. Krimille saapuneiden tunnuksettomien sotilaiden johdolla liikemies Sergei Aksjonov kokosi ”parlamentin”, jolle hän antoi tehtäväksi erottaa paikallisen hallituksen. Tämän jälkeen Aksjonov nimitti itsensä Krimin pääministeriksi. Maaliskuun 16. päivä hän järjesti ”kansanäänestyksen” siitä, pitäisikö Krim liittää Venäjään. Tulos oli odotetusti myönteinen, ja Venäjän federaation duuma hyväksyi presidentti Putinin esityksestä Krimin liittämisen Venäjään 18. päivä maaliskuuta 2014. Sinetiksi tälle liitokselle lyötiin muistokolikko. Myöhemmin valtausta perusteltiin sillä, että Kiovassa tapahtuneen

²³ Mm. <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-idUSBREA2K0MC20140322> ja <http://m.kauppalehti.fi/uutiset/krimilaisjoukot-valtasivat-ukrainalaisen-tukikohdan/aJ3QMdiX>

²⁴ http://yle.fi/uutiset/putin_myynsi_venajan_joukkoja_oli_krimilla/7195717

vallankumouksen myötä Krim oli ollut vaarassa joutua Yhdysvaltojen haltuun. (Luukkanen ym. 2015, 119.)

Krimin liittäminen Venäjään oli helppoa, sillä Ukrainan armeija oli rappiolla, eikä Ukraina ollut osannut odottaa edellä kuvatun kaltaisia toimia itäiseltä naapuriltaan. Luukkasen ym. (2015) mukaan näyttää todennäköiseltä, että Venäjällä Krimin miehittämistä ja liittämistä oli suunniteltu jo pitkään, sillä operaation toteuttamiseksi oli valmiina joukkoja, jotka mobilisoitiin nopeasti. Krimin valtaamisen helppous ja operaation saama kansansuosio Venäjällä sen sijaan perustuvat Luukkasen ym. mukaan siihen, että venäläisten mielissä ukrainalaisuus on keinotekoisesti synnytettyä ja Ukraina on oikeasti osa Venäjää. (Emt., 119–120.)

2.1.3 Ukrainan ja Krimin tapahtumat globaalina kriisiuutisena

Krimin tapahtumat olivat aluksi paikallinen kriisi, jossa Ukrainassa vallankumouksen tehnyt länsimielinen osa kansasta ja Itä-Ukrainan Venäjä-mieliset ja venäläiset kiistelivät siitä, tulisiko maan kallistua kohti länttä vai kohti Venäjää. Osapuolten välinen konflikti sijoittui kriisin alkuvaiheessa lähinnä Krimin niemimaalle, mutta ajan kuluessa se siirtyi laajemmin Itä-Ukrainan kaupunkeihin kuten Donetskii, Debaltseveen ja Luhanskiin. Konfliktin alueellisen laajenemisen ja pitkittymisen takia kriisi on vaikuttanut laajasti muun muassa EU:n ja Venäjän sekä Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteisiin, sotilasliitto Naton toimintaan ja YK:hon.

Ukrainassa yhä vuonna 2016 käynnissä olevasta sodasta on ajan myötä tullut humanitäärinen kriisi, jonka vaikutukset näkyvät pakolaisvirtoina muualle Ukrainaan, Venäjälle ja Eurooppaan.

Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestön (UNHCR) raportin²⁵ mukaan kriisin puhkeamisesta, eli keväästä 2014 vuoden 2015 loppuun mennessä yhteensä noin 1,5 miljoonaa ukrainalaista on joutunut jättämään kotinsa. Heistä noin 1,4 miljoonaa on maan sisäisiä pakolaisia. 172 000 ihmisen raportoidaan hakeneen turvapaikkaa Ukrainan naapurimaista. Heistä valtaosa (noin 168 000 ihmistä) on hakenut turvapaikkaa Venäjältä.

Krimin kriisistä ja sittemmin Ukrainan kriisistä on tullut globaali kriisi, eli kriisi, jonka jo olemassa olevat ja ennakoituvat tulevat vaikutukset ovat niin vakavia, että tilanteeseen etsitään ratkaisua kansainvälisesti. Usein globaalin kriisin ratkaisemiseksi on pyritty järjestämään kansainvälisesti

---

²⁵ <http://www.unhcr.org/pages/49e48d4d6.html>

valtuutettu väliintulo. (Cottle 2009, 17, 19.) YK:n turvallisuusneuvosto on kokoontunut Ukrainan tilanteen takia pelkästään vuoden 2014 aikana parikymmentä kertaa.²⁶

Arabikevään tapaan Ukrainan kriisistä kehkeytyi globaali siksi, että maan tapahtumista levitettiin tietoa maailmalle. Toisin sanoen: vain kansainvälisten tiedotusvälineiden kriisiin kiinnittämän huomion kautta kriisistä voi tulla globaali (Cottle 2009, 17). Olennaista on, että tapahtumista saa tietää suuri joukko ihmisiä, joista osa ei liity kyseiseen kriisiin välittömästi millään tavalla. Maailmassa on itse asiassa jatkuvasti meneillään ”unohdettuja katastrofeja” ja ”piilotettuja sotia”, sillä media ei raportoi niistä. Sen lisäksi, että media tuo kriisin kansainväliseen tietoisuuteen, sen raportointi vaikuttaa siihen, miten kriisiin aktuaalisesti vastataan. (Emt., 17.)

Tieto kriisistä leviää maailman mediassa useilla tasoilla. Perinteiset kansainväliset valtavirtamediat, kuten yhdysvaltalainen CNN ja brittiläinen BBC, ovat saaneet rinnalleen internet- ja kansalaisjournalismin. Cottlen (2009) mukaan digitaalisen mediaympäristön toimijat voidaan globaalin kriisiuutisen tapauksessa jakaa neljälle tasolle. Ensimmäisellä tasolla ovat suuret länsimaiset mediayhtiöt eli uutistoimistot, tv-kanavat ja lehdet. Toisella tasolla ovat kriisistä uutisoivat alueelliset tai valtion sisäiset mediat. Kolmanneksi tietoa globaalin kriisin tapahtumista tarjoavat kansalaisjärjestöt. Neljäntenä tiedonvälityskanavana toimivat verkon alustat, kuten sosiaalinen media. (Emt., 17–18.) Ukrainan tapahtumista Suomessa saatuun kokonaiskuvaan ovat vaikuttaneet ensimmäisellä tasolla esimerkiksi uutistoimisto AFP, toisella tasolla ukrainalaislehti Ukrainskaja Pravda, kolmannella tasolla Amnesty International -ihmisoikeusjärjestö ja neljännellä tasolla yhteisö- ja mikroblogipalvelu Twitter.

Cottlen (2009, 17–18) määritelmän mukaan uutistoimisto AFP kuuluisi suuriin länsimaisiin mediayhtiöihin, Ukrainskaja Pravda valtion sisäisiin medioihin, Amnesty International kansalaisjärjestöihin ja Twitter uusiin verkkomedioihin. Oman tutkimukseni näkökulmasta yksi kokonaiskuvion osa on Suomen iltapäivälehdistö, jonka Krim-utisten tietolähteinä ovat toimineet kaikki neljä edellä mainittua tasoa. Monissa tapauksissa kolme alinta tasoa sulautuvat ylimpään tasoon, eli iltapäivälehdet ovat lainanneet länsimaista uutistoimistoa, joka on kerännyt tietonsa Ukrainskaja Pravdalta, Amnesty Internationalilta ja Twitteriin kuvan ladanneelta ukrainalaiselta kansalaisjournalistilta.

Toimittajat käyttävät globaalia verkostomediaa (vaihtoehtoiset verkkolehdet, sosiaalinen media ja video- ja kuvapalvelut) tiedonhankinnan välineenä. Uusien internetmedioiden merkitys kasvaa

---

²⁶ <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1422160308184>

erityisesti konflikti-, kriisi- ja sotatilanteissa, joissa perinteisten medioiden on fyysisesti vaikeaa tai mahdotonta päästä paikalle. Toimittajien kannalta on tärkeää muistaa, että kansalaisten suosimat julkaisualustat toimivat samalla myös kansalaisvaikuttamisen ja propagandan väylinä. Kujalan (2012) mukaan konfliktitilanteessa viestintäteknologioiden kehitys mahdollistaa mediasodan syttymisen. Mediasodassa propaganda kukoistaa ja mediaorganisaatioiden vaikutus on vähentynyt, koska journalistit voidaan uusien viestintäväylien kautta ohittaa tai heidän työnsä voidaan asettaa näillä areenoilla kyseenalaiseksi. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa oman näkökulmansa puolesta voivat kampanjoida niin länsimieliset kuin Venäjä-mieliset ukrainalaiset sekä venäläiset. (Emt., 186, 205.)

Kujalan (2012) mukaan toimitukset ovat yllättävän konservatiivisia ja käyttävät kitsaasti uusia digitaalisia alustoja, kuten Facebook-ryhmiä, lähteinä. Vasta kriisiviestinnän tilanteet ovat pakottaneet toimitukset sosiaalisen median ääreen, sen alustojen ollessa ainoa kanava, joka tarjoaa tapahtumasta lisätietoa. (Emt., 211.) Tällaista lisätietoa ovat erityisesti kuvat ja videot, joita nykyisellä älypuhelimien aikakaudella pystyy ottamaan kuka tahansa.

Kansalaisjournalistien välittämän kriisikuvamateriaalin vastaanottoa toimituksissa tutkineiden Kari Andén-Papadopoulosen ja Mervi Pantin (2011) mukaan ulkomaanuutisia välittävät mediat eivät enää pyri ehdottomasti itse paikan päälle todistamaan kriisiä. Silminnäkijöiden ottamat kuvat ovat kultaakin kalliimpia myös siksi, että monesti uutistapahtuma on jo ohi, kun tieto siitä vasta kiirii toimitukseen. Tästä hyvä esimerkki ovat luonnonkatastrofit. (Emt. 10–12, 99.)

Andén-Papadopoulos ja Pantti (2011) kuitenkin huomauttavat, että on tärkeää kysyä, miten amatöörien tuottamaa materiaalia voidaan käyttää osana perinteisen median esitystapoja ja sen vaikutuksia medioiden arvovaltaan, jos materiaalien aitoutta ja alkuperää ei voida todistaa. Välillä tiedotusvälineet julkaisevat videoita tai kuvia, joiden aitoutta ne eivät ole pystyneet vahvistamaan ja ilmoittavat sen kuvamateriaalin yhteydessä. (Emt. 10–12, 99.)

2.2 Ulkomaanjournalismi ja kriisiuutisointi

Uskalin (2007) mukaan uutiskulutus on huipussaan, kun ihmisten epävarmuus on suurinta. Ulkomaanuutisointi on toimituksille kallista, mutta erityisen tyyristä on kriisien ja konfliktien uutisoiminen. Ne merkitsevät yleensä aina mediaorganisaatioille etukäteen suunniteltujen budjettien ylityksiä. Ulkomaanuutisista kuitenkin nimenomaan sodilla on aina ollut suurta taloudellista arvoa ja niitä koskevat uutiset ovat olleet haluttua kauppatavaraa. Sotajournalismi on yksi

ulkomaan uutisoinnin varhaisimmista muodoista, ja sotakirjeenvaihtajat puolestaan ovat kuuluneet ensimmäisten toimittajien joukkoon. Eräänlaisen ulkomaan uutisoinnin ympyrän voisi katsoa sulkeutuneen vuoden 2014 Krimin kriisin myötä, sillä Uskalin mukaan yhtenä sotakirjeenvaihtajuuden alkupisteenä pidetään 1850-luvulla käytyä Krimin sota. Lähes jokainen ulkomaantoimittaja joutuu jossain kohdassa uraansa työskentelemään kriisialueella ja Uskali ehdottaakin, että sotakirjeenvaihtajia voisi tänä päivänä nimittää kriisijournalisteiksi. (Emt., 9, 183–186.)

Kuten talouden ja politiikan toimituksissa, on myös ulkomaan uutistoimituksissa eduksi, että toimittajien kesken syntyy työnjakoa ja erikoistumista. Oman kiinnostuksen kohteen jatkuva monitorointi sekä kontaktien ja matkustelun kautta omaksuttu tieto on tarpeen laajojen syy-seuraussuhteiden ymmärtämiseksi ja asiantuntevien uutisanalyysien ja kolumnien kirjoittamiseksi. (Uskali 2007, 44.) On kuitenkin tärkeää, että kaikilla ulkomaantoimittajilla on yleiskäsitys siitä, mitä missäkin päin maailmaa tapahtuu.

Uskalin (2007, 44) mukaan hyvä ulkomaanjournalismin koostuu viidestä tekijästä:

- 1) juttuaiheiden monipuolisuudesta
- 2) tietolähteiden monipuolisuudesta
- 3) epäselvien tai nimettömien lähteiden vähäisestä käytöstä
- 4) etusivulle pääsystä
- 5) arkojen aiheiden suuresta osuudesta juttutuotannosta

Vaikka en käytäkään näitä kriteereitä tutkimukseni varsinaisena teoriapohjana, olen ammentanut niistä apua luokitusrunkoa valmistellessani. Tutkimusongelmani kulminoituu siihen, minkälaisena Krimin kriisi näyttäytyy Suomen iltapäivälehdissä ja sen kannalta olennaista on, että pohdin, minkälaisista näkökulmista Krimin kriisiä lähestytään (kriteeri 1), minkälaisiin ja kuinka moneen tietolähteeseen nojaten juttuja kirjoitetaan (kriteeri 2), kuinka paljon anonyymejä lähteitä on käytetty (kriteeri 3) ja kuinka usein Krim-uutinen on nostettu lehden aloitusaukeamalle (kriteeri 4).

Uskali (2007) määrittelee kohdassa 5 mainitsemansa ”arat aiheet” sisä- ja ulkopolitiikkaan, talouteen ja sotilaallisiin konflikteihin liittyviksi sisällöiksi, joihin liittyviä tietoja vallanpitäjät haluavat salata tai vääristää (emt., 45). Onnistunut salaamis- tai vääristysyritys ei – varsinkaan ulkomaan uutisoinnissa, jossa suomalainen iltapäivälehti on usein toissijaisten lähteiden varassa – luonnollisestikaan tule lukijan tietoon. Vain epäonnistuneet sensurointiyritykset paljastuvat, kun toimittaja itse joko suoraan uutisjutussa, tai esimerkiksi kommentissa kertoo vallanpitäjän vaikutusyrityksestä. Sellaisista sensuuri- ja vääristysyrityksistä, joista toimittaja ei ole tietoinen, ei

myöskään lukija saa tietää – olettaen, että lukijalla ei itsellään ole aiheesta sellaista sisäpiirintietoa, josta toimittaja on jäänyt paitsi.

Tulen käsittelemään iltapäivälehtien Krim-utisten onnistuneisuutta ja ”hyvyyttä” Uskalin kriteeristöön nojaten ”Pohdinta”-luvussa tutkimuksen loppupuolella.

2.2.1 Läntiset tiedotusvälineet ja uutisvirtojen agenda

Toimitustyötä tekevä tietää, että uutisten kirjoittaminen on ennen kaikkea valintojen tekemistä. Absoluuttisen totuuden, jos sellaista ajatellaan edes olevan, välittäminen lukijalle on mahdotonta, sillä jutun lopputulemaan vaikuttaa aina se, ketä tai keitä aiheesta on haastateltu, mitä kysymyksiä esitetty ja kuka jutun on kirjoittanut.

Ulkomaanuutiset, kuten uutiset yleensäkin, kärjistävät aina todellisuutta. Eniten lukijan maailmasta saamaan kuvaan vaikuttaa luonnollisestikin se, mistä tiedotusvälineet ylipäättään uutisoivat ja mistä eivät. Uskalin (2007) mukaan jo 1960-luvulta alkaen on suomalaisen ulkomaanuutisoinnin tutkimus osoittanut, että vain hyvin harvat ja valitut aiheet pääsevät suomalaisiin ulkomaanuutisiin. Yli kolmen vuosikymmenen aikana tehtyjen määrällisten tutkimusten mukaan ulkomaanuutisoinnin sisällöt ovat pysyneet melko muuttumattomina, ja tiedotusvälineissä käsitellään lähinnä Suomi-kytkentöjä, Suomen naapurivaltioita sekä suuria Länsi-Euroopan maita. Tämän lisäksi maailman kriisipesäkkeet ovat hyvin edustettuina. Noin vuosikymmenen välein tehdyt määrälliset ulkomaanuutistutkimukset ovat antaneet joka kerta samanlaisia tuloksia: länsi ja pohjoinen hallitsevat, itä ja etelä ovat aliedustettuina tiedotusvälineissä. (Emt., 17–19.)

Uutisvirrat ovat yksisuuntaisia. Muutaman ”uutisten supervallan” lähettämät viestit saavuttavat lähes kaikki maat ja angloamerikkalaisella aineistolla on joukkoviestinnässä ylivalta. Kun tarkastellaan uutisissa useimmiten mainittuja maita, voidaan havaita, että oman maanosan korostamisen ohella ulkomaanuutiset keskittyvät lähes kaikkialla muutamiin samoihin kohdemaihin ja kansainvälisiin järjestöihin. Näitä suurvaltoja olivat syksyllä 1995 selvimmin Yhdysvallat, Ranska ja Iso-Britannia sekä useissa maissa myös Venäjä, YK, Saksa ja Nato. (Pietiläinen, 29, 67.)

Ulkomaanuutisvirtojen vinoumat nousivat puheenaiheeksi 1970-luvulla, kun Neuvostoliiton johtamana Itä-Euroopan maat ja monet hiljattain itsenäistyneet Afrikan ja Aasian valtiot ryhtyivät ajamaan ”uutta kansainvälistä informaatiojärjestystä” YK:n kasvatustiede- ja kulttuurijärjestö Unescossa. Koska länsimaat, etunenässä Iso-Britannia ja Yhdysvallat, vastustivat uutisvirtojen

säätelyä lailla, ne erosivat Unescosta vieden mukanaan 30 prosenttia sen rahoituksesta. Kädenvääntö ei johtanut uutisvirtojen muuttamiseen ja länsimaisten uutistoimistojen ja mediajättien rooli on edelleen kansainvälisessä tiedonvälityksessä keskeinen. Kiistelystä voidaan kuitenkin katsoa olleen se hyöty, että ongelma tiedostettiin. (Uskali 2007, 19–20.)

Palestiinalaisen kulttuuriteoreetikon Edward Saidin (2001) mukaan tiedotusvälineissämme käsittelemättömäksi jääneiden alueiden lisäksi vääristymää aiheuttaa myös se, että ihmiset tulkitsevat tapahtumia helposti omasta kulttuuristaan käsin ja samaistuvat siihen, mikä tuntuu tutulta (emt., 139). Näin ollen se, tarkastellaanko Krimin tapahtumia ja konfliktin osapuolien toimia ja sanomisia yhdysvaltalaisesta, venäläisestä vai suomalaisesta näkökulmasta, vaikuttaa hyvin suurella todennäköisyydellä siihen, minkälaista uutisointi on.

2.2.2 Uutistoimistot

Uutistoimistot ovat tutkielmani kannalta keskeisessä asemassa, sillä suomalainen ulkomaan uutisointi on aina ollut pitkälti niiden varassa. Uutistoimistojen toimintaperiaate on varsin yksinkertainen; ne keräävät ja toimittavat mediataloille suuria määriä niiden tarvitsemia uutisia ja reportaaseja maksua vastaan. Uutistoimistojen tuottamat uutiset ovat elinehto erityisesti pienille sanomalehdille, joilla ei ole resursseja tehdä kansallisia, saati kansainvälisiä uutisia. Pienten paikallis- ja maakuntalehtien ohella myös isommat mediat tukeutuvat uutistoimistojen palveluihin. (Uskali 2007, 88.)

Terhi Rantanen (1998) määrittelee uutistoimistot globaalisti toimiviksi sähköisiksi mediaorganisaatioiksi. Niistä useimmat aloittivat toimintansa jo 1800-luvun puolivälin jälkeen. Uutistoimistot saavat varsin vähän huomiota osakseen, koska ne ovat ”näkymättömiä” välittäessään uutisia yleisön sijasta joukkoviestimille. Huomaamattomuudesta huolimatta niillä on maailmanlaajuisesta vaikutusvaltaa. (Emt., 44.) Uskalin (2007, 88) mukaan ei ole väärin sanoa, että kansainväliset uutistoimistot, kuten brittiläinen Reuters, ranskalainen AFP ja yhdysvaltalaiset Bloomberg ja AP itse asiassa luovat maailmanlaajuisesti ulkomaan uutisten päivittäisen aihelistan. Ne ovat myös alkaneet toimia tiedotusvälineiden muistina perustettuaan tietopankkipalveluita (Rantanen 1998, 44). Rantasen mukaan kansainvälisiksi kuvaillut uutistoimistot kuten edellä mainitut Reuters, AFP ja AP ovat itse asiassa irtaantuneet kansallisesta ja kansojen välisestä yhteydestään ja toimivat niiden ”yli” globaaleina mediaorganisaatioina. (Emt., 46.)

Ilta-Sanomat ja Iltalehti käyttävät ulkomaisten uutistoimistojen lisäksi myös Suomen Tietotoimisto STT:n palveluja. STT on perustettu vuonna 1887 ja se on siten yksi maailman vanhimmista toimintaansa edelleen jatkavista uutistoimistoista.²⁷ Vaikka STT:n ulkomaan uutiset ovat usein Reutersin tai AFP:n uutisten suoria käännöksiä, tai ulkomaalaisten uutistoimistojen uutisten täydennettyjä versioita, on STT:llä myös ulkomaankirjeenvaihtaja Brysselissä ja ympäri maailmaa asuvia, tarvittaessa käytettäviä ”stringereitä”, eli avustajia, jotka tuottavat STT:lle omaa materiaalia. STT:llä (keväät 2016) on avustajia muun muassa Venäjällä, Yhdysvalloissa ja Ruotsissa. STT:n ulkomaantoimitus sulautettiin osaksi jatkuvaa uutisvirtaa ylläpitävää ”24h-toimitusta” vuonna 2014²⁸.

Kotimaisten ja ulkomaisten uutistoimistojen lisäksi iltapäivälehdissä seurataan ja siteerataan päivittäin myös yksittäisiä sanomalehtiä, televisio- ja radiokanavia sekä blogeja. Ne eivät kuitenkaan vaikuta uutisagendaan samalla tavalla kuin uutistoimistot, jotka syytävät uutisia tiedotusvälineille jatkuvana virtana ja monesti saavat luotettavan ja puolueettoman maineensa ansiosta haastatteluja tärkeiltä tahoilta ensimmäisenä ja joskus myös yksinoikeudella.

Uutistoimistojen vahvan aseman ymmärtää, sillä niiden valtteja ovat muun muassa nopeus ja uutisten massatuotannon edullisuus. Ne seulovat uutistulvaa jatkuvasti ja niitä on perinteisesti pidetty luotettavina ja tasapuolisina. Uutistoimistojen heikkouksia ovat sen sijaan esimerkiksi uutisten pinnallisuus, talous- ja politiikkapainotteisuus, ”paperinmakuinen” kieli ja se, että virheet monistuvat nopeasti eri puolille maailmaa. (Uskali 2007, 90.)

2.2.3 Kriisiuutisoinnin haasteet

Kriisiuutisointi on kattotermi, joka viittaa melkoiseen kirjoon äärioloissa tehtyyn toimitustyöhön. Luonnonkatastrofit kuten maanjäristykset, tsunamit ja hirmumyrskyt, sodat tai maan sisäiset valtataistelut ja esimerkiksi kouluampumiset, terrori-iskut ja hengenvaaralliset epidemiat luovat kaikki omanlaisensa kriisiolosuhteet, joissa toimittajien on kyettävä työskentelemään.

Kriisien uutisoinnissa ensihetket ovat ratkaisevan tärkeitä (Uskali 2007, 187). Tästä syystä keskityn tutkielmassani Ukrainan sodan alkuvaiheeseen, eli alle kuukauden kestäneeseen Krimin kriisiin, jonka katsotaan päättyneen siihen, kun Venäjä julisti Krimin niemimaan osaksi itseään

---

²⁷ <http://stt.fi/tyylikirja/yleista/tama-on-stt/>

²⁸ Suullinen tieto STT:n toimittajalta

maaliskuussa 2014. Tämän jälkeen maassa edelleen vallitsevasta poikkeuksellisesta tilanteesta on käytetty nimiä Ukrainan sota, Itä-Ukrainan sota ja Ukrainan kriisi.

Kriisiuutisoinnin alkupuolella ongelmaksi voivat muodostua esimerkiksi tapahtuma-alueen heikot tai olemattomat tietoliikenneyhteydet tai liikenneyhteyksien katkeaminen. Toinen ongelma on journalistien turvallisuuden ja koskemattomuuden takaaminen. Euromaidanin mellakoista raportoineet toimittajat ovat kertoneet kokeneensa fyysistä väkivaltaa: vuonna 2013 ainakin 51 toimittajaa raportoi toimittajiin kohdistuneesta väkivallasta mielenosoitusten yhteydessä. Näistä tapauksista ehkä eniten huomiota sai tutkiva journalisti ja aktivisti Tetjana Tsornovol. Korruptioon erikoistunut Tsornovol työskenteli oppositiolehti Ukrainskaja Pravdassa ja kirjoitti esimerkiksi Janukovitshin lähipiirin raha-asioista. Joulukuussa 2013 hänet kidnapattiin ja pahoinpideltiin raa’asti kotimatallaan. (Luukkanen ym. 2015, 139.)

Myös vallankumouksesta seuranneen kriisin aikaan, helmi–maaliskuussa 2014, toimittajien työskentelyä Krimin alueella vaikeutti äärimmäisen heikko turvallisuustilanne. Toimittaja Kalle Kniivilä (2015, 26–29), on haastatellut kirjaansa *Krim on meidän* ukrainalaistoimittaja Jelena Mehanikia, jonka kuvausryhmä ja kollegat pahoinpideltiin heidän kuvattua ukrainalaisen sotilastukikohdan valtaamista Krimillä maaliskuussa 2014. Kniivilä (emt., 30) kirjoittaa:

Kun Jelena Mehanik uskaltaa vilkaista ulos, hän näkee kreikkalaisen toimittajan Kostas Onisenkon makaavan maassa verisenä. Pipomiehet pahoinpitelevät muita ja huutavat, että ukrainalaisten toimittajien on paras pysyä poissa Sevastopolista

Myös ulkomailta paikalle saapuneet toimittajat raportoivat uhkaavasta, työntekoa hidastavasta ilmapiiristä. Iltalehti kirjoittaa toimittajansa Nina Leinosen kokemuksista näin:

-- Leinonen ei saanut sotilastukikohdasta haastattelua, jolloin hän päätti lähteä ja palata autolleen. -- Leinonen ehti istuutua autoon, kun ikkunaan koputettiin. Kyseessä oli Venäjän federaation turvallisuuspalvelun, eli FSB:n miehet. Miehet ottivat Leinoselta, venäläiseltä autonkuljettajalta sekä ukrainalaiselta avustajalta passit pois. Kun Leinonen näytti kannettavalta tietokoneelta Ukrainassa ottamiaan valokuvia, ottivat FSB:n miehet tietokoneen itselleen. Koko ryhmä päätyi muutaman kilometrin päähän poliisiasemalle kuulusteltavaksi. Samoihin kysymyksiin piti vastata yötä myöten. -- Leinonen kertoo, että häntä kuulustelivat vuorollaan poliisi, rajavartijat sekä FSB:n edustajat. Omiin kysymyksiinsä Leinonen ei saanut vastauksia. Sen sijaan hänen piti kääntää puhelimensa tekstiviestejä venäjän kielelle ja kertoa kenelle hän oli soittanut.

- Kello kolmelta aamuyöllä totesin, että nyt tämä pelleily saa päättyä. Ilmoitin sitten heille, että minun on pakko soittaa ulkoministeriöön tai lähetystöön kysyäkseni, mitkä ovat toimintaohjeet, Leinonen kertoo.

Kuulustelut päättyivät siltä erää, mutta Leinonen joutui palaamaan kuulusteluihin seuraavana päivänä vain muutaman tunnin yönien jälkeen. Tuolloin häneltä tivattiin vastauksia peräti kahdeksan tunnin ajan, joskin tunnelma oli jo leppoisampi.

Kolmas kriisiuutisoinnin kompastuskivi on jälkiseuranta. Esimerkkinä unohduksiin painuneesta uutisaiheesta mainittakoon joulukuussa 2004 Intian valtameren maanjäristyksen aiheuttama tsunami, joka vei hengen yli 200 000 ihmiseltä ja jonka takia miljoonat joutuivat pakenemaan kotiseuduiltaan. Isoa osaa maailmaa koskettanut katastrofi oli näkyvästi esillä kansainvälisessä mediassa noin kuukauden ajan. Sen jälkeen seuranta väheni ja lopulta lakkasi kokonaan. Kesäkuussa 2005 Unesco ilmaisi huolensa mediahuomion lopahtamisesta ja vaati tiedotusvälineitä raportoimaan myös tsunamin jälkiseurauksista. Uutisnäkyvyys on erittäin tärkeää riittävän kriisiavun keräämiseksi. Vuonna 1997 tehdyn amerikkalaisen tutkimuksen mukaan tuhoalue sai sitä enemmän lahjoitusvaroja avustustyöhön, mitä enemmän tv-uutiset käsittelivät kriisiä. (Uskali 2007, 187–189.)

Neljäs ongelma on kriisiuutisen elinkaari, joka lyhenee jatkuvasti. Suuretkin uutiset painuvat nopeasti unholaan, sillä globaali uutistarjonta takaa sen, että uutta materiaalia on tarjolla jatkuvasti. Uutiskierron nopeutuessa syvälinen analyysi ja taustojen ymmärtäminen jäävät nykyjournalismissa usein pikaisten tulkintojen alle. Korpiolan ja Nikkasen (2012) mukaan kriisiuutisista on tullut ”päivittäisviihdettä” ja ”jatkokertomuksia”. Uusimpien juonenkäänteiden on oltava riittävän koukuttavia ja dramaattisia, jotta uutisten kuluttajat kiinnostuisivat niistä syvällisemmin. (Emt., 110–112, 126.)

Yksi syy uutisten elinkaaren lyhyyteen on yleisön oletetulla turtumisella. Kun ihmiset saavat yliannostuksen kriisiuutisista, he tuntevat olonsa yhtä aikaa ylistimuloiduksi ja tylsistyneeksi. Päästäkseen epämurkavasta olostaan, he kääntävät sivua tai vaihtavat kanavaa. Susan Moellerin (1999) mukaan myötätuntoväsymys (eng. *compassion fatigue*) on median ja markkinoijien sensaatiohakuisuuden ja yksinkertaistamistarpeen syytä. Viestimet etsivät alati isompia skuppeja ja koskettavampia tarinoita, sillä ihmisten mielenkiintoa samaa kriisiä kohtaan on vaikea pitää yllä kuukaudesta, saati vuodesta toiseen. (Emt., 10–12.) Moelleria mukaillen voi sanoa, että mikäli kuvat nälkäisistä vauvoista herättivät huomion aiemmin, pääsevät ne otsikoihin myös seuraavan monimutkaisen kriisin aikana. Kiinnitän tässä tutkimuksessa huomiota myös Krim-uutisten elinkaareen eli siihen, kuinka monta juttua Krimin kriisistä kirjoitettiin päivittäin, ja kuinka paljon uutisvolyymi vaihteli tarkastelujaksoni aikana. Alaluvussa 5.1 käsittelen asiaa lähemmin.

Viides ja osaltaan merkittävin kriisiuutisten ongelma on, että vain yksi ulkomaanaihe voi olla kerrallaan ykkösuutisena, ja yhden tapahtuman saama huomio on aina toiselta pois. Jos maailmalla tapahtuu samanaikaisesti merkittäviä, massiivista uutisointia vaativia asioita, jää toimituksen päätettäväksi, mihin kanavoidaan eniten resursseja. Esimerkiksi tsunamin iskiessä Indonesiaan

heinäkuussa 2006 tapahtuma jäi ensimmäisten päivien aikana Yhdysvalloissa hyvin vähälle huomiolle. Tämä johtui siitä, että Lähi-Idän uutisointi hallitsi ulkomaan uutisointia Israelin hyökättyä Libanoniin. (Uskali 2007, 189–190.)

Edellä erotettujen kriisiuutisoinnin haasteiden lisäksi yksi seikka, joka toimituksissa usein jää huomiotta, on se, että kaikki kriisit eivät ole yhtäkkisiä ja yllättäviä. Osa kriiseistä muotoutuu pikkuhiljaa, mahdollisesti toisen, enemmän huomiota saavan konfliktin tai katastrofin yhteydessä. Vuonna 2005 Helsingin Sanomat nosti esiin ”hiljaisen tsunamin”, eli sen, miten kymmenen miljoonan lapsen nälkäkuolema jäi taas kerran muiden katastrofien varjoon maailman mediassa. (Ks. Uskali 2007, 196.)

2.2.4 Sosiaalinen media journalistien tiedonlähteenä kriisitilanteessa

Journalistiset instituutiot ja siten myös toimittajat ovat menettäneet monopoliasemansa 2000-luvulla (Väliaverron 2009, 31), kun rinnalle ovat nousseet internetin tarjoamat sosiaaliset mediat. Niiden yhteydessä ei puhuta pelkästään vahvasta kansalaisvaikuttamisesta tai -journalismista, vaan mukana kuvassa on myös eri ryhmien harjoittamaa ankaraakin toimittajien painostusta. Journalistien töitä seurataan internetissä, ja ei-toivottujen toimittajien listoja julkaistaan oman poliittisen propagandan rinnalla. (Kujala 2012, 13.)

Internetistä ja matkapuhelimista on kehittynyt arkipäiväinen osa viestintärakennetta (Heinonen & Domingo 2009, 71), mikä on vaikuttanut eri medioiden riippuvuussuhteisiin ja journalistien tapaan työskennellä. Työtä vaikeuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi lisääntynyt kiire, reaaliaikaisuuden paine, analyysin uupuminen, tietojen tarkistamisen mahdottomuus tietotulvassa ja koventunut kilpailu medioiden välillä. (Kujala 2012, 13–14.)

Pelkkää hallaa ei sosiaalisen median yleistymisen silti ole toimittajille aiheuttanut. Varsinkin tilanteissa, joissa toimittajat eivät ole ehtineet vielä paikalle, kuten kaukaisessa maassa tapahtuneen luonnonkatastrofin tai yhtäkkisen konfliktin aikana, journalistit voivat tietyin varauksin käyttää sosiaalisen median alustojen tietoja uutislähteinä. Esimerkiksi Krimin kriisin aikaan paikallisten toimittajien, poliitikkojen ja kansalaisaktivistien Facebook- ja Twitter-tilejä seurattiin suomalaisissa toimituksissa tarkkaan.

Kiovan Maidan-aukion mielenosoituksissa sosiaalista mediaa käytettiin ensin lähinnä kansanjoukkojen mobilisoimiseen ja mielenosoitusten levittämiseen koko maahan. Protestien jatkuessa ja kasvaessa sosiaalisesta mediasta tuli korvaamaton mielenosoittajien viestintäväline ja

organisointityökalu. Ennen kaikkea sosiaalinen media antoi mielenosoituksille näkyvyyttä sekä Ukrainan omassa mediassa että kansainvälisissä tiedotusvälineissä. (Luukkanen ym. 2015, 143.)

Ukrainan vallankumouksen yhteydessä näkyvyyden tavoittelussa oli etua siitä, että keskiverto Euromaidanin mielenosoittaja oli 37-vuotias, keskimääräistä koulutetumpi, kaupungissa kasvanut ja poliittisesti sitoutumaton mies. Kielitaitoiset mielenosoittajat käänsivät uutisia vapaaehtoisvoimin monille eri kielille, mikä moninkertaisti potentiaalisen yleisön. (Luukkanen ym. 2015, 144, 213.)

Merkillepantavaa on, että sosiaalisen median eri alustoille syntyi selvä työnjako. Kun Facebookia käytettiin viestimiseen mielenosoittajien välillä, Twitteriä hyödynnettiin ennen muuta kansainvälisen huomion saamiseen. Twitterissä syntyi useita ”myrskyjä” Ukrainan tapahtumista ja ajoittain Maidanin mielenosoitukseen liitetyt hashtagit, eli aihetunnisteet, nousivat satojen miljoonien ihmisten käyttämän palvelun kärkisijoille. (Luukkanen ym. 2015, 144.)

Älypuhelimien ansiosta mielenosoituksissa oli paikalla tuhansia tee-se-itse -journalisteja. Tapahtumia videoitiin ahkerasti ja linkkejä Youtube-videopalveluun ladatuista videoista jaettiin muualla sosiaalisessa mediassa, mistä ne päätyivät myös ulkomaalaisten toimittajien nähtäville ja uutismateriaaliksi. Esimerkiksi Iltalehti uutisoi pro-Janukovitsh mielenosoituksista Harkovassa. Iltalehden verkkosivuilla maaliskuun 3. päivä 2014 julkaistun jutun²⁹ *Joukkopahoinpitely Itä-Ukrainassa: Venäläismieliset tyhjensivät Harkovan kaupungintalon* pääasiallinen uutislähde oli Youtubeen ladattu video mellakaksi yltyneestä mielenosoituksesta, jossa länsimielisiä ukrainalaisia pahoinpideltiin väkijoukon keskellä.

Korpiolan ja Nikkasen (2012) mukaan yleisö on jo tottunut suttuiseen ja heiluvaan kännykkäkameralla kuvattuun kuvaan, jonka käyttö on monesti ainoa tapa voittaa uutiskilpailu tai ylipäättään uutisoida yllättävästä tilanteesta, jonka tapahtumapaikka on kaukana toimituksesta. Kansalaisjournalistien tuottaman materiaalin käyttö uutislähteenä myös vähentää toimituksen kustannuksia. (Emt., 111.)

Heli Vääätäjä (2014) kuvailee kännykkäkameralla kuvattua materiaalia ”rajuksi” ja ”autenttiseksi”. Hänen mukaansa nämä ominaisuudet nähdään hyväksyttävänä ja jopa toivottavana, kun kyseessä vastikäisen uutistapahtuman (eng. *breaking news*) kuvitus. Vääätäjän mukaan kännykkäkameralla kuvattu video ja kuva kasvattavat uutismateriaalin luotettavuutta ja lisäävät uutisen tuoreuden tuntua. Suoranaaisena etuna perinteiseen kuvauskalustoon verrattuna on, että pieni kännykkä kädessä

---

²⁹ http://www.iltalehti.fi/ukrainan-kriisi/2014030318090377_uk.shtml

kuvattavaa kohdetta voi lähestyä kulmista, joihin perinteisellä kalustolla ei välttämättä edes pääsisi. (Emt., 67–68, 72, 83.)

2.2.5 Kestouutinen

Kujalan (2012) mukaan uutisoinnissa on havaittavissa toistuvia kaavoja, kun aiheena on pitkäkestoinen konflikti, kuten Pohjois-Irlannin kriisi tai Palestiinan konflikti. Tiedotusvälineissä näkyy uhkakuvia, negatiivisten uutisten ja yhteenottojen toistoa, uhrien kuvausta sekä ylimitoitettua väkivallan käytön ja terroritekojen esitystä. (Emt., 11.) Olen tässä tutkimuksessa kiinnostunut siitä, toteutuvatko Kujalan kuvailemat kaavat myös iltapäivälehtien Krim-uutisoinnissa. Palaan pohtimaan asiaa tutkimuksen loppuluvussa.

Kun jokin konflikti on jatkuvasti esillä tiedotusvälineissä, syntyy helposti illuusio, että uutisointi on taustoitettua ja kattavaa. Kujalan (2012) mukaan pitkäkestoisessa konfliktissa on vaarana, että kokonaiskuva katoaa tapahtumien tulvan alle. Uutisoinnin vauhti ja uutisten määrä ajavat laaja-alaisen ja faktoiltaan paikkansapitävän journalismin yli, ja analyysi jää uupumaan. Esimerkiksi yksi Lähi-idän konflikteista pitkäikäisin, eli Israelin ja palestiinalaisten välinen konflikti, on jatkunut ratkaisemattomana vuosikymmeniä. Koska tapahtuma on journalistille ”peruskauraa”, voisi kokonaiskuvan konfliktista uskoa olevan hyvä. Suomalaisten journalistien tiedot tilanteesta ja sen historiasta ovat kuitenkin osoittautuneet pinnallisiksi. (Emt., 11–14.)

Luostarisen (1994) mukaan onnistunut uutisointi voi syntyä vain monenlaisten näkökulmien avulla. Näiden näkökulmien rinnakkain asettaminen, vertailu ja yhdistäminen ovat olennaisia mahdollisimman eheän ja kattavan kokonaiskuvan muodostamiseksi. (Emt., 111.) Käsittelen tätä kysymystä tarkastellessani iltapäivälehtien Krim-uutisten ensisijaisia ja toissijaisia aiheita sekä sitä, kuinka monipuolinen aiheiden kirjo on ja minkälaiseksi kriisin kokonaiskuva muodostuu. Esittelen tulokset tältä osin alaluvussa 5.6.

3 KRIISIUUTISEN KRITEERIT JA KEHYKSET

Tässä luvussa esittelen ne kaksi lähestymistapaa, joiden avulla tarkastelen tulkinnallisesti määrällisen analyysini tuloksia. Ne ovat Galtungin ja Rugen (1965) erottelemat uutiskriteerit ja kehysteoria (Goffman 1974). Koska kyseessä on empiirinen tapaustutkimus, katson mielekkääksi käyttää teorioita ennen kaikkea tulkinnan ja päätelmien tekemisen välineinä, en aineiston keräämistä määrittelevänä tai aineistoa koskevien empiiristen tutkimuskysymysten määrittelyn kehikkona.

Tiedostin tutkimustulosteni tulkitsemiseen sopivia teorioita etsiessäni vaihtoehtojen laajan kirjon. Esimerkiksi Maxwell McCombsin ja Donald Shawin (1972) esittelemä agenda-setting teoria olisi ollut yksi varteenotettavista vaihtoehdoista. Agenda-setting teorian mukaan joukkoviestimet eivät määrää sitä, mitä ihmiset ajattelevat, mutta niillä on suuri rooli siinä, mistä ihmisillä ylipäätään on ajatuksia. Vaikka joukkoviestimet eivät voikaan suoraan vaikuttaa yleisön mielipiteeseen asioista, on yleisellä agendalla kuitenkin suuri vaikutus siihen, millaisia poliittisia päätöksiä tehdään. (Emt., 180–181.) Esimerkiksi Krimin kriisin tapauksessa se, että Ukrainan tapahtumat huomioitiin maailmalla laajalti, luultavasti kasvatti päättäjien painetta toimia asian eteen. Tästä havainnollistavana esimerkkinä voi mainita Euroopan Unionin Venäjälle vuonna 2014 asettamat taloudelliset ja poliittiset pakotteet. Katsoin kuitenkin, että kehysteorian kautta pystyn lähestymään hedelmällisemmin sitä, minkälaisena Krimin kriisi näyttäytyi Suomen iltapäivälehdissä sekä vastaamaan monipuolisemmin tutkimuskysymyksiini, jotka täsmennän seuraavassa pääluvussa 4.

Kehysteorian lisäksi käytän tutkielmassa apuna Galtungin ja Rugen 1960-luvulla erottamia uutiskriteerejä, jotka esittelen tarkemmin alaluvussa 3.1. Uutiskriteerit olivat minulle hyödyksi jo aineiston luokitusrunkoa rakentaessani. Lisäksi pyrin aineistoa luokitellessani kiinnittämään huomiota Krim-uutisissa toistuviin piirteisiin, jotka joko vahvistavat tai horjuttavat Galtungin ja Rugen tekemiä huomioita. Palaan uutiskriteereihin ja niiden mahdolliseen päivitystarpeeseen tutkielman päätelmäluvussa.

3.1 Uutiskriteerit

Uutisten tuotanto edellyttää toimittajilta jatkuvaa arvovalintojen tekemistä, ja tässä mielessä joukkoviestintä perustuu aina emoyhteiskuntansa normeille ja arvoille. Kertoessaan maailmasta näiden arvojen ja normien pohjalta joukkoviestintä myös samalla vahvistaa niitä. Tällä tavalla joukkoviestintä uusintaa, eli vahvistaa mutta samalla kenties hitaasti muuttaa näitä arvoja ja takaa

yhteiskunnan arvopohjan vakautta. Oiva esimerkki tästä arvopohjasta ovat uutiskriteerit, joiden nojalla asioista tulee uutisia. (Kunelius 2004, 190.) Toisin sanoen uutiskriteerit määrittävät sen, mihin tiedotusvälineet suuntavat huomionsa ja minkä asioiden raportoimiseen ne kulloinkin laittavat resursseja

Iltapäivälehtien sisältöä pidetään yleisesti viihteellisempänä ja sensaatiohakuisempana kuin perinteisten päivälehtien sisältöä (Kivioja 2008, 24). Kansankielellä ilmaisten voisi sanoa, että iltapäivälehdissä uutiskynnyks on perinteisiä päivälehtiä matalammalla. Esimerkiksi Iltalehdessä uutiskynnyksen ylittämiseksi riittää laulajattaren kampaamokäynti.³⁰ Ilta-Sanomissa puolestaan uutisen arvoiseksi katsotaan vaikkapa mullistava tapa vetää vessa.³¹ Uutiskriteerit, joiden perusteella ratkaistaan, uutisoidaanko tietystä asiasta vai ei, kuitenkin poikkeavat uutisosastosta riippuen paljon. Esimerkiksi uudenlainen malli Ukrainan entisen presidentin Viktor Janukovitshin hiuksissa ei luultavasti ylittäisi uutiskynnystä, sillä hän on ennen kaikkea poliitikko ja häntä koskevat uutiset valikoituvat lehteen ulkomaan uutisten ja politiikan uutisten kriteerien kautta.

Ainakin äkkituntumalta ulkomaan uutiskriteerit ovat pysyneet jokseenkin samana siitä asti, kun norjalaiset sosiologit Johan Galtung ja Mari Ruge tutkivat asiaa viisi vuosikymmentä sitten. Tuolloin he listasivat 12 uutiskriteeriä, jotka olivat kielteisyys, toistuvuus, selkeys, kulttuurinen merkittävyys, odotettavuus, yllätyksellisyys, jatkuvuus, päivän valikoima, voimakkuus, henkilöitävyys, eliittihenkilöt ja eliittivaltiot (Galtung & Ruge 1965, 70–71).

Esittelen seuraavaksi tämän Galtungin ja Rugen luoman, ja usein siteeratun, 12 kohdan uutiskriteeristön, jolla he valottavat, mitkä tekijät vaikuttavat tapahtuman journalistisesti ymmärrettyyn uutisarvoon. Määritelmät ovat tiedotusopin professori Risto Kuneliuksen (2004, 190) suomentamia ja esimerkkeihin olen ammentanut mallia Tampereen yliopistonlehtori Seppo Kangaspunnan opetusmateriaaleista³².

Kielteisyydellä Galtung ja Ruge tarkoittavat uutisarvoa, joka muodostuu jonkin tapahtuman/joidenkin tapahtumien aiheuttamien vahinkojen, vammojen ja kuolemien pohjalta; uutisarvo on suuri esimerkiksi onnettomuuksien, luonnonkatastrofien ja terroritekojen yhteydessä. Keskeinen arvoa määrittävä piirre on siis tapahtuman kielteisyys. Kielteisiksi uutisiksi voi katsoa myös esimerkiksi poliittiset konfliktit henkilöiden, puolueiden tai maiden välillä. (Kangaspunta, opetusmateriaali.) Galtungin ja Rugen (1965) mukaan kielteiset asiat nousevat uutisiksi positiivisia asioita helpommin siksi, että negatiiviset tapahtumat ovat yleensä kielteisiä kaikille lukijoille. Sen

³⁰ http://www.iltalehti.fi/viihde/2015100720484934_vi.shtml

³¹ <http://www.iltasanomat.fi/asuminen/art-2000001060213.html>

³² http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/0viestinta/tiedotusoppi/p2_media-analyysi/5_harj.kurssi/2_uutiskriteerit

sijaan positiiviset asiat ovat useimmiten myönteisiä vain osalle. Tämän lisäksi kielteisten tapahtumien usein näyttävään uutisoimiseen vaikuttaa myös se, että ne tapahtuvat yleensä positiivisia asioita nopeammin. (Emt., 69–70.)

Toistuvuus uutisarvona näkyy niin, että toimittajalle kelpaa kriteeriksi se, että aiheesta on tehty juttu ennenkin. (Kangaspunta, opetusmateriaali.)

Yksiselitteisyys, eli selkeys. Uutisen tulee olla helposti ymmärrettävä. Tämä uutiskriteeri vaatii uutiselta ehdottomuutta, eli ei epävarmuutta vaan selkeitä faktoja. Toimijoilla on oltava selvästi tunnistettava rooli. Yksiselitteisyys nousee ulkomaan uutisten kriteeriksi varsinkin politiikan uutisissa ja näkyy hyvin esimerkiksi EU-uutisoinnissa. Monimutkaisesta asiasta on haastavaa tehdä yleistajuisia juttuja ja monesti käy niin, että kun jotain helposti ymmärrettävää uutisoitavaa löytyy, se myös kelpaa toimittajille. (Kangaspunta, opetusmateriaali.)

Kulttuurisella merkittävyydellä tai läheisyydellä tarkoitetaan sitä, että suomalainen uhri ulkomailla tapahtuneessa onnettomuudessa kääntää maamme tiedotusvälineiden huomion tapahtumaan, joka olisi muuten saatettu jättää huomiotta tai uutisoitu vain pienesti. Läheisyyttä voi mitata maantieteellisesti tai kulttuurisesti. Vaikka Australia on maantieteellisesti mitattuna Suomesta kauempana kuin Oman, näkyy ensin mainittu suomalaisessa uutisvirrassa huomattavasti useammin tutumman, länsimaiseksi mielletyn kulttuurinsa takia. Maantieteellinen läheisyys sen sijaan näkyy uutisoinnissa niin, että Suomen käytäntöjä ja ratkaisuja verrataan usein naapurimaihin. (Kunelius 2004, 190; Kangaspunta, opetusmateriaali.)

Odotettavuuden kriteeri täyttyy esimerkiksi uutisessa, joka kertoo vallankumouksesta maassa, jossa mellakointi ja poliittisten päättäjien toimet ovat jo pitkään kielineet, että tilanne eskaloituu ennemmin tai myöhemmin ja johtaa vallan vaihtoon. Odotettavuus vahvistaa jo olemassa olevia käsityksiä ja kriteeri on läheistä sukua toistuvuudelle ja kulttuuriselle merkittävyydelle. (Kunelius 2004, 190; Kangaspunta, opetusmateriaali.)

Yllätyksellisyyden kriteeri täyttyy selvästi esimerkiksi uutisissa tieteen tekemistä läpimurroista, luonnonkatastrofeista tai yllättävistä kuolemista tai eroista. (Kunelius 2004, 190; Kangaspunta, opetusmateriaali.)

Jatkuvuuden kriteeri näkyy uutisoinnissa havainnollisesti esimerkiksi poliittisen keskustelun yhteydessä (Kunelius 2004, 190). Kesällä 2015 perussuomalaisten kansanedustaja Olli Immonen kritisoi Facebook-päivityksessään ”monikulttuurisuuden vaalimisen” aiheuttamia lieveilmiöitä, kuten radikalisoitumista. Tästä alkanut keskustelu jatkui kuukausia ja sai sittemmin lisäpontta

syksyllä 2015 alkaneen pakolaiskriisin myötä. Toisin sanoen, kun tapahtuma kerran yltää otsikoihin, siihen liittyvistä asioista kirjoitetaan uutisia sen jälkeen hyvän aikaa, vaikka uusien tapahtumien uutisarvo olisikin niin matala, että ilman ensimmäistä, uutisoinnin aloittanutta tapahtumaa, ei nämä ”jatkotarinat” saisi sijaa tiedotusvälineissä (Galtung & Ruge 1965, 67).

Päivän valikoimalla tarkoitetaan sitä, että uutiset vaikuttavat toistensa arvoon. Galtungin ja Rugen (1965, 67) tarjoama esimerkki on seuraava: oletetaan, että päivän uutisvalikoimassa on vain ulkomaanuutisia. Juuri ennen uutislähetystä (tai lehden menemistä painoon) kotimaassa tapahtuu jotain suhteellisen merkityksetöntä. Tämä merkityksen tapahtuma saatetaan kuitenkin ottaa mukaan uutislähetykseen (tai lehteen), jotta uutiskattaus olisi paremmin tasapainossa, vaikka vilkkaampana kotimaan uutispäivänä aihe ei olisi ylittänyt uutiskynnystä.

Tapahtuman *voimakkuus* lisää sen kiinnostavuutta, eli esimerkiksi suurimmat, väkivaltaisimmat, kalleimmat, ja vanhimmat asiat katsotaan uutisoinnin arvoisiksi (Kunelius 2004, 190; Kangaspunta, opetusmateriaali³³).

Henkilöitävyydellä Galtung ja Ruge viittaavat siihen, että ihmisten teoista tehdään helpommin uutisia kuin monimutkaisista ja vaikeaselkoisista prosesseista (Kunelius 2004, 190).

Eliittihenkilöistä ja heidän edesottamuksistaan puolestaan uutisoidaan, koska länsimaissa viestimet ovat perinteisesti toimineet vallan vahtikoirina. Myös viihdejulkisuuden henkilöiden teot nousevat tavantallaajan edesottamuksia helpommin uutisotsikoihin. (Kunelius 2004, 190; Kangaspunta, opetusmateriaali.)

Eliittivaltioista uutisoimisen arvo määrittyy Galtungin ja Rugen (1965) mukaan samoin periaattein kuin eliittihenkilöitä koskevien uutisten. Eliittikeskeisyys näkyy tiedotusvälineissä niin, että tavalliset ihmiset ja vähemmän ”keskeiset” valtiot jäävät helposti aliedustetuiksi. Galtungin ja Rugen tutkimuksen julkaisemisen aikaan 1960-luvulla eliittivaltioina pidettiin Yhdysvaltoja ja Neuvostoliittoa. (Emt., 68, 87.)

On syytä huomata, että uutiskriteerit limittyvät ja myös kumoavat toisiaan. Yksittäinen uutinen voi olla samalla kertaa kielteinen ja odottamaton, kuten nuoren julkisuuden henkilön yllättävä kuolema. Uutisointia laajemmin tarkastellen voi olla niin, että missä yksi asia nousee uutiseksi odottamattomuuden takia, siinä toinen asia voi olla otsikoissa juuri siksi, että sitä on osattu odottaa.

---

³³ http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/0viestinta/tiedotusoppi/p2_media-analyysi/5_harj.kurssi/2_uutiskriteerit

Galtungin ja Rugen (1965) mukaan tapahtumasta tulee sitä todennäköisemmin uutinen, mitä useampi uutiskriteereistä täyttyy. Jos tapahtuma ei täytä useita uutiskriteereitä, on siinä oltava enemmän vastinetta yhdelle kriteerille, joka tekee tapahtumasta uutisen. (Emt., 81–83.)

Uskali (2007) kertoo keskustelleensa Johan Galtungin kanssa uutiskriteereistä vuonna 2003. Galtung sanoi Uskalille tuolloin, että hän lisäisi yhden kriteerin listalle: ”Se on *’entertainment’* (suom. *viihde*). Maailma on sen verran muuttunut 1960-luvulta, että silloin tämä uutisten viihteellistyminen ei vielä ollut näkyvissä.” Galtungin mukaan viihteellisyys on tämän päivitetyn uutiskriteeristön – joka sekin on tätä tutkielmaa kirjoitettaessa jo 13 vuotta vanha – tärkein kriteeri. (Emt., 28.)

3.2 Kehysteoria

Tavoitteeni tässä työssä on siis kuvata sitä, minkälaista suomalaisen iltapäivälehdistön Krim-uutisointi oli kriisin alkuvaiheessa kevättalvella 2014 ja täsmällisemmin ottaen, minkälaisia näkökulmia Krimistä kertovissa uutisissa korostetaan. Tätä näkökulmien korostamista ja rajausten tekemistä kutsutaan kehystämiseksi (mm. Goffman 1974; Karvonen 2002, 2014; Kunelius 2004). Tutkielmassani haen aineksia tämän prosessin valottamiseen tarkastelemalla määrällisesti muun muassa sitä, ketkä iltapäivälehtien kirjoittelussa pääsivät esiin ja siten määrittelemään tapahtumien luonnetta.

Erving Goffman toi vuonna 1974 sosiologisen tutkimuksen kentälle kehyksen käsitteen, jonka lähtökohtana toimii ajatus siitä, että kaikki havaitseminen ja tulkitseminen on jollakin tavalla jäsentynyttä ja puitteistettua. Toisin sanoen ihminen käyttää ymmärtämisensä pohjana aiemmista kulttuurisista kokemuksista yleistämäänsä, tyypillisyyttä ilmentävää mallia. Uudet asiat tulevat ymmärretyksi tätä mallia – kehystä – ja sen sisältämiä odotuksia vasten. (Emt., 21–23.)

Karvonen (2014) luonnehtii kehyksiä hypoteeseiksi, jotka ennakoivat, mitä ajattelun kohteena olevalta asialta on tyypillisesti odotettavissa. Mikäli kohteeseen sovitettu kehys saakin vain vähän empiiristä tukea, voidaan kohteeseen sovittaa toista kehystä. Tästä esimerkkinä Karvonen mainitsee iltahämärässä näkyvän hahmon, jota ulkoilija pitää ensin ihmisenä ja soveltaa siihen ihmisen kehystä. Kun ulkoilija hahmottaa pimeydessä seisovan asian patsaaksi, hänen odotuksensa – soveltamansa kehykset – vaihtuvat toiseen. Karvonen huomauttaa, että kehykset ovat myös normatiivisia ja kohteen odotetaan ja edellytetään olevan ”käsitteensä mukainen” ollakseen lajinsa hyvä edustaja. (Emt., 112.)

Ajatus olemassa olevasta ennakkokäsityksestä, (Karvonen 2000, 82), johon nojaten joitakin todellisuuden puolia korostetaan ja toisia jätetään huomiotta, on tulkintakehysten teoriassa keskeinen. Viestinnän professori Robert Entman (1993) määrittelee kehystämisen niin, että se on puolien valitsemista havaitusta todellisuudesta sekä eri puolien tekemistä muita näkyvämmäksi tekstissä. Tämä johtaa siihen, että tiettyä määritelmää suositaan ja edistetään sekä tarjotaan sen nojalla moraalista arviota ja/tai toimintasuositusta. (Emt., 52.)

Haastateltavalle kysymyksiä tehdessään toimittaja suuntautuu omien kehystensä pohjalta. Tällä on vaikutusta siihen, kenelle hän haluaa antaa äänen, Venäjä-mielisille ukrainalaisille vai länsimielisille ukrainalaisille? Jos puheenvuoro annetaan molemmille, esitetäänkö heille samanlaisia vai erilaisia kysymyksiä? Millaisessa asemassa olevia länsimielisiä haastatellaan, entä missä asemassa olevia Venäjä-mielisiä haastatellaan? Jos lehtijutuissa äänessä olevat länsimieliset ukrainalaiset ovat aina konfliktialueelta pakenevia uhreja ja Venäjä-mieliset aseiden kanssa heiluvia hallituksen vastustajia, on lopputulos hyvin eri näköinen kuin silloin, kun jutussa esiintyvä länsimielinen ukrainalainen on Ukrainan puolustusvoimien upseeri ja juttuun haastateltu Venäjä-mielinen on se, jonka perheenjäsen on kuollut yhteenotoissa ja talo palanut savuna ilmaan.

Karvonen (2000, 78) huomauttaa, että kehysteoria on oiva itseymmärrysväline toimittajalle, sillä omia ja ammatillisesti muotoutuneita kehyksiä tunnistamalla ja refleктоimalla on mahdollista välttää yksiin uriin juuttuminen ja yksipuolisten käsitysten uusintaminen. Totutusta kehyksestä poiketen kirjoitettu juttu saattaa tuottaa lukijalle/katselijalle ”hyppäyksellisen uudelleen hahmottamisen” -kokemuksen. Kuten Karvonen (2014, 112) asian ilmaisee: ”Se mikä äsken jäsenyi yhdeksi, jäsenyykin nyt tyystin toiseksi”. Viestintätutkija Todd Gitlinin (1980, 7) mukaan median tulkintakehikot ovat enimmäkseen lausumattomia ja tiedostamatta jääviä malleja, jotka jäsentävät maailman sekä raportoivalle journalistille että suuressa määrin myös niille, jotka luottavat heidän raportteihinsa.

On siis hyvin pitkälle journalistien kehyksistä ja kunkin lukijan omista kehyksistä kiinni, minkälaisena todellisuus näyttäytyy. Havaittava todellisuus voi pysyä samana [konflikti Venäjä- ja länsimielisten ukrainalaisten välillä], mutta tulkinta voi radikaalin epäjatkovasti vaihtua toiseksi. Vanha tulkinta voi sinänsä olla aivan yhtä hyvä kuin uusikin, mutta samalla kertaa näitä kahta ei pysty soveltamaan (Karvonen 2012, 113).

4 TUTKIMUSAINEISTO JA ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen suomalaisen iltapäivälehdistön historiaa, nykytilannetta ja avaan iltapäivälehtien välistä kilpailuasetelmaa. Sen jälkeen täsmennän tutkimusongelmani ja siihen kiinnittyvät tutkimuskysymykset. Lisäksi kerron, miten kokosin tutkimusaineistoni ja kuvaan käyttämäni tutkimusmetodin, eli määrällisen sisällön erittelyn. Esittelen myös aineiston analysoinnissa apuna käyttämäni luokitusrunгон, annan kolme koodausesimerkkiä ja valotan tutkimukseni luotettavuutta.

4.1 Suomen iltapäivälehdistön historia ja nykyisyys

Ennen kuin esittelen tutkimukseni empiirisen aineiston sekä kuvaan sen keräämisen, käsittelyn ja erittelyn tapoja valotan iltapäivälehdistön luonnetta Suomessa. Tutkielman kannalta on olennaista avata iltapäivälehdistön ansaintalogiikkaa ja valottaa sitä, kuinka iltapäivälehtien keskinäinen kilpailu vaikuttaa uutisointiin.

Suomalaisen iltapäivälehdistön alle satavuotinen historia on verrattain lyhyt siihen nähden, että formaatin katsotaan syntyneen liki 300 vuotta sitten, 1740-luvulla. Tuolloin huomattiin, että oikeusjuttujen selostaminen kiinnostaa yleisöä ja ne ovat erinomaisia myyntijuttuja. Juttujen itsensä käyttäminen lehden ”mainoksena” on englantilaisen The Morning Postin toimittajan Daniel Stuartin keksintö. Stuart oivalsi 1770-luvulla ottaa käyttöön etusivun jutut, jotka kirjoitettiin huomiota herättävästi, huutavin mustin otsikkokirjaimin. Näistä houkuttelevista kansista onkin muodostunut iltapäivälehdistön tunnusmerkki. (Saari 2007, 20.)

Lööppi, eli iltapäivälehden mainosjuliste on pohjoismainen ilmiö. Useimmissa maissa lehtiä myydään pelkän etusivun avulla. Suomi on ottanut mallia Ruotsista, jossa lööpit (ruots. *löpsedeln*) ilmestyivät katukuvaan jo 1800-luvun loppupuolella. Suomessa ensimmäinen lööppi näki päivänvalon 1950-luvulla. (Kivioja 2008, 30.)

Suomessa iltapäivälehdiksi kutsuttavia julkaisuja ilmestyy kaksi, vuonna 1932 perustettu, Sanoma Media Finlandin kustantama Ilta-Sanomat ja vuonna 1980 perustettu, Alma Median kustantama Iltalehti. Etenkin visuaalisella tasolla maallikon on hyvin vaikea havaita eroja Ilta-Sanomien ja Iltalehden välillä. Suurin osa Kiviojan (2008) teettämään tutkimukseen osallistuneista ei nähnyt ollenkaan tai juuri ollenkaan eroja iltapäivälehtien välillä. Osa oli havainnut vain lehtien eri nimet, fontit tai omistajat. Ne jotka eroja näkivät, pitivät Iltalehteä sensaationhakuisempana,

viitteellisempänä tai juoruilevampana kuin Ilta-Sanomia, joka koettiin vakavammaksi, asiallisemmaksi, selkeämmäksi, todenmukaisemmaksi ja luotettavammaksi. (Emt., 80.)

Iltapäivälehti-nimitys on sikäli harhaanjohtava, että julkaisut eivät suinkaan ilmesty ilta-aikaan, vaan ne pyritään saamaan myyntiin mahdollisimman varhain aamulla kotiin kannettavien maakunta- ja paikallislehtien tapaan. Iltapäivälehtiä kutsutaan usein yleisnimellä tabloid-lehti, jolla viitataan paitsi sen broadsheet-lehteä pienempään kokoon, myös sisältöön, joka on perinteistä sanomalehteä sensaatiohakuisempaa, visuaalisempaa, kepeämpää ja nopeasti omaksuttavampaa. Suomalainen iltapäivälehdistö eroaa kuitenkin sisällöltään ja ulkoasultaan huomattavasti kansainvälisistä kilpailijoistaan, kuten englantilaisesta The Sun -lehdestä. Kivioja (2008) viittaa brittitutkija Colin Sparksin³⁴ [2000] tekemään erotteluun viiden erilaisen lehtityypin välillä. Ne ovat vakava, puolivakava, vakava-populaari, tabloidi ja supermarket-tabloidi. Mitä enemmän supermarket-tabloidia kohti asteikolla mennään, sitä enemmän julkaisu keskittyy yksityiselämään, skandaaleihin, viihteeseen ja urheiluun. Vastaavasti vakavia lehtiä kiinnostaa enemmän julkinen kuin yksityinen elämä. Suomalaiset iltapäivälehdet sijoittuvat supermarket-myyntitelineistään huolimatta vakava-populaari -kategoriaan, sillä niiden uutisellinen painotus on voimakkaampi kuin esimerkiksi aiemmin mainitulla The Sunilla, joka asettuu taulukossa tabloid-ryhmään. (Emt., 14.)

Kuten jo 1700-luvun alkuvuosikymmeninä, ovat rikosjutut yhä tänäkin päivänä olennainen osa populaarilehdistöä. Vuosina 2005 ja 2006 peräti 37 prosenttia suomalaisten iltapäivälehtien kotimaan uutisista käsitteli erilaisia rikoksia ja niistä annettuja rangaistuksia. (Kivioja 2008, 64.)

Iltapäivälehdissä kaupallinen tavoitteenasettelu määrittää etusivujen sisältöä, mikä näkyy siten, että lehtien etusivuilla ja myyntijulisteissa käytetään kaupalliselta potentiaaliltaan varminta uutisaineistoa. Selvitysten mukaan iltapäivälehden tärkein ostomotiivi onkin kiinnostuksen herättävä lööppi tai etusivu. Moni ostaa lehden kuitenkin myös ajanvietteeksi, tottumuksen vuoksi tai tv-ohjelmatietojen takia. (Kivioja 2008, 11, 22.)

Iltapäivälehtien muutoksesta Kivioja (2008) toteaa, että lehtien sisällöllinen tarjonta on yksipuolistunut, populaarimpien aiheiden painotus on kasvanut muiden kustannuksella ja etusivut rakennetaan kohujen varaan. Iltapäivälehtien etusivut pyrkivät mainosten ja elokuvien tavoin vetoamaan mahdollisen ostajan tunteisiin, mutta toisin kuin edellä mainittujen, niiden tarkoitus on herättää ostoimpulssi journalistisin keinoin. (Emt., 32–34, 198.) Myyvään etusivuun ei aina tarvita varsinaista uutistapahtumaa. Iltapäivälehtien ja kaupallisen television suhdetta tutkineen Juha

---

³⁴ Sparks, Colin (2000) Introduction: The Panic over Tabloid News. Teoksessa Colin Sparks & John Tulloch (toim.) *Tabloid Tales – The Global Debates over Media Standards*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 1–40.

Herkmanin (2005) mukaan televisioon liittyvä materiaali pääsi 1990-luvun ja 2000-luvun taitteessa iltapäivälehtien etusivulle päivittäin. Nämä televisiota koskevat etusivujen otsikot ovat useimmiten jollakin tapaa kanta-aottavia, eli ne sijoittuvat joko myönteisen, kielteisen tai ambivalentin kategoriaan. Neutraaleja otsikoita ei hänen tutkimuksensa tarkastelujaksolla ”juurikaan julkaistu”. (Emt., 129.)

Saloniemen ja Suikkasen [2006] mukaan iltapäivälehtien etusivujen aihepiirit painottuvat vapaa-aikaan, kulttuuriin, viihteeseen, perheeseen sekä turvallisuuteen, eli rikoksiin, rangaistuksiin ja onnettomuuksiin. Etusivuilta puuttuivat kokonaan esimerkiksi ulkomaat ja ulkomaiden politiikka, ympäristö- ja energiakysymykset, kunnallispolitiikka ja aluehallinto, yritystalous, talouspolitiikka, liikennekysymykset, koulutus, tiede, tutkimus ja tekniikka, uskonto ja elämäkatsomus sekä sosiaaliturva ja asuminen. (Ks. Kivioja 2008, 37.)

Päätin jättää Ilta-Sanomien ja Iltalehden lööpit ja etusivut tämän tutkimuksen ulkopuolelle, sillä niiden tutkiminen olisi kutsunut mukaan kokonaan uusia joukkoviestinnän tutkimuksen kenttiä, esimerkiksi visuaalisen journalismin ja kuvallisuuden tutkimuksen alueilta. Ratkaisuni on pitkälti työekonominen, eikä tarkoita, että en pitäisi lööppejä ja etusivuja yhtä tärkeänä tutkimuskohteena kuin lehden uutissivuja.

Internetiin suomalaiset iltapäivälehdet asettuivat 1990-luvun puolivälissä, kun Iltalehti avasi verkkosivunsa lokakuussa 1995. Internetin mahdollisuuksiin konservatiivisemmin suhtautuva Ilta-Sanomien tuli perässä vuotta myöhemmin. Vielä 2000-luvun alussakin sanomalehdissä pidettiin verkkosivustoa lähinnä painetun lehden sähköisenä jakelumuotona. Iltalehti, joka oli tuolloin verkkopuolen edelläkävijä, tarjosi printtilehden uutisia laajalti maksutta verkkosivuillaan. Ilta-Sanomien sen sijaan tarjosi verkkosivuillaan lähinnä lyhennelmiä joistakin jutuistaan. Uutistuotannossa verkkosivujen vahvuuksia ei juurikaan osattu tai haluttu hyödyntää. (Kivioja 2008, 45; Saari 2007, 195–196.)

Suurin muutos suomalaisten iltapäivälehtien lähihistoriassa tapahtui kesällä 2007, kun iltapäivälehdet muuttivat toimintatapaansa verkossa ja siirsivät sinne uutisointinsa tuoreimman kärjen. Tämä on Kiviojan (2008, 8) mukaan muuttanut iltapäivälehtien sisältöjä sekä ravistellut printtipuolen markkinoita, lukijamääriä ja liikevoittoa, mutta se on myös nostanut iltapäivälehtien internetsivustot maan luetuimmiksi verkkomedioiksi.

Kiviojan (2008) tekemässä tutkimuksessa kävi ilmi, että iltapäivälehtien uutiset lyhentyivät ja määrät lisääntyivät vuosien 1985 ja 2006 välillä. Hänen mukaansa viimeistään 2000-luvulle tultaessa iltapäivälehtien toimitukset vapautuivat perinteisen uutisjournalismin kahleista, eikä

julkaisupäätöksiä enää tehty niinkään uutistoimiston päivälisan, kuin kiinnostavuuden perusteella. Ilmiötä kutsutaan tabloidisaatioksi. Osittain tästä syystä lehtien talouden ja politiikan uutisosastot kaventuivat viihteen ja urheilun saadessa enemmän tilaa. Iltapäivälehdissä käsitellään politiikkaa pitkälti henkilöiden ja draaman kautta; erilaiset kohut, kriisit ja vastakkainasettelut saavat näin paljon huomiota. Kivioja huomauttaa, että tabloidisaatiokeskustelussa esimerkiksi Colin Sparks ja John Tulloch³⁵ [2000] ovat olleet huolissaan siitä, että iltapäivälehtien tapa käsitellä politiikkaa saattaa trivialisoida aiheita ja vieroittaa kansalaisia politiikasta kyynisen sävynsä takia. (Emt., 198, 200–201.)

Herkmanin (2005) mukaan suomalaisten iltapäivälehtien kehityksen yhteydessä tabloidisaatiota kuvaavampi termi olisi ”televisioituminen” joka ei ota kantaa journalismin hyvyyteen tai huonouteen. Televisioitumisella Herkman tarkoittaa empiirisissä tutkimuksissa ilmennyttä iltapäivälehtien kehityssuuntaa, jossa televisio on keskeinen puheenaihe, televisio toimii tiedonlähteenä, television visuaaliset muodot ja estetiikka näkyvät lehtien taitto- ja kuvakäytännöissä sekä taloudellisissa kytkennöissä; mainonta ja markkinointi jakautuvat konsernikohtaisesti. (Emt., 253). Televisioitumisen käsite soveltuu Herkmanin mukaan erinomaisesti juuri iltapäivälehtien analysointiin, sillä se sisältää oletaman siitä, että populaarikulttuuri on tavallisesti kaupalliseen voittoon tähtäävää liiketoimintaa, joka hyödyttää omistajia ja kulutuskulttuurin päämääriä, mutta se käsittää myös sen, että iltapäivälehtien kulutusten merkityksiä ei voi palauttaa pelkkiin liiketaloudellisiin intresseihin. Herkmanin mukaan televisioitumisen käsite – toisin kuin tabloidisaatio – auttaa jäsentämään 1990-luvun tabloidimuotoista journalismia uudesta näkökulmasta, jossa olennaista on mediakentän rakennemuutos: kilpailun koveneminen, omistuksen keskittyminen, yhtiöiden ja viestintävälineiden valtasuhteiden uudelleen järjestäytyminen ja television vaikutus johtavana julkisuuden tuottajana. (Emt., 290–296.)

4.1.1 Ilta-Sanomat, aito ja alkuperäinen

Suomalaisista iltapäivälehdistä perinteikkäämmän, eli Ilta-Sanomat, perusti Helsingin Sanomien päätoimittaja Eljas Erkko vuonna 1932. Liikkeelle paneva voima oli Mäntsälässä tuolloin liikehtivä äärioikeisto, jonka tavoitteena oli kaataa liian kommunistiseksi katsomansa hallitus (Ruuskanen 2006, 10). Nämä radikaalioikeistolaiset, eli Lapuan liike, teetätti paljon työtä uutisrintamalla.

---

³⁵ Sparks, Colin & Tulloch John (toim.) (2000) *Tabloid Tales – The Global Debates over Media Standards*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Lisävoimaa tiedonvälitykseen tarvittiin, koska pelkkä sähkösanoma ei enää riittänyt niin sanotusta Mäntsälän kapinasta tiedottamiseen. Näin ollen Ilta-Sanomat perustettiin Helsingin Sanomien kolmanneksi painokseksi. Pääkaupungin markkinoilla oli tilaa irtonumeroina myytävälle iltapäivälehdelle, joten Helsingin Sanomien tarpeen tullen ilmestyyväksi ”lisäkkeeksi” tarkoitettu julkaisu vakinaistettiin jo saman vuoden aikana kuutena päivänä viikossa ilmestyyväksi. (Tommila 1988, 134–185.)

Liki 20 vuoden ajan Ilta-Sanomilla oli yhteinen toimitus ja päätoimittaja Helsingin Sanomien kanssa ja se oli linjaltaan uutislehti siinä missä Helsingin Sanomatkin. Vuonna 1949 lehdet eriytettiin ja Ilta-Sanomat muutettiin tabloidikokoiseksi. Tuolloin lehden juttuvalikoima muuttui ja tyyli keveni. Nopea viihteellistytminen alkoi kuitenkin vasta 1960-luvulla television katselun ja siten televisiojulkisten myötä. (Kivioja 2008, 15; 2004, 50; Tommila 1998, 185.)

Suurin sysäys suomalaisen iltapäiväjournalismin kehittymiselle ei kuitenkaan ollut Ilta-Sanomien perustaminen ja myöhempi eriyttäminen Helsingin Sanomista, vaan sen kilpailijan, Iltalehden, perustaminen vuonna 1980. (Tommila 1988, 185.) Iltalehti pakotti markkinoille tullessaan ikäväksi ja kuivaksi herrainlehdeksi luonnehditun kilpailijansa terästämään otettaan. (Kivioja 2008, 15.)

1990-luvulla molemmat iltapäivälehdet alkoivat enenevässä määrin vallata aikakauslehtien tonttia. Tämä altisti Ilta-Sanomat ja Iltalehden entistä kovemmalle kilpailulle, sillä pian Suomen mediamaisemaan ilmestyi STT:n uutisilla täytettyjä ilmaislehtiä ja joukko erilaisia viihteellisiä aikakauslehtiä, kuten Aller Median kustantama, nyt jo toimintansa lopettanut, Oho! ja vuonna 2004 uudistunut Katso. Myös internetin käyttö yleistyi, mikä oli iltapäivälehdistä vielä televisiotakin suurempi haaste. (Kivioja 2008, 15.)

Ilta-Sanomien vastaava päätoimittaja on tätä kirjoittaessa (maaliskuu 2016) Tapio Sadeoja. Lehti ilmestyy edelleen kuutena päivänä viikossa, maanantaista lauantaihin, ja sitä myydään irtonumeroina. Viikonlopun jätinumeron yhteydessä ilmestyy Sunnuntai-liite. Ilta-Sanomien arkilevikki vuonna 2014 oli 110 226.³⁶

---

³⁶ <http://mediaauditfinland.fi/levikit/tilastot/levikkitrendihaku/>

4.1.2 Iltalehti, kirivä kilpailija

Iltalehti perustettiin ensimmäisen kerran jo vuonna 1919 nimekkään ja perinteikkään päivälehdessä Uuden Suomen iltapäiväpainokseksi. Se ei tuolloin ollut irtonumeroina myytävä tai sensaatiohakuinen julkaisu, vaan etupäässä tilattuna levinnyt normaali poliittinen uutislehti. Iltalehti oli kuitenkin koko ilmestymisaikansa tappiollinen, lopulta siinä määrin, että se uhkasi vetää koko Oy Uuden Suomen tappiolliseksi. Vuonna 1930 Uuden Suomen johto päättikin antaa sen vastikkeetta poliittisestikin mieluisina pitämilleen Lapuan liikkeen kannattajille, jotka muuttivat lehden nimeksi Ajan Sana. (Tommila 1988, 182; Saari 2007, 114.)

Uusi versio Iltalehdestä perustettiin vuonna 1980, liki 50 vuotta myöhemmin kuin monopoliasemastaan nauttiva Ilta-Sanomat. Iltalehti perustettiin Uuden Suomen kolmanneksi painokseksi, mutta kolmevuotisen suunnitteluprosessin aikana kypsyi ajatus myös kokonaan uudesta iltapäivälehdestä, joka kilpailisi Ilta-Sanomien kanssa. (Saari 2007, 114.) Toimitus oli tuolloin pääosin yhteinen emolehden kanssa (Tommila 1988, 183).

Ilta-Sanomat ei ottanut uutta tulokasta aluksi vakavissaan, sillä sitä oli edeltänyt vuosina 1973–1975 ilmestynyt Iltaset-lehti, joka ei koskaan ennättänyt nousta voitolliseksi (Kivioja 2008, 15). Iltalehti oli aluksi myynnissä vain pääkaupunkiseudulla, kun taas Ilta-Sanomat kehitti jo siinä vaiheessa myyntiverkkoaan ympäri Suomea (Saari 2007, 132). Iltalehden menekki ei aiheuttanut laskua Ilta-Sanomien myyntiin, joten oli selvää, että markkinoilla oli tilaa kahdelle irtonumeroina myytävälle päivälehdelle (Tommila 1988, 183).

Vuonna 1988 Uusi Suomi Oy liitettiin Aamulehti-yhtymään eli nykyiseen Alma Mediaan. Samaan aikaan Uuden Suomen ja Iltalehden toimitukset ja aineistot eriytettiin lopullisesti. Vuoden 1991 alussa Uusi Suomi lopetettiin, jolloin sen arkisto ja osa toimittajista siirtyivät Iltalehteen. (Haavisto 2007, 17.) Ilmestymisensä alkuvaiheessa, ennen 1990-lukua Iltalehden kuvaillaan noudattaneen hienokseltaan kilpailijaansa räväkämpää kirjoitustapaa ja varsinkin viikonvaihdenumeroissa oli paljon aikakauslehtimäisiä piirteitä (Tommila 1988, 183).

Iltalehden vastaava päätoimittaja on tätä kirjoittaessa (maaliskuu 2016) Kari Kivelä. Iltalehti ilmestyy maanantaista lauantaihin ja lauantaisin ilmestyvä lehti on myynnissä koko viikonlopun ajan. Tämä jättilehti sisältää Viikonvaihdeliitteen. Kuten kilpailijalehti Ilta-Sanomia, myös Iltalehteä myydään irtonumeroina. Iltalehden levikki vuonna 2014 oli 71 195.³⁷

---

³⁷ <http://mediaauditfinland.fi/levikit/tilastot/levikkitrendihaku/>

4.1.3 Iltapäivälehtien keskinäinen kilpailu

Iltalehden ja Ilta-Sanomien välistä kilpailua pro gradu -tutkielmassaan tutkineen Mari Haaviston (2008) mukaan molempien iltapäivälehtien toimittajat ja esimiehet pitivät kahdenvälistä kilpailua hyvänä asiana. Haaviston haastattelemat toimittajat ja esimiehet kokivat kilpailijan olevan elinehto paremmille jutuille ja oman lehden kehitykselle. Kilpailevaa lehteä suorastaan vihattiin, koska toimittajat kokivat usein vahvaa epäonnistumisen tunnetta, jos ”naapuri” oli pärjännyt uutiskilvassa paremmin. ”Me vastaan ne” -henki oli vahva molemmissa toimituksissa. Pääsääntöisesti Haaviston haastateltavat kehuivat omaa lehteään ja poimivat kilpailijan lehdestä kielteisiä puolia. (Emt., 51–52.)

Haaviston (2008) mukaan kilpailu vaikutti olevan läsnä iltapäivälehtien toimittajien arjessa koko ajan, sillä he tekivät vertailua lehtien välillä niin lomamatkoilla kuin vapaapäivinäkin. Ylivoimainen enemmistö Ilta-Sanomien ja Iltalehden toimittajista ja esimiehistä kertoi lukevansa kilpailijan lehden joka päivä. Kilpailijan lehteä luettiin toimituksissa myös yhdessä kollegoiden kanssa ja sitä kommentoitiin aamukokouksissa. Toimittajat saattoivat myös poimia kilpailevasta lehdestä taustatiedoksi yksityiskohtia, joita omassa julkaisussa ei vielä ollut julkaistu. Haaviston haastatteleminen toimittajien joukossa oli ainoastaan muutamia toimittajia, jotka eivät kokeneet itseään kilpailunhaluiseksi. (Emt., 53–55.)

Iltapäivälehtien myyntilogiikka oli iskostunut toimittajiin vahvasti, sillä kaupallisuus ja markkinoiden tärkeys nousivat esiin kaikissa Haaviston (2008) tekemissä haastatteluissa. Puolet haastatelluista oli sitä mieltä, että kirjoitetun jutun arvo perustuu ainakin jossain määrin myyntilukuihin. He korostivat, että lehti pitää myydä joka päivä uudelleen ja juttujen on oltava niin kiinnostavia, että lukija ostaa lehden. Yksi Haaviston haastattelemistä toimittajista mainitsi, että aiheista, jotka eivät myy, ei juuri kirjoiteta. Haaviston mukaan siitä käy ilmi, että kilpailu korostaa lehtien myynnin merkitystä ja ratkaisuja sisällöistä tehdään merkittävästi myynnin ehdoilla. Iltapäivälehtien toimittajien mukaan ei riitä, että toimittaja kirjoittaa annetusta aiheesta jutun, vaan siinä pitää olla omaa ”iltapäivälehtimäistä” näkökulmaa, joka poikkeaa päivälehtien ja sähköisten medioiden näkökulmasta. Iltapäivälehtimäisellä näkökulmalla toimittajat tarkoittivat esimerkiksi sellaisia haastateltavia tai yksityiskohtia, jota muilla medioilla ei ole, ja jonka löytämällä lehden myyntiä saadaan kasvatettua. (Emt., 67–69.)

Kaikki Haaviston (2008) haastattelemat iltapäivälehtien toimittajat ja esimiehet määrittivät oman lehtensä kovimmaksi kilpailijaksi toisen iltapäivälehden. He olivat kuitenkin sitä mieltä, että iltapäivälehdet kilpailevat lukijan ajasta kaikkien medioiden kanssa. Tuolloin kilpailijoita ovat niin

sähköinen media, maakuntalehdet, aikakauslehdet, ilmaisjakelulehdet kuin juorulehdetkin. (Emt., 65.)

4.2 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, minkälaista suomalaisen iltapäivälehdistön Krim-uutisointi oli Krimin kriisin aikaan helmi–maaliskuussa vuonna 2014. Tutkimusongelma kulminoituu siihen, *millaisina Krimin tapahtumat näyttäytyivät Suomen iltapäivälehdistössä kriisin alkuvaiheissa?* Koska iltapäivälehdistö tarkoittaa tässä yhteydessä kahta eri lehteä, pidän tärkeänä myös niiden tarkastelua kahtena erillisenä journalistisena toimijana. Erittelen tutkimustuloksissa havaitsemiani lehtien välisiä eroja luvussa 6 luvun 5 keskittyessä esittelemään tutkimustuloksia koko aineiston tasolla.

Lähestyn tutkimusongelmaani kolmen empiirisen tutkimuskysymyksen avulla:

- 1) Minkälaista Krimin kriisin uutisointi on Suomen iltapäivälehdistössä?
- 2) Eroavatko Iltalehden ja Ilta-Sanomien Ukraina-juttujen sisällöt toisistaan?
- 3) Kuka kriisitilanteessa määrittelee vahvimmin mistä on kysymys?

Ensimmäinen kysymys on tutkimuskysymyksistä suurpiirteisoin ja haen siihen vastausta juttujen määrällisellä erittelyllä. Saamieni tulosten tarkastelua syvennän tulkitsemalla niitä kehysteorian ja Galtungin ja Rugen (1965) erottelujen uutiskriteerien avulla. Tässä yhteydessä pyrin nostamaan esille jutuissa ilmeneviä kehyksiä ja uutisoinnin toistuvia rakenteita.

Toiseen tutkimuskysymykseeni saan vastauksen pitkälti määrällisen erittelyn keinoin. Luvussa 5 esitän havaintoni kummastakin lehdestä ja havainnollistan tuloksia kaavioin, jolloin lehtien väliset erot ja yhtäläisyydet esimerkiksi uutisvolyyymissa ja aihevalinnoissa ovat helposti nähtävissä. Nostan kunkin tuloskaavion yhteydessä esiin mielestäni huomionarvoisimpia seikkoja.

Kolmanteen kysymykseen saan vastauksen laskemalla molempien iltapäivälehtien aineistoistani, mikä taho tai mitkä tahot ovat saaneet eniten puheenvuoroja Krimin kriisiä käsittelevissä uutisissa tarkastelujaksosi aikana.

4.3 Aineisto ja sen kerääminen

Rajasin tutkimusaineistokseni Iltalehden ja Ilta-Sanomien printtilehdissä ilmestyneet Krimin kriisiä koskevat jutut, joita kertyi yhteensä 277. Krimin kriisin katsotaan ajoittuneen 23. helmikuuta ja 19. maaliskuuta 2014 väliselle ajalle, mutta ulotin oman tarkastelujaksoni päivän pidemmälle. Tällä tavoin otin huomioon viiveen, joka printtilehden uutisoinnissa on. Otantajaksoni on toisin sanoen 24. helmikuuta. ja 20. maaliskuuta välinen aika.

Krimin kriisistä uutisoitiin tarkastelujakson aikana päivittäin. Ilta-Sanomissa Krimin kriisiä koskevia uutisia, kolumneja ja pääkirjoituksia julkaistiin jaksolla yhteensä 135. Iltalehdessä vastaava luku oli 142. Ilta-Sanomat julkaisi keskimäärin 6,14 ja Iltalehti keskimäärin 6,45 Ukrainan tapahtumiin liittyvää juttua päivässä.

Keräsin aineistoni Ilta-Sanomien maksullisesta näköislehtiarkistosta verkossa ja Iltalehden toimituksen sisäisestä printtilehtiarkistosta, johon minulla on pääsy työsuhteeni ansiosta. Käytin aineiston kokoamisessa hakusanoja ”Ukraina*” ja ”Krim*”. Tähten käyttäminen nimen perässä mahdollisti myös taivutetussa muodossa olevien (Ukrainan, Ukrainassa, Ukrainaan jne.) sanojen löytymisen, ja varmisti, että hakukone löytää kaikki aiheesta julkaistut jutut. Kävin tarkastelujakson kaikki lehdet läpi myös sivu sivulta selaten siltä varalta, että jokin Ukraina-uutinen olisi edellä mainitulla hakutavalla jäänyt huomiotta. Ilta-Sanomissa 24. helmikuuta ilmestynyt kainalojuttu *Tallit täynnä upeita autoja ja veneitä* oli päässyt livahtamaan seulasta, sillä siinä ei mainittu kumpaakaan hakusanoistani. Otin sen kuitenkin mukaan tutkimusaineistooni, sillä se oli ison Ukraina-jutun kylkiäiseksi kirjoitettu kainalo, joka käsitteli syrjäytetyn presidentin Viktor Janukovitshin omaisuutta ja katsoin sen aihepiirinsä puolesta liittyvän Krimin kriisiin olennaisesti.

Otin mukaan tutkimusaineistoon kaikki edellä esittelemilläni hakusanoilla ja manuaalisella seulonalla löytämäni Krimin kriisiä, Ukrainan tilannetta ja konfliktin kansalliset rajat ylittäneitä vaikutuksia käsittelevät jutut. Rajasin aineistosta pois jutut, joissa esiintyi sana Ukraina, mutta jotka eivät millään tapaa koskettaneet kriisiä (mm. ukrainalaisten elokuvien arvostelut ja Urheilu-uutiset, joissa yhtenä osapuolena oli Ukrainan maajoukkue) sekä lehtien julkaisemat lukijoiden kirjoittamat Ukrainaa käsittelevät mielipidekirjoitukset. Päädyin kyseiseen ratkaisuun, koska katsoin, että tutkimuksen tulokset ovat yhtenäisempiä, kun tutkittavana ovat vain toimituksen tuottamat kriisiä ja sen vaikutuksia käsittelevät jutut.

Pro gradu -tutkielman toteuttamiseen liittyvien ajallisten rajoitusten vuoksi rajasin aineistostani pois Krim-utisten kuvat ja grafiikat, uutisiin liittyvät faktalaatikot, lehtien kannet ja lööpit. Keskityin toisin sanoen analysoimaan toimituksen tuottamaa uutistekstiä.

4.4 Analysointimenetelmä: määrällinen sisällön erittely

Analysoin Ilta-Sanomien ja Iltalehden Krim-uutisia määrällisen sisällön erittelyn keinoin. Tutkimusmenetelmää käytetään, kun pyritään kuvaamaan tilastollisesti joko dokumenttien sisältöä ilmiönä tai niitä ulkopuolisia ilmiöitä, joita sisällön ajatellaan ilmaisevan (Pietilä 1973, 51–53). Olen pyrkinyt tekemään tutkielmani sisällön erittelystä mahdollisimman järjestelmällistä rakentamalla luokitusrunгон, jota käytän jokaisen aineistossani esiintyvän Ukraina-jutun analysointiin. Laadin luokitusrunгон tutkimusaineistostani tekemäni koeanalyysin, tutkimusongelmani ja tutkimukseni teoriaosuudessa esiin nousseiden huomioiden perusteella. Luokitusrungosta kerron enemmän alaluvussa 4.5 ja havainnollistan esimerkein tapaani soveltaa sitä.

Yhtä ja samaa tutkimusaineistoa on yleensä mahdollista kuvailla useammasta eri näkökulmasta. Ne muodostavat kukin oman kuvailu-ulottuvuutensa, joka jakautuu eri sisältöluokkiin. (Pietilä 1973, 96). Tarkastelen Krim-uutisointia kaikkiaan 13 eri sisältöluokan avulla ja selvitän esimerkiksi, kenelle Krimiä käsittelevissä uutisissa annetaan puheenvuoroja ja miten Ukrainan tapahtumista kertovat jutut sijoittuvat lehden sivuille. Näitä seikkoja selvittämällä katson pääseväni käsiksi alaluvussa 4.2 esittelemiini tutkimuskysymyksiin.

Sisältöluokkia voi rakentaa tutkittavan sisällön pohjalta ja sitä painottaen tai jonkin ulkopuolisen käsitejärjestelmän, viitekehyksen tai teorian perusteella. (Pietilä 1973, 97). Tässä tutkimuksessa sisältöluokkien rakentamiseen ovat vaikuttaneet eniten aineisto ja tutkimusongelma. Tutustuin aineistooni etukäteen ja muodostin luokitusrunkoni pohjan koeanalyysien perusteella. Koeanalyysin tein Ilta-Sanomien ja Iltalehden tutkimusjakson ensimmäisen viikon aikana julkaisemista Krim-uutisista. Pietilän (1973, 101) mukaan *kuvailuvalle* tutkimukselle on tyypillistä, että sisältöluokkia on monia. Sen sijaan tutkimuksissa, joissa pyritään *selittämään* ilmiötä, sisältöluokkien kirjo on yleensä rajallisempi (emt., 101). Omassa tutkimuksessani pyrin nimenomaan kuvailemaan Krim-uutisointia.

Vaikka määrällisen sisällön erittelyn tarkoituksena on arvioida objektiivisesti tutkimukseen valittua aineistoa (Pietilä 1973, 51), on huomattava, että olen joutunut luokitusrunkoa luodessani tekemään valintoja, jotka vaikuttavat tutkimukseni lopputulemaan. Kyse on siis väistämättä tulkinnallisesta prosessista. Sisältöluokkien valinta ja määrittely ovat Pietilän (emt., 95–96) mukaan määrällisen sisällönerittelyn tärkein tutkimusvaihe. Krippendorffin (2004) mukaan analyysin tekijä onnistuu vain harvoin nimeämään luokitusrunkoon kaikki tutkimuksen kannalta olennaiset sisältöluokat. Tutkimuksesta jääkin helposti pois jotain olennaista tai vaihtoehtoisesti siinä on mukana jotain

epäolennaista. Krippendorf mainitsee esimerkiksi teorioista kumpuavat sisältöluokat, jotka voivat osoittautua melko hyödyttömiksi käytännön aineistoa tutkittaessa. (Emt., 185.)

Mikäli tutkittavaksi valittu aineisto on laaja, kuvailtavia sisällöllisiä piirteitä on paljon ja kuvailussa pyritään yleistettävyyteen tai vertailtavuuteen, on sisältöä luokitteleva ja sitä tilastollisesti kuvaileva tutkimusmenetelmä Pietilän (1973, 33) mukaan monesti sanallista sisällönanalyysia parempi tutkimuskeino. Tämä tukee tekemääni valintaa, sillä tutkimusaineistoni on melko laaja (277 juttua) ja luokitusluokkiakin on toistakymmentä. Koska tutkimukseni on kuitenkin tapaustutkimus, en pyri täydelliseen yleistettävyyteen tuloksissa. Tavoitteeni on ennen muuta saada kattava yleiskuva siitä, minkälaista suomalaisen iltapäivälehdistön Krim-uutisointi oli tiettyinä kriisin kannalta ratkaisevana ajankohtana ja katson, että tavoitteeni huomioon ottaen sisältöä tilastollisesti kuvaileva määrällinen sisällön erittely on sopivin tutkimusmenetelmä analyysiani varten.

Kuten useimmissa tutkimusmenetelmissä, on määrällisessä sisällön erittelyssäkin omat ongelmansa. Aineiston yksityiskohdat ja erilaiset nyanssit kärsivät, sillä määrällinen luokittelu merkitsee aina laajasta aineistosta tehtäviä yleistyksiä ja sisällön karkeistamista. Luokitteleva ote tuo helposti mukanaan staattisen ajattelutavan. (Pietilä 1973, 265.) Krippendorf (1967, 15) huomauttaa myös, että metodilla ei välttämättä tavoiteta sanojen merkityksiä, saati niiden piilo- tai sivumerkityksiä. Tutkimusaineistoa osiin paloiteltaessa sen kokonaismerkitys jää helposti vaille riittävää huomiota. Koska pyrin tässä tutkimuksessa nimenomaan *kuvaamaan* suomalaisen iltapäivälehdistön Krim-uutisointia, jää laajempi sisällönanalyysi sekä syvempien merkityksien etsintä tulevien vuosien Krim-uutisoinnin tutkijoille. Pyrin siihen, että en tee pohdinnoissani liian pitkälle vietyjä johtopäätöksiä, sillä valitsemani määrällinen metodi ei tätä välttämättä tue.

4.5 Luokitusrunko ja koodausesimerkit

Tässä alaluvussa esittelen tutkimusaineistoni erittelyä varten tekemäni luokitusrunгон. Luokitusrunгон rakentamiseen hain esimerkkiä Valtteri Skytän (2014) pro gradu -tutkielmasta *Kestokriisipuuroa – Syyrian kansannousun ja sisällissodan ensimmäinen vuosi Helsingin Sanomissa*. Toisessa alaluvussa annan kolme koodausesimerkkiä, joiden tarkoitus on valottaa, millä perusteilla olen luokitellut tarkastelujaksolla ilmestyneet jutut.

4.5.1 Lehtijuttujen luokittelu

Tutkimuskirjallisuuden ja testianalyysin perusteella muodostamani lehtijuttujen luokitusrunko sisältää 13 sisältöluokkaa. Havaintoyksikkönä tutkimuksessani oli aina kulloinkin yksi lehtijuttu, joista jokaisesta luokittelin kaikki 13 sisältöluokkaa. Esittelen tässä alaluvussa ensin luokitusrunkon pääpiirteittäin ja sen jälkeen annan kolme konkreettista koodausesimerkkiä. Tarkka luokitusrunko löytyy työn lopusta liitteestä 1.

Ensimmäinen sisältöluokka sisältää jutun julkaisupäivän, koodattavan jutun otsikon ja sen, kummassa lehdessä (IL vai IS) juttu on ilmestynyt. Ensimmäinen sisältöluokka on olemassa jutun myöhempää tunnistusta varten.

Toisessa luokassa määrittelen jutun aseman lehdessä, jossa juttu on julkaistu. Koska tutkin kahta eri lehteä, joissa on toisistaan poikkeava ja uutispäivän mukaan vaihteleva osastojako, oli minun tehtävä tästä kategoriasta suuntaa antava ja luotava omat ”osastot”, jotta tulokset olisivat vertailukelpoisia. Alaluokkia oli neljä: aloitusaukeama, koko lehden kakkosjuttu, muu sisäsivu ja erikoisliite.

Kolmannessa sisältöluokassa erittelen jutun aseman luokittelemani ”osaston” sisällä. Jutun asema lehdessä ja oman osastonsa sisällä kertoo jutun uutisarvosta. Katsoin jutuilla olevan neljä mahdollista asemaa: pääjuttu, osaston toiseksi isoin juttu, eli kakkosjuttu, kainalojuttu ja lyhyt pikku-uutinen.

Neljäs sisältöluokka pitää sisällään juttutyypit ja se jakautuu kolmeen alaluokkaan, jotka ovat uutinen, kommentti/kolumni ja pääkirjoitus.

Viides luokitusrungon sisältöluokka määrittelee jutun osana uutisjatkumoa. Uutisjatkumossa on tässä tutkielmassa kyse siitä, kuinka taustoittavasti iltapäivälehdet uutisoivat Krimin kriisistä. Kiinnitän huomiota siihen, uutisoivatko Iltalehti ja Ilta-Sanomat Krimin tapahtumista vailla taustoitusta, vai tarjoavatko he lukijalle uudet uutiset lyhyen taustoituksen kera. Tarkastelen myös, kuinka paljon Krimiin liittyen kirjoitetaan juttuja, joissa kootaan yhteen jo tapahtunutta, eikä välttämättä kerrota mitään sellaista, jota ei jo aiemmin olisi uutisoitu. Tässäkin sisältöluokassa on kolme alaluokkaa: Krimin kriisin kokonaiskuvaa selvittävä juttu, lyhyesti taustoitettu uusi Krim-uutinen ja taustoitamaton uusi Krim-uutinen.

Kuudennessa sisältöluokassa erittelen juttujen pääasialliset aiheet, jotka kertovat paitsi tapahtumien yleiskulusta myös toimitusten tekemistä painotuksista. Määrittelen jutun pääasiallisen aiheen sen

perusteella, mikä aihe on jutun otsikon ja jutun ensimmäisen kappaleen perusteella.

Aihekategorioita on kaikkiaan 14.

Seitsemännessä luokassa määrittelen juttujen toissijaiset aiheet. Tämä laajentaa kuvaa Krimiä koskevasta kokonaisuutisoinnista. Aihekategorioiden ovat muuten samat kuin pääasiallisissa aiheissa sisältöluokassa 6, mutta toissijaisen aiheen on mahdollista kuulua myös luokkaan ”ei ole”, mikäli selvää toissijaista aihetta ei jutusta ole löydettävissä.

Kahdeksas sisältöluokka määrittelee lähteen tai lähteet, jotka näkyvät jutun tekijärivillä. Oman toimittajan lisäksi juttujen tekijöiksi on merkitty uutistoimistoja tai muita tiedotusvälineitä.

Yhdeksännessä luokassa erittelen juttujen sisällä lainatut mediat. Näitä voivat olla esimerkiksi länsimaiset uutistoimistot, ukrainalaiset tiedotusvälineet, venäläiset tiedotusvälineet ja sosiaalisen median eri alustat. Juttujen sisällä lainattujen medioiden erittely on oiva keino tunnistaa miten digitaalinen mediaympäristö ja sen mukanaan tuoma globalisaatio vaikuttavat uutisointiin 2010-luvulla. Globalisaatiolla tarkoitan tässä yhteydessä sitä, että esimerkiksi suomalaisten toimittajien on mahdollista päästä muutamalla klikkauksella käsiksi tietolähteisiin ympäri maailman.

Kymmenes sisältöluokka määrittelee jutuissa esiintyneen näkyvimmän toimijan, eli tahon, joka on jutun otsikon ja ensimmäisen kappaleen perusteella näkyvin asioiden tekijä. Merkitsen näkyvimmän toimijan vain, mikäli jutusta nousee selvästi esiin yksi toimija. Jos otsikossa ja ensimmäisessä kappaleessa esitellään yhdenvertaisesti useampia pääasiallisia toimijoita, merkitsen toimijan kategoriaksi ”useita”.

Yhdestoista luokka määrittelee jutussa haastateltujen tai siteerattujen henkilöiden määrän. Tässä luokassa kysymys on nimenomaan henkilöistä, ei esimerkiksi uutistoimistoista, kokonaisista instituutioista tai ministeriöistä.

Kahdennessatoista luokassa ilmoitan ääneen päässeiden sukupuolijakauman. Mukana ovat myös kategoriat ”yhtä monta” ja ”epäselvä” anonyymejä lähteitä ja niitä juttuja varten, joissa ei ole haastateltu tai siteerattu ketään.

Kolmannessatoista luokassa erittelen jutuissa haastateltujen tai muuten ääneen päässeiden tahojen asemat. Jutuissa lainattujen eri auktoriteettien lisäksi koodasin myös anonyymit lähteet. Erilaisia kategorioita on tässä luokitusluokassa 18 ja niitä ovat esimerkiksi suomalaispoliitikko, ukrainalaispoliitikko, venäläispoliitikko, puolueeton siviili, länsimielinen siviili ja Venäjä-mielinen siviili.

4.5.2 Lehtijuttujen koodausesimerkit

Esittelen seuraavaksi kolme koodausesimerkkiä aineistoni neljänneistä sisältöluokasta (juttutyypit) ja sen alaluokista, eli perusuutisesta, kommentista/kolumnista ja pääkirjoituksesta. Haluan koodausesimerkeillä havainnollistaa, minkälainen prosessi tarkastelujaksolla ilmestyneiden juttujen tutkiminen on ollut ja minkälaisiin havaintoihin perustuen olen eritellyt jutuista piirteitä.

Esimerkki 1, perusuutinen, Ilta-Sanomat 24.2.2014

Otsikko: Kansa ällistyi luksuslinnasta

Ingressi: Ukrainalaiset pääsivät ensimmäistä kertaa ihmettelemään presidentin hulppeaa maaseutuasuntoa.

Ukraina on niin kuralla, että se putosi juuri lähes alimpaan roskaluokkaan luottoluokituslaitos Standard & Poorsin listalla.

Presidentti Viktor Janukovitsh eli iloisesti irrallaan maansa ikävästä talouskurjuudesta, todisti viikonvaihteen vallanvaihdos vastaan sanomattomasti.

Yleisö ja media pääsivät lauantaina tutustumaan presidentin maaseuturesidenssiin Mezhigorjeniin, joka sijaitsee Novi Petrivtsissä Kiovan ulkopuolella.

– Tämä on tyrannin muistomerkki, ja me haluamme näyttää sen nyt kansalle, kertoi Vapaus-puolueen kansanedustaja Eduard Leonov vierailijoille.

Kävijät eivät olleet uskoa silmiään.

– Normaali ihminen ei rakennuta mitään tällaista. Voi mitä rahan tuhlausta, sanoi hulppeaa honkapalatsia ihmettelemään tullut Ljudmila Golbtsova, 26, uutistoimisto Reutersille.

Joku kävijöistä jätti huvilatontille lapun, jossa luki: Ukrainan Disneyland.

Pikemminkin alue rakennuksineen muistuttaa Irakin diktaattorin Saddam Husseinin palatseja tai Michael Jacksonin uskomatonta Neverland-kartanoa.

Janukovitsh ei itse asiassa jää paljoakaan jälkeen Jacksonista. Mezhigorjenin tontilla on muun muassa yksityinen eläintarha ja 3500 neliön kasvihuone banaani- ja sitruunapuihin. Rantaan sijoitettu vierastalo tai ulkorakennus on tehty vanhan purjealuksen muotoiseksi, mastoineen kaikkineen.

Janukovitsh ilmeisesti tyhjänsä rakennuksesta paljon arvokasta, kun hänen lähtölaskentansa oli loppuvaiheessa. Aktivistit räknäsivät, että helikopterit nousivat tontilta peräti 44 kertaa ilmaan ennen presidentin pakoa.

– He veivät mukanaan kaiken, paitsi huonekalut ja eläintarhan eläimet, sanoi rakennukseen ensimmäisten joukossa tunkeutunut opposition kannattaja The Telegraphin toimittajalle.

– Kaikki tämä vain yhtä miestä varten, voitteko kuvitella? Minä en voi.

Taloon jäi silti asiakirjoja, joista monet oli yritetty polttaa. Ehjien papereiden joukossa oli 12 miljoonan dollarin maksuosoitusta ja kuitteja, joissa listattiin erilaisia kuluja. Kuten ruokasalin ja teehuoneen koristelu: 2,3 miljoonaa dollaria. Villikarju patsas: 115 000 dollaria. ”Lahjus”: 4000 dollaria.

IS kertoi lauantaina verkkosivuillaan, että valtava puulinna on ilmeisesti suomalaisen hirsirakennusyhtiö Honkarakenteen tekoa. Janukovitsh mainittiin yhtiön referenssinä Finnpron sivuilla.

Honkarakenteen toimitusjohtaja Mikko Kilpeläinen oli kuitenkin vaitonainen asiasta.

– Me emme puhu asiakaskunnastamme, kun kyseessä on yksittäisiä henkilöitä, Kilpeläinen sanoi IS:lle.

Yllä oleva juttu julkaistiin Ilta-Sanomien sisäsivuilla, eli ei lehden aloitusjuttuna sivulla 4–5, eikä vielä kakkosuutisaukeamallakaan sivuilla 6–7, vaan vasta sen jälkeen. Jutun asema oli aukeaman pääjuttu ja juttutyypin osalta kyse on perusuutisesta.

Uutisjatkumon osalta merkitsin jutun uudeksi, taustoittamattomaksi jutuksi. Yksi viittaus Janukovitshin pakoon ei ollut riittävä, jotta olisin katsonut uutisen olevan taustoitettu uusi uutinen. Taustoittamattomuuteen viittaa myös se, että Janukovitshin paosta puhutaan selittämättä tarkemmin, mitä hän pakeni tai mihin jutun kirjoittanut toimittaja viittaa puhuessaan ”lähtölaskennasta”.

Jutun pääasialliseksi aiheeksi merkitsin luokan 6, eli ”Janukovitsh ja ’perhe’”, jonka selitykseksi olen luokitusrunkoon kirjannut seuraavaa: ”Jutun pääaiheena on Ukrainan entinen presidentti Viktor Janukovitsh, hänen hallituksensa tai hänen sisäpiirinsä, joka myös perheenä tunnetaan. Tähän sisäpiiriin kuului esimerkiksi maan entinen pääsyyttäjä Viktor Pshonka.” Päädyin luokittelemaan jutun kertovan pääasiassa Janukovitshista jutun otsikkoon ja ensimmäiseen kappaleeseen nojaten. Toissijaiseksi aiheeksi koodasin talouden, johon viitataan lyhyesti uutisen ensimmäisessä lauseessa, joka käsittelee Ukrainan luottoluokituksen romahtamista

Juttuun ei ole merkitty muuta kirjoittajaa kuin Ilta-Sanomien Ukrainaan matkustanut toimittaja Jouko Juonala. Jutun sisällä lainataan kahta mediaa, uutistoimisto Reutersia ja brittilehti The Telegraphia.

Koodasin jutun pääasialliseksi tekijäksi luokan 1, eli ”Ukrainan entinen hallitus”. Luokan kriteeriksi olen kirjannut, että jutun tulee kertoa Ukrainassa ennen vallankumousta vallassa olleesta hallituksesta tai sen edustajasta.

Ääneen päässeitä tahoja jutussa on neljä: Vapaus-puolueen kansanedustaja Eduard Leonov, honkapalatsia ihmettelemään tullut Ljudmila Golbtsova, rakennukseen tunkeutunut anonyymi opposition kannattaja ja Honkarakenteen toimitusjohtaja Mikko Kilpeläinen. Haastatelluista kaksi on miehiä, yksi on nainen ja yhden sukupuoli ei käy ilmi, joten näin ollen koodasin ääneen päässeiden enemmistön olevan miehiä. Haastatellut koodasin opposition edustajaksi (Eduard Leonov), puolueettomaksi siviiliksi (Ljudmilla Goltsova), nimettömäksi länsimieliseksi (anonyymi opposition kannattaja) ja ”muuksi” (Mikko Kilpeläinen). Kilpeläisen olisi voinut kirjata myös suomalaisasiantuntijaksi, mutta koska hänen roolinsa ei tässä jutussa ollut asiantuntijana toimiminen, eli hän ei esimerkiksi kertonut puurakentamisesta tai arvioinut Janukovitshin talon arvoa, merkitsin hänet ”muuksi”.

Esimerkki 2, kommentti, Iltalehti 8.3.2014

Otsikko: Krim on jo Venäjän

Ingressi: Putinin propaganda toimii, kirjoittaa Iltalehden toimittaja Tommi Parkkonen.

Suomen ulkoministeri Erkki Tuomioja (sd) totesi torstaina Kiovassa Iltalehdelle, että hän ei usko Ukrainan venäjänkielisten keskuudessa olevan laajamittaisia haluja hajottaa valtiota.

Se pitää paikkansa Itä-Ukrainassa, jossa Venäjää tukeviin mielenosoituksiin on osallistunut vain muutamia kymmeniä tai satoja ihmisiä - tosin kansainväliset uutiskanavat ja – toimistot ovat saaneet ne näyttämään valtavilta bakkanaaleilta oikeaan kuvakulmaan asennetuilla kameroilla ja sopivan dramaattisilla ylisanoilla.

Itä- ja Etelä-Ukrainan liikehdintä on pientä näperrystä verrattuna Maidanin aukion kumoukselliseen toimintaan pääkaupunki Kiovassa, joka oli kymmenien ja jopa satojen tuhansien ukrainalaisten tahdonosoitus.

Krim on kuitenkin eri asia.

Suurin osa niemimaan asukkaista oikeasti tuntee olevansa enemmän venäläisiä kuin ukrainalaisia, ja he tukeutuvat enemmän Kremliin kuin Kiovaan.

Kun kiersin tällä viikolla Krimillä, paikallisilla – siis venäläisillä – oli suuri huoli siitä, miten Kiovan uusi "fasistinen ja venäläisvihamielinen" hallinto tulee kurittamaan autonomisen niemimaan asukkaita ihan vain sen takia, että he puhuvat venäjää.

Kremlin eli presidentti Vladimir Putinin masinoima propaganda on selvästi tehnyt tehtävänsä. Varsinkin kun Ukrainan uusi hallinto ei ole millään tavalla kurjistamassa venäjää puhuvien asemaa.

Mutta krimiläisten huoli on aitoa, eikä sitä tylsillä faktoilla käännetä.

Propagandansa myötä Venäjä on onnistunut ujuttamaan Krimille eräiden arvioiden mukaan jo yli 30 000 sotilastaan. Erikoiskoulutetut ammattisotilaat ovat soluttautuneet kaikessa hiljaisuudessa Krimin strategisesti tärkeimpiin paikkoihin.

Kremlin suunnitelma onkin se, että kun 16. maaliskuuta Krimillä järjestettävän äänestyksen - jossa kysytään pitäisikö Krimin liittyä Venäjään – lopputulos (99.9% haluaa yllättäen liittyä Venäjään) julistetaan ja Krimin venäläismielinen hallinto pyytää Venäjältä apua, niin Venäjän joukot ovat valmiina paikoillaan.

Ja vielä takaisin Kiovaan.

Taisto koko Ukrainan herruudesta on vasta alkamassa. Tähän saakka hajanaista oppositiota on yhdistänyt ulkoinen vihollinen: ensin vihattu presidentti Viktor Janukovitsh ja tällä hetkellä maalle uhitteleva Venäjä sekä sen presidentti Vladimir Putin.

Kun tilanne Ukrainassa jossain vaiheessa rauhoittuu, opposition erittäin hajanaiset ja keskenään kilpailevat ryhmät sekä aatesuunnat aloittavat oman kamppailunsa vallasta.

Tosin – onneksi – kukaan ei ainakaan tällä hetkellä enää halua barrikadeja ja tarkka-ampujia Kiovan kaduille.

Yllä oleva juttu julkaistiin Iltalehden sisäsivuilla, eli ei aloitus- tai kakkosaukeamalla 8. maaliskuuta 2014. Jutun juttutyyppejä on kommentti, joka on toimituksen jäsenen tai vakikolumnistin kirjoittama mielipiteellinen teksti. Kyseisen kommentin on kirjoittanut Krimille matkustanut Iltalehden politiikan toimittaja Tommi Parkkonen. Jutun alle ei ole hänen lisäksi merkitty muuta lähdettä, mikä on tavanomaista kolumneille, kommentteille ja näkökulmille – niissä lähteet on molemmissa lehdissä merkitty poikkeuksetta juttuun sisälle. Tässä kommentissa ei jutun sisälläkään ollut muista medioista lainattuja tietoja.

Koodasin jutun asemaksi sivulla ”kainalo”. Päädyin merkitsemään kolumnit, kommentit ja näkökulmat lähes poikkeuksetta kainaloteksteiksi siksi, että ne julkaistaan lähes aina asiaan liittyvän uutisjutun yhteydessä, ja on toivottavaa, välillä jopa pakollista, että lukija lukee itse uutisjutun ymmärtääkseen, mistä kommentissa puhutaan.

Olen merkinnyt kommentin olevan seurantajuttu, sillä siinä toimittaja Parkkonen summaa jo tapahtuneita asioita, pohtii niitä analyytisesti ja esittää arveluita tulevista tapahtumista. Jutussa ei myöskään käy ilmi mitään uutta Krimiin liittyvää tapahtumaa tai asiaa.

Jutun pääasialliseksi aiheeksi olen koodannut luokan 1, ”Krimin tapahtumat”, eli ”konfliktin konkreettiset tapahtumat Krimin niemimaalla tai Ukrainan uutta hallitusta vastustavat mielenosoitukset”. Päädyin tähän ratkaisuun, sillä läpi kommentin toimittaja Parkkonen kertoo konkreettisista tapahtumista: lännen vastaisista mielenosoituksista, tavasta jolla hän on kuullut krimiläisten puhuvan uudesta hallituksesta ja venäläissotilaista, jotka ovat ”soluttautuneet” Krimin strategisesti tärkeimpiin paikkoihin. Toissijaiseksi aiheeksi merkitsin luokan 3, ”Kriisin kokonaiskuva”. Tämän luokan puolesta puhuu se, että Parkkonen puhuu paitsi menneestä, myös siitä mitä on hänen arveluidensa mukaan odotettavissa.

Jutun näkyvimmäksi toimijaksi olen koodannut luokan 0, ”useita”, koska jutussa on useita tasavertaisia toimijoita: Venäjä, Krimin Venäjä-mieliset ja Kiovan länsimieliset.

Jutussa on kaksi ääneen päässyttä tahoja. He ovat Suomen tuolloinen ulkoministeri Erkki Tuomioja, jonka koodasin suomalaiseksi poliitikoksi ja anonyymi joukko Krimin venäläismielisiä, jotka koodasin Ukrainan Venäjä-mielisiksi. Merkitsin viimeksi mainitun ”ääneen pääsijäksi” siitä syystä, että toimittaja Parkkonen siteerasi heidän sanomisiaan lainausmerkein. Jutun sukupuoli jakeuma oli miesvoittoinen, sillä ainoa haastateltu jonka sukupuoli käy kirjoituksesta ilmi on ulkoministeri Tuomioja.

Esimerkki 3, pääkirjoitus, Ilta-Sanomat 6.3.2014

Otsikko: Putinin seipitteessä siteeksi totta

Venäjän presidentin Vladimir Putinin vuolassanainen televisioesiintyminen antoi toissa päivänä vastauksen joihinkin Ukrainan kriisiä koskeviin kysymyksiin, mutta jätti useampia auki.

Putin yritti samanaikaisesti sekä antaa aineistoa sisäpoliittiseen kulutukseen Venäjällä että tyyntytellä ulkomaailman tyrmistystä Venäjän tavasta kohdella Ukrainaa.

Putin on taustaltaan everstiksi ylennyt tiedustelumies, ja olennaista tietoa etsiessään tiedustelumiehet levittävät savuverhoja toimintansa salatakseen. Putin tietää, että poliittinen seipite on tehokkainta silloin, kun siinä on siteeksi totta.

Tosin hänen väitteessään venäläisten sotilaiden poissaolosta Krimiltä ei ollut totta edes siteeksi. Iltalehden toimittajaa Krimillä kyydinyt venäläinen taksimies kysyi ironisesti, että ovatkohan sotilaat sitten saksalaisia, kun he eivät ole meikäläisiä (IL 5.3.).

Putinin väitteessä uusnatsien, nationalistien ja antisemitistien riehumisesta ”joissakin osissa Ukrainaa” oli sen verran totta, että kotitekoisin asein varustautuneita äärioikeistolaisia oli Kiovassa liimaantunut mielenosoitusliikkeen liepeille.

Kyseessä on kuitenkin marginaalijoukko, jonka kanssa Ukrainan pääministeri Arseni Jatsenjuk ja vt. presidentti Oleksandr Turtshinov eivät halua olla missään tekemisissä.

Putin pitää Venäjällä majailevaa Viktor Janukovitshia yhä Ukrainan laillisena presidenttinä. Pykäläviilari voi näin väittää, vaikka poliitikko tietää Janukovitshin presidenttiyden olevan mennyttä.

Joku oli Krimillä pyytänyt Venäjää kriminvenäläisten turvaksi Kiovaa vastaan. Voidaan epäillä, että Moskova oli ensin pyytänyt avunpyyntöä.

Väite kansanryhmien ulkomaisen suojelun tarpeesta on historian saatossa johtanut moniin tragedioihin. Tunnettu tapaus on entisen Tshekkoslovakian Sudeettimaa, jonka saksalaista väestöä suojellakseen Hitler sai Münchenin kokouksessa 1938 valtuudet Tshekkoslovakian pilkkomiseen.

Britannian pääministerille Neville Chamberlainille Hitler näyttäytyi Münchenissä miehenä, jonka sanaan voi luottaa. Lontooseen palattuuan Chamberlain lupasi ”rauhan meidän ajaksemme”. Seuraavana vuonna Britannia(kin) oli sodassa.

Sudeettisaksalaisillekin kävi huonosti: Tshekkoslovakia sai sodan jälkeen vanhat rajansa takaisin ja karkotti viidenneksi kolonnaksi luokittelemansa saksalaiset viimeistä sierainparia myöten.

Yllä oleva juttu on Ilta-Sanomissa 6. maaliskuuta 2014 ilmestynyt pääkirjoitus, jonka sijainnin olen koodannut ”muuksi sisäsivuksi”, sillä pääkirjoitus ei ilmesty uutisten aloitusaukeamalla, eikä uutisten kakkossivulla. Jutun sijainniksi sivulla olen tämän – kuten kaikkien muidenkin pääkirjoitusten yhteydessä – koodannut ”aukeaman pääjuttu”. Uutisjatkumon puolesta tämä pääkirjoitus sijoittuu luokkaan 1, ”seurantajuttu”, sillä siinä käydään läpi jo tapahtuneita asioita, joita anonyymi pääkirjoittaja analysoi ja joista hän vetää johtopäätöksiä.

Olen merkinnyt pääkirjoituksen pääasialliseksi aiheeksi luokan 8, eli Kremlä koskevat asiat ja Kremlin tekemät päätökset. Sen puolesta puhuvat paitsi pääkirjoituksen otsikko myös koko tekstin punainen lanka, joka on Putinin pitämä puhe ja hänen tekemänsä päätös suojella Ukrainasta paennutta presidentti Janukovitshia. Jutun toissijaiseksi aiheeksi merkitsin luokan 2, eli ”kansainväliset suhteet”. Luokan kriteeriksi olen luokitusrunkoon kirjannut seuraavaa: ”Kansainvälisiin suhteisiin tai suurvaltasuhteisiin liittyvä uutinen, esimerkiksi Ukrainan ja Venäjän neuvottelut”. Luokkaa 2 tuki yllä esitellyssä pääkirjoituksessa se, että siinä kerrottiin Putinin yrittäneen tyynnyttää puheellaan ”ulkomaailman tyrmistystä”. Jutussa kerrottiin myös Krimin ja Venäjän välisistä suhteista ja spekuloidiin sillä, minkälaisen tapahtumaketjun jälkeen avunpyyntö Venäjälle tuli.

Kuten pääasiallisen aiheen luokan perusteella arvella saattaa, olen koodannut jutun pääasialliseksi toimijaksi Venäjän. Ääneen päässeitä jutussa on yksi, hän on Venäjän presidentti Vladimir Putin. Koodasin hänet luokkaan 6, ”venäläinen poliitikko”, ja merkitsin jutussa ääneen päässeiden sukupuolijakauman miesvoittoiseksi.

4.6 Tutkimuksen luotettavuus

Määrällisen tutkimuksen tekijän tulee pystyä osoittamaan tutkimuksensa paikkansapitävyys ja siten saamiensa tutkimustulosten luotettavuus. Krippendorfin (2004) mukaan tutkimuksen toteutustapa on luotettava, mikäli tutkimuksesta voidaan saada samat tulokset, vaikka tutkimus toteutettaisiin eri olosuhteissa (emt., 211–212). Jos ristiriitoja ilmenee, ei tutkimustuloksia voi pitää luotettavina (Pietilä 1973, 233).

Pietilä (1973) esittelee neljä eri periaateratkaisua, joilla määrällistä sisällön erittelyä hyödyntävän tutkimuksen luotettavuus voidaan tarkistaa. Ratkaisut ovat Pietilän (emt., 234) mukaan seuraavat:

- 1) Tutkimus on luotettava, mikäli eri käyttäjät voivat kerätä tiedot samasta ilmiöstä käyttäen samaa tietojenkeruuvälinettä.
- 2) Tutkimus on luotettava, mikäli sama käyttäjä voi kerätä tiedot samasta ilmiöstä samoilla välineillä, mutta eri ajankohtana.
- 3) Tutkimus on luotettava, mikäli samasta ilmiöstä voidaan kerätä tiedot käyttäen varsinaiselle tietojenkeruuvälineelle rinnakkaista välinettä.
- 4) Tutkimus on luotettava, mikäli samasta ilmiöstä kerätään tiedot samalla tietojenkeruuvälineellä, mutta useampana ajankohtana. [Huom., että tässä tapauksessa mitataan kohdasta kaksi poiketen tutkimustulosten pysyvyyttä. TT]

Selvitin oman tutkimukseni luotettavuuden kohdan 2 mukaisesti, eli keräämällä samaa tietojenkeruuvälinettä käyttäen tiedot samasta tutkimusaineistosta eri ajankohtina. Pietilän (1973, 239) mukaan kyseinen keino on yleinen nimenomaan jälkitarkastuksessa, josta tutkimukseni tapauksessa oli kyse.

Pietilän (1973) mukaan tutkimusaineiston ollessa laaja, on jälkikäteen tehtävässä luotettavuuden tarkistuksessa riittävä tarkistusotanta noin 10–30 prosenttia aineistosta (emt., 239). Päädyin koodaamaan uudelleen omasta aineistostani kummassakin lehdessä ilmestyneistä artikkeleista ensimmäisen viidenneksen, eli 20 prosenttia yhteenlasketusta aineistosta. Valitsin tarkistusotantani

tarkastelujakson alkupäästä, sillä tämän aineisto-osan luokittelusta oli kulunut pisin aika ja mahdollisuuteni muistaa kustakin jutusta tekemäni koodaukset ulkoa oli käytännössä katsoen olematon. Kokosin kunkin sisältöluokan luotettavuusprosentit tutkielman loppuun liitteeseen 2.

Tarkistusotanta käsitti Iltalehdestä kaikkiaan 29 artikkelia, jotka olivat ilmestyneet 24.2. ja 3.3.2014 välisenä aikana. Luokittelin kyseiset jutut ensimmäisen kerran marraskuussa 2015 ja koodasin ne uudelleen helmikuussa 2016. Ilta-Sanomien tarkistusotanta käsitti 27 juttua, jotka olivat ilmestyneet 24.2. ja 28.2.2014 välisenä aikana. Myös nämä jutut luokittelin ensimmäisen kerran marraskuussa 2015 ja koodasin ne uudelleen helmikuussa 2016.

Käytin uuden koodauksen ja alkuperäisen koodauksen välisen yksimielisyysprosentin laskemiseen seuraavaa Pietilän (1973, 240) esittelemää kaavaa:

$$\text{reliabiliteetti} = \frac{L_{1,2} \times 2}{L_1 + L_2} (\times 100)$$

Kaavassa $L_{1,2}$ tarkoittaa niiden luokitusyksikköjen lukumäärää, joista sain molemmilla kerroilla saman koodaustuloksen. L_1 on ensimmäisellä koodauksella saatujen tietynarvoisten tulosten lukumäärä ja L_2 on toisella koodauksella saatujen tulosten lukumäärä. (Pietilä 1973, 240.) Koska minulla on kaikissa sisältöluokissa useita muuttujia, olen laskenut luokkien yksimielisyysprosentteja ensin yksittäisten kategorioiden osalta ja vasta sen jälkeen koko sisältöluokan osalta.

Pietilän (1973) mukaan luokittelutuloksia voidaan pitää luotettavina, kun yksimielisyysprosentti on yli 90. Melko luotettavia tulokset ovat vielä silloin, kun yksimielisyysprosentti ylittää 80 prosenttia. (Emt., 245.)

Tutkimukseni sisältöluokkien ”jutun asema lehdessä”, ”jutun asema osastolla” ja ”juttutyyppi” tapauksissa ensimmäisestä koodauksesta poikkeavan tuloksen saaminen ei ole mahdollista kuin inhimillisen virheen takia, sillä tekemäni luokitusrunгон luokituskriteerit eivät jätä näissä luokissa tulkinnanvaraa. Samoin on juttuun merkittyjen lähteiden kohdalla. Sisältöluokkia 2, 3, 4 ja 8 voidaan siis pitää jo lähtökohtaisesti luotettavina. Koodasin uudelleen silti myös edellä mainitut luokat. Yksimielisyysprosentiksi tuli jokaisen osalta yli 95. Tarkistin virheellisesti koodaamani kohdat ja korjasin ne luokitusrunkooni. En kuitenkaan koodannut ensimmäistä sisältöluokkaa

kokonaisuudessaan uudelleen, sillä se sisältää vain jutun nimen, päivämäärän ja lehden nimen jutun myöhempää tunnistusta varten.

Sisältöluokan 5, eli uutisjatkumon, yksimielisyysprosentti 89 prosenttia, eli luokan tuloksia voidaan pitää melko luotettavana. Sisältöluokan 6, eli juttujen pääasiallisten aiheiden yksimielisyysprosentti oli 90, eli luokan tulokset ovat luotettavia. Sisältöluokka 7, eli juttujen toissijaiset aiheet, oli sen sijaan luotettavuutensa kannalta aineiston ongelmallisin. Luokan yhteenlaskettu yksimielisyysprosentti oli vain 73 prosenttia. Vaikka katsonkin, että toissijaiset aiheet antavat tarpeellista lisätietoa Ukraina-utisten aihekirjosta, voi tällä yksimielisyysprosentilla sisältöluokan tuloksia pitää vain suuntaa antavina.

Sisältöluokka 9, eli juttujen sisällä lainatut mediat, oli koodaukseltaan melko luotettava luokka. Sen yksimielisyysprosentiksi tuli 89. Poikkeamat ensimmäisen ja toisen tarkistuskerran välillä johtuivat inhimillisistä virheistä. Aina en ollut huomannut merkitä esimerkiksi poliitikon pitämää blogia lainatuksi mediaksi.

Sisältöluokka 10, eli juttujen näkyvimmat toimijat, oli melko luotettava, sillä yksimielisyysprosentiksi tuli 81 prosenttia. Erot ensimmäisen ja toisen koodaukserran välillä johtuivat siitä, että välillä olin tulkinut otsikon ja aloituskappaleen päätoimijaksi luokan 0, eli ”useita toimijoita” ja toisella kerralla olin sitä mieltä, että yksi toimija oli ylitse muiden ja annoin siksi toisen luokituksen. Uskon sillä olleen tiedostamatonta vaikutusta, että olin lukenut jutut jo kertaalleen, ja tästä syystä minulla oli tuntuma siitä, kuka missäkin jutussa on koko tekstin perusteella näkyvin toimija.

Sisältöluokka 11 kertoo kussakin jutussa haastateltujen tai siteerattujen tahojen määrästä. Tämän luokan yksimielisyysprosentti oli luotettava, eli 95 prosenttia. Sisältöluokka 12, eli haastateltujen ja siteerattujen juttukohtainen sukupuoli jakauma, oli myös luotettava, 96 prosenttia. Myös haastateltujen ja siteerattujen asemasta kertova luokitusluokka 13 oli luotettava, yksimielisyysprosentti oli 91. Suurimman osan eroista aiheutti nimettömien ja nimellään esiintyvien länsi- ja Venäjä-mieliset tahot, jotka toisella kerralla kirjasin erehdyksessä nimellään esiintyviksi, vaikka he olivat jutuissa vain etunimillään.

Onnistuin luokitusrunkoni muodostamisessa kokonaisuudessaan hyvin, sillä ainoastaan toissijaisesta aiheesta kertova sisältöluokka jäi alle melko luotettavan luokan rajan. Katson, että tämä luokka on suuntaa antava, eikä sen perusteella voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä. Olen koonnut tutkimukseni 13 sisältöluokan luotettavuuden liitteeseen 2, joka löytyy tutkimuksen lopusta.

5 KRIMIN KRIISI ILTA-SANOMISSA JA ILTALEHDESSÄ

Tässä luvussa esittelen empiirisen analyysini tulokset. Esittelyjärjestys mukailee pääosin luokitusrunkoni rakennetta, mutta olen myös yhdistellyt joitakin luokkia mielekkääksi katsomallani tavalla. Näin olen tehnyt luokan 6, eli pääasiallisten aiheiden kohdalla, sillä halusin pienien vivahde-erojen lisäksi nostaa aineistosta esiin suurempia aihepainotuksia. Yhdistelin alaluokkia myös luokassa 9 (jutuissa lainatut mediat), sillä halusin nostaa esiin yksittäisten mediatalojen lisäksi myös sitä, minkä maalaisia medioita iltapäivälehdet ovat jutuissaan lainanneet. Samoin tein myös luokassa 10 (näkyvin toimija). Yhdistämällä alaluokkia sain selville yksittäisten näkyvimpien toimijoiden ohella myös sen, onko iltapäivälehtien juttujen näkyvimpanä toimijana useammin Venäjä-mieliset vai länsimieliset tahot. Ääneen päässeiden aseman, eli luokan 13 alaluokkia yhdistelemällä sain niin ikään paremmin esiin iltapäivälehtien tekemiä kansallisia painotuksia haastateltavia valitessaan.

Puran määrällisen sisällön erittelyn keinoin saamani tulokset sanallisesti ja graafisesti. Vertailun helpottamiseksi esitän Ilta-Sanomista ja Iltalehdestä saamani tulokset rinnakkain. Taulukot, joihin tässä luvussa viitataan (pois lukien yhdistetyt luokat) löytyvät tutkielman lopusta liitteinä (liitteet 1–35).

Luku jäsentyy siten, että ensin tarkastelen tarkastelujaksolla ilmestyneiden juttujen määrää sekä jakautumista ajallisesti. Sitten valotan juttujen asemaa lehdessä ja lehden sivuilla sekä esittelen, minkälaisia juttutyypppejä tarkastelujaksolla esiintyi. Seuraavaksi tarkastelen juttujen asettumista uutisjatkumolle ja sitä, minkälaisia ensi- ja toissijaisia aihepiirejä jutuista on löydettävissä. Tämän jälkeen valotan jutuissa käytettyjä lähteitä ja juttujen sisällä lainattuja medioita. Lopuksi esittelen juttujen näkyvimpiä toimijoita sekä ääneen päässeiden tahojen määrää, sukupuolijakaumaa ja asemaa.

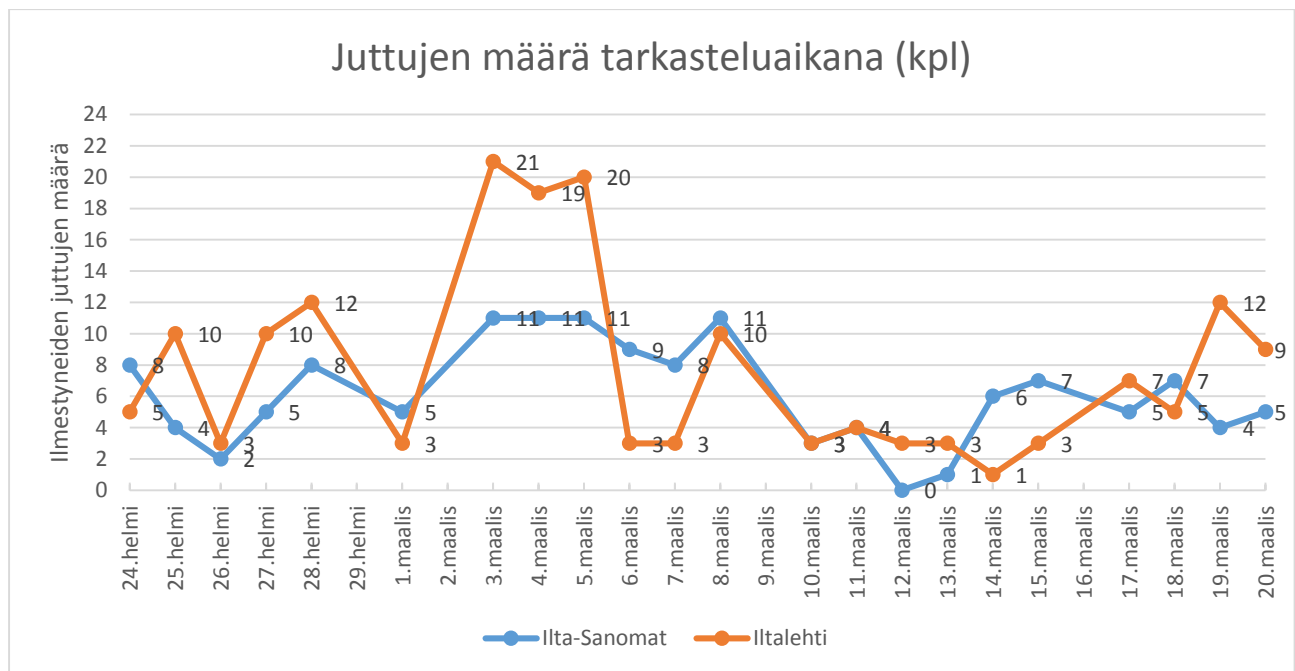
Luvussa 6 tiivistän ja tulkitson määrällisen erittelyni esiin nostamia huomioita sekä teen niistä päätelmiä kehysteorian ja uutiskriteereiden näkökulmasta.

5.1 Juttujen määrä ja jakautuminen ajallisesti

Tarkastelujakso ajoittui 24.2 ja 20.3.2014 väliselle ajalle. Jakso käsitti siis 26 päivää, mutta käytännössä päiviä oli vain 22, sillä sekä Ilta-Sanomat että Iltalehti ilmestyvät kuudesti viikossa, maanantaista lauantaihin. Tarkastelujakson aikana Suomen iltapäivälehdistön printtilehdissä

julkaistiin yhteensä 277 Ukraina-aiheista juttua. Jutuista 135 julkaistiin Ilta-Sanomissa ja 142 Iltalehdessä. Ilta-Sanomat julkaisi keskimäärin 6,1 Ukraina-juttua päivässä, Iltalehti puolestaan 6,45. Päivittäin jutut jakautuivat seuraavasti:

Kuvio 1.

Ilta-Sanomien Ukraina-uutisoinnin tiheys liikkui akselilla 0–11 julkaistua artikkelia/päivä. Iltalehdessä vaihtelu oli suurempaa, sillä Ukraina-juttuja julkaistiin lehdessä 1–21 kappaletta päivässä.

Volymin vaihtelu oli lehdissä samansuuntainen ja uutishuiput ja -notkot osuivat lähekkäisille päville. Kiovassa tapahtuneen vallankumouksen jälkeen, 24.2. ja 1.3. välisenä aikana, oli kokonaisvolyyymiin nähden selvä uutissuvantovaihe. Maaliskuun 3. ja 4. päivänä uutisoitiin Venäjän aloittaneen sotaharjoitukset läntisillä raja-alueillaan, tunnuksettomien sotilaiden vallan hallintorakennuksia ja sotilastukikohtia Krimillä ja Putinin pitäneen puheensa koskien idän ja lännen suhteita sekä raportoivat Venäjän suhtautumisesta Ukrainan uuteen hallitukseen. Tämä merkittävien tapahtumien yhtäaikaisuus näkyi molemmissa lehdissä selvänä juttumäärän kasvuna. Maaliskuun 5. päivä uutisoitiin tapahtumien vaikutuksista globaaliin talouteen ja tutkijat tekivät tulkintojaan Putinin puheiden poliittisista vaikutuksista. Maaliskuun 8. päivä molempien lehtien Ukraina-uutisoinnissa oli piikki, sillä silloin julkaistiin viikonlopun jätтинumerot ja sekä Ilta-

Sanomissa että Iltalehdessä julkaistiin useita selvitysjuttuja, jotka kuvasivat kriisiä yleisemmin, ei niinkään uusien uutisten kautta. Ilta-Sanomat jututti liki 40 tavallista suomalaista ympäri maata Ukrainan tilanteesta ja Iltalehti käsitteli laajasti Putinin Suomi-yhteyksiä usean aukeaman *Ystävämme Putin*-erikoisliitteessä.

Tämän jälkeen uutisoinnissa oli jälleen suvantovaihe, jonka aikana uutisoitiin lähinnä kriisin vaikutuksista Suomen ja maailmantalouteen, Krimin tulevasta kansanäänestyksestä ja ensimmäisistä pakotteista, joita EU ja Yhdysvallat kaavailivat Venäjälle.

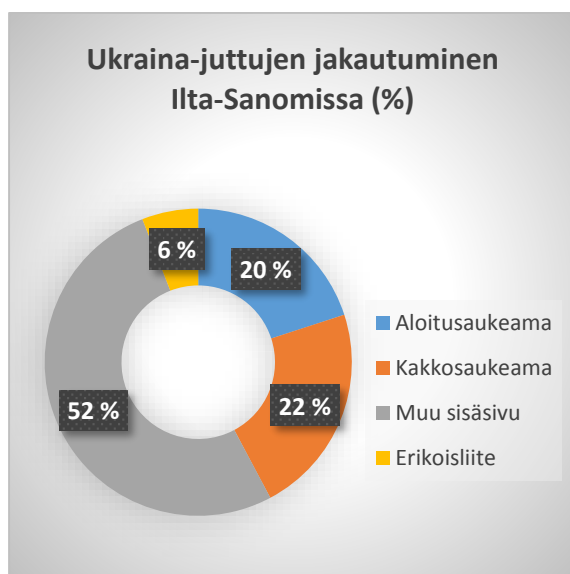
Tarkastelujakson viimeisinä päivinä Iltalehti uutisoi ensimmäisistä Krimillä ammutuista laukauksista ja Krimin länsimielisten ahdingosta, joka näkyi hetkellisenä juttumäärän kasvuna. Ilta-Sanomissa tarkastelujakson viimeisinä päivinä sen sijaan liikuttiin keskivertovolyymien (6,1 juttua/päivä) tuntumassa, ja jutut keskittyivät lähinnä kriisin kokonaiskuvaan ja tulevaisuuden mahdollisuuksien maalailuun.

Krimin kriisin voi katsoa osuneen tapahtumien näkyvyyden kannalta ”hyvään” aikaan, sillä samaan aikaan maailmassa ei ollut meneillään yhtään länsimaista mediaa kiinnostavaa kriisiä tai katastrofia, joka olisi kilpaillut Ukrainan kanssa palstatilasta. Olettaen toki, että tarkastelujakson alussa muutamia ykkösaukeamia rohumunnutta kulttuuri- ja urheiluministeri Paavo Arhinmäen (vas) juopottelua Sotshin olympialaisissa ei sellaiseksi lasketa.

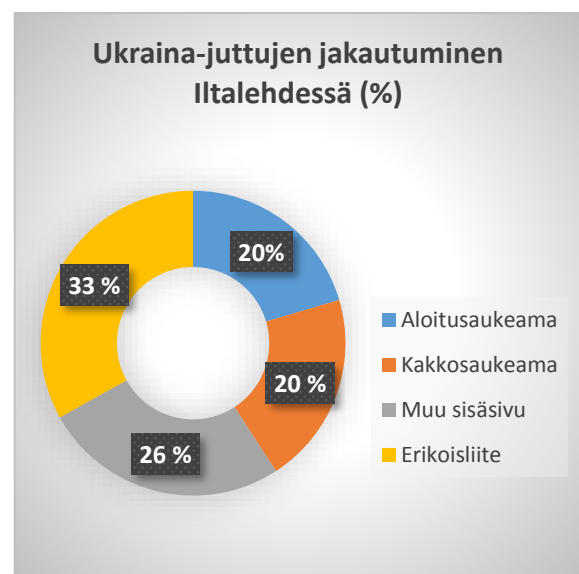
5.2 Juttujen asema lehdessä

Tutkimusaineistoni jutuista suurin osa julkaistiin iltapäivälehdissä muilla sisäsivuilla, eli jossain muualla kuin lehden aloitusaukeamella, uutisten kakkosaukeamella tai erikoisliitteessä. Laskin myös pääkirjoitukset ja urheiluosastolla ilmestyneet Ukrainan tilanteeseen liittyvät jutut muiden sisäsivujen jutuiksi. Ilta-Sanomien jutuista yli puolet, kaikkiaan 70 juttua 135 jutusta ilmestyi muilla sisäsivuilla. Iltalehden vastaava luku oli huomattavasti maltillisempi, 37 juttua 142 jutusta (ks. kuviot 2 ja 3).

Kuvio 2.

Kuvio 3.

Iltalehden jutuista suurin osa, eli 47 juttua 142 jutusta, julkaistiin erikoisliitteissä. Tarkastelujakson aikana Iltalehti julkaisi kaksi liitettä (3.3.2014 *Ruutitynnyri*-liite ja 8.3.2014 *Ystävämme Putin*-liite), jotka oli omistettu pelkästään Ukrainaan liittyville artikkeleille. Lisäksi osa jutuista julkaistiin perinpohjaisemmalle journalismille tarkoitettussa viikoittain ilmestyvässä *Taustat ja tekijät*-liitteessä. Ilta-Sanomien puolestaan julkaisi vain yhden Ukrainalle pyhitetyn erikoisliitteen. Lauantaina 8. maaliskuuta ilmestyneessä, *Pelon viikoksi* nimetyssä liitteessä ilmestyi 8 Ukraina-juttua.

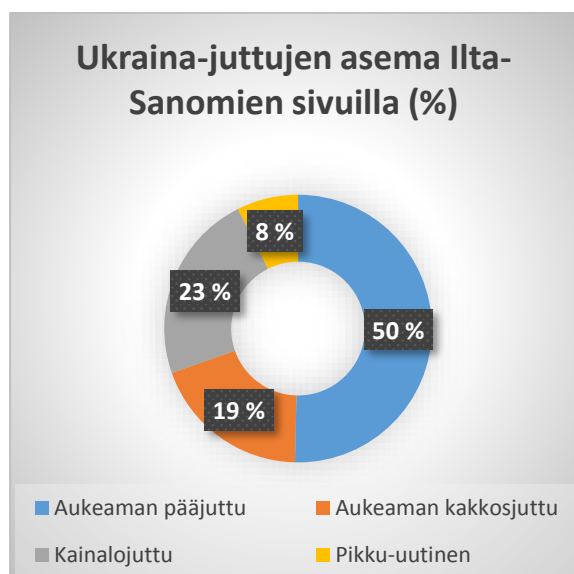
Noin viidennes kaikista julkaistuista Ukraina-jutuista (IS: 27 juttua, IL: 29 juttua) oli asemoitu printtilehden paraatipaikalle, eli aloitusaukeamalle. Lehden kakkosaukeamalle Ukraina-jutuista nousi Ilta-Sanomissa 30 ja Iltalehdessä 29.

Jos tarkastellaan juttumäärien³⁸ sijaan sitä, kuinka monena päivänä tarkastelujakson aikana Ukraina oli kunkin lehden aloitusaukeamalla, on tulos tasainen. Ukraina-aiheinen uutinen oli noin joka toisen tarkastelujaksolla ilmestyneen lehden aloitusaukeamalla. Aihe oli aloitusaukeamalla molemmissa lehdissä 12 päivänä. Kakkosaukeamalla Ukraina-uutinen julkaistiin Iltalehdessä 12 päivänä, Ilta-Sanomissa 14 päivänä. Voi siis sanoa, että Ilta-Sanomien piti Ukrainaa himpun verran useammin paraatipaikalla.

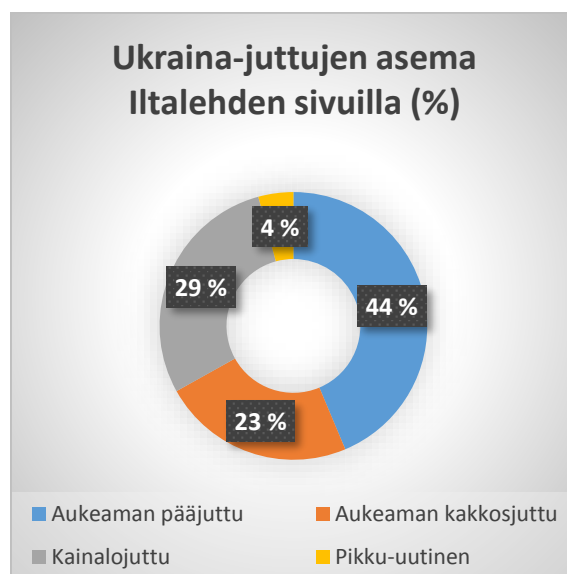
5.3 Juttujen asemat sivuilla

Tarkkojen merkkimäärien ja taittokoon sijaan katsoin mielekkäämmäksi luokitella tarkastelujakson aikana ilmestyneet Ukraina-jutut niiden osastojen sisäisten asemien mukaan. Luokittelin jutut alaluvussa 5.2 esiteltyjen osastojen (aloitusaukeama, kakkosaukeama, muu sisäsivu) sisäisen aseman perusteella neljään eri kategoriaan: aukeaman pääjuttuihin, aukeaman itsenäisiin kakkosjuttuihin, ”emojutun” oheen kirjoitettuihin täydentäviin kainalojuttuihin ja itsenäisiin, 1–2 palstan pikku-uutisiin (ks. kuvat 4 ja 5). Se, että Ukraina-uutinen on aukeaman pääjuttuna, ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että Ukraina olisi myös aukeaman kakkosjuttuna. Kainalo voi puolestaan ilmestyä sekä pääjutun että kakkosjutun kylkiäisenä.

Kuvio 4.

Kuvio 5.

³⁸ Aloitusaukeamalla saattoi olla jopa neljä Ukraina-juttua samana päivänä.

Ukraina-juttujen jakautuminen asemittain oli molemmissa lehdissä hyvin samankaltaista. Useimmiten Ukraina-jutut ilmestyivät aukeaman pääjuttuna, Ilta-Sanomissa hieman useammin (68 juttua 135 jutusta) kuin Iltalehdessä (62 juttua 142 jutusta).

Toiseksi yleisin Ukraina-jutun asema oli niin sanottu ”kainalojuttu”, joka liittyy aina vähintäänkin löyhästi emojuttunsa aihepiiriin. Ilta-Sanomat julkaisi Ukraina-aiheisia kainalojuttuja 31, Iltalehti 41 kappaletta. Kainalojuttu laajentaa emojutun perspektiiviä esimerkiksi uudella haastateltavalla tai siinä tuodaan esiin emojutussa haastatellun henkilön kommentteja, joiden on katsottu poikkeavan emojutun punaisesta langasta niin ratkaisevasti, että siitä on ollut järkevää tehdä oma erillinen juttunsa. Esimerkiksi Ilta-Sanomien maaliskuun 15. päivä (2014) julkaisemassa aukeaman pääjutussa *Moskovan mies johtaa Krimiä*, kerrotaan Krimin pääministeriksi julistautuneen ”Kremlin lemmikin”, Sergei Aksjonovin liittävän Krimin Venäjään kansanäänestyksellä. Jutun kainalo ”Voimakas kyllä” tai ”kyllä” sen sijaan kertoo tarkempia yksityiskohtia Krimillä järjestettävän kansanäänestyksen äänestyskäytännöistä.

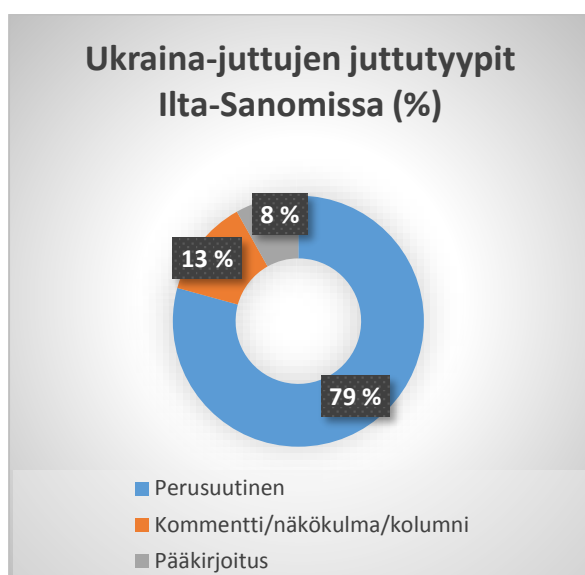
Kolmanneksi eniten ilmestyi itsenäisiä aukeaman kakkosjuttuja, jotka eivät vaadi aukeaman pääjutun lukemista auetakseen lukijalle. Kakkosjuttuja ilmestyi Ilta-Sanomissa 26 kappaletta, Iltalehdessä 33. Vaikka Ukraina aihepiirinä yhdistääkin pää- ja kakkosjuttua, poikkeavat ne useimmiten näkökulmaltaan. Esimerkkeinä mainittakoon Ilta-Sanomissa 17. päivä maaliskuuta 2014 ilmestynyt, toimittaja Jouko Juonalan kirjoittama aukeaman pääjuttu ”*Rossija! Rossija!*” ja samalla aukeamalla julkaistu, kakkosjutuksi luokittelemani, toimittaja Arja Paanasen juttu *Bäckman sai näkyvän roolin*. Ensiksi mainituissa kuvailtiin tunnelmia Krimillä, jossa Venäjä-mieliset juhlivat kansanäänestyksessä saamaansa murskavoittoa. Aukeaman kakkosjutussa sen sijaan kerrottiin suomalaisen ”kohudosentti” Johan Bäckmanin kiistelystä roolista Krimin ”virallisena vaalitarkkailijana” sekä uutisoitiin kansainvälisen yhteisön reaktiosta kansanäänestykseen. Kumpikin edellä mainituista jutuista toimi itsenäisesti, eikä yhden ymmärtäminen vaatinut toisen lukemista.

1–2 palstan mittaisia pikku-uutisia Ukrainan tapahtumista ilmestyi Ilta-Sanomissa 10 ja Iltalehdessä 6. Oiva esimerkki pikku-uutisesta on Iltalehden maaliskuun 4. päivä julkaisema Ukraina-uutinen *Reuters: Janukovitsh patistaa Putinia hyökkäykseen*, joka on pelkästään uutistoimisto Reutersin uutisen pohjalta tehty käännös. Jutun pituus on alle 100 sanaa eikä tekijärivillä ole mainittu jutun kirjoittanutta (tai kääntänyttä) toimittajaa.

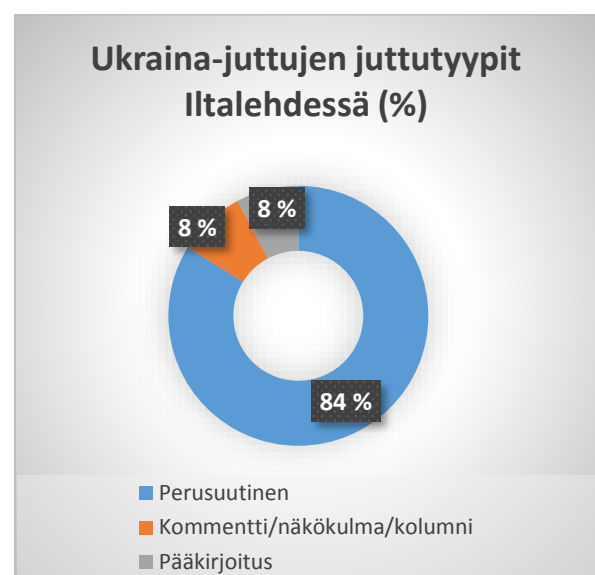
5.4 Juttutyypit

Jaoin tutkimusaineistoni kolmeen eri juttutyyppiin: perusuutiseen, mielipiteelliseen kirjoitukseen (kommentit, näkökulmat ja kolumnit) sekä lehden linjaa edustaviin, nimettömänä kirjoitettuihin pääkirjoituksiin. Kumpainenkin lehti kirjoitti Ukrainasta eniten uutisjuttuja, joita oli peräti 79 prosenttia (107 kappaletta) kaikista Ilta-Sanomien julkaisemista jutuista ja 84 prosenttia (119 kappaletta) Iltalehden Ukraina-jutuista (ks. kuviot 6 ja 7).

Kuvio 6.

Kuvio 7.

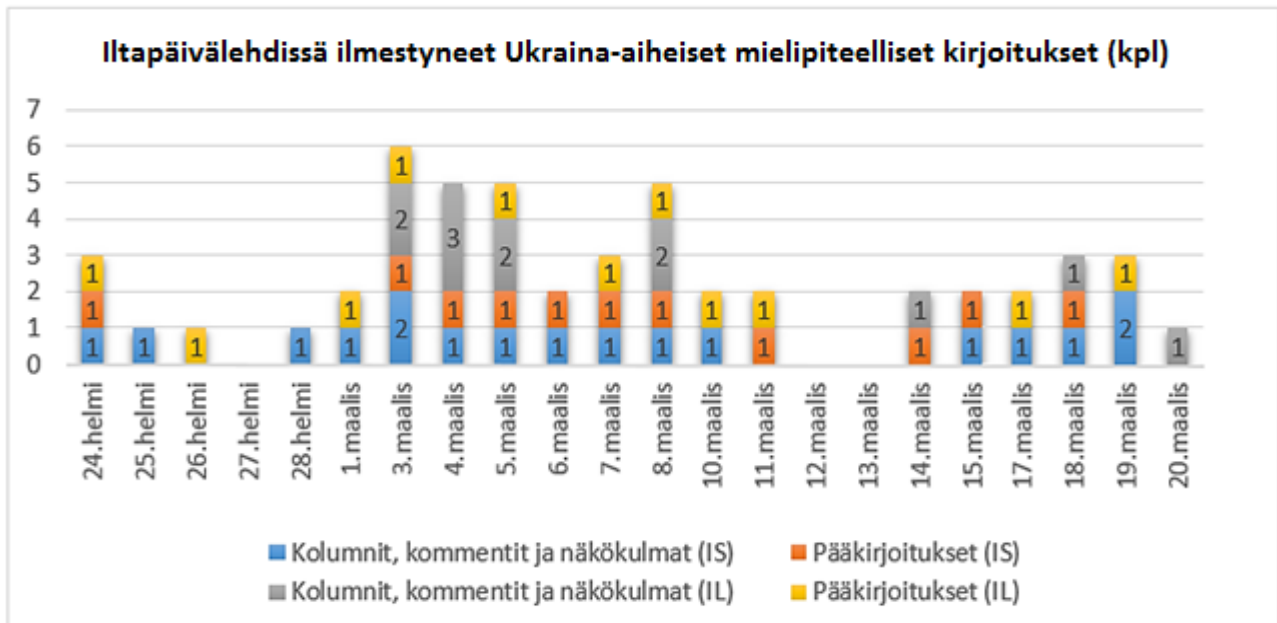

Toiseksi yleisin juttutyyppi oli mielipiteellinen teksti, jonka kirjoittaja on toimituksen jäsen tai vakikolumnisti. Ilta-Sanomat julkaisi näitä tekstejä 17 kappaletta, Iltalehti 12 kappaletta.

Kolumneissa, näkökulmissa ja kommentteissa Ukrainan tilannetta käsiteltiin kokonaisvaltaisesti, usein maailmanpolitiikan ja historian kautta. Myös tulevaisuudella spekulointi ja johtajien, lähinnä Venäjän presidentin Vladimir Putinin, mielenmaailman tulkitseminen olivat näiden tekstien aiheina.

Ukrainaa käsiteltiin pääkirjoituksissa molemmissa lehdissä yhtä usein, 11 päivänä tarkastelujakson aikana. Koska tarkastelujaksolla kumpaakin lehteä ilmestyi 22 kappaletta voi sanoa, että Ukraina oli pääkirjoituksen aiheena keskimäärin joka toinen päivä. Katson tämän olevan merkki siitä, että molempien lehtien toimitukset ovat pitäneet Ukrainan tapahtumia erittäin tärkeänä ja mielipiteitä kirjoittavana puheenaiheena.

Kuvio 8.

Taulukossa on otettu huomioon vain ne päivät, joina lehti on ilmestynyt. Tästä syystä maaliskuun 2., 9. ja 16. päivä puuttuvat.

Suomalaisessa iltapäivälehdistössä julkaistujen mielipiteellisten tekstien, eli kolumnien, kommenttien, näkökulmien ja pääkirjoitusten esiintymistiheys ja päivittäinen yhteenlaskettu volyyymi vaihtelevat tarkastelujakson aikana 0–6 kirjoituksen välillä. Suurin piikki sijoittuu 3.–5. maaliskuuta väliselle ajalle sekä maaliskuun 8. päivään, mikä vastaa kaikkien juttujen yhteenlaskettua ilmestymisvolyymitrendiä (ks. kuvio 1).

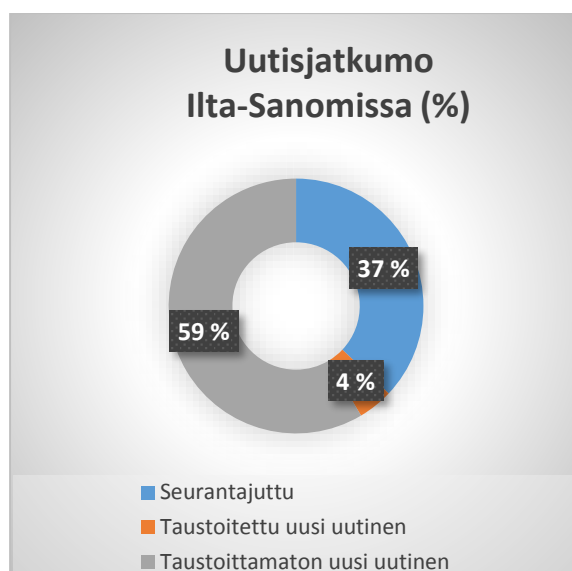
5.5 Uutisjatkumo

Tarkastelin tässä tutkimuksessa myös sitä, kuinka Ilta-Sanomat ja Iltalehti kytkevät Ukrainan uusista tapahtumista kirjoitetut jutut uutisjatkumoon, eli kriisin aiempaan kehityskulkuun. Toisin sanoen kyse on siitä, kuinka taustoittavasti iltapäivälehdet uutisoivat Krimin kriisistä; uutisoivatko Iltalehti ja Ilta-Sanomat Krimin tapahtumista vailla taustoitusta, vai tarjoavatko he lukijalle uudet uutiset lyhyen taustoituksen kera. Tarkastelen myös, kuinka paljon Krimiin liittyen kirjoitetaan juttuja, joissa kootaan yhteen jo tapahtunutta, eikä välttämättä kerrota mitään sellaista, jota ei jo aiemmin olisi uutisoitu.

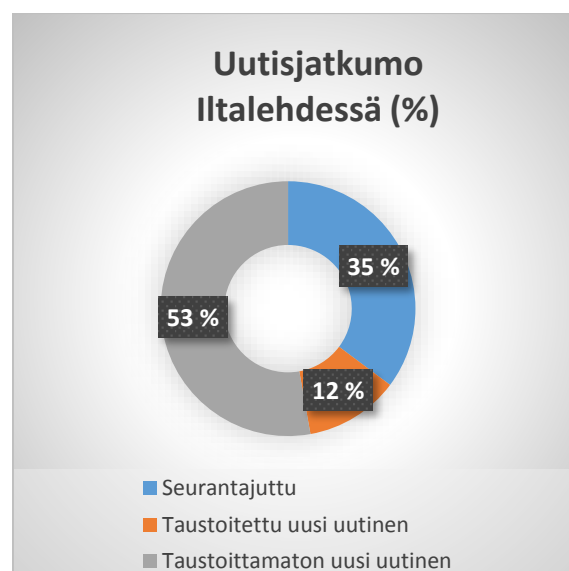

Määrällisesti aineistoa erittelemällä sain selville, että Krimin kriisin taustoja laaja-alaisesti esitteleviä juttuja oli sekä Ilta-Sanomissa että Iltalehdessä kummassakin 50 kappaletta, eli noin kolmasosa yhteenlasketuista aineistoista (ks. kuviot 9 ja 10). Muutamalla virkkeellä taustoitettuja uusia uutisia oli otannassa vähiten. Ilta-Sanomien julkaisemista artikkeleista luokittelin kuusi juttua osittain taustoitetuiksi uusiksi uutisiksi, Iltalehdessä vastaava luku oli 17. Luokan koko olisi kasvanut huomattavasti, mikäli olisin laskenut taustoitetuiksi uusiksi uutisiksi vain yhdellä virkkeellä taustoitetut jutut. Suurinta alaluokkaa edustivat molemmissa lehdissä taustoittamattomat uudet uutiset, joita Ilta-Sanomat julkaisi 79 kappaletta ja Iltalehti 75 kappaletta.

Kuvio 9.

Kuvio 10.

Varsinkin pitkäkestoisen kriisin yhteydessä olisi tärkeää, että toimitukset pysähtyisivät arvioimaan, analysoimaan ja taustoittamaan tapahtumia tasaisin väliajoin. Kuten luvussa 2.2 toin esiin, voi pitkäkestoisen konfliktin kohdalla käydä niin, että kun uutisista on tullut ”peruskauraa”, eli päivittäistä tapahtumista tiedottamista, uskomme kokonaiskuvan konfliktista olevan hyvä, vaikka tosiasiaissa journalistien ja lukijoiden tiedot tilanteesta ja sen historiasta saattavat olla hyvinkin pinnallisia. Tästä Kujala (2012) käytti esimerkkinä vuosikymmeniä jatkunutta palestiinalaisten ja Israelilaisten konfliktia. (Emt., 11.)

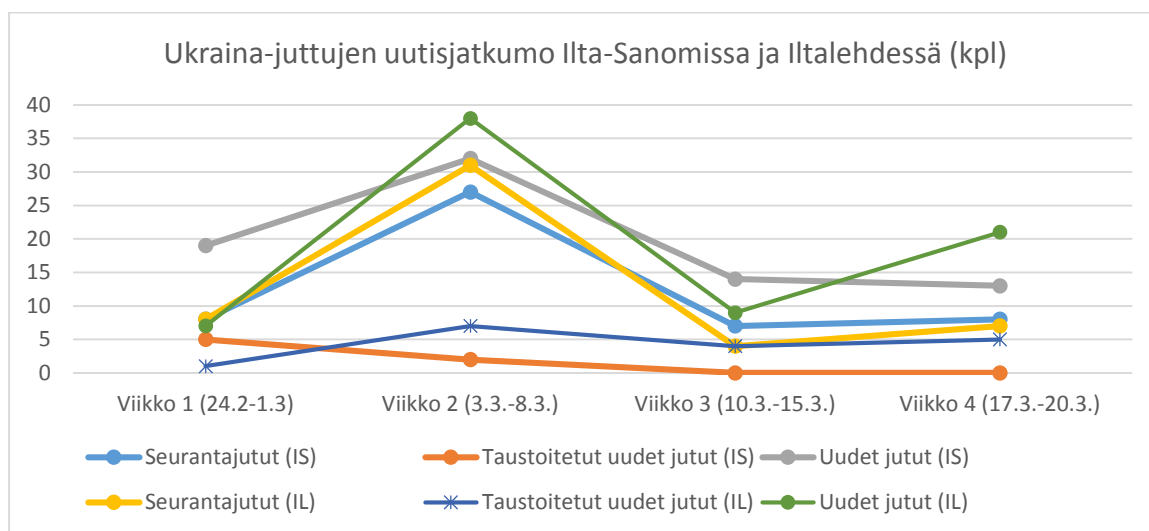
Käyttämäni tutkimusmetodin avulla ei voi selvittää, onko taustoittavien juttujen määrä ollut ”riittävä”, sillä se vaatisi oman tutkimuksensa, jossa selvitettäisiin ilta- ja aamulehtien lukijoiden kokonaiskuvaa Ukrainan tilanteesta. Esimerkiksi Heikki Heikkilän ym. (2012, 274)

kiinnostavuustutkimus on kuitenkin osoittanut, että ihmiset kaipaavat journalismilta syvällisyyttä – eivät välttämättä kaiken aikaa, mutta riittävän usein ja säännöllisesti.

Ennen tarkempaa analyysia oletin, että taustoitetut jutut painottuisivat tarkastelujakson niille päiville, kun Krimillä ei tapahtunut mitään konkreettista. Koko tarkastelujakson aikana oli kuitenkin vain kolme päivää (27.2., 12.3. ja 13.3.), jolloin Iltalehdessä ei julkaistu yhtäkään taustoittavaa juttua Ukrainasta. Pidän tätä tulosta ilahduttavana. Vastaavasti päivät 26.2 ja 14.3 olivat sellaisia, jolloin ei ilmestynyt yhtäkään uutta uutista. Uutisjatkumoa Iltalehdessä voi pitää siis hyvin tasaisena.

Iltä-Sanomissa oli tarkastelujaksolla neljä päivää, (26.2., 1.3., 12.3. ja 13.3.) joina ei ilmestynyt yhtään taustoittavaa juttua. Ainoa päivä, jolloin lehdessä ei julkaistu uutta Ukraina-uutista oli keskiviikko 12.3. Myös Iltä-Sanomien uutisjatkumon voi sanoa olevan varsin tasainen.

Kuvio 11.

5.6 Juttujen aihepiirit

Sanomalehdissä tehdään suurten uutistapahtumien yhteydessä samasta uutisaiheesta yleensä rutiininomaisesti useampia juttuja, joiden tarkoituksena on tuoda esiin eri näkökulmia (Uskali 2007, 45). Lajittelin seurantajaksoni aikana ilmestyneet Ukraina-jutut 14 aihepiiriin ja koodasin jokaisesta jutusta pääasiallisen aihepiiriin sekä toissijaisen aihepiiriin. Ensisijaisen aihepiiriin määrittelin jutun otsikon ja jutun ensimmäisen kappaleen perusteella. Toissijaisen aiheen koodasin, mikäli

pääasiallisen aiheen lisäksi jutussa puhuttiin selvästi toisestakin aiheesta. Jos toissijaista aihetta ei ollut, tai aiheita oli useampia, merkitsin aiheen kategoriaan 0, ”epäselvä”. Jos sekä pääasiallinen että toissijainen aihepiiri otetaan mukaan laskuihin, julkaistiin Ukrainasta saman päivän lehdessä parhaimmillaan juttuja peräti kymmenestä eri näkökulmasta (IL 4.3.2014 ja 5.3.2014).

Yksityiskohtainen taulukko Ilta-Sanomien ja Iltalehden pääasiallisista ja toissijaisista aiheista löytyy liitteestä 3.

Kuvio 12.

Pääasiallinen aihe (IS)	KPL	Pääasiallinen aihe (IL)	KPL
Krimin tapahtumat	26	Suomen kannalta	28
Suomen kannalta	23	Krimin tapahtumat	24
Muu	17	Kriisin kokonaiskuva	24
Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka	16	Maaailmanpolitiikka	20
Janukovitsh ja "perhe"	13	Muu	14
Maaailmanpolitiikka	12	Historia	12
Kriisin kokonaiskuva	10	Talous	7
Historia	7	Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka	7
Talous	5	Mielenosoitukset	5
Ukrainan uusi hallitus	2	Janukovitsh ja "perhe"	4
Arkielämä	2	Ukrainan uusi hallitus	3
Mielenosoitukset	2	Energia	2
Pakolaiset	0	Arkielämä	2
Energia	0	Pakolaiset	0

5.6.1 Pääasialliset aiheet Ilta-Sanomissa

Pääasiallinen aihe on tässä tutkimuksessa luokitusluokkana olennaisempi kuin toissijaista aihetta kuvaava luokitusluokka, sillä pääaihe on kussakin jutussa dominoivampi ja ilmeisempi. Lisäksi pääasiallisen aiheen luokka osoittautui tutkimuksen luotettavuutta tarkistaessani toissijaista aihetta määrittävää luokkaa huomattavasti luotettavammaksi.

Ilta-Sanomien Ukraina-juttujen yleisin pääaihe oli ”Krimin tapahtumat”, jota käsiteltiin noin 19 prosentissa kaikista Ilta-Sanomien julkaisemista Ukraina-jutuista. Aihepiiri piti sisällään jutut konfliktin konkreettisista tapahtumista Krimin niemimaalla. Tällaisiin juttuihin lukeutuivat esimerkiksi uutinen ”naamioituneista asemiehistä”, jotka kaappasivat Krimin parlamentin (*Kaappaus Krimillä*, IS, 28.2.2014), uutiset lännenvastaisista mielenosoituksista Krimillä (*Silminnäkijä IS:lle: ”Aggressiivinen tunnelma”*, IS, 28.2.2014) sekä kansanäänestyksen voitonjuhlat Krimillä (*”Rossija! Rossija!”*, IS, 17.3.2014). Ilta-Sanomat julkaisi pääasiallisena aiheenaan Krimin tapahtumista kertovia juttuja tarkastelujakson aikana 26 kappaletta.

Toiseksi yleisin aihepiiri Ilta-Sanomissa oli ”Kriisin vaikutukset Suomeen”. Siitä kirjoitettiin kaikkiaan 23 artikkelia, joiden osuus Ukraina-juttujen kokonaismäärästä on 17 prosenttia. Suomen kannalta kriisiä käsitteleviin artikkeleihin Ilta-Sanomissa lukeutui esimerkiksi kriisin vaikutuksista Suomen venäläisturisteihin kertova juttu. (*Venäläiset katosivat katukuvasta*, IS, 5.4.2014).

Ilta-Sanomissa mihinkään määrittelemiini aihepiireihin sopimattomat jutut, eli kategoriaan ”Muu”, lukeutuneet jutut, olivat kolmanneksi yleisin aihepiiri. Tähän kategoriaan sisältyivät esimerkiksi urheilu-uutiset, joissa sivuttiin Ukrainan tilanteen vaikutuksia erilaisiin turnauksiin ja kilpailuihin (*EM-kisat ”Susijengin” kotiluolaan?*, IS, 20.3.2014) sekä uutinen suomalaisten sarjakuvalehtien Ukraina-kansista (*Ensin Pahkasika sitten Aku Ankka*, IS, 15.3.2014). ”Muu” -alaluokkaan luokittelemiani juttuja julkaistiin Ilta-Sanomissa 17 kappaletta.

Neljänneksi yleisintä aihepiiriä Ilta-Sanomien Ukraina-jutuissa edusti Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka. Näiden juttujen pääaiheena olivat Kremlin tekemät päätökset ja Kremlin edustajien antamat lausunnot (mm. *Venäjä aikoo lisätä joukkoja lähellä Suomen rajaa*, IS, 7.3.2014). Ilta-Sanomissa Venäjää käsitteleviä juttuja ilmestyi tarkastelujaksolla 16 kappaletta.

Viidenneksi yleisin aihepiiri oli Ilta-Sanomissa Ukrainan ex-presidentti Janukovitshia ja hänen lähipiiriään käsittelevät jutut. Tämä aihepiiri pitää sisällään jutut, joissa voidaan Janukovitshin ja hänen ”perheensä”, eli verisukulaisten ja lähimpien miesten toimia. Janukovitshia koskevia juttuja ilmestyi Ilta-Sanomissa enemmän tarkastelujakson alkupuolella kuin loppupuolella.

Tarkastelujakson alussa uutisoitiin hänen paostaan (*Näin Janukovitsh pakeni*, IS, 25.2.2014), hulpeasta omaisuudestaan (*Kansa ällistyi luksuslinnasta*, IS, 24.2.2014) ja Venäjällä pitämästään uhmakkaasta puheesta (*Janukovitshin puolustuspuhe*, IS, 1.3.2014). Janukovitshia ja ”perhettä” käsitteleviä juttuja julkaistiin Ilta-Sanomissa 13 kappaletta.

Ilta-Sanomissa ”Maailmanpolitiikka”-aihepiiri oli kuudenneksi yleisin. Tästä näkökulmasta kirjoitettiin Ilta-Sanomissa juttuja tarkastelujaksolla 12 kappaletta. Jutut käsitelivät esimerkiksi Yhdysvaltojen suhtautumista Venäjän toimiin Krimillä (mm. *Obama varoitti jälleen Venäjää*, IS, 13.3.2014) ja asiantuntijoiden tekemiä arvioita Yhdysvaltojen ja EU:n Venäjälle asettamien pakotteiden tehokkuudesta (*Sutela: Näillä pakotteilla ei mitään vaikutusta*, IS, 18.3.2014).

Kriisin kokonaiskuva oli Ilta-Sanomien Ukraina-utisten seitsemänneksi yleisin aihepiiri ja siitä kirjoitettiin kaikkiaan 10 juttua. Kokonaiskuva käsitteleväksi jutuksi luokittelin esimerkiksi jutun, jossa avattiin sitä, kuinka Venäjän ”vahvistunut suurvaltaisetunto” heijastuu muualle maailmaan (*Näin Venäjä luo jännitteitä*, IS, 7.3.2014).

Historianäkökulma oli Ilta-Sanomissa kahdeksaksi yleisin ja siitä kirjoitettiin 7 juttua. Historianäkökulmaa edustavaksi jutuksi luokittelin esimerkiksi toimituspäällikkö Timo Paunosen kirjoittaman näkökulman, joka käsiteli Krimin kriisin yhtäläisyyksiä toisen maailmansodan jälkeiseen kylmään sotaan (*Kylmän sodan paluu*, IS, 3.3.2014).

Ilta-Sanomissa talousaihepiiri oli yhdeksänneksi yleisin ja siitä kirjoitettiin 5 juttua. Kriisiä talousnäkökulmasta tarkastelevissa jutuissa käsiteltiin muun muassa Ukrainan taloutta (*Valtionkassa tyhjä*, IS, 24.2.2014) ja kriisin taloudellisia vaikutuksia Suomeen (*Ruplan laskun vaikutukset näkyvät jo*, IS, 14.3.2014).

Viisi harvinaisinta pääasiallista aihepiiriä olivat Ukrainan uuden hallituksen toimia käsittelevät jutut (2 juttua), kriisin keskellä eletävää arkea käsittelevät jutut (2 juttua) ja vallankumousta edeltäneistä mielenosoituksista kertoneet jutut (2 juttua). Krimin pakolaisia tai energianäkökulmaa ei käsitelty pääasiallisesti yhdessäkään Ilta-Sanomien Ukraina-jutussa.

5.6.2 Pääasialliset aiheet Iltalehdessä

Iltalehdessä yleisin pääasiallinen aihepiiri oli ”Kriisin vaikutukset Suomeen”. Aiheesta kirjoitettiin peräti 29 jutun verran, eli kaikkiaan viidennes Iltalehden Ukraina-jutuista käsittelee Suomi-näkökulmaa. Jutut kertoivat esimerkiksi Suomen turvallisuustilanteesta Venäjän naapurimaana

(mm. ”*Suomen puolustusbudjettia ei varaa leikata*”, IL, 3.3.2014), suomalaisten suhtautumisesta kriisiin (*Sota pelottaa Suomessakin*, IL, 5.3.2014) ja kriisin vaikutuksista suomalaisten poliitikkojen Venäjä-tapaamisiin (*Haglund: ”Viittä vaille sota*”, IL, 3.3.2014).

”Krimin tapahtumat” oli toiseksi yleisin aihepiiri Iltalehdessä, joka julkaisi tästä näkökulmasta kirjoitettuja juttuja tarkastelujakson aikana 24 kappaletta, mikä on noin 17 prosenttia kaikista kirjoitetuista Ukraina-jutuista. Näihin juttuihin luokittelin esimerkiksi tilannearviot (mm. *Tilanne Krimillä kiristyy entisestään*, IL, 1.3.2014) ja osapuolten strategioiden esittelyt (mm. *Näin Venäjä on keskittänyt joukkonsa*, IL, 25.3.2014). Myös kriisin kokonaiskuvaa käsittelevät jutut ylsivät toiselle sijalle Iltalehdessä, sillä niitäkin ilmestyi tarkastelujaksolla 24 kappaletta. Jutut käsitelivät kriisiä kokoamalla tapahtumat yhteen (mm. *Nopeat käännteet*, IL, 3.3.2014) tai tapahtumien vaikutuksia edelleen pohtien (mm. *Krim on jo Venäjän*, IL 8.3.2014).

Iltalehdessä kolmanneksi yleisin aihepiiri oli ”Maailmanpolitiikka”. Tähän alaluokkaan lajittelemani jutut kertoivat kriisin globaaleista vaikutuksista ja kriisin takia aloitetuista kansainvälisistä neuvotteluista. Aihepiiriin lukeutuvia juttuja julkaistiin Iltalehdessä 20 kappaletta. Näitä olivat esimerkiksi juttu eri maiden poliittisten päättäjien käymistä puhelinkeskusteluista (*Puhelut sinkoilivat*, IL, 3.3.2014) ja Saksan ja Venäjän välisiä suhteita arvioiva juttu (*Saako Merkel toimivan yhteyden Putiniin*, IL, 7.3.2014).

”Muu”-aihepiiri oli Iltalehdessä neljänneksi suurin, ja siihen luokittelimani juttuja julkaistiin 14 kappaletta. Näihin lukeutuivat esimerkiksi jutut julkisuuden henkilöiden Ukraina-kannanotoista (mm. *Muisti äitiään sekä Ukrainaa puheessaan*, IL, 4.3.2014).

Iltalehden viidenneksi yleisin tapa käsitellä kriisiä, oli lähestyä aihetta historiallisista lähtökohdista. Kriisiä tarkasteltiin esimerkiksi esittelemällä Krimin historiallisia omistussuhteita (*Krimi [sic] kannattaisi palauttaa Venäjälle*, IL, 1.3.2014). Historiallähtöisiä juttuja ilmestyi tarkastelujakson aikana Iltalehdessä 12 kappaletta.

Kuudenneksi yleisin aihepiiri oli Iltalehdessä talous. Tästä näkökulmasta lehti julkaisi tarkastelujaksolla 7 juttua (mm. *Näin Putin painostetaan sopuun?*, IL, 12.3.2014).

Venäjä-näkökulma oli Iltalehdessä seitsemänneksi suurin: kaikkiaan 7 juttua kirjoitettiin pääasiallisesti Venäjästä. Aihepiiriin lukeutuva artikkeli oli esimerkiksi Putinin arvovaltaa arvioiva juttu (*Riippuvainen konservatiivien tuesta*, IL, 8.3.2014).

Mielenosoituksista kertovat jutut olivat kahdeksanneksi yleisimpiä ja niitä ilmestyi tarkastelujaksolla Iltalehdessä kaikkiaan 5 kappaletta (mm. *Erikoinen kiista tarkka-ampujista*, IL, 6.3.2014).

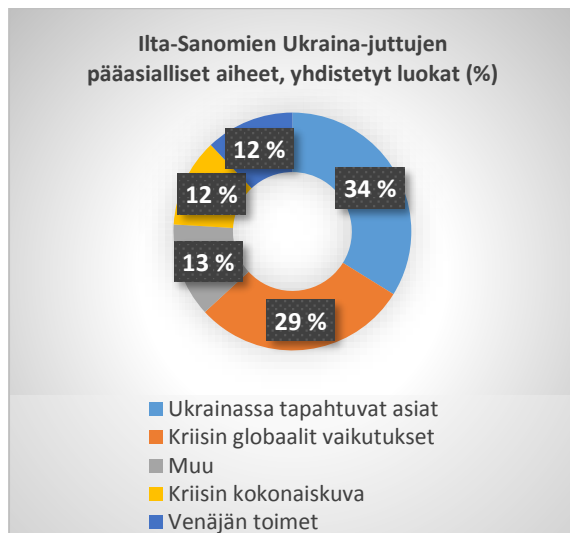
Iltalehdessä vallankumousta edeltäneitä mielenosoituksia käsittelevien juttujen kategoria oli sijalla 9: näkökulmasta kirjoitettiin 5 juttua (mm. *Surun aukio*, IL, 8.3.2014).

Viisi harvinaisinta pääasiallista aihepiiriä olivat Iltalehdessä Janukovitshia ja hänen uskottuun koskevien juttujen kategoria (4 juttua), Ukrainan uuden hallituksen toimia käsittelevät jutut (3 juttua) ja kriisin keskellä elettyä arkea käsittelevät jutut (2 juttua). Krimin pakolaisia tai energianäkökulmaa ei käsitelty pääasiallisesti yhdessäkään jutussa.

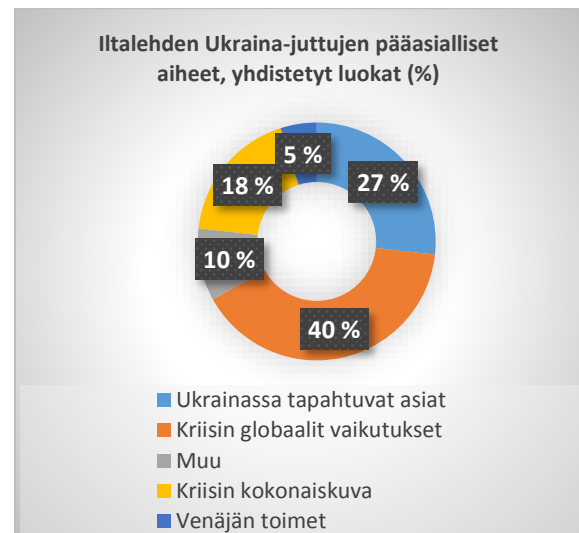
5.6.3 Pääasialliset aiheet yhdistettyinä luokkina

Iltapäivälehtien Ukraina-uutisoinnista saa havainnollisemman kokonaiskuvan pääasiallisia aihealueita yhdistämällä³⁹. Kuten kuviot 13 ja 14 alla osoittavat, yhdistettyjen luokkien avulla nousee myös hyvin näkyviin, että lehdillä on selviä painotuseroja Ukraina-uutisoinnissaan.

Kuvio 13.

Kuvio 14.

³⁹ Luokat on yhdistetty seuraavasti: Kriisin kokonaiskuva = Historia ja Kriisin kokonaiskuva. Kriisin vaikutukset muuhun maailmaan = Maailmanpolitiikka, Energia, Talous ja Suomen kannalta. Ukrainassa tapahtunutta = Krimin tapahtumat, Ukrainan uusi hallitus, Arkielämä, Pakolaiset, Mielenosoitukset ja Janukovitsh ja "perhe". Venäjän toimet = Venäjän sisä- ja ulkopoliittika. Muu = Muu.

Ilta-Sanomat keskittyi raportoimaan kriisistä Krimin konkreettisten tapahtumien kautta ja ex-presidentti Janukovitshin toimia seuraten. Iltalehti sen sijaan painotti Ukraina-uutisoinnissaan globaalia näkökulmaa. Jälkimmäisen jutuissa käsiteltiin muun muassa, mitä seuraamuksia kriisillä on Suomelle tai miten kriisi vaikuttaa idän ja lännen välisiin suhteisiin. Iltalehti uutisoi Iltalehteä harvakseltaan Venäjän kannanotoista, kun taas Iltalehti piti Iltalehteä ansioikkaammin kriisin kokonaiskuvaa uutisagendallaan.

5.6.4 Toissijaiset aiheet Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä

Ilta-Sanomien ja Iltalehden jutuissa esiintyneet toissijaiset aiheet jakautuvat samoihin 14 alaluokkaan kuin pääasialliset aiheetkin. Kaikissa jutuissa toissijaista aihetta ei ollut, tai toissijaisia aiheita oli useampia. Yksiselitteinen toissijainen aihe oli löydettävissä Ilta-Sanomissa 79 jutusta ja Iltalehdessä 85 jutusta.

Tämä luokka paljastui tutkimuksen luotettavuutta testattaessa koko tutkimuksen epävarmimmaksi luokaksi, ja tuloksia voi pitää ainoastaan suuntaa antavina. Katsoin kuitenkin, että toissijaisten aiheiden tarkastelu antaa lisätietoa Ukraina-uutisten aihekirjosta, ja havaintoja (ks. kuvio 15) on siksi hyvä esitellä lyhyesti.

Kuvio 15.

Toissijainen aihe (IS)	KPL	Toissijainen aihe (IL)	KPL
Maailmanpolitiikka	29	Maailmanpolitiikka	26
Suomen kannalta	7	Historia	9
Muu	7	Suomen kannalta	9
Krimin tapahtumat	6	Krimin tapahtumat	7
Talous	6	Venäjän sisä- ja ulkopoliittika	7
Venäjän sisä- ja ulkopoliittika	6	Talous	6
Historia	5	Kriisin kokonaiskuva	5
Arkielämä	4	Arkielämä	5
Kriisin kokonaiskuva	3	Muu	4
Mielenosoitukset	3	Janukovitsh ja "perhe"	2
Ukrainan uusi hallitus	2	Ukrainan uusi hallitus	2
Pakolaiset	1	Mielenosoitukset	2
Janukovitsh ja "perhe"	0	Pakolaiset	1
Energia	0	Energia	0

Sinänsä Ukraina-juttujen toissijaiset aihepiirit eivät tarjoa suuria yllätyksiä. Yleisimpien toissijaisten aihepiirien kärkinelikko muistuttaa kummassakin lehdessä varsin paljon pääasiallisten aiheiden kärkinelikkoa. Ainoa poikkeus on Ilta-Sanomien yleisin toissijainen aihe, maailmanpolitiikka, joka oli pääasiallisena aiheena vain noin 9 prosentissa kaikista kirjoitetuista Ukraina-jutuista, mutta oli kirkkaasti yleisin toissijainen aihepiiri.

Ihmisläheiset aiheet, kuten jutut Krimin pakolaisista tai tavallisten ihmisten arkielämästä niemimaalla, esiintyivät Ilta-Sanomien ja Iltalehden Ukraina-jutuissa useammin toissijaisena kuin pääasiallisena aiheena.

Arjesta kertovat jutut käsittelivät esimerkiksi toisistaan konfliktin erottamia pariskuntia (*Naisten häätä nousi vihaksi*, IS, 6.3.2014) ja Krimillä konfliktista huolimatta tapahtuvaa normaalia kaupankäyntiä ja ihmisten käyskentelyä kaupungin kaduilla (*Tavallinen päivä Krimillä – no ei ihan*, IS, 1.3.2014).

Pakolaisia käsiteltiin printtilehdissä perin harvoin; yhdessä jutussa toissijaisesti, eikä kertaakaan pääaiheena. Kyseisessä jutussa kerrottiin tataareista, joita huhuttiin jo paenneen Krimiltä. (*”Ei mitään hyvää”*, IL, 17.3.2014). Pakolaisuutisten vähyys johtunee siitä, että tarkastelujaksoni käsittää kriisin ensivaiheet, jolloin konfliktialueen asukkaat eivät vielä paenneet kodeistaan sankoin joukoin. Konfliktin levitessä kevättalven jälkeen Itä-Ukrainan kaupunkeihin, alkoi suomalaisissakin tiedotusvälineissä näkyä pakolaisuutisia enemmän. Heinäkuussa 2014 itä-ukrainalaisia uutisoitiin paenneen asuinalueiltaan noin 70 000, joista 30 000 pelkästään kesä–heinäkuun aikana⁴⁰.

Marraskuussa 2014 Yle uutisoi, että Venäjään liitetyltä Krimiltä ja Ukrainan sodan runtelemista itäosista oli lähtenyt pakoon muualle Ukrainaan yli 400 000 ihmistä⁴¹.

5.7 Lähteet ja juttujen sisällä lainatut mediat

Analysoin Ilta-Sanomien ja Iltalehden Ukraina-juttujen lähteitä kolmelta eri kannalta: juttujen tekijäriveille merkittyjen lähteiden sisältöluokassa, juttujen sisällä lainattujen medioiden sisältöluokassa ja jutuissa ääneen päässeiden luokassa. Ensin mainittua sisältöluokkaa analysoidessani selvitin lehdissä julkaistujen juttujen alkuperää, eli sitä, onko jutun lähderiville merkitty toimituksen oma toimittaja, uutistoimisto Reuters, Suomen Tietotoimisto vai onko juttu

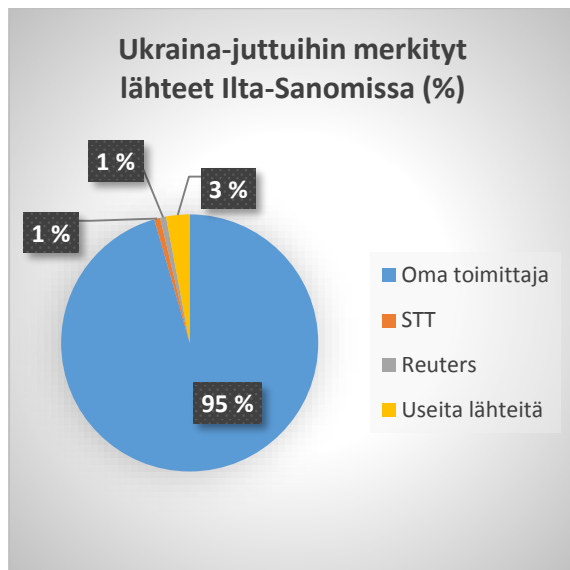
---

⁴⁰ <http://www.mtv.fi/uutiset/ulkomaat/artikkeli/ita-ukrainan-siviilit-pakenevat-taisteluja/3541090>

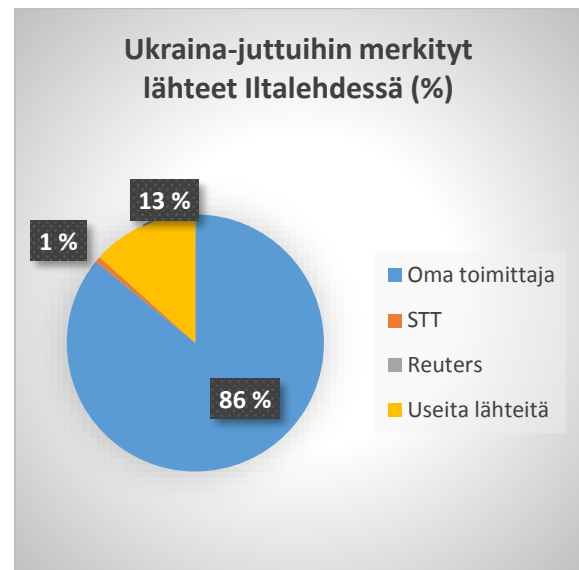
⁴¹ http://yle.fi/uutiset/ukrainan_sisaiset_pakolaiset_vapaaehtoisavun_varassa/7572624

koostettu useaa eri lähdettä lainaten. Alun alkaen Reuters-alaluokan tilalla oli alaluokka ”kansainvälinen uutistoimisto”, mutta kaikki jutut koodattuani huomasin, että Reuters oli ainoa uutistoimisto, jolta juttuja oli käännetty. Päätin siis selvytyden vuoksi muuttaa alaluokan nimen Reutersiksi.

Kuvio 16.

Kuvio 17.

Kummassakin lehdessä ylivoimainen enemmistö jutuista oli merkitty oman toimituksen käsialaksi; Ilta-Sanomien 135 Ukraina-jutuista 129 kappaletta ja Iltalehden 142 Ukraina-jutuista 122 kappaletta. Yksi Ilta-Sanomien juttu oli merkitty Reuters-käännökseksi, Iltalehdellä Reutersia ei ollut merkitty lähderiville yksinään kertaakaan. Tosin 4.3.2014 Ilta-lehdessä ilmestynyt juttu oli otsikoitu *Reuters: Janukovitsh patistaa Putinia hyökkäykseen*, mistä voinee päätellä, että juttu oli vain Iltalehden toimituksen kääntämä. Reutersia ei kuitenkaan ollut merkitty lähderiville, joten jouduin luokittelemaan jutun toimituksen itse kirjoittamaksi.

Suomen Tietotoimiston tekemiksi jutuiksi osoittautui tarkastelujakson aikana vain kaksi juttua, kummassakin lehdessä yksi. Uskon, että matalat luvut eivät ole merkki siitä, että iltapäivälehdet eivät käyttäisi uutistoimistoja juttujen lähteenä, vaan siitä, että toimitukset laiminlyöivät lähteiden merkitsemistä. Perustelen väitettäni sillä, että tarkastelujaksolla kummassakin lehdessä ilmestyi lukuisia juttuja, joissa oli siteerattu ulkomaalaisia suurmiehiä, mutta jutuista ei kuitenkaan käynyt ilmi, että juttuun olisi lainattu tietoja muilta medioilta. On varsin epätodennäköistä, että Ilta-Sanomat olisi saanut haastattelun Yhdysvaltojen presidentti Barack Obamalta, mutta tällainen

vaikutelma lukijalle kuitenkin jää esimerkiksi Ilta-Sanomissa 5.3. ilmestyneestä jutusta *Obama: Kukaan ei mene Putinin lankaan*, jossa Obaman antamien kommenttien lähde ei mainita tekstissä, eikä jutun lähderivillä. Iltalehti puolestaan siteeraa Venäjän ulkoministeriä Sergei Lavrovia jutussaan *Lavrov: Äänestyksen tulos ratkaisee* (IL, 15.3.2014), mutta mediaa, joka on ollut paikalla Lontoossa järjestetyssä tiedotustilaisuudessa, ja joka sitaatin on alun perin kirjannut ylös, ei mainita. Vastaavia lähteettömiä suurmieshaastatteluita ilmestyi kummassakin lehdessä useita.

Suurin eroavaisuus lehtien käyttämissä lähteissä oli ”Useita lähteitä”-alaluokka, jossa jutun perään lähderiville oli merkitty useita medioita ja/tai uutistoimistoja. Ilta-Sanomissa useista lähteistä koostettuja juttuja ilmestyi tarkastelujakson aikana neljä kappaletta, Iltalehdessä 19 kappaletta.

Lähdemerkinnöissä ei tuntunut olevan yleispätevää sääntöä, sillä joissakin jutuissa lähteitä oli merkitty paitsi juttuun, myös lähderiville. Lähteet eivät aina olleet pelkästään uutistoimistoja ja tiedotusvälineitä, vaan mukana oli myös kirjoja, tutkimuksia ja jopa vapaa, kaikkien muokattavissa oleva verkkotietosanakirja Wikipedia (mm. *Näin Venäjä on keskittänyt joukkonsa*, IL, 6.3.2014). Wikipedian luotettavuutta tietolähteenä pidetään kyseenalalaisena juuri sen vapaan muokattavuuden takia.

Englanninkielistä Wikipediaa vuonna 2005 tutkineen tiedelehti Naturen mukaan englanninkielinen Wikipedia on lähes yhtä virheetön kuin maailman arvostetuimpiin tietosanakirjoihin kuuluva Encyclopedia Britannica. Huomattakoon, että tutkimuksen otanta oli kuitenkin varsin pieni, vain 42 artikkelia⁴². Helsingin Sanomien⁴³ teettämän tutkimuksen mukaan yleinen arvosana suomenkielisen Wikipedian virheettömyystutkimuksessa oli 4 asteikolla yhdestä viiteen. 134 artikkelista koostuneeseen tutkimusaineistoon mahtui useita virheitä. 38 prosenttia artikkeleista sai virheettömyydestä arvosanan heikko (1) tai välttävä (2). Tästä syystä en katso Wikipedian olevan kyllin luotettava lähde siteerattavaksi kansallisessa päivälehdessä. Toimittaja voi toki käyttää Wikipediaa lähteiden etsimiseen, mutta lukijan kannalta olisi toivottavaa, että Wikipedian sijaan lehtijutuissa lainattaisiin alkuperäislähteitä, jotka monesti ovat juurikin tiedotusvälineitä, kirjoja tai tutkimuksia.

Ilta-Sanomien Ukraina-jutuista noin kolmasosa (35,5 prosenttia, 48 juttua) sisälsi julkilausutusti muista viestimistä lainattua tietoa. Jutuissa 18:ssa lainattiin useampaa kuin yhtä mediaa ja yhteensä medioita lainattiin 76 kertaa.

---

⁴²linkkiosoite 1: <http://www.hs.fi/tiede/a1305754303586>

linkkiosoite 2: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4530930.stm>

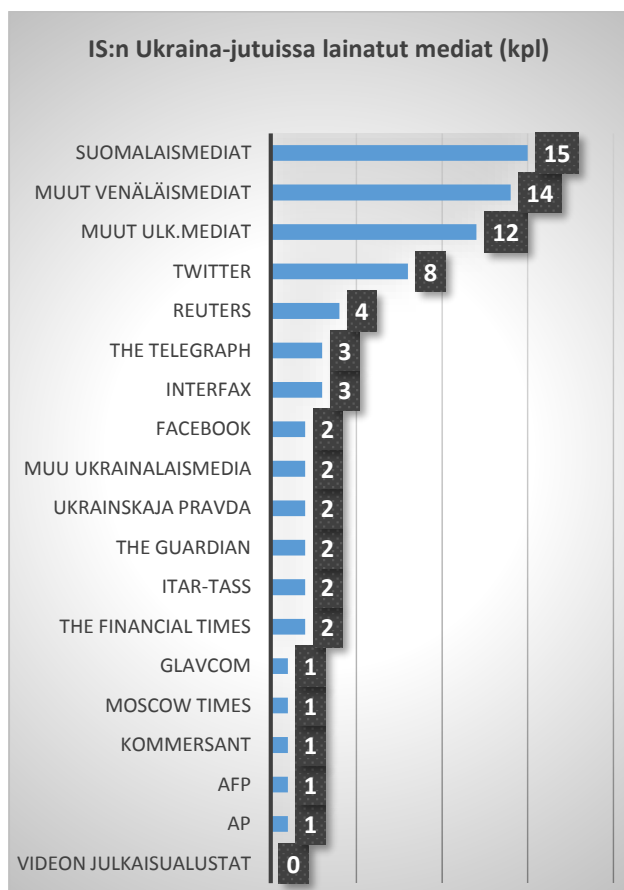
⁴³ <http://www.hs.fi/tiede/a1305754303586>

Myös Iltalehden Ukraina-jutuista kolmanneksessa (33 prosenttia, 47 juttua) lainattiin tietoja muilta medioilta. Kuten Ilta-Sanomissa, myös Iltalehdessä 18 jutussa lainattiin useampaa kuin yhtä mediaa. Yhteensä Iltalehti lainasi muita medioita 75 kertaa.

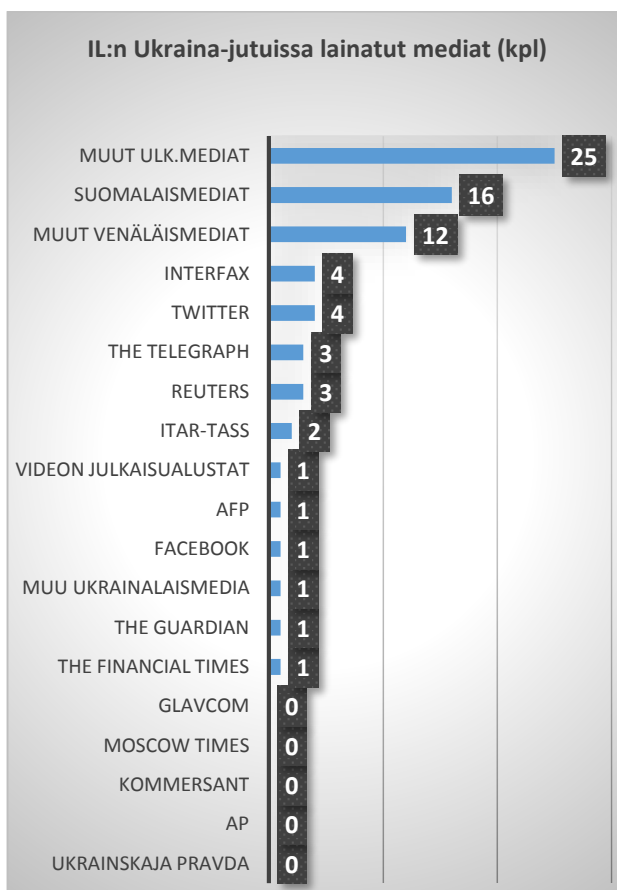
Enimmillään saman jutun sisällä lainattiin viittä eri mediaa. Kyseessä oli Iltalehdessä 3.3.2014 ilmestynyt *Nopeat käänneet* -juttu, jossa käytiin läpi kuluneen viikon tapahtumia Krimillä ja sitä, kuinka poliittiset vaikuttajat eri puolilta maailmaa olivat tapahtumia kommentoineet.

Luokittelin Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä lainatut mediat 19 eri luokkaan (ks. kuviot 18 ja 19).

Kuvio 18.

Kuvio 19.

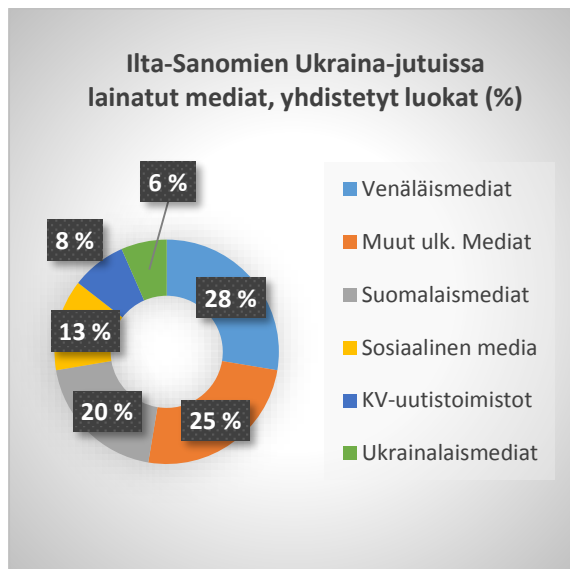
Muut suomalaisviestimet (mm. Yle, STT ja maakuntalehdet) ylsivät molemmissa iltapäivälehdissä lainatuimpien medioiden kärkikaksikkoon. Muilta kotimaisilta medioilta lainattiin useimmiten suomalaispoliitikkojen ja -asiantuntijoiden antamia haastatteluja.

Muut venäläismediat (pois lukien Kommersant, Moscow Times, Itar-tass, Interfax) ja muut ulkomaalaiset mediat (pois lukien suomalaiset, ukrainalaiset tai venäläiset mediat) ylsivät molemmissa iltapäivälehdissä lainatuimpien lähteiden kärkikolmikkoon. Venäläismedioilta

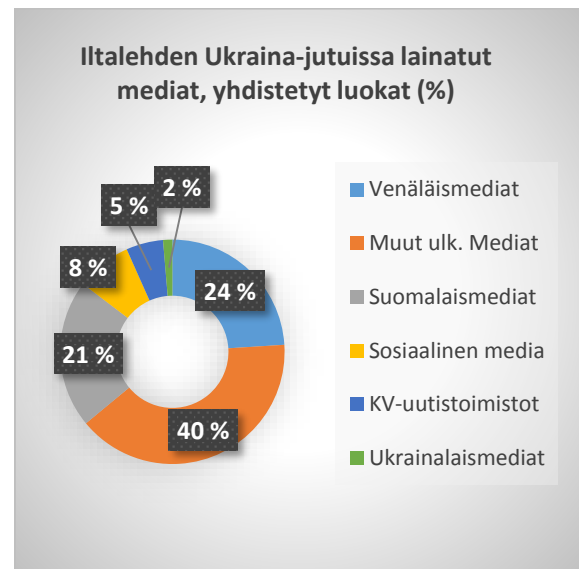
lainattiin pääasiassa venäläispoliitikkojen ja -asiantuntijoiden antamia haastatteluja, muilta ulkomaalaismedioilta puolestaan silminnäkijähavaintoja Krimin tapahtumista sekä esimerkiksi Yhdysvaltojen ja Saksan johdon antamia haastatteluja. En tässä tutkimuksessa ajankäytöllisistä syistä voinut tutkia lainattujen medioiden aihepiirejä, sillä se olisi tiennyt luokitusrunkooni useita lisäluokkia, joiden tutkiminen olisi ollut mahdotonta pro gradu -tutkielman rajoissa. Näin ollen edellä antamani esimerkit eivät perustu tilastolliseen tarkasteluun, vaan yleiskuvaan, jonka sain tutkimusta tehdessäni.

Luokkia yhdistämällä on huomattavissa, että Ilta-Sanomat ja Iltalehti käyttivät uutisoinnissaan erilaisia lähteitä (ks. kuvio 20 ja kuvio 21).

Kuvio 20.

Kuvio 21.

Ilta-Sanomat lainasi eniten venäläismedioita (27 prosenttia kaikista lainatuista lähteistä). Tämä näkyy myös alaluvussa 5.6.1 käsittelemissäni pääasiallisissa aihepiireissä; Ilta-Sanomissa ilmestyi tarkastelujaksolla huomattavasti Iltalehteä enemmän Venäjää käsitteleviä juttuja (IS: 12 prosenttia kaikista jutuista, IL: 5 prosenttia kaikista jutuista).

Iltalehti käytti Ukraina-jutuissaan eniten (21 prosenttia kaikista lainatuista lähteistä) muiden maiden viestimistä lainattuja tietoja. Näihin muihin ulkomaalaismedioihin kuuluivat mm. ruotsalaislehdet Expressen ja Aftonbladet, Britannian yleisradioyhtiö BBC ja yhdysvaltalaiset uutisjätit NBC ja CBS.

Kummassakin lehdessä kolmanneksi käytetyimpänä lähteenä olivat muut suomalaismediat ja neljänneksi käytetyimpänä sosiaalinen media, eli Twitter, Facebook ja videopalvelu Youtube. Sosiaalisesta mediasta lainattiin poliitikkojen kannanottoja ja tiedoksiantoja. Esimerkiksi kriisin alkuvaiheessa Ukrainan virkaa tekevä sisäministeri Arsen Avakov selosti Facebook-sivuillaan seikkaperäisesti ex-presidentti Viktor Janukovitshin paon vaiheet ja julisti tämän etsintäkuulutetuksi (*Näin Janukovitsh pakeni*, IS, 25.2.2014).

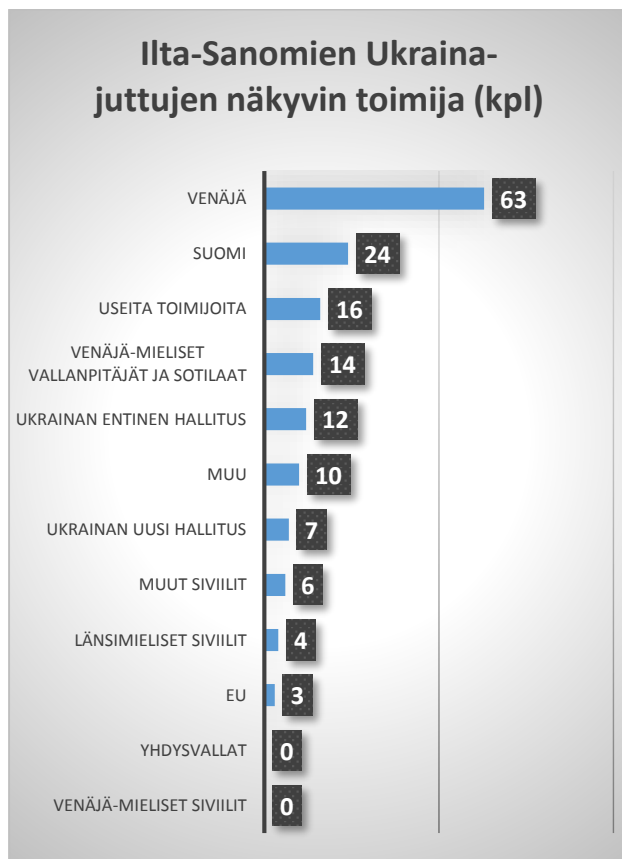
Vähiten käytetyt uutislähteet olivat kansainväliset uutistoimistot Reuters, AP ja AFP sekä ukrainalaismediat, joita lainattiin iltapäivälehdissä yhteensä vain kuusi kertaa.

Uskon ukrainalaismedioiden vähäiseen käyttöön vaikuttavan sen, että toimituksissa ei luultavasti ole monia, jos yhtäkään ukrainaa taitavaa toimittajaa. Näin ollen kriisimaan paikallismedian seuranta jää vähemmälle kuin mitä se jäisi, jos tapahtumat sijoittuisivat maahan, jonka kieli on Suomessa yleisemmin hallittua.

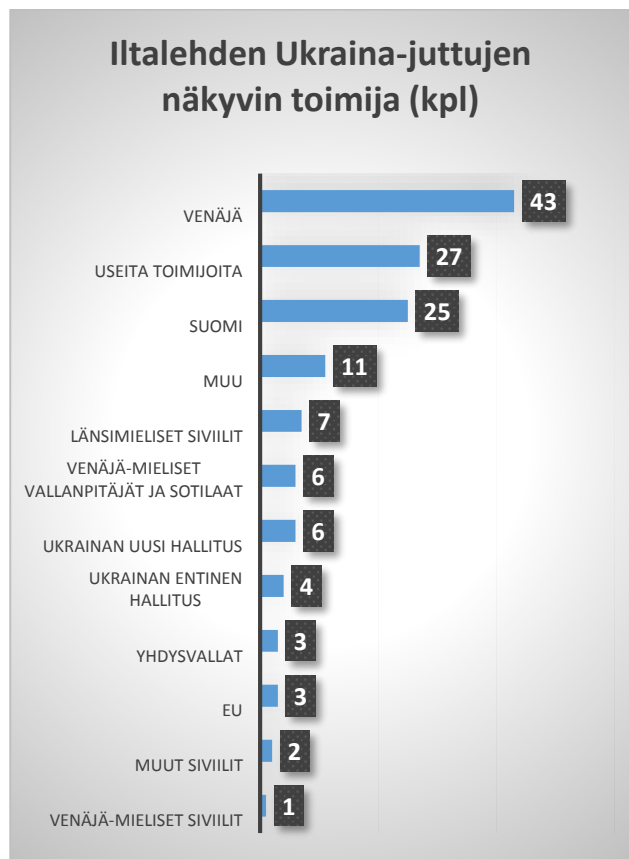
5.8 Juttujen näkyvimmmät toimijat

Jaottelin Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä ilmestyneet Ukraina-jutut niissä esiintyneen näkyvimmän toimijan mukaan 12 eri alaluokkaan (ks. kuviot 22 ja 23).

Kuvio 22.

Kuvio 23.

Venäjä oli Ilta-Sanomien ja Iltalehden ylivoimaisesti yleisin näkyvin toimija, vaikka se ei ollutkaan kummankaan lehden yleisin aihepiiri (ks. alaluku 5.6). Ristiriita selittyy näin: esimerkiksi jutuissa, joissa arvioitiin kriisin vaikutuksia Suomeen (jonka koodasin pääasialliseksi aihepiiriksi) oli näkyvin toimija nimenomaan Venäjä, joka uhkasi vastapakotteilla tai teki sotaharjoituksia lähellä Suomen rajaa. Venäjän ei siis tarvinnut olla pääasiallinen aihe ollakseen silti jutun näkyvin toimija.

Venäjä oli Ilta-Sanomien Ukraina-juttujen näkyvin toimija peräti 63 jutussa (noin 50 prosenttia kaikista jutuista) ja Iltalehdessä 43 jutussa (30 prosenttia kaikista jutuista). Toiseksi ja kolmanneksi yleisimmät näkyvimmmät toimijat olivat Suomi ja ”useat toimijat”. Koodasin Suomen näkyvimmäksi päätoimijaksi esimerkiksi jutuissa, jotka kertoivat suomalaisten poliitikkojen ottaneen kantaa kriisiin (mm. *Suomi tuomitsee Venäjän toimet*, IL, 3.3.2014) ja ”virallisena vaalivirkailijana”

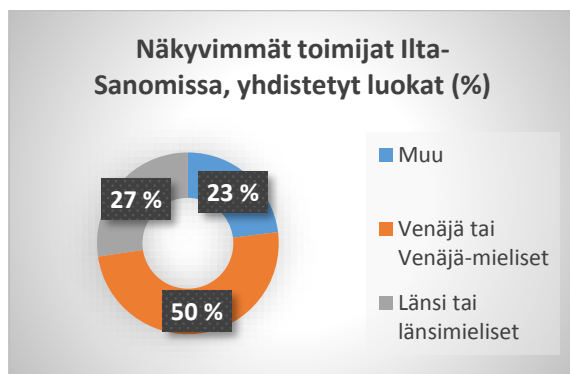
Krimillä toimineen dosentti Johan Bäckmanin edesottamuksista kertoneissa jutuissa (mm. *Bäckman sai näkyvän roolin*, IS, 17.3.2014).

Ilta-Sanomissa neljänneksi ja viidenneksi yleisimpiä näkyvimpiä toimijoita olivat Ukrainan Venäjä-mieliset vallanpitäjät ja sotilaat sekä Ukrainan entinen hallitus, jotka olivat juttujen näkyvimpinä toimijoina yhteensä 26 kertaa. Ukrainan uusi, länsimielinen hallitus sen sijaan oli näkyvimpanä toimijana vain 7 kertaa. Muut siviilit (eli siviilit, joita ei voinut luotettavasti tunnistaa länsi- tai Venäjä-mielisiksi, kuten suomalaisissa katugalluopeissa Ukraina-aiheesta jututetut henkilöt), olivat näkyvimpinä toimijoina kuudessa jutussa. Ukrainan länsimieliset siviilit olivat Ilta-Sanomissa näkyvimpinä toimijoina neljässä jutussa, Venäjä-mieliset siviilit eivät kertaakaan. Euroopan Unionin koodasin jutun näkyvimmäksi toimijaksi kolmessa jutussa.

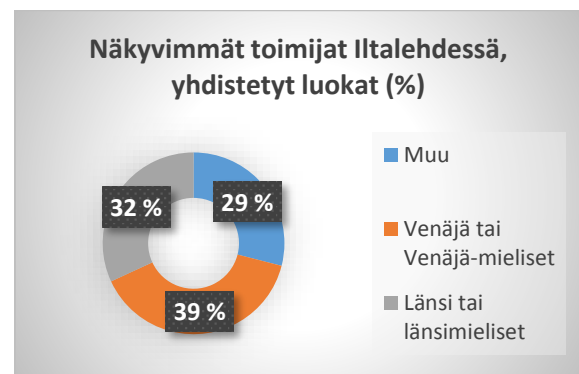
Myös Iltalehdessä Ukrainan entinen hallitus ja Krimillä valtaa pitävät Venäjä-mieliset olivat useammin näkyvimpanä toimijana (yht. kymmenessä jutussa) kuin Ukrainan virkaa tekevä länsimielinen hallitus, joka oli näkyvimpanä toimijana kuudessa jutussa. Iltalehti antoi Ilta-Sanomia enemmän tilaa länsimielisille siviileille, jotka olivat näkyvin toimija seitsemässä jutussa. Euroopan Unionin koodasin jutun näkyvimmäksi toimijaksi kolmessa jutussa. Venäjä-mieliset siviilit olivat Iltalehdessä näkyvin toimija yhdessä jutussa.

Kun juttujen näkyvimpien toimijoiden kategoriat yhdistää⁴⁴ kolmeksi luokaksi, käy ilmi, että Venäjä ja Ukrainan Venäjä-mieliset vallanpitäjät, sotilaat ja siviilit ovat länttä ja Ukrainan länsimielistä uutta hallitusta, sotilaita ja siviilejä useammin näkyvimpanä toimijana (ks. kuviot 24 ja 25). Iltalehdessä näkyvimmat toimijat jakautuvat Ilta-Sanomia tasaisemmin.

Kuvio 24.

Kuvio 25.

⁴⁴ Luokat on yhdistetty seuraavasti: Venäjä tai Venäjä-mieliset = Venäjä, Venäjä-mieliset vallanpitäjät ja siviilit, Ukrainan entinen hallitus ja Venäjä-mieliset siviilit. Länsi tai länsimieliset = Suomi, Länsimieliset siviilit, Ukrainan uusi hallitus, Yhdysvallat ja EU. Muu = Muut siviilit, Muu ja Useita toimijoita.

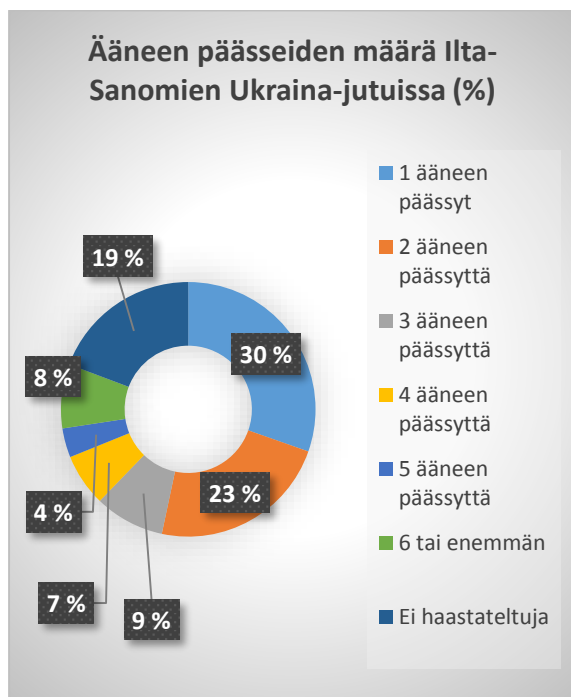
5.9 Jutuissa ääneen päässeet tahot

Näkyvimpien toimijoiden lisäksi koodasin kaikista Ilta-Sanomissa ja Iltalehdessä tarkastelujaksolla ilmestyneistä Ukraina-jutuista erikseen ääneen päässeet, eli jutuissa siteeratut tai haastatellut tahot. Luokittelin ääneen päässeet kolmella eri tavalla. Ensiksi laskin, kuinka monta ääneen päässyttä tahoa oli kussakin jutussa, sen jälkeen koodasin ääneen päässeiden tahojen juttukohtaisen sukupuolijakauman ja lopuksi koodasin vielä jokaisen ääneen päässeiden tahon aseman. Seuraavassa tarkastelen kutakin kolmea aspektia lähemmin.

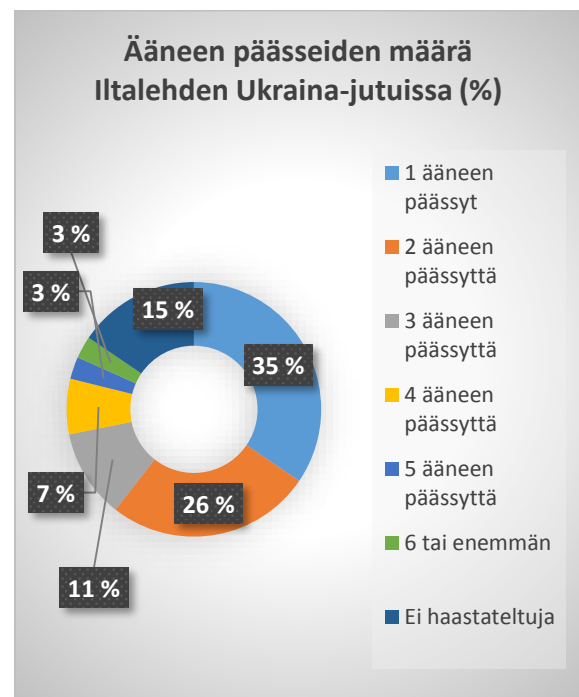
5.9.1 Ääneen päässeiden määrä

Ääneen päässeiden määrä jakautui molemmissa iltapäivälehdissä samalla tavalla (ks. kuviot 26 ja 27). Eniten oli juttuja, joissa ääneen päässeitä oli vain yksi, seuraavaksi eniten sellaisia, joissa haastateltuja/siteerattuja oli kaksi ja niin edelleen. Ilta-Sanomissa ilmestyi 26 Ukraina-juttua, jossa ääneen ei päässyt ketään. Iltalehdessä vastaava luku oli 22.

Kuvio 26.

Kuvio 27.

Ääneen päässeiden jakautumista tarkemmin tarkastellessa huomaa, että Ilta-Sanomat haastatteli ja/tai siteerasi jutuissaan useampia tahoja kuin Iltalehti. Ilta-Sanomien jutuista 20 prosentissa haastateltiin 3–5 henkilöä ja 8 prosentissa kuutta tai enemmän. Iltalehdessä 3–5 henkilöä haastateltiin 21 prosentissa jutuista, mutta vastaavasti juttuja, joissa ääneen päässeitä oli kuusi tai enemmän oli vain 3 prosenttia kaikista jutuista.

Iltalehden 142 Ukraina-jutussa ääneen päästettiin jokin taho kaikkiaan 259 kertaa, mikä on keskimäärin 1,8 siteerattua/haastateltua yhtä juttua kohden. Jotkin tahot olivat äänessä useaan kertaan, joten 259 ei ole ääneen päässeiden tahojen määrä vaan annettujen puheenvuorojen määrä. Jos tarkastellaan vain Iltalehden Ukraina-uutisia ja jätetään kolumnit, kommentit, näkökulmat ja pääkirjoitukset laskuista, nousee keskimääräiseksi haastateltujen/siteerattujen määräksi kaksi henkilöä juttua kohden.

Ilta-Sanomien 135 Ukraina-jutussa ääneen päästettiin jokin taho kaikkiaan 294 kertaa, eli keskimäärin 2,2 tahoja siteerattiin tai haastateltiin kutakin Ukraina-juttua kohden. Jos tarkastellaan vain Ukraina-uutisia ja jätetään kolumnit, kommentit, näkökulmat ja pääkirjoitukset laskuista nousee keskimääräiseksi ääneen päässeiden määräksi 2,8 tahoja juttua kohti.

Noin kolmasosassa iltapäivälehtien Ukraina-jutuista (90/277) haastateltiin/siteerattiin vain yhtä tahoja. Vain muutaman, saati yhden haastateltavan käyttäminen johtaa Uskalin (2007) mukaan pinnallisiin pikatulkintoihin, jotka voivat olla kaukana todellisuudesta ja joiden paikkaaminen on myöhemmin vaikeaa. Virheellisten tietojen oikaisemisesta huolimatta ensitulkinnan vaikutus voi säilyä pitkään, sillä ensitulkinnat ovat jo voineet johtaa päätöksiin ja tekoihin. (Emt., 29–30.)

Toimitusten halu saada jutut julki nopeasti, mielellään ensimmäisenä, vaikuttaa myös lähteinä käytettävien tahojen omaan huolellisuuteen, kuten Uskalin (2007) antama esimerkki osoittaa. Yhdysvaltain kaksoistorneihin 11.9.2001 tehtyjen terrori-iskujen jälkeen tehdyissä selvityksissä kävi ilmi, että useiden instituutioiden, kuten tiedustelupalvelu CIA:n, piti ilmeisesti median vaatimuksesta nopeuttaa tiedonhankintaa, analysointia ja reagoimista lähemmäs toimitusten hektistä päivärytmiä. Tämä kavensi tiedustelupalveluiden käyttämää lähddepohjaa, jonka vaikutuksia ei ainakaan vähennä se seikka, että myös tiedotusvälineet ovat joutuneet vähentämään lähteidensä määrää. Esimerkiksi tv-uutisiin mahtuu yleensä vain yksi asiantuntija aihetta kohti ja tästä asiantuntijasta on hyvin pitkälti kiinni, mihin suuntaan juttu kääntyy. (Emt., 29.)

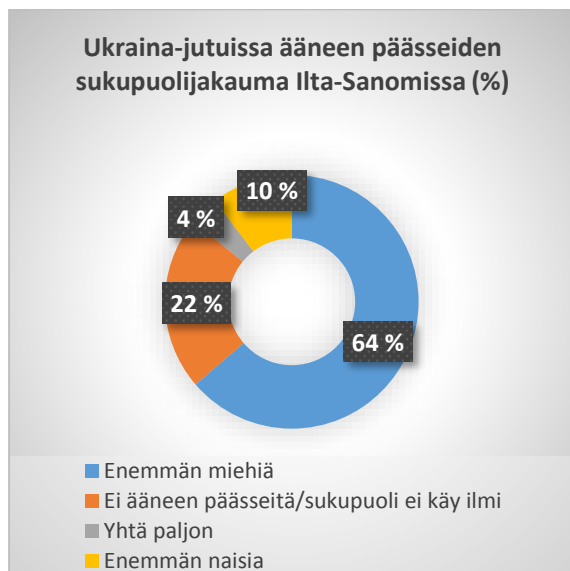
Myös yleisö on pistänyt merkillä tiedotusvälineiden suppean lähteiden käytön. Heikkilän ym. (2012) kiinnostavuustutkimuksessa kävi ilmi, että yli kolmannes vastaajista toivoi uutisiin

enemmän tavallisia ihmisiä ja lähes yhtä suuri osuus vastaajista halusi nähdä enemmän asiantuntijoita ja päättäjiä (emt., 262).

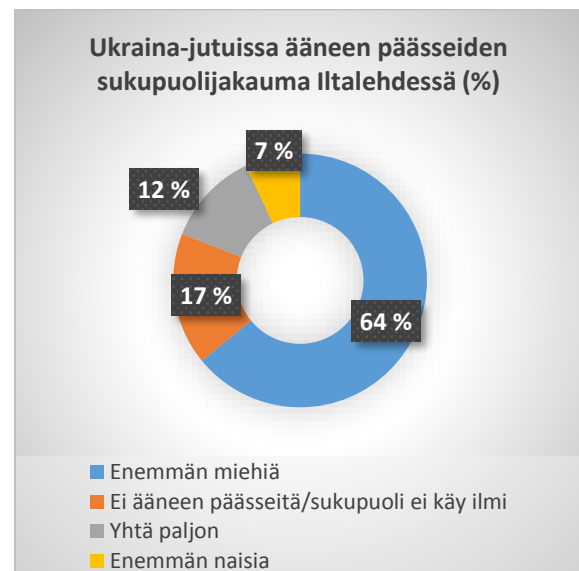
5.9.2 Ääneen päässeiden sukupuolijakauma

Ilta-Sanomien ja Iltalehden Ukraina-jutuissa haastateltujen ja/tai siteerattujen sukupuolijakauma oli epätasapainoinen. Kummassakin lehdessä ylivoimainen enemmistö ääneen päässeistä oli miehiä. Peräti 64 prosentissa jutuista mieshaastateltavia tai -siteerattavia oli naisia enemmän (ks. kuviot 28 ja 29).

Kuvio 28.

Kuvio 29.

Juttuja, joissa naishaastateltavia tai -siteerattavia oli mieshaastateltavia ja -siteerattavia enemmän, julkaistiin Ilta-Sanomissa 14 kappaletta (10 prosenttia kaikista jutuista) ja Iltalehdessä 10 kappaletta (7 prosenttia kaikista jutuista). Tasapuolisesti miehiä ja naisia ääneen päästäviä juttuja julkaistiin Ilta-Sanomissa 5 kappaletta (4 prosenttia kaikista jutuista) ja Iltalehdessä 17 kappaletta (12 prosenttia kaikista jutuista). Sellaisia juttuja, joissa haastateltujen sukupuoli ei käynyt ilmi, tai jossa ei päästetty ääneen ketään, oli Ilta-Sanomissa 30 kappaletta ja Iltalehdessä 24 kappaletta.

Se, että miehet pääsivät moninkertaisesti naisia useammin ääneen kummassakin iltapäivälehdessä, mukaillee aikaisempia tutkimuksia, joissa on selvitetty tiedotusvälineissä ääneen pääsevien tahojen sukupuolijakaumaa. Anna Mäkelä, Liina Puustinen ja Iris Ruoho (2006) viittaavat teoksessaan

Sukupuolishow: johdatus feministiseen mediatutkimukseen kansainväliseen tiedotustutkimukseen, jossa kävi ilmi, että naisten aliedustuksen uutisissa on maailmanlaajuinen ilmiö. Vuosituhannen vaihteessa 70 maan uutisissa naistoimijoiden keskiarvo oli 18 prosenttia. Tätä on selitetty sillä, että uutiset kuvaavat pääosin julkisen aluetta, ja mikäli siellä ei ole naisia, ei heitä ole uutisissakaan. (Emt., 52.)

Mari K. Niemi ja Ville Pitkänen (2016) viittaavat vuonna 2008 tehtyyn brittitutkimukseen, jossa selvitettiin sukupuolijakaumaa tieteellisten asiantuntijoiden käytössä 12 kansallisessa sanomalehdessä puolen vuoden aikana. Tutkimus osoitti, että miehiä (84 prosenttia) siteerattiin paljon useammin kuin naisia (16 prosenttia). Tutkimuksen mukaan suhde oli lähes sama kaikilla tieteenaloilla. Tutkimuksessa kävi ilmi myös, että niissäkin jutuissa, joissa siteerattiin sekä miestä että naista, miestä siteerattiin suurella todennäköisyydellä ensin. Nainen oli vasta toissijainen lähde. Tämän lisäksi journalistit kommentoivat naisasiantuntijoiden esiintymistä suuremmalla todennäköisyydellä kuin miehen. Samanlaisia tutkimustuloksia on saatu myös yhdysvaltalaisissa asiantuntijahaastattelututkimuksissa. (Emt., 3.)

Niemi ja Pitkänen (2016) tutkivat asiantuntijoiden ja sukupuolten roolia suomalaisviestimissä. Heidän tutkimustuloksensa ovat linjassa edellä mainittujen ulkomaalaisten tutkimusten kanssa. Helsingin Sanomien haastattelemista asiantuntijoista miehiä oli 75 prosenttia ja naisia 25 prosenttia. Ylen haastattelemista asiantuntijoista miehiä oli 74 prosenttia, naisia 23 prosenttia. Loput kolme prosenttia haastatelluista oli anonymymejä. STT:llä haastatelluista asiantuntijoista miehiä oli 69 prosenttia ja naisia 31 prosenttia. (Emt., 6.)

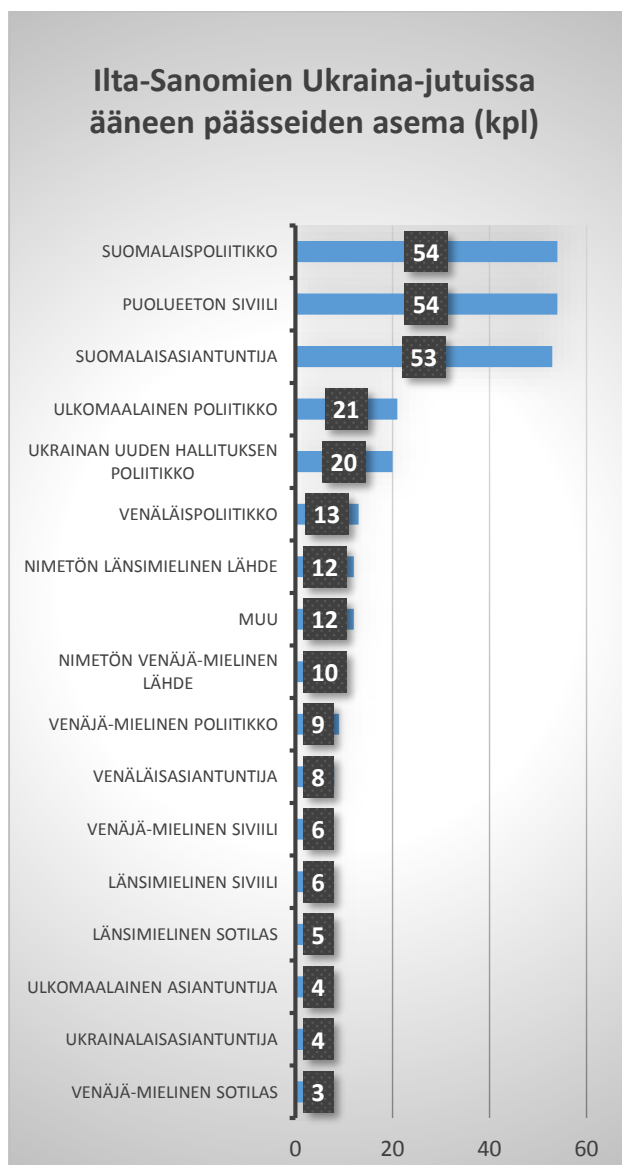
Niemen ja Pitkäsen (2016) mukaan ei ole varmaa johtuvatko erot sukupuolten välillä [miesvoittoisista] instituutioista ja naisten työurillaan kohtaamista esteistä, vai onko vääristymä journalistissa käytännöissä ja mediassa. Tutkijakaksikon mukaan enemmistö Turun Yliopiston, Tampereen Yliopiston ja Helsingin yliopiston tutkijoista ja luennoitsijoista oli heidän tutkimusaineistonsa tarkastelujaksolla naisia. Näin ollen miesasiantuntijoiden ylivoimaisuus tuskin johtuu siitä, että naistutkijoita ei olisi ollut saatavilla. Yliopiston professoreista ja tutkimusjohtajista 75 prosenttia on kuitenkin miehiä ja Niemi ja Pitkänen arvelevat, että juuri vanhempien tutkijoiden miesvoittoisuus on osasy s sukupuolten väliseen epätasapainoon suomalaisissa medioissa, sillä juuri heitä journalistit todennäköisimmin haastattelevat. Tutkimukseen haastatellut toimittajat kertoivat tavoitteekseen löytää juttuihinsa paras mahdollinen haastateltava, eikä asiantuntijan sukupuolella ole heidän mukaansa sen asian kanssa mitään tekemistä. Journalistit kuitenkin tunnistivat tukeutuvansa enemmän miesasiantuntijoihin vedoten yhteiskunnan rakenteeseen: enemmistö

asiantuntijoista niiltä yhteiskunnan kentiltä, joilta journalistit raportoivat olivat miehiä. (Emt., 3, 6–7, 11.)

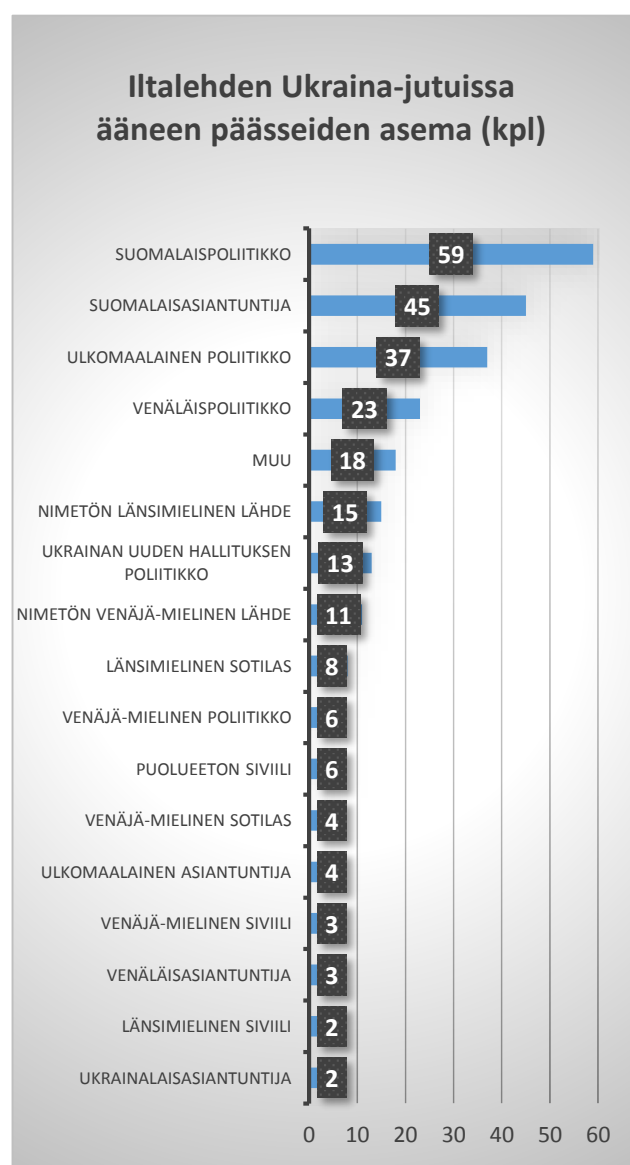
5.9.3 Ääneen päässeiden asema

Ilta- ja Ilta-Sanomien Ukrainajutuissa useimmin ääneen pääsivät suomalaispolitiikot. Heidän puheenvuorojaan mahtui tarkastelujaksolle kaikkiaan 113 kappaletta, eli kaikkiaan 20,4 prosenttia yhteenlasketuista 553 puheenvuorosta (IS: 294 puheenvuoroa, IL: 259 puheenvuoroa).

Kuvio 30.

Kuvio 31.

Seuraavaksi useimmiten ääneen pääsivät Ilta-Sanomissa puolueettomat siviilit (54 puheenvuoroa) ja Iltalehdessä suomalaisasiantuntijat (45 puheenvuoroa). Ilta-Sanomissa 8.3.2014 ilmestynyt neljän jutun paketti vaikutti äänessä olevien tilastoon paljon, sillä näissä neljässä jutussa haastateltiin peräti 36 tavallista suomalaista ihmistä eri puolilta Suomea ja kysyttiin heiltä mielipidettä Ukrainan tilanteesta. Luokittelin heidät kaikki puolueettomiksi siviileiksi, mikä muodosti huomattavan piikin Ilta-Sanomissa kyseiseen alaluokkaan (vrt. Iltalehti, jossa puolueettomat siviilit pääsivät ääneen kuusi kertaa).

Jos molemmissa lehdissä ääneen päässeet lasketaan yhteen, toiseksi eniten puheenvuoroja saivat suomalaisasiantuntijat (yht. 98 puheenvuoroa). Suomalaisasiantuntijoita olivat esimerkiksi Aleksanteri-instituutin tutkijat ja johtaja, Suomen puolustusvoimien asiantuntijat ja Ulkopoliittisen instituutin tutkijat. Suomalaisasiantuntijat saivat monikertaisesti enemmän puheenvuoroja verrattuna venäläisasiantuntijoihin (IS: 8, IL: 3), ukrainalaisasiantuntijoihin (IS: 4, IL: 2) ja muihin ulkomaalaisiin asiantuntijoihin (IS: 4, IL: 4).

Iltalehti päästi ääneen ulkomaalaisia poliitikkoja (pois lukien suomalais-, ukrainalais- tai venäläispoliitikot) 37 kertaa, Ilta-Sanomissa vastaava luku oli 21. Useimmiten äänessä olivat Yhdysvaltain presidentti Barack Obama ja Saksan liittokansleri Angela Merkel. Venäläispoliitikot, eli useimmiten Venäjän presidentti Vladimir Putin tai ulkoministeri Sergei Lavrov pääsivät Iltalehdessä ääneen 23 kertaa. Ilta-Sanomissa kyseinen luku oli huomattavasti maltillisempi, 13.

Ilta-Sanomissa käytettiin nimettömiä lähteitä 22 kertaa, Iltalehdessä 26 kertaa. Nimettömien lähteiden määrä oli kaikkiin puheenvuoroihin suhteutettuna melko pieni, 8,6 prosenttia, mikä on lähdekritiikin kannalta erittäin positiivinen tulos. Anonyymit lähteet olivat lähes poikkeuksetta siviilejä, jotka eivät halunneet kertoa nimeään suomalaiskirjeenvaihtajalle.

Seuraavaksi yleisimpänä lähteenä olivat Ukrainan uuden hallituksen poliitikot, jotka saivat Ilta-Sanomissa 20 puheenvuoroa, Iltalehdessä 13. Useimmin siteerattuja ukrainalaispoliitikkoja olivat tuolloin virkaa tekevä presidentti Oleksandr Turtshinov, pääministeri Arseni Jatsenjuk sekä vankilasta vallankumouksen myötä vapautettu entinen varapääministeri Julia Timoshenko. Venäjämieliset poliitikot, eli entisen hallituksen vaikuttajat, Krimin pääministeriksi julistautunut ja kansanäänestyksen masinoinut Sergei Aksjonov ja muut Krimin ”uuden parlamentin” jäsenet saivat puheenvuoron huomattavasti Ukrainan uutta hallitusta harvemmin: Ilta-Sanomissa 9 kertaa ja Iltalehdessä 6 kertaa.

Se, että länsimieliseksi mielletyllä uudella hallituksella oli kaksinkertainen määrä puheenvuoroja syrjäytetyn hallituksen jäseniin ja Krimin Venäjä-mieliseen johtoon verrattuna saattoi olla

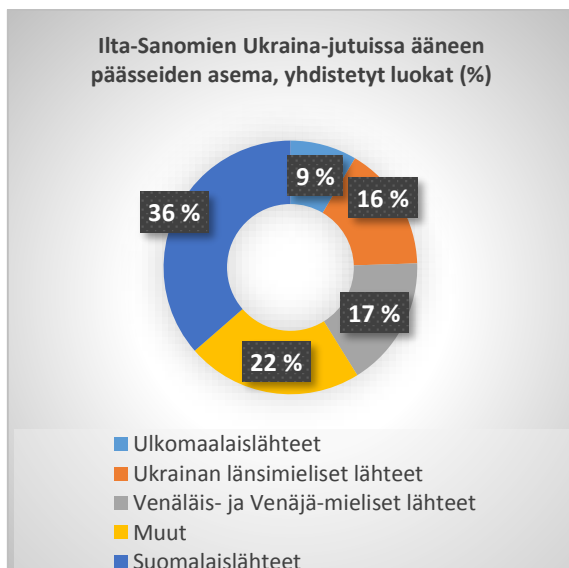
toimituksilta tietoinen valinta ja tuen osoitus Ukrainan uudelle hallitukselle, tai asia, johon käännöksistä ja pitkälti länsimaisista lähteistä riippuvaiset suomalaiset lehtitalot eivät voineet vaikuttaa.

Myös lehtien haastattelemista sotilaista enemmistö oli länsimielisiä. Ilta-Sanomissa he saivat 5 puheenvuoroa, Iltalehdessä 8. Venäjä-mielisillä sotilailla oli Ilta-Sanomissa 3 puheenvuoroa, Iltalehdessä 4.

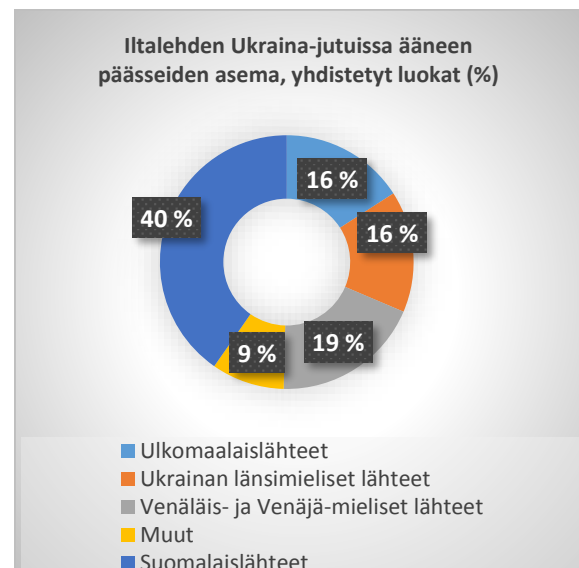
Länsimieliset ja Venäjä-mieliset siviilit saivat Ilta-Sanomissa molemmat 6 puheenvuoroa. Iltalehdessä Venäjä-mieliset siviilit saivat kolme puheenvuoroa, länsimieliset kaksi, mutta kuten luvuista näkyy, määrät olivat pieniä ja erot hiuksenhienoja. Enemmistö siviileistä esiintyi jutuissa nimettöminä ja näissä tapauksissa luokittelin heidät anonyymien lähteiden alaluokkaan.

Luokkia yhdistämällä Ukraina-jutuissa käytettyjen lähteiden painotuserot nousevat havainnollisesti esiin. Suomalaislähteiden ollessa ylivoimaisesti suosituimpia, jäävät ukrainalaislähteet ja venäläis- ja Venäjä-mieliset lähteet kauas taakse. Olisin mielelläni erotellut venäläislähteet ja Venäjä-mieliset lähteet toisistaan, mutta koska Krimin kriisin aikaan niemimaalle tulleita sotilaita ei virallisesti myönnetty venäläisiksi, en voinut erotella heitä Krimillä asuvista, Venäjä-mielisistä ukrainalaisista.

Kuvio 32.

Kuvio 33.

Raportointi paikan päältä sodasta [tai kriisialueelta] on aina vaarallista ja usein paikalle ei edes päästä. Sen vuoksi kriisiuutisointi vaatii toimittajilta kekseliäisyyttä tiedonkeruussa. Journalistit

voivat myös tietämättään avustaa konfliktin osapuolia tai tietoisesti noudattaa erilaisia tavoitteita, ideologioita ja näkökulmia. Konfliktin suuren kuvan ymmärtäminen vaatiikin vaihtoehtojen löytämistä valtion, viranomaisten ja armeijan tietomonopoleille. (Kujala 2012, 35.)

Kaiken kaikkiaan määrällinen analyysini osoitti, että Iltalehden ja Ilta-Sanomien sivuilla ääneen pääsivät eniten viralliset ja perinteiseksi mielletyt auktoriteetit, eli poliitikot ja instituutioille työskentelevät asiantuntijat ja tutkijat. Tutkimusmenetelmäni ei mahdollista syiden etsimistä siihen, miksi näin on, eikä tämän selvittäminen myöskään ole tutkimukseni tehtävä. Oman työkokemukseni perusteella rohkenen silti esittää seuraavassa joitakin varovaisia arvioita toimijoiden ääneen pääsystä Krim-uutisoinnissa ennen kuin siirryn varsinaisesti tulkitsemaan tuloksiani seuraavassa luvussa kehyksen ja uutiskriteereiden niihin avaamasta näkökulmasta.

Ensimmäinen ja luultavasti tärkein syy suomalaislähteiden yliedustukseen on nähdäkseni heidän tavoittamisensa helppous verrattuna esimerkiksi ukrainalaiseen tai venäläiseen vastaavaan lähteeseen.

Toinen vaikuttava tekijä on oletettavasti puhuttu kieli. Vaikka toimituksella olisikin mahdollisuus tavoittaa ukrainalais- tai venäläislähteitä, on ehtona haastattelun saamiselle yhteisen kielen löytyminen. Krimille lähetetyt Ilta-Sanomien ja Iltalehden kirjeenvaihtajat toivat jutuissaan ilmi, että läheskään kaikki paikalliset eivät osanneet tai halunneet puhua heidän kanssaan englantia.

Kolmas kotimaisten lähteiden yleisyyteen vaikuttava tekijä on näkökulman valinta. Kun juttujen enemmistö kertoo kriisin vaikutuksista Suomeen, on loogista, että toimitukset ovat pyytäneet arvioita tahoilta, joiden erikoisalaan kuuluvat suomalainen yhteiskunta, Suomen puolustusvoimat tai Suomen talous.

Toimitukset pyysivät suomalaisasiantuntijoita kommentoimaan myös Krimin tilannetta ja pohtimaan, miten konflikti etenee. Suomalaislähteen käyttäminen paikallislähteiden sijaan voi tässä tapauksessa johtua jo mainitsemieni seikkojen lisäksi siitä, että toimitukset pyrkivät löytämään puolueettoman tietolähteen, joka suomalaisasiantuntija tilanteen ulkopuolisena tarkastelijana näennäisesti on. Suomalaisasiantuntijankaan näkökanta kriisiin ei silti todennäköisesti ole täysin puolueeton, sillä hän on omista tietolähteistään riippuvainen. Nämä asiantuntijoiden käyttämät tietolähteet puolestaan saattavat yrittää edistää oman näkemyksensä leviämistä heidän kauttaan.

6 TULKINTAA JA PÄÄTELMIÄ

Tässä luvussa esitän tutkimustuloksiini pohjautuvia tulkintoja ja päätelmiä luvussa 3 esittelemääni Galtungin ja Rugen (1965) uutiskriteereihin sekä kehysteoriaan nojautuen. Lisäksi arvioin tulosteni pohjalta uutiskriteerien pitävyyttä 2010-luvun suomalaisessa iltapäivälehdistössä. Luvun lopuksi tarkastelen tutkimustuloksiani vielä työni tutkimusongelman ja -kysymysten kautta.

Kuten jo johdannossa totesin, teoreettiset näkökulmat toimivat tutkimuksessani ennen muuta apuna määrällisen analyysini tulosten tulkitsemisessa. Hyödynnänkin kehyksen ja uutiskriteereiden ideaa tässä luvussa syventääkseni aineiston perusteella saamaani kokonaiskuvaa Ilta-Sanomien ja Iltalehden Krim-kirjoittelusta.

6.1 Tutkimustulokset uutiskriteerien näkökulmasta

Uutiskriteerien paikkansapitävyyttä pro gradu -työssään tutkineen Koiviston (2008) mukaan uutisten maailma ei ole juurikaan muuttunut Galtungin ja Rugen (1965) ajoista ja suurin osa heidän erottamistaan kriteereistä pitää edelleen paikkansa.

Galtungin ja Rugen (1965, 70–71) listaamat 12 uutiskriteeriä, eli kielteisyys, toistuvuus, selkeys, kulttuurinen merkittävyys, odotettavuus, yllätyksellisyys, jatkuvuus, päivän valikoima, voimakkuus, henkilöitävyys, eliittihenkilöt ja eliittivaltiot, toistuivat isoilta osin myös Ilta-Sanomien ja Iltalehden Krim-uutisoinnissa. Suurimmassa osassa oman aineistoni jutuissa täyttyi kriteereistä useampi kuin yksi, mutta nostan tässä esiin vain ilmeisimmät esimerkit kustakin uutiskriteeristä.

Ensimmäinen Galtungin ja Rugen esittelemistä kriteereistä, eli *kielteisyyden* kriteeri kantaa läpi koko Krimin kriisin uutisoinnin. Tämä on ymmärrettävää, onhan kriisi itsessään, eli tässä tapauksessa kahden maan välinen konflikti, lähtöjään negatiivinen asia. Yksityiskohtaisemmat kysymykset Venäjän ja Ukrainan välisen sodan syttymisestä, Ukrainan kansan kahtiajakautuminen, mielenosoitusten uhrin ja kriisin vaikutukset talouteen ovat nekin luonteeltaan kielteisiä.

Toistuvuuden kriteerin hyödyntämistä nousee määrällisen erittelyni tulosten perusteella esiin erityisen vahvasti ”uutisjatkumon” sisältöluokassa. Krim-uutisointi oli tarkastelujaksolla hyvin yhtäjaksoista: tarkastelujaksolla ei ollut yhtään sellaista päivää, että kumpikaan iltapäivälehdistä ei olisi julkaissut yhtään Ukrainan tilanteeseen liittyvää uutista. Vaikka Krimillä ei tapahtunutkaan päivittäin asioita, jotka olisivat päättyneet uutisagendalle, pidettiin aihetta silti uutislistalla eri näkökulmia käyttäen, eli esimerkiksi asiantuntijahaastattelujen kautta ja kokonaiskuvaa tarjoavien

juttujen kautta. *Päivän valikoima*-kriteerin toteutumisen tarkastelu on tämän tutkimuksen yhteydessä mahdotonta, sillä se edellyttäisi kunkin päivän potentiaalisen uutiskattauksen tuntemista. Tuolloin olisi mahdollista nähdä, mitä aiheita toimitus on jättänyt pois lehdestä ja näin voisi pohtia, onko uutisarvoltaan vähäisiäkkin Krim-uutisia nostettu lehteen, jotta uutiskattaus olisi tasapainossa kotimaan uutisten kanssa.

Yksiselitteisyyden kriteeri toteutui selvimmin uutisissa, joissa korostettiin idän ja lännen välistä kahtiajakoa. Kuneliuksen (2004, 190) mukaan yksiselitteisyys näkyy parhaiten niin, että toimijoille on annettu uutisessa selvät roolit. Iltapäivälehtien uutisoinnissa roolit jakautuivat esimerkiksi niin, että Suomi tuomitsi ja Venäjän toimet olivat tuomittavana (*”Suomi tuomitsee Venäjän toimet”*, IL, 3.3.2014) ja niin, että EU ja Yhdysvallat asettivat pakotteita ja Venäjä oli se, joka pakotteista kärsi (*Venäjän eliitille pohditaan pakotteita*, IL, 17.3.2014).

Kulttuurinen merkittävyys oli yksi tärkeimmistä Krim-uutisten kriteereistä. Tämä johtuu siitä, että Ukrainan maantieteellinen läheisyys, Suomen taloudelliset kytkökset Venäjään sekä Euroopan Unionin osuus kriisissä ja sen selvittelyssä tekevät aiheen suomalaisille merkittäväksi. Kulttuurisen merkittävyyden kriteerin merkitys paljastuu tarkastelemalla pääasiallisia aiheita käsitteleviä alalukuja (5.6.1 – 5.6.3), joissa käy ilmi, että Iltalehdessä Krimin kriisiä käsiteltiin Suomen kannalta peräti 19,7 prosentissa ja Ilta-Sanomissa 17 prosentissa kaikista jutuista. Molempien lehtien pääasialliset aihepiirit yhteen laskemalla Suomi-näkökulma oli yleisin tapa kirjoittaa kriisistä. Kulttuurinen merkittävyys korostui esimerkiksi jutuissa, jotka koskivat Krimillä ”virallisena vaalivirkailijana” toimivaa Johan Bäckmania (mm. *Bäckman sai näkyvän roolin*, IS, 17.3.2014) ja Venäjän tekemiä sotaharjoituksia koskevissa jutuissa tärkeässä osassa oli maiden maantieteellinen läheisyys (*Venäjällä sotaharjoitukset lähellä Suomea*, IL, 4.3.2014).

Odottavuuden kriteeri puolestaan jutuissa, joissa käsiteltiin Krimillä järjestettävää kansanäänestystä Venäjään liittämisestä. Kun kansanäänestys lopulta järjestettiin, ei Krim-uutisten volyymissä näkynyt minkäänlaista piikkiä, mikä johtunee siitä, että asiaa oli alustettu tiedotusvälineissä jo monen viikon ajan ja äänestyksen tuloskin oli arvioitu oikein. Asiasta siis uutisoitiin, koska sen tiedettiin tapahtuvan.

Yllätyksellisuuden kriteeri toteutui esimerkiksi uutisissa, joissa käsiteltiin Ukrainan entisen presidentin Viktor Janukovitshin pakoa ja hänen asunnoltaan löydettyjä dokumentteja hänen holtittomasta tuhlailustaan (mm. *Kansa ällistyi luksuslinnasta*, IS, 24.2.2014 ja *”Asui kuin öljysheikki”*, IL, 24.2.2014). Myös uutiset siitä, että maasta paennut eliitti oli tyhjentänyt valtion

kassan lähtiessään (mm. *Valtionkassa tyhjä*, IS, 24.2.2014) perustuivat ennen kaikkea yllätyksellisyyteen.

Jatkuvuuden kriteeri tulee Kuneliuksen (2004, 190) mukaan esiin esimerkiksi poliittisessa keskustelussa. Krim-uutisoinnissa poliittista dialogia seurattiin pitkäjänteisesti esimerkiksi Venäjälle asetettavista pakotteista kertovissa uutisissa (mm. *Pakotteet jo ensi viikolla*, IL, 12.3.2014) ja uutisissa, joissa kerrottiin Venäjän reaktiosta pakotteisiin (mm. *Pakotesodan alkupaukku jäi tussahdukseksi*, IS, 18.3.2014). Putinin pidettyä puheensa Ukrainan tilanteesta ja Venäjän osuudesta tapahtumiin (mm. *Putinin 10 harhautusta*, IS, 5.3.2014), lehdet kommentoivat sitä usean päivän ajan kärkekkäästi pääkirjoituksissa ja kolumneissa (mm. *Putinin sepitteessä oli siteeksi totta*, IS, 6.3.2014).

Vain pieni osa iltapäivälehtien Krim-uutisista täytti *henkilöitävyyden* uutiskriteerin, jolle ominaista on se, että ihmisten teoista tehdään helpommin uutisia kuin monimutkaisista, vaikeaselkoisista prosesseista (Kunelius 2004, 190). Uutiset, joissa iltapäivälehtien kirjeenvaihtajat kirjoittivat Krimin tapahtumista omien havaintojensa kautta, oli kuitenkin löydettävissä henkilöitävyyden piirteitä. Ilta-Sanomat lähestyi kriisiä esimerkiksi kertoen kahden konfliktin eri puolilla olevan koulutytön ystävyyydestä (*Kaksi kirjettä Krimiltä*, IS, 14.3.2014) ja paikallisesta pariskunnasta (*Naisten hätä nousi vihaksi*, IS, 6.3.2014), jonka nainen kertoo jutussa pelkäävänsä sotilastukikohdassa saarrettuna olevan miehensä puolesta.

Galtungin ja Rugen mukaan *Eliittihenkilöt* ja *Eliittivaltiot* ovat myös omat uutiskriteerinsä, sillä eliittihenkilöiden teoista ja sanomisista, samoin kuin eliittivaltioiden tapahtumista tehdään tavan kansalaista/globaalisti merkityksettömämpää valtiota herkemmin uutisia (Kunelius 2004, 190). Eliittihenkilöiden kriteeri näkyi Krim-uutisoinnissa esimerkiksi Janukovitshin pakomatkan seuraamisessa (*Ajojahti alkoi*, IS, 25.2.2014) ja presidentti Sauli Niinistön kommenttien uutisoinnissa (*"Suomi tuomitsee Venäjän toimet"*, IL, 3.3.2014). Jopa Putinin ilme, hymy, hänen saapuessaan seuraamaan Venäjän sotaharjoituksia, katsottiin uutisoitavaksi aiheeksi Ilta-Sanomissa 6.3.2014 ilmestyneessä jutussa *Putin tarkasti tankkeja Viipurin lähellä*. Eliittivaltioiden kriteeri täyttyy Krim-uutisoinnissa kokonaisuudessaan, sillä suomalaisten viestimien vinkkelistä Venäjän voi katsoa olevan eliittivaltio sen maantieteellisen sijainnin sekä taloudellisen ja poliittisen asemansa ansiosta.

Ainoa Galtungin ja Rugen (1965) esittelemistä uutiskriteereistä, jota aineistostani ei voi selvästi tunnistaa oli *voimakkuus*. Se on uutiskriteerinä silloin, kun kyseessä on esimerkiksi suurin, väkivaltaisain tai kallein (ym. superlatiivi) tapahtuma/asia. Ainoa uutinen, jonka katson

tarkastelujaksolla liippaavan edes läheltä tätä uutiskriteeriä, on Iltalehdessä 19. maaliskuuta ilmestynyt juttu *Laukaukset tappoivat*, jossa kerrotaan *ensimmäisistä* Krimillä ammutuista laukauksista ja niihin kuolleesta sotilaasta. Katson kuitenkin, että kyseisessä uutisessa toteutuivat voimakkuuden kriteeriä vahvemmin kielteisyyden ja odotettavuuden kriteerit, sillä viikkokausia jatkuneen tilanteen eskaloituminen ammuskeluksi tuskin yllätti tiedotusvälineitä tai lukijoita.

Jukka Pietiläinen (1998, 81) totesi 1990-luvun puolivälissä ulkomaan uutisten olevan yhä samanlaisia kuin 1970-luvulla, vaikka maailma niiden ympärillä on muuttunut vauhdilla. Tutkimustulosteni perusteella näyttää siltä, että tilanne on yhä sama ja Galtungin ja Rugen yli 50 vuotta sitten erottelemat uutiskriteerit pätevät edelleen 2010-luvun kriisiasetelmassa.

6.2 Tutkimustulokset kehysten näkökulmasta

Kehysanalyysin kannalta Krimin kriisin uutisointi on kiinnostava tapaus muun muassa siksi, että tapahtumien edetessä asiantuntijoille ja poliitikoille oli jatkuvasti epäselvää, mitä niemimaalla oikein tapahtuu. Haastatellut olivat montaa mieltä siitä, syttyykö Ukrainassa sota, kuinka kovia pakotteita EU ja Yhdysvallat Venäjälle asettavat ja miten Venäjä reagoi niihin sekä mitä vaikutuksia Ukrainan tapahtumilla on Suomeen.

Tunnistin tutkimusaineistostani kolme kehystä, jotka jäsensivät tapahtumien tarkastelua vahvimmin. Kehykset ovat:

1. Turvallisuuskehys
2. Neuvostoliitto-kehys
3. Länsi vastaan itä -kehys

Yleisin kehys iltapäivälehdistön Krim-uutisoinnissa oli *turvallisuuskehys*. Se oli löydettävissä jutuista, joiden pää- tai toissijainen aihepiiri oli ”Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka”, tai ”Kriisi Suomen kannalta”. Viimeksi mainittu oli Iltalehden yleisin ja Ilta-Sanomien toiseksi yleisin pääasiallinen aihepiiri. Turvallisuuskehyksessä kriisi nähtiin ennen kaikkea turvallisuusuhkana paitsi Ukrainalle myös Suomelle. Ukrainan vallankumouksen jälkeinen Venäjä-mielisten liikehdintä Krimillä, Venäjän asettuminen ex-presidentti Janukovitshin puolelle sekä Venäjän sotaharjoitukset läntisten rajojensa tuntumassa nivoutuivat kaikki toisiinsa muodostaen kokonaisuuden, jonka valossa Suomen Nato-jäsenyydestä keskusteleminen kiihtyi ja asiantuntijoita pyydettiin arvioimaan Suomen puolustuksen tasoa.

Turvallisuuskehyksen jäsentämissä jutuissa vertailtiin Ukrainan ja Venäjän armeijoiden kokoa (*Pojat vastaan ammattisotilaat*, IL, 5.3.2014), puhuttiin Suomen puolustusvoimien rahoituksesta ja toiminnasta (*”Suomen puolustusbudjettia ei varaa leikata”*, IL, 3.3.2014 ja *Suomi tehosti ilmavalvontaa*, IS, 20.3.2014) ja siitä, kuinka todennäköistä olisi, että myös Venäjän ja Suomen välille syntyisi konflikti (mm. *Asiantuntija: Venäjä ei uhka Suomelle*, IL, 15.3 ja *Sota pelottaa Suomessakin*, IL, 5.3.2014). Kansanedustajien Nato-kantoja ruodittiin, ja arvioitiin, olisiko sotilasliittoon liittyminen realistinen mahdollisuus (mm. *Näin Nato-kannat ovat muuttuneet*, IS, 11.3.2014 ja *Aika ei ole väärä Nato-keskustelulle*, IS, 14.3.2014).

Toinen Krim-uutisoinnissa vahvasti esiin noussut kehys oli *Neuvostoliitto-kehys*. Sen sisällä Venäjän toimien Krimillä esitettiin juontuvan ajattelutavasta, jossa Neuvostoliittoon aiemmin kuuluneet maat olisivat yhä osa Venäjän vaikutuspiiriä. Kehystä ilmentävää Neuvostoliitto-retoriikkaa käytettiin tarkastelujaksolla paljon erityisesti kolumneissa ja pääkirjoituksissa, mutta myös uutisjuttuihin haastattelututkijat viittasivat Venäjän suurvalta-ajatteluun useissa puheenvuoroissaan.

Ilta-Sanomissa Venäjä-uutisointiin erikoistunut toimittaja Arja Paananen kirjoitti 3. maaliskuuta 2014 kolumnissaan:

Putinin kohdalla on jo kauan puhuttu siitä, että hän elää yhä niin kuin Neuvostoliitto olisi olemassa – tai niin kuin hän voisi perustaa sen uudelleen entistä ehompana Euraasian unionin muodossa.

Ilta-lehdessä 5. maaliskuuta 2014 puolestaan ulkomaanuutisten toimittaja Katriina Mäkelä siteeraa Yhdysvaltain entistä ulkoministeriä Hillary Clintonia, jonka mukaan Euraasian unioni on yritys perustaa Neuvostoliitto uudestaan. ”Tiedämme, mikä lopullinen päämäärä on”, Clinton toteaa jutussa.

Neuvostoliitto-kehys jänsi myös juttuja, joissa Ukrainan tilanne ja vuoden 2008 Georgian sota liitettiin yhteen muun muassa etsien Venäjän ja Georgian välisestä sodasta yhtäläisyyksiä Venäjän toimiin Krimillä. Esimerkiksi Ilta-lehden jutussa *Yhä suuri ja mahtava* (17.3.2014) kerrotaan Krimin vallanneista spetsnaz-joukoista, joita käytettiin myös, kun Venäjä valtasi Georgialta Abhasian ja Etelä-Ossetian kuusi vuotta aiemmin. Ilta-Sanomien jutussa *”Aivan julkeaa Venäjä!”* (8.3.2014) puolestaan haastatellaan entistä ministeriä Elisabeth Rehniä, joka näkee selvän yhtäläisyyden Georgian ja Krimin tapahtumien välillä.

Kolmas iltapäivälehtien Krim-uutisoinnissa vahvasti esiin noussut kehys, on *länsi vastaan itä-kehys*. Tämän kehyksen jäsentämissä jutuissa oli usein pääaiheena maailmanpolitiikka tai Suomi-

näkökulma, ja jutuissa korostetaan kahtiajakoa Venäjän ja EU:n sekä Yhdysvaltojen välillä. Länsi vastaan itä -kehyksessä kriisi esitettiin Venäjän aiheuttamana ja Venäjä puolestaan nähtiin vieraana, ja vihollisena ei vain Ukrainalle, vaan koko läntiselle maailmalle. Kehyksessä EU:sta ja Yhdysvalloista puhutaan ”maailmana” (mm. *Miten maailma vastaa Venäjän pullisteluun?*, IS, 4.3.2014) ja kirjoituksissa käytetään voittamisen ja häviämisen retoriikkaa, vaikka varsinaista sotaa Ukrainan ja Venäjän välillä ei ole edes julistettu. Ilta-Sanomat (4.3.2014) kirjoittaa pääkirjoituksessaan:

Venäjä ei vetäydy, ellei se voi näyttäytyä voittajana siinä käsikirjoituksessa, jonka Kreml muokkaa kotimaiseen poliittiseen kulutukseen.

Läntisen maailman näkeminen koko maailmana on samassa linjassa esimerkiksi Iltalehdessä 3. maaliskuuta ilmestyneen jutun *Mediat tuomitsevat Putinin pullistelun* kanssa. Uutisessa läntisistä tiedotusvälineistä (mm. BBC ja CCN) puhutaan yleisnimellä media, mikä on ristiriidassa sen kanssa, että venäläisistä tiedotusvälineistä puhuttaessa korostetaan aina tiedotusvälineiden venäläisyyttä. Selkeyden vuoksi julkaisumaan ilmaiseminen on tietenkin tarpeen, mutta tasapuolisuuden nimissä läntisistä viestimistä tulisi käyttää nimeä yhdysvaltalaismedia tai brittimedia, ei yleisnimitystä ”media”.

Tutkimusaineistostani esiin nostamani Krim-utisten kehykset eivät rajaudu puhtaasti omiksi ryhmikseen, vaan ne asettuvat limittäin ja sisäkkäin. Länsi-itä -jako (kehys 3) pohjautuu vahvasti Neuvostoliiton (kehys 2) suurvalta-aikaan ja silloin vallinneeseen Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton väliseen kylmään sotaan. Venäjän esittäminen turvallisuushkana (kehys 1) puolestaan ammentaa Suomen asemasta itä-länsi -akselin länsipuolella (kehys 3). Asemansa länsimaana Suomi on ansainnut pitkälti EU-jäsenyydellään ja sillä, että maa on Venäjän ainoa länsinaapuri, joka ei koskaan kuulunut Neuvostoliittoon.

On syytä huomata, että kolme edellä esittelemääni kehystä rakentavat ja ylläpitävät yhdessä suurempaa kriisin kehystä, joka jäsentää koko kirjottelua. Tämän kehyksen ominaisuuksia ovat kielteisyys, osapuolien eripurin korostaminen, turvallisuuskysymysten pohtiminen ja kriisin syiden etsiminen menneisyydestä.

Vaikka uutiskriteerit ja kehysteoria ovat käytännössä kaksi erilaista tapaa lähestyä saamiani tutkimustuloksia, ne myös keskustelevat keskenään ja täydentävät näkökulmina toisiaan. Itseasiassa vallitsevien uutiskriteereiden voidaan ajatella määrittävän hyvin pitkälti sitä, minkälaisia kehyksiä jutuista on löydettävissä.

Otetaan esimerkiksi kulttuurisen merkittävyyden kriteeri. Kun maailmalla tapahtuu jotain Suomeen tai suomalaisiin liittyvää (mm. Krimin kriisi, jonka takia EU, jonka jäsen Suomi on, asettaa pakotteita Venäjälle), jutusta tehdään uutinen herkemmin kuin silloin, kun vastaava tapahtuu ilman Suomi-kytköstä (vrt. kriisi, jossa EU ei ole osallisena). Kun juttu alun alkaen kirjoitetaan siksi, että se liittyy Suomeen, on todennäköistä, ellei jopa vääjäämätöntä, että juttu kirjoitetaan kehyksessä, jossa tilanne sovitetaan esimerkiksi turvallisuuden tai talouden muottiin.

Toisaalta Krim-uutisoinnin yhteydessä on mahdollista ajatella myös niin päin, että esimerkiksi juuri turvallisuuskehyksen soveltaminen tuo kirjoitteluun piirteitä (mm. jatkuvuus, toistuvuus, yksiselitteisyys), jotka voidaan tunnistaa, kun tekstiä tarkastellaan uutiskriteerien kautta.

6.3 Tutkimustulokset tutkimuskysymysten näkökulmasta

Tutkin tässä pro gradussa Krimin kriisin uutisointia suomalaisessa iltapäivälehdistössä. Lähestyin tutkimusongelmaani, eli *millaisina Krimin tapahtumat näyttäytyivät Suomen iltapäivälehdistössä kriisin alkuvaiheissa*, kolmen tutkimuskysymyksen avulla, joihin etsin vastauksia määrällisen erittelyn keinoin, nostamalla esiin erilaisia piirteitä Ilta-Sanomien ja Iltalehden helmi–maaliskuussa 2014 julkaisemissa Krim-jutuissa. Pyrin myös syventämään määrällisen erittelyn keinoin saamieni tutkimustuloksien tulkintaa kehysteorian ja uutiskriteerien ideaa soveltamalla. Tavoitteeni oli löytää niiden avulla tutkimusaineistostani määrittäviä tekijöitä ja isoja linjoja.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli *minkälaista Krimin kriisin uutisointi on Suomen iltapäivälehdistössä*, vastaan yhdistämällä määrällisiä tutkimustuloksiani sekä uutiskriteerien ja kehysteorian kautta tekemääni analyysia. Seuraavassa kiteytän vastaukseni ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni.

Tiivistäen suomalaisen iltapäivälehdistön Krim-uutisointi on perinteistä, asiantuntijapainotteista, Suomi-näkökantaa korostavaa, maailman kahtia jakavaa ja paikallisten tuntemukset ja kokemukset ohittavaa ”tehotiedottamista”. Tehotiedottamisella viitataan Ukrainan tilanteesta kirjoitettujen juttujen määrään, joka oli läpi tarkastelujakson ajan korkea. Ilta-Sanomat julkaisi keskimäärin 6,14 ja Iltalehti keskimäärin 6,45 Ukraina-juttua päivässä. Enimmillään yhdessä lehdessä julkaistiin 21 Ukrainan tilanteeseen liittyvää juttua.

Kutsun Krim-uutisointia perinteiseksi ja asiantuntijapainotteiseksi, sillä molemmissa lehdissä ylivoimaisesti eniten ääneen pääsivät nimenomaan perinteiseksi mielletyt auktoriteetit, eli poliitikot ja erilaiset asiantuntijat, joista ylivoimainen enemmistö oli suomalaisia. Ilta-Sanomissa

puheenvuoron saaneiden kärkisijoille kipusivat myös puolueettomat siviilit. Tosin syynä tähän oli yksi ainoa, varsin laaja gallup-juttu, jossa liki 40 puolueettomaksi siviiliksi luokittelemaani ns. tavallista suomalaista kertoo ajatuksiaan Ukrainan tilanteesta.

Suomi-näkökulmasta kirjoitettuja Ukraina-juttuja ilmestyi tarkastelujaksolla eniten: niitä julkaistiin enemmän kuin esimerkiksi Krimin konkreettisista tapahtumista kertovia juttuja tai kriisin maailmanpoliittisia vaikutuksia käsitteleviä juttuja. Kriisin vaikutuksia Suomeen arvioitiin kaikkiaan noin viidenneksessä jutuista ja niissä pohdittiin esimerkiksi turvallisuus- ja talouskysymyksiä. Iltapäivälehtien Krim-uutisissa korostettiin maailman jakautumista itään (Venäjä) ja länteen (EU ja Yhdysvallat) ja syitä kriisiin haettiin paljon Venäjän presidentti Vladimir Putinin tavasta ajatella entisen Neuvostoliiton maita osana Venäjän vaikutuspiiriä.

Paikallisten ihmisten arjen kuvaus oli iltapäivälehdistössä laihaa, miltei olematonta. Liki kolmensadan jutun aineistosta vain muutamissa keskityttiin kuvaamaan tavallisten krimiläisten tuntemuksia. Syynä tähän on voinut olla yhteisen kielen puute tai siviileiden haluttomuus kommentoida tilannetta tuntemattomalle tiedotusvälineelle. Nekin siviilit, jotka antoivat haastattelun, halusivat lähes poikkeuksetta esiintyä pelkällä etunimellään, eikä valokuvaa saanut ottaa.

Vastauksen toiseen tutkimuskysymykseeni, eli *eroavatko Iltalehden ja Ilta-Sanomien Ukraina-juttujen sisällöt toisistaan*, kiteytän summaamalla määrällisen erittelyn ja vertailun keinoin saamani tutkimustulokset.

Palautettakoon alkajaisiksi mieliin, että maallikon on vaikea havaita eroja Ilta-Sanomien ja Iltalehden välillä etenkin lehtien ulkonäön perusteella. Esimerkiksi iltapäivälehtien murrosta tutkineen Kiviojan (2008, 80) tutkimukseen osallistuneista suurin osa ei nähnyt ollenkaan tai juuri ollenkaan eroja iltapäivälehtien välillä. Osa oli pannut merkille vain lehtien eri nimet, fontit tai omistajat.

Visuaalinen samanlaisuus nousi esiin myös Iltalehden ja Ilta-Sanomien välistä kilpailua tutkineen Haaviston (2008) työssä hänen puhuessaan molempien lehtien toimittajien ja esimiesten kanssa lukijoiden kokemuksista iltapäivälehdistä. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että lehdet sekoittuvat toisiinsa lukijoiden mielissä. Suurin osa toimittajista koki sekoittumisen epämiellyttäväksi. Heidän mielestään lukijat eivät viitsi nähdä tarpeeksi vaivaa pitääkseen lehdet erillään. Toimittajat vertasivat tilannetta muiden alojen yrityksiin ja ihmettelivät, miksi iltapäivälehtiä ei eroteta toisistaan, kun esimerkiksi paperialan yritykset erotetaan. (Emt., 59.)

Tutkimukseni perusteella Ilta-Sanomien ja Iltalehden välillä oli eroja. Krim-utisoinnin osalta niistä yksi, tosin pieni, koski juttumääriä. Ilta-Sanomat julkaisi tarkastelujaksone aikana 135 Ukrainaan liittyvää juttua, Iltalehti 142. Selkeyden nimissä vertailen seuraavaksi lehtien Ukraina-juttujen sisältöjä prosentuaalisesti, en lukumääräisesti.

Ilta-Sanomilla oli Iltalehteen verrattuna suhteessa enemmän mielipiteellisiä kirjoituksia, eli kolumneja, kommentteja ja pääkirjoituksia (IS: 21 prosenttia, IL: 16 prosenttia).

Iltalehdessä puolestaan oli Ilta-Sanomia enemmän seurantajuttuja ja taustoitettuja uusia uutisia (IL: 47 prosenttia, IS: 41 prosenttia). Ilta-Sanomissa oli siten Iltalehteä enemmän taustoittamattomia uusia uutisia (IS: 59 prosenttia, IL: 53 prosenttia).

Molempien lehtien Ukraina-juttujen pääasiallisten aiheiden kärkikaksikossa olivat samat aihepiirit, eli Krimin niemimaan konkreettiset tapahtumat (IS: 19,3 prosenttia jutuista, IL: 16,9 prosenttia jutuista) ja kriisi Suomen kannalta (IS: 17,0 prosenttia jutuista, IL: 19,7 prosenttia jutuista) – tosin aihekategoriat olivat lehdissä käänteisessä järjestyksessä. Aihealuokkia isommiksi ryhmiksi yhdistämällä kävi lisäksi ilmi, että Ilta-Sanomien jutuista enemmistö, 34 prosenttia, keskittyi Ukrainassa tapahtuviin asioihin, kun taas Iltalehden jutuista enemmistö, 40 prosenttia, käsitteli kriisin globaaleja vaikutuksia.

Kummassakin lehdessä Venäjä oli useimmiten näkyvin toimija, mutta kokonaiskuvaa tarkastellen Iltalehdessä näkyvimmmät toimijat jakautuivat tasaisemmin. (IS, näkyvimpien toimijoiden kärkikolmikko: Venäjä: 63 prosenttia, Suomi: 24 prosenttia, Useita toimijoita 16 prosenttia; IL, näkyvimpien toimijoiden kärkikolmikko: Venäjä 43 prosenttia, Useita toimijoita 27 prosenttia, Suomi 25 prosenttia)

Jutuissa ääneen päässeiden määrä noudatteli kummassakin lehdessä samaa trendiä: eniten oli juttuja, joissa ääneen pääsi yksi taho, toiseksi eniten juttuja, joissa ääneen pääsijöitä oli kaksi ja niin edelleen. Ilta-Sanomissa oli kuitenkin Iltalehteä enemmän juttuja, joissa ääneen pääsi kuusi tai useampi taho (IS: 8 prosenttia, IL: 3 prosenttia).

Ukraina-jutuissa haastateltujen/siteerattujen sukupuolijakauma oli kummassakin lehdessä ylivoimaisesti miesvoittoinen (IS: 64 prosenttia, IL: 64 prosenttia). Iltalehdessä oli enemmän juttuja, joissa sukupuolijakauma oli tasan (IL: 12 prosenttia, IS: 4 prosenttia). Ilta-Sanomissa puolestaan oli enemmän sellaisia juttuja, joissa naiset olivat ääneen päässeiden enemmistössä (IS: 10 prosenttia, IL: 7 prosenttia).

Molemmissa lehdissä suomalaispoliitikko oli Ukraina-jutuissa useimmiten siteerattu/haastateltu taho (IS: 18,3 prosenttia, IL: 22,7 prosenttia kaikista puheenvuoroista). Ilta-Sanomien toiseksi yleisin lähde oli puolueeton siviili (18,3 prosenttia) ja Iltalehden toiseksi yleisin haastateltava/siteerattava oli suomalaisasiantuntija (17,4 prosenttia). Haastateltavien luokkia yhdistämällä erot nousivat paremmin esiin. Eniten puheenvuoroja molemmissa lehdissä saivat suomalaislähteet (IS: 36 prosenttia, IL: 40 prosenttia), toiseksi eniten Ilta-Sanomissa ääneen pääsivät luokan ”muu” edustajat (22 prosenttia), Iltalehdessä puolestaan venäläis- ja Venäjä-mieliset lähteet (19 prosenttia), jotka saivat Ilta-Sanomissa kolmanneksi eniten puheenvuoroja (17 prosenttia). Iltalehdessä puolestaan kolmanneksi eniten pääsivät ääneen Ukrainan länsimieliset lähteet (16 prosenttia).

Kolmanteen tutkimuskysymykseeni, eli *kuka kriisitilanteessa määrittelee vahvimmin mistä on kysymys*, vastaan tarkastelemalla luokitusluokkia ”ääneen päässeiden sukupuolijakauma” ja ”ääneen päässeiden asema”. En asettanut työssä tehtäväkseni selvittää kummankin lehden vahvinta määrittelijää erikseen vaan tarkastelen lehtiä yhdessä. Eniten puheenvuoroja saaneiden kärkikolmikko muodostuu näin ollen seuraavasti:

- 1) Suomalaispoliitikko (yht. 113 puheenvuoroa)
- 2) Suomalaisasiantuntija (yht. 98 puheenvuoroa)
- 3) Puolueeton siviili (yht. 60 puheenvuoroa)

Tutkimukseni perusteella Krimin tapahtumien yhteydessä suomalaispoliitikko oli se, joka määritteli suomalaisissa iltapäivälehdissä vahvimmin, mistä kriisissä on kysymys. Ottaen huomioon, että lähes kaksi kolmasosaa, eli 64 prosenttia jutuista oli sellaisia, joissa enemmistö ääneen päässeistä on miehiä, on todennäköistä, että tilanteen pääasiallinen määrittelijä oli suomalainen miespoliitikko.

On kuitenkin huomattava, että en tässä tutkimuksessa painottanut ääneen päässeiden saamaa palstatilaa. Jokainen määrällisen sisällön erittelyn keinoin tutkimani puheenvuoro oli samanarvoinen, olipa kyseessä sitten vain muutaman sanan kommentti, tai aukeaman kokoinen haastattelu. Tutkimustulokset saattaisivatkin olla erilaiset, mikäli olisin laskenut esimerkiksi ääneen päässeiden henkilöiden puheenvuorojen sanamääriä. Puhumattakaan siitä, jos toimijoiden ja tahojen ääneen pääsyä – ja siten Krimin kriisin määrittelyä iltapäivälehtijulkisuudessa – eriteltäisiin laadullisen tekstianalyysin välinein. Kiinnostavaa olisikin yhdistää määrällistä sisällönanalyysia ja esimerkiksi jompaakumpaa näistä kahdesta, tai viedä kehysanalyysin ja määrällisen sisällönanalyysin yhdistäminen pidemmälle.

7 LOPUKSI

Tässä luvussa palaan työn alussa (ks. alaluku 1.1) tekemiini oletuksiin ja siihen, toteutuivatko ne määrällisen erittelyn keinoin tekemässäni analyysissä. Tarkastelen myös, kuinka käyttämäni lähdekirjallisuus (mm. Uskali 2007 ja Kujala 2012) keskustelee tutkimustuloksieni kanssa. Lopuksi esitän jatkotutkimusideoita Krimin kriisistä tehtävään viestintätutkimukseen sekä esittelen tutkimustuloksista ammentamiini huomioihin perustuvia toimentasuosituksia Ilta-Sanomien ja Iltalehden toimituksille.

7.1 Oletusten paikkansapitävyys

Kevään 2014 Krimin kriisiä pidettiin suomalaisessa iltapäivälehdistössä tärkeänä uutisaiheena. Tämä käy hyvin ilmi esimerkiksi juttujen ajallista jakautumista tarkastelemalla: Ukrainan tapahtumat olivat molempien printtilehtien uutislistalla tarkastelujakson aikana päivittäin (pois lukien yksi lehti, IS, 12.3.2014) ja aloitusaukeamalle aihe nousi kummasakin lehdessä 12 kertaa, eli yli puolessa tarkastelujakson lehdistä. Aiheen tärkeys näkyy myös siinä, että sekä Ilta-Sanomat että Iltalehti lähettivät Ukrainaan toimittajan seuraamaan tilanteen kehitystä. Nämä toimittajat kirjoittivat paitsi kymmeniä uutisia, joita he höystivät paikallisten kommenteilla ja tunnelmakuvauksilla, myös lukuisia kolumneja, joissa he arvioivat tilanteen kehityssuuntaa sen perusteella, mitä he olivat maassa nähneet. Suurin osa uutisista oli kuitenkin kirjoitettu toimitusoloissa Suomessa, ei konfliktialueella. Ensimmäinen tutkielmani alussa esittämistäni oletuksista liittyikin vahvasti ajatukseen, jonka mukaan toimittaja joutuu raportoimaan konfliktista eri maasta käsin. Johdantokappaleessa esitin siis, että suomalaisen iltapäivälehdistön Ukraina-jutuissa ääneen pääsee usein asiantuntijoita, jotka ovat itsekin pitkälti tiedotusvälineiden tietojen varassa. Tämän oletuksen voi katsoa pitävän paikkansa, sillä suomalaispoliitikot ja -asiantuntijat olivat ylivoimaisesti eniten äänessä tarkastelujaksolla kirjoitetuissa jutuissa. En tietenkään tämän tutkimuksen puitteissa voi varmuudella esittää, mitkä tai ketkä ovat lehtien haastattelemien poliitikkojen ja asiantuntijoiden ensisijaisia tietolähteitä, mutta uskallan olettaa, että näillä suomalaisilla asiantuntijoilla on kriisistä vain vähän, jos ollenkaan, ensikäden tietoa.

Toinen esittämäni olettama oli, että historiallinen taustoitus on kriisistä uutisoitaessa vähäistä. Perustin olettamukseni aiempaan tutkimukseen, ja erityisesti Glasgow'n yliopiston mediaryhmän vuonna 2004 julkaisemaan Lähi-idän uutisointia koskevaan tutkimukseen, jonka mukaan brittiläisten televisioyhtiöiden tuottamissa uutisissa konfliktin historiallinen taustoitus puuttui miltei

täysin (ks. Uskali 2007, 20). Tutkimustulosteni perusteella tämä oletama ei täysin pitänyt paikkaansa, sillä Ilta-Sanomien tarkastelujaksone aikana julkaisemista jutuista 36 prosenttia oli taustoitettuja seurantajuttuja. Iltalehden julkaisemista Krim-uutisista taustoitettuja juttuja oli 35 prosenttia. Näin ollen yli kolmasosa kummankin lehden julkaisemista jutuista oli taustoitettuja.

Kolmas esittämäni oletamus oli, että suomalaisten iltapäivälehtien uutisoinnin pääpaino on läntisen maailman mielipiteissä ja vastatoimissa Venäjää kohtaan. Tämän perustin kulttuuriseen tuntumaani yleisessä mielipideilmastossa vallitsevasta länsi-itä -jaosta, jossa Venäjä katsotaan idäksi ja Suomi EU:n jäsenenä luetaan osaksi läntistä maailmaa. Tämä kolmas ja viimeinen oletamus on kaikkein haasteellisiin todistaa tutkimustulosteni perusteella oikeaksi tai vääräksi, sillä se, että Venäjä tai länsimaat ovat jutun näkyvimpänä toimijana, tai se, kumman ”puolen” edustajia on haastateltu enemmän, ei vielä kerro sitä, kumman mielipiteiden puolella iltapäivälehtien pääpaino on. Tämän oletamuksen oikeellisuuden tarkistamiseksi aineistoa pitäisi tutkia laadullisen tekstianalyysin, kuten diskurssianalyttisesti tai narratologisin välinein.

7.2 Krimin kriisin opetukset

Kujalan (2012) mukaan pitkäkestoista konfliktia käsittelevissä uutisissa on havaittavissa toistuvia kaavoja: uhkakuvia, negatiivisten uutisten ja yhteenottojen toistoa, uhrien kuvausta sekä ylimitoitettun väkivallan käytön ja terroritekojen esitystä (emt., 11). Vaikka Krimin kriisi ei vielä tarkastelujaksone aikaan keväällä 2014 ollut kestänyt kuin joitakin viikkoja, oli siinäkin huomattavissa Kujalan luettelemia piirteitä, joista mainittavimpina asiantuntijoiden maalailemat uhkakuvat (mm. *Tämä oli vasta alkua*, IS, 24.3.2014), mielenosoitusten uhrien kuvaus (mm. *Hänestä tuli Ukrainan taistelujen symboli*, IL, 4.3.2014) ja länsi- ja Venäjä-mielisten yhteenottojen toisto (mm. *”Käskettiin ampumaan jalkoihin”*, IL, 5.3.2014).

Kaiken kaikkiaan Krimin kriisin uutisointi oli hyvin perinteistä. Aineistosta edukseen nousseita kokeilevimpia juttuja olivat esimerkiksi Ilta-Sanomissa 14.3.2014 ilmestynyt juttu *Kaksi kirjettä Krimiltä*, jossa konfliktin eri puolilla olevat ystävykset kertoivat kummatkin oman näkemyksensä tapahtumista ja Iltalehden 5. päivä maaliskuuta julkaisema *Pojat vastaan ammattisotilaat*-juttu, jossa asiantuntija arvioi Krimillä kuvattujen tunnuksettomien sotilaiden varusteita ja teki niiden perusteella päätelmän siitä, että kyseessä ovat Venäjän joukot. Muuten Krimistä kirjoitettuja juttuja ei voi kutsua journalistisesti järin kekseliäiksi, mitä tuossa vaiheessa kriisiä tuskin tavoiteltiin.

Asia, joka on vaikuttanut Iltalehden ja Ilta-Sanomien Krim-utisten sisältöön, ja jonka olen jo useasti aiemmin nostanut tässä tutkimuksessa esille, on yhteisen kielen puuttuminen. Ukrainan pääkaupungissa Kiovassa asuvat koulutetut nuoret aikuiset, jotka osallistuivat Maidanin mielenosoituksiin, osasivat puhua englantia, mutta Krimillä tilanne oli toinen. Paikan päälle lähetetyt toimittajat onnistuivat saamaan vain hyvin lyhyitä kommentteja tai heitä hätisteltiin pois perusteluja antamatta. Jos tapahtumat olisivat sijoittuneet esimerkiksi englanninkieliseen maahan, tavallisia ihmisiä olisi todennäköisesti haastateltu enemmän. Samoin olisi todennäköisesti käytetty enemmän paikallisia lähteitä.

Uskalin (2007, 44 –45) mukaan hyvä ulkomaanjournalismi on juttuaiheiltaan ja tietolähteiltään monipuolista, epäselviä tai nimettömiä lähteitä käytetään vähän, aiheet pääsevät etusivulle usein ja suuri osuus juttutuotannosta on aihepiiriltään arkaa, eli esimerkiksi sisä- ja ulkopolitiikkaan, talouteen ja sotilaallisiin konflikteihin liittyvää tietoa, jota vallanpitäjät haluavat salata tai vääristää.

Uskalin kriteerien perusteella suomalaisten iltapäivälehtien Krim-utisointia voi pitää melko onnistuneena. Krimiä koskevat uutiset olivat puolet tarkastelujaksosta kummankin lehden aloitusaukeamalla ja juttuaiheiden kirjo oli laaja; artikkeleita kirjoitettiin kaikkiaan 13 eri näkökulmasta. Tosin kaksi yleisintä aihetta, eli Krimin konkreettiset tapahtumat ja Suomen näkökulma olivat ylivoimaisesti muita aiheita enemmän esillä.

Arkaluontoisia asioita käsiteltiin erityisesti tarkastelujakson alkupuolella, kun uutisoitiin maasta paenneen presidentti Janukovitshin käyttäneen holtittomasti maan rahoja ja eliitin tyhjentäneen valtion kassan ennen poistumistaan maasta. Tämän lisäksi araksi aiheeksi voitaneen laskea asiantuntijahaastattelut, joissa Krimille saapuneiden tunnuksettomien sotilaiden arveltiin olevan venäläissotilaita, vaikka Venäjän presidentti Vladimir Putin sen vielä tässä vaiheessa kielsikin.

Lähteiden monipuolisuudessa lehdillä sen sijaan on petrattavaa. Suurimmassa osassa jutuista (IS: 72 prosenttia, IL: 76 prosenttia) ääneen pääsi vain 0–2 tahoja. Etenkin yhden tahon käyttäminen on Uskalin (2007) mukaan ongelmallista, sillä se johtaa pinnallisiin pikatulkintoihin, jotka voivat olla kaukana todellisuudesta ja joiden paikkaaminen on myöhemmin vaikeaa (emt., 29–30).

Nimettömien lähteiden käyttö oli kuitenkin vähäistä. Anonyymien haastateltujen määrä oli kaikkiin puheenvuoroihin suhteutettuna melko pieni, 8,6 prosenttia, mikä on lähdekritiikin kannalta positiivista.

7.3 Työn onnistuminen ja jatkotutkimuksen kaavailu

Tutkimusmetodia valitessani tiesin, että samalla kun sisällön määrällinen erittely avaa ovia tietynlaisen tiedon onkimiseen aineistosta, muita ovia sulkeutuu. Krim-uutisten kielellisten valintojen tulkitseminen määrällisen sisällön erittelyn sijaan olisi saattanut antaa erilaisen kuvan siitä, minkä tahon näkemystä lehdet painottivat uutisoinnissaan. Määrällisesti tarkkailtuna suomalainen iltapäivälehdistö toimi Krim-uutisoinnissaan suomalaispoliitikkojen ja -asiantuntijoiden äänitorvena.

Katson tutkimukseni täyttäneen sille asettamani tavoitteet hyvin ja olen tyytyväinen valitsemaani tutkimusmetodiin, sillä sain sen avulla kaivettua aineistosta ne tiedot, jotka halusinkin.

Luonnollisesti olisin mieluusti tutkinut suomalaista Krim-uutisointia laajemmin ja/tai pidemmällä aikavälillä, mutta tiedostan sen, että tämä ei ollut pro gradu -tutkielman asettamissa rajoissa mahdollista.

Jatkotutkimuksen aihetta olisi nyt (vuonna 2016) useita vuosia kestäneen Ukrainan sodan tarkastelemisessa tässä tutkimuksessa käyttämälläni metodilla. Olisi mielenkiintoista nähdä kuinka uutisten volyymi on vaihdellut pidemmällä tarkastelujaksolla, mitkä tapahtumat ovat mahdollisesti aiheuttaneet piikkejä juttumääriin ja minkälaisen muiden uutistapahtumien aikana Krimin tapahtumat on jätetty vähemmälle huomiolle. Pidemmällä seurantajaksolla olisi nähtävissä myös, uutisoidaanko Ukrainasta Kujalan (2012) esittelemien perinteisen kriisiuutisoinnin kaavojen mukaan, joita hän oli havainnut esimerkiksi Pohjois-Irlannin kriisistä tai Palestiinan konfliktista kertovissa uutisissa (emt., 11). Myös se, mitä sisältöjä iltapäivälehdet lainaavat muilta medioilta, antaisi vastauksia siihen, minkälaisen tiedon hankkiminen toimituksen omin voimin on haastavaa.

Tässä tutkimuksessa tekemäni sisällön erittely ei ulottunut iltapäivälehtien kansisivuihin ja lööppeihin, joiden katsoin ansaitsevan kokonaan oman tutkimuksensa. Kansilehtien mukaan ottaminen olisi avannut useita muita joukkoviestintätutkimuksen kenttiä ja olisi siten ollut ajankäytännöllisesti mahdoton pro gradu -työhön sovitettavaksi. Krimin kriisiä koskevien iltapäivälehtien kansien tutkiminen olisikin oiva jatkotutkimuksen aihe. Kansi- ja lööppiaineistolle voisi esittää kysymyksiä kuten ”kuinka usein ja kuinka tasaisesti Krimiä pidettiin myyntiaiheena?”, ”ketkä olivat kansien näkyvimpiä toimijoita?” ja ”minkälaisia visuaalisia valintoja kansikuvissa on tehty?”. Kansien ja lööppien analysoiminen tekisi näkyväksi, myydäänkö iltapäivälehtiä uhkaavalla Putinilla, rauhoittelevalla Tuomiojalla vai veripäissään juoksevalla mielenosoittajalla.

Saloniemen ja Suikkasen vuonna 2006 toteuttaman uutismedian vuosiseurannan pilottitutkimuksen mukaan iltapäivälehtien etusivuilta puuttuivat kokonaan ulkomaat ja ulkomaiden politiikka (Ks.

Kivioja 2008, 37). Ajat ovat muuttuneet, sillä vaikka en iltapäivälehtien kansisivuja tähän tutkimukseen sisällyttäneenkään, panin merkille, että tarkastelujaksollani Krim-aihe nousi Ilta-Sanomien kansilehdelle 12 kertaa ja Iltalehden kanteen 9 kertaa, eli likimain joka toinen päivä. Ulkomaan uutisaiheiden nousu myyntiaiheiksi voi kertoa sähköisen tiedonvälityksen kehittymisen mahdollistamasta globalisaatiosta ja ihmisen elinympäristön ja siten kiinnostuksen kohteiden laajenemisesta.

Lähteet

Andén-Papadopoulos, Kari & Pantti, Mervi (2011) *Amateur images and global news*. Chicago: Intellect Ltd.

Cottle, Simon (2009) *Global crisis reporting: journalism in the global age*. Maidenhead: McGrawHill/Open University Press.

Entman, Robert M. (1993) Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43 (4): 51–58.

Galtung, Johan & Ruge, Mari Holmboe (1965) The structure of foreign news. The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research*, 2, 64–91.

Gitlin, Todd (1980) *The World Is Watching*. Berkeley–London–Los Angeles: University of California Press.

Goffman, Erwin (1974) *Frame Analysis – An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge: Harvard University Press.

Haavisto, Mari (2007) *Iltapäivälehtien kahdenkeskinen kilpailu – Miten kilpailutilanne vaikuttaa toimittajan arkeen?* Viestinnän pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta.

Heikkilä, Heikki, Ahva, Laura, Siljamäki, Jaana & Valtonen, Sanna (2012) *Kelluva kiinnostavuus*. Tampere: Vastapaino.

Heinonen, Ari & Domingo, David (2009) Blogit journalismin muutoksen merkkeinä. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 68–90.

Herkman, Juha (2005) *Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto – Median markkinoituminen ja televisioituminen*. Tampere: Vastapaino.

Karvonen, Erkki (2000) Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23 (2): 78–84.

Karvonen, Erkki (2014) Viestinnän tutkimuksen vaihtuvat metaforat. *Media & viestintä* 37 (2): 111–123.

Kivioja, Pasi (2007) *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa*, Tampere: CityOffset.

- Kniivilä, Kalle (2015) *Krim on meidän – Imperiumin paluu*. Riika: InPrint.
- Koivisto, Hanna (2008) *Perinteiset uutiskriteerit pysyvät tiukassa – Suomen Tietotoimiston ulkomaan uutisten sisällön erittelyä*. Tiedotusopin pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Korpiola, Lilly & Nikkanen Hanna (2012) *Arabikevät*. Jelgava: Avain.
- Krippendorff, Klaus (1967) Models of messages: three prototypes. Teoksessa Gerbner, George, Holsti, Ole, Krippendorff, Klaus, Paisley, Willian & Stone, Phillip. *The analysis of communication content*. New York: Wiley.
- Krippendorff, Klaus (2004) *Content analysis: an introduction to its methodology*. The United States of America: Sage Publications.
- Kujala, Tapio (2012) *Lähi-idän mediasota: Journalismin ristipaineet Israelin ja palestiinalaisten välisessä konfliktissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Kunelius, Risto (2004) *Viestinnän vallassa – Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Luostarinen, Heikki (1994) *Mielen kersantit – Julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa*. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- McCombs, Maxwell E. & Shaw, Donald L. (1972) The Agenda-Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly* 36 (2): 176-187.
- Moeller, Susan (1999) *Compassion Fatigue: How the Media Sell Disease, Famine, War and Death*. Lontoo–New York: Routledge.
- Mäkelä, Anna, Puustinen, Liina & Ruoho, Iris (2006) *Sukupuolishow: johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Niemi, Mari K. & Pitkänen, Ville (2016) Gendered use of experts in the media: Analysis of the gender gap in Finnish news journalism. *Public Understanding of Science* 25 (2): 1–14.
- Pietilä, Veikko (1973) *Sisällön erittely*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pietiläinen, Jukka (1998) Ulkomaanuutistutkimuksen vaiheita ja tuloksia. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija & Pietiläinen, Jukka (toim.) *Uutisia yli rajojen – Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Tampere: Tammer-paino, 15–43.

- Pietiläinen, Jukka (1998) Uutisvirtojen maailma. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija & Pietiläinen, Jukka (toim.) *Uutisia yli rajojen – Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Tampere: Tammer-paino, 64–83.
- Pilipenko, Viktor & Kasjanov, Georgi (1997) *Ukrainan historia*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Rantalainen, Terhi (1998) Globaali uutisvälitys. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija & Pietiläinen, Jukka (toim.) *Uutisia yli rajojen – Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Tampere: Tammer-paino, 44–54.
- Ruuskanen, Esa (2006) *Viholliskuviin ja viranomaisiin vetoamalla vaiennetut työväentalot – Kuinka Pohjois-Savon Lapuan liike sai nimismiehet ja maaherran sulkemaan 59 kommunistista työväentaloa Pohjois-Savossa vuosina 1930–1932*. Jyväskylä: University Printing House.
- Saari, Heikki (2007) *Isku tajuntaan! Eli Suomen iltapäivälehdistö lyhyt historia*. Juva: WS Bookwell.
- Said, Edward W. (suom. Martti Savolainen 2001) *Ajattelevan ihmisen vastuu*. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Skyttä, Valtteri (2014) *Kestokriisipuuroa - Syyrian kansannousun ja sisällissodan ensimmäinen vuosi Helsingin Sanomissa*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Tähtinen, Janne (2013) *Georgian sodan tarkastelu strategisen iskun toteutusperiaatteiden ja torjunnan näkökulmasta*. Maanpuolustuskorkeakoulu: Yleisesikuntaupseerikurssi 56, Ilmasotalinja. Diplomityö.
- Uskali, Turo (2007) *Ulkomaanuutisten uusi maailma*. Tampere: Juvenes Print.
- Van Leuven, Sarah, Heinrich, Ansgard & Deprez, Annelore (2013) Foreign reporting and sourcing practices in the network sphere: A quantitative content analysis of the Arab Spring in Belgian news media. *New Media & Society*. 17 (2): 1–19.
- Väliverronen, Esa (2009) Journalismi kriisissä. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 13–31.
- Väätäjä, Heli (2014) *Framing the User Experience in Mobile Newsmaking with Smartphones*, Akateeminen väitöskirja. Tampereen Teknillinen Yliopisto, Tieto- ja sähkötekniikan tiedekunta. <https://dspace.cc.tut.fi/dpub/handle/123456789/22182>

Verkkolähteet (esiintymisjärjestyksessä)

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/bulletin_december_2015_0.pdf

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1410579176035>

<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>

http://intokustannus.fi/kirja/ukrainan_kriisi/

http://yle.fi/uutiset/etela-ossetia_kaavailee_kansanaanestysta_venajaan_liittymisesta/8395926

http://yle.fi/uutiset/valko-venaja_hakee_imflta_miljardien_lainaa/5369420

http://www.eurooppatiedotus.fi/public/default.aspx?contentid=308802&#.VuwaY_mLSUk

<http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-idUSBREA2K0MC20140322>

<http://m.kauppalehti.fi/uutiset/krimilaisjoukot-valtasivat-ukrainalaisen-tukikohdan/aJ3QMdiX>

http://yle.fi/uutiset/putin_myonsi_venajan_joukkoja_oli_krimilla/7195717

<http://www.unhcr.org/pages/49e48d4d6.html>

<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1422160308184>

<http://stt.fi/tyylikirja/yleista/tama-on-stt/>

http://www.iltalehti.fi/ukrainan-kriisi/2014030318090377_uk.shtml

http://www.iltalehti.fi/viihde/2015100720484934_vi.shtml

<http://www.iltasanomat.fi/asuminen/art-2000001060213.html>

http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/0viestinta/tiedotusoppi/p2_media-analyysi/5_harj.kurssi/2_uutiskriteerit

<http://mediaauditfinland.fi/levikit/tilastot/levikkitrendihaku/>

<http://www.mtv.fi/uutiset/ulkomaat/artikkeli/ita-ukrainan-siviilit-pakenevat-taisteluoja/3541090>

http://yle.fi/uutiset/ukrainan_sisaiset_pakolaiset_vapaaehtoisavun_varassa/7572624

<http://www.hs.fi/tiede/a1305754303586>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4530930.stm>

<http://www.hs.fi/tiede/a1305754303586>

Liitteet

LIITE 1: Aineiston luokitusrunko

1) Päivämäärä/otsikko/sanomalehti

2) Asema lehdessä: 1. Aloitusaukeama 2. Lehden kakkosjuttu 3. Muu sisäsivu 4. Erikoisliite

Kategoriat:

1. Ensimmäinen uutisille varattu aukeama. Ilta-Sanomissa sivut 4–5, Iltalehdessä sivut 2–3.
2. Lehden toisen uutisille varatun aukeaman juttu. Ilta-Sanomissa sivut 6–7, Iltalehdessä sivut 6–7.
3. Uutinen on julkaistu toisen uutisaukeaman jälkeisillä sivuilla, eli sivulla 8 tai siitä eteenpäin. Pääkirjoitukset lasketaan ”muun sisäsivun” sisällöksi.
4. Uutinen on julkaistu Krimiä käsittelevässä liitteessä.

3) Asema osastolla: 1. Aukeaman pääjuttu 2. Kakkosjuttu 3. Kainalojuttu 4. Lyhyt pikku-uutinen

Kategoriat:

1. Aukeaman vasemmanpuoleiselta sivulta alkava juttu, joka on myös taittokooltaan aukeaman isoin juttu. Pääkirjoitus on aina aukeaman pääjuttu.
2. Pääjutun jälkeen aukeaman isoin juttu. Itsenäinen.
3. Pääjutun tai kakkosjutun kylkiäisenä ilmestynyt, aiheeseen liittyvä ja täydentävä lyhyt juttu. Edellyttää useimmiten ”emojutun” lukemista. Kommentit, kolumnit ja näkökulmat lukeutuvat kainalojuttuihin.
4. 1–2 palstan itsenäinen pikku-uutinen.

4) Juttutyyppi: 1. Perusuutinen 2. Kommentti/Kolumni/Näkökulma 3. Pääkirjoitus

Kategoriat:

1. Objektiivisuuteen pyrkivä uutisjuttu, jossa kirjoittaja ei ilmaise omaa mielipidettään.
2. Kommentti, kolumni- tai näkökulmamerkinnän alla oleva, Iltalehden tai Ilta-Sanomien oman toimittajan tai kolumnistin kirjoittama mielipiteellinen teksti.
3. Pääkirjoituspalstalla ilmestynyt Ukrainaa koskeva mielipiteellinen teksti, jonka kirjoittaja on toimituksen jäsen.

5) Uutisjatkumo: 1. Seurantajuttu 2. Taustoitettu uusi uutinen 3. Taustoittamaton uusi uutinen

Kategoriat:

1. Ei vaadi uutta uutistapahtumaa. Seurantajutussa pohditaan laajemmin Krimin/Ukrainan tapahtumia joko tuoreen uutisen pohjalta, lähiaikojen tapahtumia yhteen vetämällä tai pohtimalla pitempiaikaisia kehityskulkuja.
2. Uusi uutinen Krimistä/Ukrainasta yhdistetään aiempiin tapahtumiin lyhyesti, mutta laajemmin kuin yhdellä virkkeellä. Taustoja ja uuden uutisen yhteyksiä ei pohdita laajasti ja taustatiedot ovat luettelomaisempia kuin seurantajutussa (luokka 1), kriisiä ei analysoida.
3. Uusi uutinen kertoo tuoreesta tapahtumasta Krimin kriisiin liittyen, mutta sitä ei erikseen taustoiteta osaksi Krimin kriisiä. Yksi taustoittava virke jutussa ei vielä riitä muuttamaan juttua uudesta uutisesta taustoitetuksi uudeksi uutiseksi.

6) Jutun pääasiallinen aihe: 1. Krimin tapahtumat 2. Maailmanpolitiikka 3. Kriisin kokonaiskuva 4. Talous 5. Pakolaiset 6. Janukovitsh ja ”perhe” 7. Ukrainan uuden hallituksen toimet 8. Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka 9. Energia 10. Arkielämä 11. Mielenosoitukset 12. Ihmisoikeudet 13. Historia 14. Kriisi Suomen kannalta 15. Muu

Kategoriat:

1. Uutinen kertoo konfliktin konkreettisista tapahtumista Krimin niemimaalla, Venäjän asevoimien liikkeistä ja/tai Ukrainan uutta hallitusta vastustavista mellakoista/mielenosoituksista.
2. Kansainvälisiin suhteisiin tai suurvaltasuhteisiin liittyvä uutinen, aiheena esimerkiksi Ukrainan ja Venäjän neuvottelut.
3. Uutinen, jonka päätarkoituksena on vetää yhteen Krimin kriisin tapahtumia ja luoda niistä kokonaiskuva.
4. Pääaiheena kriisin vaikutukset talouteen.
5. Krimin ja Ukrainan tapahtumia paenneet siviilit pääaiheena.
6. Pääaiheena Ukrainan entinen presidentti Viktor Janukovitsh, hänen hallituksensa ja/tai sisäpiiri, joka myös perheenä tunnetaan. Tähän sisäpiiriin kuului esimerkiksi maan entinen pääsyyttäjä Viktor Pshonka.
7. Pääaiheena Ukrainan uutta hallitusta koskevat asiat.
8. Pääaiheena Kremliä koskevat asiat ja Kremlin tekemät päätökset.
9. Pääaiheena kaasu tai muu energia.

10. Pääaiheena paikallisten arkielämä kriisin keskellä.
11. Kiovassa ja muualla Ukrainassa järjestettävät länsimieliset mielenosoitukset tai vallankumousta edeltäneiden mielenosoitusten seuraukset pääaiheena.
12. Pääaiheena ihmisoikeudet Ukrainassa ja Krimillä.
13. Ukrainan ja Venäjän välisten tai maailmanpoliittisten suhteiden ja/tai Krimin tapahtumien historia pääaiheena.
14. Ukrainan tilanteen ja Venäjän toimien vaikutus Suomeen.
15. Muu pääaihe.

7) Jutun toissijainen aihe: Samat kategoriat kuin kohdassa 6, mutta lisäyksenä luokka 0, ”Ei ole”.

Kategoriat:

0. Ei ole.
1. Uutinen kertoo konfliktin konkreettisista tapahtumista Krimin niemimaalla, Venäjän asevoimien liikkeistä ja/tai Ukrainan uutta hallitusta vastustavista mellakoista/mielenosoituksista.
2. Kansainvälisiin suhteisiin tai suurvaltasuhteisiin liittyvä uutinen, aiheena esimerkiksi Ukrainan ja Venäjän neuvottelut.
3. Uutinen, jonka päätarkoituksena on vetää yhteen Krimin kriisin tapahtumia ja luoda niistä kokonaiskuvaa.
4. Pääaiheena kriisin vaikutukset talouteen.
5. Krimin ja Ukrainan tapahtumia paenneet siviilit pääaiheena.
6. Pääaiheena Ukrainan entinen presidentti Viktor Janukovitsh, hänen hallituksensa ja/tai sisäpiiri, joka myös perheenä tunnetaan. Tähän sisäpiiriin kuului esimerkiksi maan entinen pääsyyttäjä Viktor Pshonka.
7. Pääaiheena Ukrainan uutta hallitusta koskevat asiat.
8. Pääaiheena Kremlää koskevat asiat ja Kremlin tekemät päätökset.
9. Pääaiheena kaasua tai muu energia.
10. Pääaiheena paikallisten arkielämä kriisin keskellä.
11. Kiovassa ja muualla Ukrainassa järjestettävät länsimieliset mielenosoitukset tai vallankumousta edeltäneiden mielenosoitusten seuraukset pääaiheena.
12. Pääaiheena ihmisoikeudet Ukrainassa ja Krimillä.
13. Ukrainan ja Venäjän välisten tai maailmanpoliittisten suhteiden ja/tai Krimin tapahtumien historia pääaiheena.
14. Ukrainan tilanteen ja Venäjän toimien vaikutus Suomeen.

15. Muu toissijainen aihe.

8) Juttuun merkityt lähteet: 0. Ei lähteitä 1. STT 2. Reuters 3. Useita

Kategoriat:

- 0. Oma toimittaja/ Ei merkittyjä lähteitä
- 1. Suomen Tietotoimisto
- 2. Uutistoimisto Reuters
- 3. Useita lähteitä

9. Jutun sisällä lainatut muut mediat: 0. ei ole 1. Interfax 2. Reuters 3. AP 4. AFP 5. The Financial Times 6. Itar-Tass 7. Kommersant 8. The Telegraph 9. Moscow Times 10. The Guardian 11. Ukrainskaja Pravda 12. Glavcom 13. Muu ukrainalaismedia 14. Twitter 15. Facebook 16. Videon julkaisualustat 17. Muu venäläismedia 18. Muut ulkomaalaismediat 19. Suomalaiset mediat

Kategoriat:

- 0. Tekijätittelin alle merkittyjen lähteiden lisäksi jutussa ei kerrota lainatun muita medioita
- 1. Uutistoimisto, Venäjä
- 2. Kansainvälinen uutistoimisto, Britannia
- 3. Assosiated Press, kansainvälinen uutistoimisto, Yhdysvallat
- 4. L'Agence France-Presse, kansainvälinen uutistoimisto, Ranska
- 5. Sanomalehti, Yhdysvallat
- 6. Uutistoimisto, Venäjä
- 7. Sanomalehti, Venäjä
- 8. Sanomalehti, Britannia
- 9. Sanomalehti, Venäjä
- 10. Sanomalehti, Britannia
- 11. Sanomalehti, Ukraina
- 12. Uutissivusto, Ukraina
- 13. Muu ukrainalaismedia
- 14. Yhteisö- ja mikroblogipalvelu
- 15. Yhteisöpalvelu
- 16. Videon julkaisualustat kuten Youtube
- 17. Muu venäläismedia
- 18. Muiden maiden mediat (pois lukien suomalais-, venäläis- ja ukrainalaisviestimet)

19. Suomalaisviestimet, myös suomalaisten pitämät blogit

10) Jutussa esiintyvä näkyvin toimija: 0. Useita 1. Ukrainan entinen hallitus 2. Ukrainan nykyinen hallitus 3. Ukrainan Venäjä-mieliset 4. Venäjä 5. Suomi 6. Yhdysvallat 7. Kansainvälinen kansalais- tai avustusjärjestö 8. EU 9. Nato 10. Pakolaiset 11. Länsimieliset siviilit 12. Venäjä-mieliset siviilit 13. Muut siviilit 14. Muu

Kategoriat:

0. Jutussa useita toimijoita.
1. Ukrainassa ennen vallankumousta vallassa ollut hallitus ja sen edustajat.
2. Ukrainan vallankumouksen jälkeinen väliaikainen hallitus, oppositiopoliitikot ja muut uutta hallintoa edustavat tahot, ukrainalaissotilaat, ukrainalainen asiantuntija.
3. Ukrainan Venäjä-mieliset tahot, ”separatistit”, Krimin parlamentin ”pääministeri” ja muut Krimillä valtaa pitävät tahot.
4. Venäjän presidentti Vladimir Putin tai muu Kremlin edustaja, venäläissotilaat, venäläisasiantuntijat.
5. Suomen hallituksen edustaja, suomalaisasiantuntijat.
6. Yhdysvaltain hallituksen edustajat, yhdysvaltalaisasiantuntijat.
7. Kansainvälinen kansalais- tai avustusjärjestö.
8. Euroopan Unionin päättävät elimet.
9. Pohjois-Atlantin sotilasliiton edustajat.
10. Krimin pakolaiset.
11. Länsimieliset siviilit (Kokemuksien kertojana. Eivät pakolaisina)
12. Venäjä-mieliset siviilit (Kokemuksien kertojana. Eivät pakolaisina)
13. Puolueettomana esiintyvät siviilit, Suomessa tilannetta arvioineet tittelittömät tahot (mm. katugallupit)
14. Muut

11) Haastateltujen/ääneen päässeiden määrä per juttu. Tässä luokassa on kyse henkilöistä, ei esimerkiksi instituutioista tai uutistoimistoista.

Kategoriat:

0. 0 haastateltavaa/siteerattua
1. 1 haastateltava/siteerattua
2. 2 haastateltavaa/siteerattua
3. 3 haastateltavaa/siteerattua
- jne.

12) Jutuissa ääneen päässeiden sukupuolijakauma

Kategoriat:

0. Ei haastateltavia, haastateltavat anonyymejä, tai esiintyvät sukupuolettomana joukkona.
1. Enemmistö on miehiä.
2. Enemmistö on naisia.
3. Miehiä ja naisia yhtä monta.

13) Haastateltujen/siteerattujen asema: 0. Ei haastateltavia 1. Puolueeton siviili 2. Länsimielinen sotilas 3. Venäjä-mielinen poliitikko 4. Ukrainan uuden hallituksen poliitikko 5. Ukrainalaisasiantuntija 6. Venäläispoliitikko 7. Venäläisasiantuntija 8. Suomalaispoliitikko 9. Suomalaisasiantuntija 10. Ulkomaalainen asiantuntija 11. Ulkomaalainen poliitikko/edustaja 12. Nimetön länsimielinen lähde 13. Nimetön venäläislähde 14. Järjestön edustaja 15. Muu 16. Länsimielinen siviili 17. Venäjä-mielinen sotilas 18. Venäjä-mielinen siviili

Kategoriat:

0. Juttua varten ei ole suoraan haastateltu ketään tai ketään ei suoraan lainata jutussa.
1. Jutussa puhuvaa siviiliä ei luokitella Venäjä- eikä länsimieliseksi.
2. Jutussa puhuu länsimielinen sotilas.
3. Jutussa puhuu vallasta syrjäytetty ukrainalaispoliitikko tai Krimin uuden parlamentin jäsen.
4. Jutussa puhuu virkaa tekevä ukrainalaispoliitikko, virkamies, opposition edustaja, tai hänen puhemiesensä.
5. Jutussa puhuu ukrainalaisasiantuntija tai -journalisti.
6. Jutussa puhuu venäläispoliitikko, tai hänen puhemiesensä.

7. Jutussa puhuu venäläisasiantuntija tai -journalisti.
8. Jutussa puhuu suomalaispoliitikko tai hänen edustajansa.
9. Jutussa puhuu suomalaisasiantuntija.
10. Jutussa puhuu ulkomaalainen (ei suomalainen, ukrainalainen eikä venäläinen) asiantuntija.
11. Äänessä ulkomaalainen (ei suomalainen, venäläinen tai ukrainalainen) poliitikko ja/tai YK:ta tai Natoa edustava viranomainen.
12. Jutussa puhuu nimetön länsimielinen lähde, jonka titteli ei käy jutussa ilmi.
13. Jutussa puhuu nimetön venäläis- tai Venäjä-mielinen lähde, jonka titteli ei käy jutussa ilmi.
14. Jutussa puhuu kansalais-, ihmisoikeus- tai avustusjärjestön edustaja tai järjestön edustaja.
15. Muu.
16. Jutussa puhuu länsimielinen siviili.
17. Jutussa puhuu Venäjä-mielinen tai venäläinen sotilas.
18. Jutussa puhuu Venäjä-mielinen siviili.

LIITE 2: Luokitusrunгон luokkien luotettavuus

Luotettava, yksimielisyysprosentti 90–100:

Jutun tiedot (pvm/nimi/lehti) 100%

Lähteet 100%

Jutun asema lehdessä 98%

Juttutyypit 98%

Ääneen päässeiden sukupuolijakauma 96%

Ääneen päässeiden määrä 95%

Ääneen päässeiden asema 91%

Jutun asema osastolla 91%

Pääasialliset aiheet 90%

Melko luotettava, yksimielisyysprosentti 80–89:

Uutisjatkumo 89%

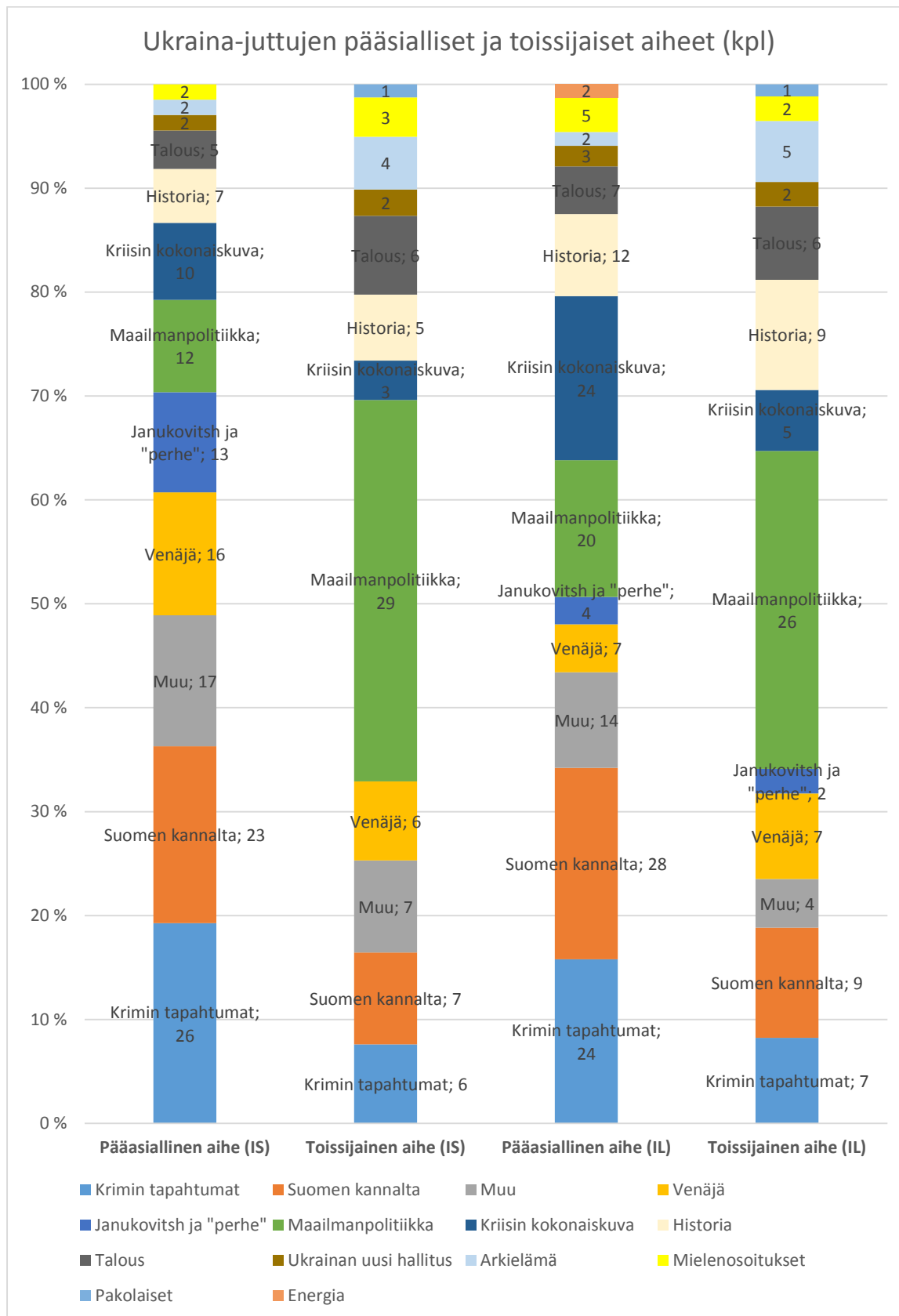
Lainatut mediat 86%

Näkyvin toimija 81%

Suuntaa antava, yksimielisyysprosentti yli 70:

Toissijainen aihe 73%

LIITE 3

Pääsiallisen aiheen jaottelussa on mukana kaikki Ilta-Sanomissa tarkastelujaksolla ilmestyneet 135 ja Iltalehdessä ilmestyneet 142 juttua. Toissijainen aihe oli löydettävissä Ilta-Sanomissa 79 jutusta ja Iltalehdessä 85 jutusta.

LIITE 4: Ukraina-juttujen jakautuminen Ilta-Sanomissa

Aloitussaukeama	27
Kakkosaukeama	30
Muu sisäsivu	70
Erikoisliite	8

LIITE 5: Ukraina-juttujen jakautuminen Iltalehdessä

Aloitussaukeama	29
Kakkosaukeama	29
Muu sisäsivu	37
Erikoisliite	47

LIITE 6: Esimerkki aloitussaukeaman jutusta (IS, 28.2.2014)

4

ILTA-SANOMAT PERJANTAI 28.2.2014

UKRAINAN KRIISI

KAAPPAUS KRIIMILLÄ

SIMFEROPOL: Naamioituneet asemiehet kaappasivat ensin Krimin parlamentin ja seurasivat parlamentti valittiin Krimin uuden Venäjämiesministerin.

KRIMIN POLITOPISTE: Krimin parlamentti valittiin Krimin uuden Venäjämiesministerin.

KRIMIN PARLAMENTTI: Krimin parlamentti valittiin Krimin uuden Venäjämiesministerin.

Silminnäkijä IS:lle: Aggressiivinen tunnelma

Krimin parlamentti valittiin Krimin uuden Venäjämiesministerin.

ILTA-SANOMAT PERJANTAI 28.2.2014

"Kivassa kansa nousi hallitua ja poliisia vastaan. Täällä he ovat toisinaan vastaan kuin sisällissodassa."
Krimin parlamentti valittiin Krimin uuden Venäjämiesministerin.

5

LIITE 7: Esimerkki kakkosaukeaman jutusta (IS, 28.2.2014)

6

UKRAINAN KRIISI

ETA-SANOMAT PERANTUNIA 28.2.2014

ETA-SANOMAT PERANTUNIA 28.2.2014

UKRAINAN KRIISI

17

JOUTUUKO SUOMI OSALLISEKSI?

KONFLIKTI Jos Krimin tilanne kärjistyy sotatoimiksi, se vaikuttaisi lopulta myös Suomen ja Venäjän suhteisiin.

VENÄJÄ Venäjän presidentti Vladimir Putinin mukaan Venäjä ei osallistu Ukrainan sisäisiin taisteluihin. Venäjä ei osallistu Ukrainan sisäisiin taisteluihin, mutta se ei sulje pois mahdollisuutta osallistua Ukrainan sisäisiin taisteluihin, jos tilanne kärjistyy sotatoimiksi.

SEVASTOPOLIN SOTA-ALUKSET Venäjä on lähettänyt Sevastopolin satamaan sota-aluksia. Venäjä on lähettänyt Sevastopolin satamaan sota-aluksia, jotka ovat osallistuneet Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

3. KATUVALTIO Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet. Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

4. KATUVALTIO Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet. Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

Ukraina vetäytyä Clintonin ja Jeltsinin turvatakuihin

Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet. Ukraina on vetäytynyt Clintonin ja Jeltsinin turvatakuihin. Ukraina on vetäytynyt Clintonin ja Jeltsinin turvatakuihin, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

Krim on vanha kiistakapula

Krim on vanha kiistakapula. Krim on vanha kiistakapula, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

LIITE 8: Esimerkki muun sisäsivun jutusta (IS, 24.2.2014)

16

UKRAINAN VAIVANVAIHTO

ETA-SANOMAT MAANANTAINA 24.2.2014

ETA-SANOMAT MAANANTAINA 24.2.2014

15

Kansa ällistyi luksusslinnasta

HONKAPALAT Ukrainalaiset pääsivät ensimmäistä kertaa ihmettelemään presidentin linnoitettua maaseutuasuntoa.

Ukrainalaiset pääsivät ensimmäistä kertaa ihmettelemään presidentin linnoitettua maaseutuasuntoa. Ukrainalaiset pääsivät ensimmäistä kertaa ihmettelemään presidentin linnoitettua maaseutuasuntoa, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

3. KATUVALTIO Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet. Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

4. KATUVALTIO Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet. Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

Tallit täynnä upeita autoja ja veneitä

Tallit täynnä upeita autoja ja veneitä. Tallit täynnä upeita autoja ja veneitä, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

5. KATUVALTIO Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet. Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

6. KATUVALTIO Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet. Ukrainan sisäiset taistelut ovat kiihtyneet, ja Venäjä on osallistunut Ukrainan sisäisiin taisteluihin.

LIITE 9: Esimerkki erikoisliitteen jutusta (IS, 8.3.2014)

LIITE 10: Ukraina-juttujen asema Ilta-Sanomien sivuilla

Aukeaman pääjuttu	68
Aukeaman kakkojuttu	26
Kainalojuttu	31
Pikku-uutinen	10

LIITE 11: Ukraina-juttujen asema Iltalehden sivuilla

Aukeaman pääjuttu	62
Aukeaman kakkosjuttu	33
Kainalojuttu	41
Pikku-uutinen	6

LIITE 12: Esimerkki aukeaman pääjutusta (IS. 24.2.2014)

[illegible]

LIITE 15: Ukraina-juttujen juttutyypit Ilta-Sanomissa

Perusuutinen	107
Kommentti/näkökulma/kolumni	17
Pääkirjoitus	11

LIITE 16: Ukraina-juttujen juttutyypit Iltalehdessä

Perusuutinen	119
Kommentti/näkökulma/kolumni	12
Pääkirjoitus	11

LIITE 17: Uutisjatkumo Ilta-Sanomissa

Seurantajuttu	50
Taustoitettu uusi uutinen	6
Taustoittamaton uusi uutinen	79

LIITE 18: Uutisjatkumo Iltalehdessä

Seurantajuttu	50
Taustoitettu uusi uutinen	17
Taustoittamaton uusi uutinen	75

LIITE 19: Ukraina-juttujen pääasialliset aiheet Ilta-Sanomissa

Krimin tapahtumat	26
Suomen kannalta	23
Muu	17
Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka	16
Janukovitsh ja "perhe"	13
Maailmanpolitiikka	12
Kriisin kokonaiskuva	10
Historia	7
Talous	5
Ukrainan uusi hallitus	2
Arkielämä	2
Mielenosoitukset	2
Pakolaiset	0
Energia	0

LIITE 20: Ukraina-juttujen pääasialliset aiheet Iltalehdessä

Suomen kannalta	28
Krimin tapahtumat	24
Kriisin kokonaiskuva	24
Maailmanpolitiikka	20
Muu	14
Historia	12
Talous	7
Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka	7
Mielenosoitukset	5
Janukovitsh ja "perhe"	4
Ukrainan uusi hallitus	3
Energia	2
Arkielämä	2
Pakolaiset	0

LIITE 21: Ukraina juttujen toissijaiset aiheet Ilta-Sanomissa

Maailmanpolitiikka	29
Suomen kannalta	7
Muu	7
Krimin tapahtumat	6
Talous	6
Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka	6
Historia	5
Arkielämä	4
Kriisin kokonaiskuva	3
Mielenosoitukset	3
Ukrainan uusi hallitus	2
Pakolaiset	1
Janukovitsh ja "perhe"	0
Energia	0

LIITE 22: Ukraina-juttujen toissijaiset aiheet Iltalehdessä

Maailmanpolitiikka	26
Historia	9
Suomen kannalta	9
Krimin tapahtumat	7
Venäjän sisä- ja ulkopolitiikka	7
Talous	6
Kriisin kokonaiskuva	5
Arkielämä	5

Muu	4
Janukovitsh ja "perhe"	2
Ukrainan uusi hallitus	2
Mielenosoitukset	2
Pakolaiset	1
Energia	0

LIITE 23: Juttuihin merkityt lähteet Ilta-Sanomissa

Oma toimittaja	129
STT	1
Reuters	1
Useita lähteitä	4

LIITE 24: Juttuihin merkityt lähteet Iltalehdessä

Oma toimittaja	122
STT	1
Reuters	0
Useita lähteitä	19

LIITE 25: Ilta-Sanomien Ukraina-jutuissa lainatut mediat

Suomalaismediat	15
Muut venäläismediat	14
Muut ulk.mediat	12
Twitter	8
Reuters	4
Interfax	3
The Telegraph	3
The Financial Times	2
Itar-Tass	2
The Guardian	2
Ukrainskaja Pravda	2
Muu ukrainalaismedia	2
Facebook	2
AP	1
AFP	1
Kommersant	1
Moscow Times	1
Glavcom	1
Videon julkaisualustat	0

LIITE 26: Iltalehden Ukraina-jutuissa lainatut mediat

Muut ulk.mediat	25
Suomalaismediat	16
Muut venäläismediat	12
Twitter	4
Interfax	4
Reuters	3
The Telegraph	3
Itar-Tass	2
The Financial Times	1
The Guardian	1
Muu ukrainalaismedia	1
Facebook	1
AFP	1
Videon julkaisualustat	1
Kommersant	0
Moscow Times	0
Glavcom	0
Ukrainskaja Pravda	0
AP	0

LIITE 27: Iltä-Sanomien Ukraina-juttujen näkyvin toimija

Venäjä	63
Suomi	24
Useita toimijoita	16
Venäjä-mieliset vallanpitäjät ja sotilaat	14
Ukrainan entinen hallitus	12
Muu	10
Ukrainan uusi hallitus	7
Muut siviilit	6
Länsimieliset siviilit	4
EU	3
Venäjä-mieliset siviilit	0
Yhdysvallat	0

LIITE 28: Iltalehden Ukraina-juttujen näkyvin toimija

Venäjä	43
Useita toimijoita	27
Suomi	25
Muu	11
Länsimieliset siviilit	7
Ukrainan uusi hallitus	6

Venäjä-mieliset vallanpitäjät ja sotilaat	6
Ukrainan entinen hallitus	4
EU	3
Yhdysvallat	3
Muut siviilit	2
Venäjä-mieliset siviilit	1

LIITE 29: Ääneen päässeiden määrä Ilta-Sanomien Ukraina-jutuissa

1 ääneen pääsijä	41
2 ääneen pääsijää	31
3 ääneen pääsijää	12
4 ääneen pääsijää	9
5 ääneen pääsijää	5
6 tai enemmän	11
Ei haastateltuja	26

LIITE 30: Ääneen päässeiden määrä Iltalehden Ukraina-jutuissa

1 ääneen pääsijä	49
2 ääneen pääsijää	37
3 ääneen pääsijää	16
4 ääneen pääsijää	10
5 ääneen pääsijää	4
6 tai enemmän	4
Ei haastateltuja	22

LIITE 31: Ukraina-jutuissa ääneen päässeiden sukupuolijakauma Ilta-Sanomissa

Enemmän miehiä	86
Ei ääneen päässeitä/sukupuoli ei käy ilmi	30
Yhtä paljon	5
Enemmän naisia	14

LIITE 32: Ukraina-jutuissa ääneen päässeiden sukupuolijakauma Iltalehdessä

Enemmän miehiä	91
Ei ääneen päässeitä/sukupuoli ei käy ilmi	24
Yhtä paljon	17
Enemmän naisia	10

LIITE 33: Ilta-Sanomien Ukraina-jutuissa ääneen päässeiden asema

Puolueeton siviili	54
Suomalaispoliitikko	54
Suomalaisasiantuntija	53
Ei haastateltavaa	26
Ulkomaalainen poliitikko	21
Ukrainan uuden hallituksen poliitikko	20
Venäläispoliitikko	13
Muu	12
Nimetön länsimielinen lähde	12
Nimetön Venäjä-mielinen lähde	10
Venäjä-mielinen poliitikko	9
Venäläisasiantuntija	8
Länsimielinen siviili	6
Venäjä-mielinen siviili	6
Länsimielinen sotilas	5
Ukrainalaisasiantuntija	4
Ulkomaalainen asiantuntija	4
Venäjä-mielinen sotilas	3

LIITE 34: Iltalehden Ukraina-jutuissa ääneen päässeiden asema

Suomalaispoliitikko	59
Suomalaisasiantuntija	45
Ulkomaalainen poliitikko	37
Venäläispoliitikko	23
Ei haastateltavaa	22
Muu	18
Nimetön länsimielinen lähde	15
Ukrainan uuden hallituksen poliitikko	13
Nimetön Venäjä-mielinen lähde	11
Länsimielinen sotilas	8
Puolueeton siviili	6
Venäjä-mielinen poliitikko	6
Ulkomaalainen asiantuntija	4
Venäjä-mielinen sotilas	4
Venäläisasiantuntija	3
Venäjä-mielinen siviili	3
Ukrainalaisasiantuntija	2
Länsimielinen siviili	2

LIITE 35: Juttujen määrä ja jakautuminen ajallisesti IS, IL

24.helmi	8	5
25.helmi	4	10
26.helmi	2	3
27.helmi	5	10
28.helmi	8	12
1.maalis	5	3
3.maalis	11	21
4.maalis	11	19
5.maalis	11	20
6.maalis	9	3
7.maalis	8	3
8.maalis	11	10
10.maalis	3	3
11.maalis	4	4
12.maalis	0	3
13.maalis	1	3
14.maalis	6	1
15.maalis	7	3
17.maalis	5	7
18.maalis	7	5
19.maalis	4	12
20.maalis	5	9

LIITE 1: Ukrainan vaiheet tiivistetysti 1500-luvulta kevättalveen 2014

1500-LUKU

Ukrainan alueita liitetään Puolaan.
Ukrainalaisten sorto alkaa, kapinoita puhkeaa.

1600-LUKU

Ukrainan vapaussota. Puolan hallitsija kuolee, maa jää ilman johtajaa.

1650-LUKU

Ukrainan ja Venäjän liitto. Ukrainalla autonomia ja tasavaltainen hallitus.

1700-LUKU

Ukraina ja Venäjä ajautuvat konfliktiin.
Ukrainan autonomiaa rajoitetaan, asukkaiden olot huononevat.

1800-LUKU

Ukraina on jaettu kolmeen eri alueeseen.
Alueilta ammennetaan karjaa, rehua ja viljaa Venäjän armeija tarpeisiin.
Sorretut talonpojat nousevat kapinaan, kansallinen liikehdintä alkaa

1917

Venäjä kärsii tappion maailmansodassa.
Maassa tapahtuu vallankumous.

1918

Ukrainan valtakunta perustetaan, maa ajautuu kaaokseen

1919

Venäläiset bolševikit valtaavat Kiovan.
He panevat toimeen viljan pakko-ottoja ja aloittavat kommunismin rakentamisen

1920

Bolševikkiarmeijat perustavat Ukrainan sosialistisen neuvostotasavallan, joka on muodollisesti suvereeni, mutta käytännössä Venäjästä riippuvainen

1940-luku

Toinen maailmansota. Joka kuudes ukrainalainen saa surmansa. Maa kokee suuria taloudellisia menetyksiä.

1945

Sota loppuu. Kaikki ukrainalaisten asuttamat alueet yhdistetään yhdeksi kokonaisuudeksi.
Ukrainasta tulee YK:n jäsen.

1954

Ukraina saa Neuvostoliitolta lahjaksi Krimin niemimaan.

1990

Neuvostoliitto on taloudellisesti, historiallisesti ja poliittisesti henkiahieverissä.

1991

Ukraina äänestää itsenäistymisestä, Neuvostoliitto julistetaan hajonneeksi.

1992

Ukraina antaa Krimille laajan autonomian

2000-LUKU

Puola liittyy EU:hun vuonna 2004. Maan talouskasvu toimii positiivisena esimerkkinä jäsenyydestä ukrainalaisille. Georgian sota 2008, jossa havaittavissa paljon yhteneväisyyksiä myöhemmin puhkeavaan Krimin kriisiin.

2010

Viktor Janukovitsh valitaan Ukrainan presidentiksi.
Kampanjansa aikana hän lupaa allekirjoittaa EU:n kanssa assosiaatiosopimuksen, jonka tärkein merkitys on vapaakauppa-alueen perustaminen.

2013 (KESÄ)

Assosiaatiosopimus valmistuu. Venäjä suhtautuu siihen erittäin kielteisesti ja keskeyttää tuontinsa Ukrainaan. Venäjä ilmoittaa, että mikäli sopimus allekirjoitetaan, aikoo maa soveltaa pitempiaikaisia suojatulleja Ukrainan maataloutta vastaan.

2013 MARRASKUU

Lupauksista huolimatta Ukrainan presidentti Viktor Janukovitsh jättää allekirjoittamatta EU:n assosiaatiosopimuksen. Länsimieliset ukrainalaiset aloittavat mielenosoitukset Kiovassa. Kuun loppupuolella hallitus yrittää nitistää niitä kumiluodein, vesitykein ja kyynelkaasulla.

2013 JOULUKUU

Mielenosoitukset leviävät muualle maahan.

2014 TAMMIKUU

Alkuvuoden mielenosoituksissa surmansa saa 8.

2014 HELMIKUU

Helmikuun 20. päivä tuntemattomat huppupäiset asemiehet tulittavat mielenosoittajia. Verilöylyssä kuolee noin 100 ihmistä. Helmikuun 21. päivä Janukovitsh neuvottelee maailman johtajien kanssa ja yrittää tehdä sovintoa mielenosoittajien kanssa siinä onnistumatta. 22. päivä Janukovitsh pakenee maasta ja parlamentti erottaa hänet virastaan.